

ใบรับรองวิทยานิพนธ์
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต (การบริหารการศึกษา)

ปริญญา

การบริหารการศึกษา

การศึกษา

สาขา

ภาควิชา

เรื่อง การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียน : กรณีศึกษา
โรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง

The Application of Sufficiency Economy Philosophy (SEP) in School
Management: A Case Study of SEP Networking Schools

นามผู้วิจัย นายสุวิชา ชีรวีจรรย์ญาณกุล

ได้พิจารณาเห็นชอบโดย

ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์สุชาดา นันทะไชย, Ph.D.)

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์พร้อมพิไล บัวสุวรรณ, Ph.D.)

กรรมการ

(อาจารย์กมล สุดประเสริฐ, Ph.D.)

หัวหน้าภาควิชา

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุดารัตน์ สารสว่าง, Ph.D.)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์รับรองแล้ว

(รองศาสตราจารย์กัญญา ชีระกุล, D.Agr.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ เดือน พ.ศ.

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียน :

กรณีศึกษาโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง

The Application of Sufficiency Economy Philosophy (SEP) in School Management :

A Case Study of SEP Networking Schools

โดย

นายสุวิชา ชีรวิจารณ์กุล

เสนอ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

เพื่อความสมบูรณ์แห่งปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต (การบริหารการศึกษา)

พ.ศ. 2553

สุวิชา ชีรวิจารย์คุณกุล 2553: การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียน: กรณีศึกษาโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต (การบริหารการศึกษา) สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ภาควิชาการศึกษา ประชานกรรมการที่ปรึกษา: รองศาสตราจารย์สุชาดา นันทะไชย, Ph.D. 315 หน้า

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานด้านการบริหารโรงเรียนที่ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงและนำเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียน โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ขั้นตอนการวิจัยประกอบด้วย การศึกษาเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย การศึกษาภาคสนามเพื่อเก็บข้อมูลในโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า การร่างแนวทาง การประเมินแนวทาง และการนำเสนอแนวทาง กลุ่มประชากรในงานวิจัยนี้ได้แก่ โรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 9 แห่ง ที่ได้รับการคัดเลือกจากกลุ่มงานเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ให้เป็นตัวแทนจาก 9 อนุภูมิภาคของประเทศ ผู้ให้ข้อมูลคือ ผู้บริหาร ผู้ช่วยผู้บริหาร ครู นักเรียนและชุมชนรวมทั้งสิ้น 127 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพคือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง แบบสังเกต และแบบประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า 1) โดยภาพรวมโรงเรียนเครือข่ายทั้ง 9 โรงเรียนได้มีการบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าสู่การบริหารโรงเรียนอย่างเป็นรูปธรรม มีการดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องและมีความเป็นมา ก่อนการเข้าร่วมเป็นโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับการบริหารด้านงานวิชาการ โรงเรียนมีการบูรณาการโครงการที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียงเข้าสู่การเรียนการสอน ส่งเสริมการสร้างองค์ความรู้ที่ถูกต้อง มีการให้ความสำคัญกับการนำไปประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับสภาพภูมิสังคม การบริหารด้านงานบุคคลพบว่าบุคลากรส่วนใหญ่ในทุกโรงเรียนมีจิตสำนึก และมีความศรัทธาต่อปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีการทำงานอย่างเสียสละทุ่มเท และรับผิดชอบ การทำงานมีลักษณะร่วมมือกันทำงาน นอกจากนี้ โรงเรียนยังให้ความสำคัญกับการฝึกอบรมและมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ระหว่างครู ชุมชนและเครือข่ายภายนอกโรงเรียน อย่างกว้างขวาง การบริหารด้านงบประมาณพบว่าทุกโรงเรียนสามารถขับเคลื่อนโครงการและกิจกรรมที่โรงเรียนต้องการดำเนินการได้โดยการแสวงหาความร่วมมือซึ่งมีส่วนช่วยในการลดภาระด้านงบประมาณ และการทำงานมีลักษณะค่อยเป็นค่อยไป ด้านการบริหารทั่วไปพบว่าโรงเรียนทุกโรงเรียนมีการคำนึงถึงสภาพภูมิสังคมของตน ให้ความสำคัญกับการมีความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนและการสร้างเครือข่ายเพื่อการทำงาน 2) แนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียนประกอบด้วยสาระสำคัญ 3 ส่วนได้แก่ ความนำ แนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียนและเงื่อนไขสู่ความสำเร็จ

ลายมือชื่อนิติ

ลายมือชื่อประธานกรรมการ

Suvicha Dheravijaranayankul 2010: The Application of Sufficiency Economy Philosophy (SEP) in School Management : A Case Study of SEP Networking Schools. Doctor of Education (Educational Administration), Major Field: Educational Administration, Department of Education. Thesis Advisor: Associate Professor Suchada Nanthachai, Ph.D. 315 pages.

The objectives of this research were 1) to study the administration of the Sufficiency Economy Philosophy (SEP) Networking Schools and 2) to provide guidelines for applying SEP in school management. The qualitative approach was employed to obtain in-depth data in the research. Research procedures consisted of a literature review to identify the scope for this research, a field study to collect qualitative data in the SEP Networking Schools, content analysis, the guideline's draft, evaluation and presentation as well as the research validation using triangulation method and data synthesis. The population in this study were the nine Sufficiency Economy Philosophy Networking Schools, which were appointed by Office of the National Economic and Social Development Board, represented nine sub-regions of the country. The informants in this study were school administrators, teachers, students and people in communities. Total number of the informants were 127 persons. Research instruments were semi-structured interview outline, observation guidelines and evaluation form for field experts.

The findings indicated that 1) All nine SEP Networking Schools had well integrated SEP in their administration with their continued effort and activities. It was also found that all the schools had long implemented SEP in their operation even before being a part of the SEP Network. Regarding academic affairs, SEP projects were clearly present in the curriculum, teaching and learning. The emphasis was given on sharing and establishing proper SEP knowledge and applying it appropriately to the social environment of the communities. For personnel administration aspect, most of the teachers and staffs in all SEP schools had a very high awareness and faith in SEP. It was clear that they had all sacrificed, devoted and taken key responsibility in conducting the SEP projects in their schools. Cooperation and strong teamwork were widely observed. The schools gave a lot of emphasis on extensive training and knowledge sharing among teachers, people in communities and outside networks. With reference to the financial administration area, every SEP Networking Schools successfully sought cooperation from parties concerned in driving the projects forward in accordance with SEP so the projects could gradually proceed, resulting in less funding requirement. For general administration affairs, the schools put their social environment into consideration and aimed to strengthen their healthy relationship with the communities while establishing working networks. 2) Guidelines to apply SEP consisted of three main components: introduction, guidelines for application of Sufficiency Economy Philosophy (SEP) to school management and keys to success.

Student's signature

Thesis Advisor's signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้รับความอนุเคราะห์อย่างยิ่งจากบุคคลหลายท่านที่ทำให้ผู้วิจัยมีกำลังใจและตั้งใจในการทำวิทยานิพนธ์ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี และวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะสำเร็จด้วยดีมิได้หากขาดบุคคลทั้งหลายเหล่านี้ ซึ่งผู้วิจัยน้อมระลึกเสมอว่าเป็นผู้มีพระคุณยิ่งต่อผู้วิจัย ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. สุชาดา นันทะไชย ประธานกรรมการ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พร้อมพิไล บัวสุวรรณ กรรมการวิชาเอก ที่ให้คำปรึกษาแนะนำ ตรวจสอบความถูกต้องของงานวิจัย รวมทั้งอาจารย์ ดร.กมล สุดประเสริฐ กรรมการวิชาเอก ที่ได้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับเครื่องมือวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูล และตรวจสอบความถูกต้องของงานวิจัย ตลอดจน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศศิฉาย ธนะมัย ผู้แทนบัณฑิตวิทยาลัย ที่กรุณาให้คำแนะนำและตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ เพื่อให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านที่ให้ความรู้ตลอดระยะเวลาของการศึกษาเล่าเรียน และขอขอบพระคุณ ดร.ปฐมพงศ์ ศุภเลิศ ผู้จัดการ โรงเรียนจิราศาสตร์วิทยา ดร.ศรีเรือน ลิขิตเดชาโรจน์ ผู้อำนวยการโรงเรียนอานวยวิทย์ อาจารย์นิยม บุญญานาม ผู้อำนวยการโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย อาจารย์กัญพินา เชื้อมชิต ผู้อำนวยการโรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัย เพชรบุรี อาจารย์กรรณิการ์ มาบุญมี ผู้อำนวยการโรงเรียนเทศบาลจามเทวี ที่ให้ความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการประเมินความเหมาะสมในการนำแนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียนไปสู่การปฏิบัติ ขอขอบคุณผู้ให้การสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยทุกท่านรวมทั้ง ขอขอบคุณทุกๆ คนในครอบครัว และเพื่อนๆ ที่ให้การสนับสนุน ช่วยเหลือ และให้กำลังใจอย่างดียิ่งตลอดระยะเวลาของการศึกษาวิจัย

คุณความดี และประโยชน์อันพึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณ บิดา มารดา ครู อาจารย์และผู้มีพระคุณทุกท่าน

สุวิชา ชีรวิจิตรณญาณกุล
กุมภาพันธ์ 2553

สารบัญ

หน้า

สารบัญตาราง	(3)
สารบัญภาพ	(4)
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์การวิจัย	3
คำถามการวิจัย	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
ขอบเขตการวิจัย	4
นิยามศัพท์	5
บทที่ 2 การตรวจเอกสาร	7
แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	8
การสร้างค่านิยมความพอเพียงในโรงเรียน	31
แนวทางการจัดการศึกษาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	33
การบริหารโรงเรียนตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542	40
หลักการวางแผนเชิงกลยุทธ์ทางการบริหารการศึกษา	46
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	51
บทที่ 3 วิธีการวิจัย	55
ขั้นตอนการวิจัย	55
ขั้นตอนที่ 1 : ศึกษาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หลักการ บริหารโรงเรียนและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	56
ขั้นตอนที่ 2 : สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล	56
ขั้นตอนที่ 3 : เก็บรวบรวมข้อมูล	56
ขั้นตอนที่ 4 : วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล	59
ขั้นตอนที่ 5 : สรุปผลการวิจัยและนำเสนอ	61
บทที่ 4 ผลการวิจัยและข้อวิจารณ์	63
ผลการวิจัย	63
ข้อวิจารณ์	254

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	269
สรุปผลการวิจัย	269
ข้อเสนอแนะ	276
เอกสารและสิ่งอ้างอิง	279
ภาคผนวก	287
ภาคผนวก ก รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ	288
ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์ข้อมูลทั่วไป	290
ภาคผนวก ค แบบสัมภาษณ์ผู้บริหาร	292
ภาคผนวก ง แบบสัมภาษณ์ครู	295
ภาคผนวก จ แบบสัมภาษณ์นักเรียน	298
ภาคผนวก ฉ แบบสัมภาษณ์ผู้ปกครองและชุมชน	300
ภาคผนวก ช แบบสังเกต	302
ภาคผนวก ซ แบบประเมินสำหรับผู้ทรงคุณวุฒิ	304
ภาคผนวก ฌ หนังสือเชิญผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อประเมินความเหมาะสม	313
ประวัติการศึกษาและการทำงาน	315

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	จำนวนโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงและขนาดของประชากรในแต่ละโรงเรียน	57
2	ผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามโรงเรียน	58
3	ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิที่มีต่อแนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียน (ฉบับร่าง)	236
4	ประเด็นสำคัญที่นำไปปรับปรุงแนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียน (ฉบับร่าง)	239
5	จำนวนนักเรียนในโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง	257

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	องค์ประกอบของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	15
2	ขั้นตอนการวางแผนเชิงกลยุทธ์เพื่อการบริหารการศึกษา	47
3	วงจรการบริหาร โรงเรียนแบบมีส่วนร่วมของ Caldwell B.J & J.M. Spinks (1986)	50
4	รูปแบบการวางแผนและการบริหาร โรงเรียน	51
5	สรุปขั้นตอนการดำเนินการวิจัย	62
6	บริเวณด้านหน้าและอาคารเรียนของโรงเรียนราชวินิตมัธยม	64
7	สวนไม้ร่มกรอบบริเวณองค์พระโรงเรียนราชวินิตมัธยม	67
8	ดอกปีบคริสตัลและน้ำมันหอมระเหย	70
9	นักเรียนโรงเรียนราชวินิตมัธยมกำลังจัดทำเว็บไซต์เศรษฐกิจพอเพียง และทำตารางบัญชีครัวเรือน	74
10	หอประชุมของโรงเรียนราชวินิตมัธยมที่ปรับสภาพไปตามการใช้ งาน	78

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
11	บริเวณด้านหน้าโรงเรียนเทศบาลจอมเทวี	79
12	โรงคัดแยกขยะ/ ธนาคารขยะ บริหารจัดการโดยนักเรียนโรงเรียนเทศบาลจอมเทวี	81
13	อุทยานการเลี้ยงปลาสวยงาม	82
14	อุทยานการเลี้ยงกบ	82
15	อุทยานการหมักก๊าซชีวภาพจากมูลสัตว์	83
16	อุทยานการจัดทำอุปกรณ์สาธิตโซล่าเซลล์	83
17	การเลี้ยงวัวขาวลำพูนในบริเวณโรงเรียนเทศบาลจอมเทวี	84
18	การปลูกผักปลอดสารพิษ	84
19	การกำจัดขยะอินทรีย์ด้วยหนอนแมลงวัน	85
20	การสร้างเตาขยะแบบไร้ควัน	85
21	การสร้างระบบบำบัดน้ำเสีย	86
22	การพัฒนาระบบส่งน้ำในการเกษตร	86
23	การเพิ่มออกซิเจนในน้ำเพื่อการเกษตร	87

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
24	โรงเรียนเลี้ยวจิ้งหรีด	87
25	โรงทำปุ๋ยหมัก	88
26	การเพาะเชื้อจุลินทรีย์ E.M.	88
27	การทำนาแบบผสมผสานโดยนักเรียน	89
28	การเลี้ยงปลาในบ่อกับสภาพทิวทัศน์ที่ร่มรื่น	89
29	ตัวอย่างหลักสูตรบูรณาการเรียนรู้วิชาเศรษฐกิจพอเพียง	92
30	แปลงผักและทิวทัศน์ของแปลงนาสาธิตบริเวณหลังโรงเรียน เทศบาลจอมเทวี	97
31	ส่วนหนึ่งของทางเดินในอุทยานและทิวทัศน์ด้านข้างอาคารเรียน	97
32	อาคารเรียนไม้ชั้นเดียว อาคารเรียน 3 ชั้น และภายในอาคาร อเนกประสงค์	98
33	อาคารใหม่ที่กำลังก่อสร้าง 2 หลัง โดยได้รับงบประมาณจาก เทศบาล	98
34	บริเวณอาคารเรียนของโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย	99
35	ด้านหน้าและภายในของธนาคาร โรงเรียน	102
36	การฝาก-ถอนเงินของนักเรียนโดยมีนักเรียนเป็นเจ้าหน้าที่ของธนาคาร	102

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
37	การฝึกอบรมโครงการธนาคารและการอบรมการทำบัญชีรับ-จ่าย	103
38	การปฐมนิเทศฐานตามรอยพ่อและการทำกิจกรรมกลุ่มของนักเรียน	105
39	ทีมครูช่วยกันดูแลและให้คำแนะนำขณะที่นักเรียนดำเนินกิจกรรม	107
40	การฝึกอบรมครูให้ความรู้ในเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียง	108
41	บริเวณด้านหน้าอาคารกาญจนาภิเษกและอาคารเรียน	111
42	บริเวณสนามฟุตบอลและด้านหน้าอาคารหอนอน	111
43	บริเวณทางเข้าโรงเรียนบ้านเหล่ากกหุ้งสว่างและสนามฟุตบอลหน้าอาคารเรียน	113
44	ชุมชนในหมู่บ้านเข้าร่วมทำบุญและฟังธรรมอย่างสม่ำเสมอ	114
45	บรรยากาศภายนอกและภายในสหกรณ์	115
46	นักเรียนกำลังจัดเรียงสินค้าและขายสินค้าในสหกรณ์	118
47	บ่อเลี้ยงปลานิลและภาพนักเรียนกำลังตัดเห็ด	119

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
48	ร้านสหกรณ์ชุมชนและบริเวณหน้าโรงเรียนบ้านเหล่ากหุ้งสว่าง	125
49	ศาลาพักผ่อนและป้ายข้อคิดธรรมะตามต้นไม้	125
50	แปลงผักด้านหลังอาคารเรียนและบ่อเลี้ยงปลาตู้ด้านหลังอาคารเรียน	126
51	บริเวณทางเข้าโรงเรียนบ้านกุดเชียงหมีและสนามฟุตบอลหน้าอาคารเรียน	128
52	บ่อเลี้ยงปลาและภาพนักเรียนกำลังปล่อยปลา	132
53	โรงเรียนและบ่อเลี้ยงกบ	133
54	โรงเรียนโคขุน	133
55	โรงงานปุ๋ยในชุมชน	134
56	สนามกีฬาและอาคารเรียน โรงเรียนบ้านกุดเชียงหมี	140
57	สวนป่าหลังโรงเรียนและการเรียนนอกห้องเรียน	140
58	สภาพพื้นดินที่เป็นทรายแต่มีการปรับปรุงสภาพโดยรอบโรงเรียนให้ดูร่มรื่น	141

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
59	ภูมิทัศน์บริเวณทางเดินและบ่อน้ำ	142
60	บริเวณด้านหน้าและอาคารเรียนของโรงเรียนมกุฏเมืองราชวิทยาลัย	142
61	บริเวณลุ่มน้ำประแสในปัจจุบัน	143
62	การบูรณาการจัดทำค่ายนักสืบสายน้ำและการตรวจสอบลุ่มน้ำร่วมกับเครือข่าย	148
63	ศูนย์ปฏิบัติการพะเยาเลี้ยงเนื้อเยื่อพืชและการทำปุ๋ยชีวภาพ	148
64	การเลี้ยงปลาในกระชังและการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร	149
65	นักเรียนให้ความสนใจในโครงการเครือข่ายลุ่มน้ำประแส	150
66	ห้องเรียนศิลปะท่ามกลางธรรมชาติ การนำของเก่ามาทำงานศิลป์และการถักถว้ด้วยด้ายดิบแต่งชุดนักเรียน	153
67	อาคารสำนักงานของโรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัย	159
68	ดอกไม้สดอบแห้งที่จัดแสดงไว้ในห้องแสดงผลงาน	163
69	การทำเทียนหอม	163

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
70	ผลงานการแกะลายกระจกของนักเรียนเพื่อการประดับภายในบ้าน	164
71	ส่วนหนึ่งของผลงานเครื่องลงรักปิดทอง	164
72	เศษใยป่านสรนารายณ์และผลิตภัณฑ์ที่ได้จากกิจกรรมการเรียนรู้	165
73	โรงเพาะเห็ดนางฟ้าที่ใช้เส้นใยป่านสรนารายณ์	166
74	การนำเห็ดนางฟ้ามาทอดเป็นผลิตภัณฑ์ข้าวเกรียบ	167
75	ขั้นตอนการทำเค้กเห็ดเป่าฮือ เริ่มจากการนำเห็ดไปตากแห้ง บด และผสมกับแป้งทำเค้ก แต่งหน้าเค้กและบรรจุกล่องอย่างสวยงาม โดยนักเรียน	168
76	อาคารวิทยาศาสตร์และอาคารเรียนทั่วไป	176
77	อาคารหอประชุมและหอนอนของนักเรียน	177
78	ห้องคอมพิวเตอร์และสวนป่าตามโครงการสวนพฤกษศาสตร์	177
79	บริเวณด้านหน้าและอาคารเรียนของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 97	178
80	แปลงเพาะชำกล้าไม้และบ่อปุ๋ยหมัก	180

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
81	นักเรียนและครูกำลังปลูกยางพาราและภาพสวนสมุนไพรที่ปรับปรุงแล้ว	180
82	แปลงผักด้านหลังโรงเรียน และภาพนักเรียนช่วยกันปรับปรุงสวน	181
83	บ่อเลี้ยงปลาด้านหลังโรงเรียนและเล้าสุกร	181
84	ทางเท้าเชื่อมอาคารเรียนและภาพนักเรียนช่วยกันปรับปรุงสวนหย่อม	182
85	การปรับปรุงสนามบาสเกตบอลและลานเปตอง	182
86	ธนาคารรักษัขยะและภาพนักเรียนแยกและขายขยะให้กับผู้รับซื้อ	182
87	คำปฏิญาณที่บุคลากรในโรงเรียนให้สัตย์ปฏิญาณพร้อมกัน	185
88	ตัวอย่างงานประดิษฐ์ไม้แขวนเสื้อ ของตบแต่งบ้านที่ทำจากวัสดุธรรมชาติในห้องถื่น	187
89	การปรับปรุงทางเดินและภูมิทัศน์รอบโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 97	192
90	อาคารเรียนและภาพมุมสูงของโรงเรียนกัลยาณีศรีธรรมราช	193
91	การอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการให้กับบุคลากรครูในโรงเรียนเครือข่าย	195

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
92	บรรยากาศภายนอกและภายในสหกรณ์ร้านค้าโรงเรียนกัลยาณีศรีธรรมราช	196
93	บรรยากาศภายนอกและภายในอาคารโรงเรียน	197
94	ครูจากโรงเรียนเครือข่ายกำลังขบวนโครงการวิทยาศาสตร์และภาษาไทย	199
95	ตัวอย่างการใช้พื้นที่สมุดงานคณิตศาสตร์ของนักเรียน	201
96	ดอกไม้ประดิษฐ์จากเศษกระดาษเหลือใช้	205
97	บริเวณสระด้านหน้าและทางเข้าพระตำหนัก	207

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

จากภาวะวิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในปี 2540 และได้ส่งผลกระทบอย่างกว้างขวางต่อประชาชนทั้งในประเทศไทย และมีผลต่อไปถึงประเทศเพื่อนบ้านในอีกหลายประเทศด้วยนั้น ทำให้มีนักวิชาการหลายท่านทำการศึกษาวิเคราะห์สาเหตุของวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้น และบทสรุปของสาเหตุที่สำคัญประการหนึ่งของวิกฤตเศรษฐกิจนั้น วิจิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร (2546) ได้ให้ทัศนะถึงสาเหตุดังกล่าวไว้ว่า

...การรับเอาระบบเศรษฐกิจทุนนิยมที่เกือบจะปราศจากเงื่อนไขมาเป็นหลักในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยตลอดทั่วทั้งระบบ โดยมีได้พิจารณาถึงความเหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงของสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ชนบทซึ่งชีวิตเศรษฐกิจผสมผสานกับวัฒนธรรม ประเพณี ตลอดจนมโนทัศน์และค่านิยมที่ไม่สอดคล้องกับระบบเศรษฐกิจทุนนิยม การครอบเศรษฐกิจทุนนิยมลงไปในสังคมไทยทำให้เกิดการเสียสมดุลทางเศรษฐกิจ...

ทัศนะของการนำแนวคิดจากโลกตะวันตกมาใช้ในสังคมไทย โดยมีได้คำนึงถึงบริบทหรือสภาพภูมิสังคมของไทยนี้สอดคล้องกับทัศนะของ สุเมธ ตันติเวชกุล (2546) ที่ได้สรุปที่มาและผลของการนำแนวคิดแบบตะวันตกมาปรับใช้ในแผนพัฒนาประเทศของไทยไว้ว่า

...ตั้งแต่เมื่อ 40 ปีที่แล้ว ที่เราก้าวอย่างเข้าไปสู่การพัฒนา ในช่วงปี 2500 ที่เริ่มมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติขึ้น จริงๆ แล้วตอนนั้นเราอยากมีแผนเหมือนอย่างอารยประเทศ เมื่อทำแผนแล้วก็เอาฝรั่งมาสอนวิชาวางแผนให้ และโดยที่ไม่รู้ตัว เขาก็เอาปรัชญาชีวิตแบบตะวันตกมาหยัดเยียดให้เรา ปรัชญาตะวันตกเป็นปรัชญาของการบริโภค ปรัชญาสังคมที่แสวงหาความสะดวกสบายยึดเอาวัตถุเป็นที่ตั้งยึดเงินเป็นใหญ่...

วิกฤตเศรษฐกิจที่ผ่านมาจึงเป็นบทเรียนของการพัฒนาที่ไม่สมดุล และไม่มีเสถียรภาพ ซึ่งเป็นผลมาจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม ที่เน้นการกระตุ้นการบริโภคและการลงทุนโดยไม่คำนึงถึงระดับความเหมาะสมกับศักยภาพขององค์กร ภูมิสังคมของประเทศ หรือความพร้อมของคนและระบบ นอกจากนี้แล้ว ยังพึ่งพิงความรู้ เงินลงทุนหรือตลาดจากภายนอกประเทศมากเกินไป โดยไม่เตรียมสร้างพื้นฐานภายในประเทศให้มั่นคงและเข้มแข็ง หรือสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีเพื่อให้สามารถพร้อมรับความเสี่ยงจากความผันผวนของปัจจัยภายในและภายนอก บทเรียนจากการพัฒนาดังกล่าวข้างต้น ได้ทำให้ประชาชนชาวไทยทุกระดับในทุกภาคส่วนของสังคม ทั้งภาครัฐ เอกชน ประชาสังคม นักวิชาการ ได้ย้อนกลับมาพิจารณาและทบทวนวิถีการดำเนินชีวิต และแนวทางการพัฒนาในช่วงที่ผ่านมา และได้ตระหนักเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาและการดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ตามกระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ได้ตรัสถึงความสำคัญ of เศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า

... เศรษฐกิจพอเพียง เป็นเสมือนรากฐานของชีวิต รากฐานความมั่นคงของแผ่นดิน เปรียบเสมือนเสาเข็มที่ถูกตอกรองรับบ้านเรือนตัวอาคารไว้นั่นเอง สิ่งก่อสร้างจะมั่นคงได้ก็อยู่ที่เสาเข็ม แต่คนส่วนมากมองไม่เห็นเสาเข็ม และลืมเสาเข็มเสียด้วยซ้ำไป...

ด้วยเหตุนี้ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จึงได้อัญเชิญปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศ ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) และฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) โดยยึดหลักทางสายกลาง เพื่อให้ประเทศรอดพ้นจากวิกฤต สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง และนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุล มีคุณภาพและยั่งยืน ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และสถานการณ์เปลี่ยนแปลงต่างๆ ทั้งยังได้มีการแต่งตั้งคณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อประสานงาน และผลักดันให้เกิดการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในทุกภาคส่วนของสังคม

ในภาคส่วนของการศึกษานั้น การจัดการศึกษาถือได้ว่าเป็นเครื่องมือที่สำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาประเทศ ทั้งนี้เพราะการจัดการศึกษาเป็นการวางรากฐาน ทักษะ ทศน์คติ ความรู้ และความสามารถที่จำเป็นเพื่อการดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างถูกต้อง ทำให้ประชาชนมีการพัฒนาตนเอง และมีส่วนช่วยในการพัฒนาสังคม ดังนั้นเมื่อทิศทางการพัฒนาประเทศได้ปรับเปลี่ยนไปสู่การใช้แนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การจัดการศึกษาของชาติจึงควรที่จะต้องมีการปรับทิศทาง

ให้สอดคล้องไปกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้วยเช่นกัน ทั้งนี้เพื่อเป็นการช่วยเผยแพร่แนวคิด ให้ความรู้ และสร้างจิตสำนึกของการดำเนินชีวิตที่ พอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันที่ดี โดยมีการใช้ความรู้คู่กับคุณธรรม เพื่อที่จะสามารถนำชุมชน สังคม ไปสู่การพัฒนาที่สมดุล มั่นคงและยั่งยืนได้ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยกลุ่มงานเศรษฐกิจพอเพียง จึงได้มีการขับเคลื่อนการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในเครือข่ายการศึกษา โดยเริ่มต้นมีโรงเรียนที่เข้าร่วมเป็นโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงจำนวน 9 โรงเรียนกระจายไปในทุกภาคของประเทศ โรงเรียนเหล่านี้เป็นโรงเรียนที่มีการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปในการดำเนินงานของโรงเรียนตามสภาพภูมิสังคมที่แตกต่างกันไป ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา วิเคราะห์ และสังเคราะห์หาแนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน โดยทำการศึกษาจากโรงเรียนที่ได้รับการคัดเลือกจากกลุ่มงานเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ว่าเป็นโรงเรียนเครือข่ายในทั้ง 9 โรงเรียน โดยมุ่งหวังที่จะได้ศึกษาสภาพการดำเนินงานด้านการบริหารโรงเรียน และนำเสนอแนวทางการบริหารโรงเรียนตามปรัชญาของหลักเศรษฐกิจพอเพียง ผลของแนวทางการบริหารโรงเรียนที่ได้รับนั้นก็จะเป็นตัวอย่งรูปแบบการจัดการบริหารให้กับโรงเรียนอื่นที่สนใจจะศึกษา เทียบเคียง หรือนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารโรงเรียนได้ต่อไป

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานด้านการบริหารโรงเรียนที่ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง
2. เพื่อนำเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียน

คำถามการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมีคำถามในการวิจัยดังต่อไปนี้

1. โรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง มีลักษณะการบริหารโรงเรียนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไร
2. แนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียนควรเป็นอย่างไร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยคาดว่าจะมีประโยชน์ ดังต่อไปนี้

1. ผลการวิจัยจะทำให้ได้ทราบถึงแนวทางในการจัดการบริหาร และกิจกรรมของโรงเรียนเครือข่ายที่ได้ประยุกต์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินงาน
2. ผลของการวิเคราะห์และสังเคราะห์สภาพการบริหารของโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงเหล่านี้จะสามารถใช้เป็นแนวทางให้กับโรงเรียนอื่นๆ ที่สนใจจะนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ในโรงเรียนได้อย่างถูกต้องและสอดคล้องกับสภาพภูมิสังคมของตน

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยในเรื่องของการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียนของโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงในครั้งนี้ มีขอบเขตเนื้อหาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งประกอบไปด้วย หลักของความพอประมาณ การมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันที่ดี

โดยตั้งอยู่บนเงื่อนไขของความรู้และคุณธรรม (คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง, 2547) นอกจากนั้นในด้านการบริหารโรงเรียนจะใช้หลักการบริหารโรงเรียนใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบุคลากร และด้านบริหารทั่วไป ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542) โดยผู้วิจัยจะทำการศึกษาวิเคราะห์และนำเสนอเฉพาะในประเด็นที่สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2. ขอบเขตด้านประชากร

ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชนในโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งมีทั้งหมด 9 โรงเรียน ตามที่ได้รับคัดเลือกโดย กลุ่มงานเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในปี พ.ศ. 2547

นิยามศัพท์

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ ปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานให้แก่ปวงชนชาวไทย มีองค์ประกอบของ ความพอประมาณ ได้แก่ ความพอดีในมิติต่างๆ ทั้งในด้านการดำเนินชีวิตและการทำงาน การมีเหตุผล ได้แก่การใช้เหตุผลในการตัดสินใจ ระดับของความพอประมาณ การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ได้แก่การเตรียมตัวพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง โดยตั้งอยู่บนเงื่อนไขของการใช้ความรู้ และคุณธรรม

โรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ โรงเรียนที่ได้นำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ และได้รับการคัดเลือกจากกลุ่มงานเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในปีพ.ศ. 2547 ประกอบด้วย 9 โรงเรียนซึ่งถือเป็นตัวแทนใน 9 อนุภูมิภาค

สภาพการดำเนินงานด้านการบริหารโรงเรียน ได้แก่ ลักษณะที่ดำเนินการอยู่ในการทำงานของโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงใน 4 ด้าน คือ ด้านงานวิชาการ ด้านงานบุคคล ด้านงานงบประมาณ และด้านงานบริหารทั่วไป

ด้านงานวิชาการ หมายถึง การจัดการหลักสูตรสถานศึกษา การจัดการเรียนการสอน กิจกรรมเสริมหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ โครงการจัดการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ในชุมชน วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการจัดสื่อ อุปกรณ์และเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้

ด้านงานบุคคล หมายถึง การพัฒนาและฝึกอบรมให้บุคลากรมีความรู้ ทักษะ และทัศนคติ ในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การกระตุ้นจิตสำนึกและความตระหนักในความพอเพียง การมีส่วนร่วมในการทำงาน และการสร้างแรงจูงใจในการทำงาน

ด้านงานงบประมาณ หมายถึง การสรรหางบประมาณ การวางแผน และการตรวจสอบการ ใช้งบประมาณ

ด้านงานบริหารทั่วไป ได้แก่ การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การบริหาร กิจกรรมนักเรียน และการสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้

ชุมชน หมายถึง พระสงฆ์ ชาวบ้าน ผู้ใหญ่บ้าน และโรงเรียนซึ่งอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับ โรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง รวมถึงหน่วยงานท้องถิ่นของรัฐซึ่งโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจ พอเพียงสังกัดอยู่ เช่น เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เป็นต้น

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากเอกสารและงานวิจัยต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
 - 1.1 ความหมายและหลักการของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
 - 1.2 มิติของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
 - 1.3 การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
 - 1.4 ประมวลพระบรมราโชวาทที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. การสร้างค่านิยมความพอเพียงในโรงเรียน
3. แนวทางการจัดการศึกษาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
4. การบริหารโรงเรียนตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542
5. หลักการวางแผนเชิงกลยุทธ์ทางการบริหารการศึกษา
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนี้โดยแท้จริงแล้วเป็นแนวคิดที่มีมานานกว่า 30 ปีแล้ว โดยเป็นการประมวลมาจากประสบการณ์ของการศึกษา ค้นคว้า ทดลอง จากโครงการต่างๆ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทั้งโครงการส่วนพระองค์ โครงการตามพระราชดำริที่รวมแล้วกว่า 3,000 โครงการ (เกษม วัฒนชัย, 2546) ซึ่งภายหลังพระองค์ได้ทรงพระราชทานแนวคิดหลักของความพอเพียงให้กับประชาชนชาวไทยเป็นระยะ ๆ โดยจุดเริ่มต้นของการพระราชทานหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนี้ อภิชาติ พันธ์เสนและคณะ (2546) ได้กล่าวไว้ว่า มีที่มาจากพระบรมราโชวาทที่พระราชทานแก่นิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2517 ทรงเน้นความสำคัญของการพัฒนาประเทศที่จะต้องสร้างพื้นฐาน คือ “ความพอมีพอกิน พอใช้” ของประชาชนส่วนใหญ่เบื้องต้นก่อน โดยวิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัดแต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ หลังจากนั้นในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2517 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ได้มีพระราชดำรัสเน้น “พอมีพอกิน” อีกครั้งหนึ่ง จึงนับได้ว่า คำว่า “พอมีพอกิน” ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในปี 2517 นั้นคือที่มาของคำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” อย่างไรก็ตาม ถึงแม้จะได้ทรงมีพระราชดำรัสในเรื่อง “พอกินพอใช้” มาตั้งแต่ปี 2517 และได้เน้นทฤษฎีใหม่ตั้งแต่ปี 2537 พระบรมราโชวาทดังกล่าวเหล่านั้นก็ยังมิได้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทิศทางในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในช่วงนั้นเท่าใดนัก ทั้งนี้ในปี 2539 ก็ได้ทรงเตือนอีกครั้งหนึ่งให้มี “ความรอบคอบ” และ “อย่าตาโต” แต่ก็ไม่ได้ผล จนกระทั่งเกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจในปี 2540 จึงเป็นที่มาของพระราชดำรัสที่คนไทยจำได้เล้ากันได้จนถึงปัจจุบัน ที่ว่า “...การเป็นเสือนั้นไม่สำคัญ สำคัญอยู่ที่เรามีเศรษฐกิจแบบพอมีพอกิน แบบพอมีพอกินหมายความว่าอุ้มชูตัวเองได้ ให้มีพอเพียงกับตนเอง..” และถือเป็นที่มาของเศรษฐกิจพอเพียงในปัจจุบัน ซึ่งในครั้งนั้นถือได้ว่าเป็นการอธิบายความหมายของ เศรษฐกิจแบบพอมีพอกินว่ามีความหมายเช่นเดียวกับ เศรษฐกิจพอเพียงเป็นครั้งแรก

ในการทำความเข้าใจกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น จุดเริ่มต้นจึงอยู่ที่การทำความเข้าใจ ความหมายและหลักการสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งสามารถนำเสนอได้ดังนี้

ความหมายและหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง

คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง (2547) สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้ให้ความหมายของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งประมวลและกลั่นกรองโดยคณะผู้ทรงคุณวุฒิสาขาต่างๆ จากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งพระราชทานในโอกาสต่างๆ รวมทั้งพระราชดำรัสอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องได้ดังนี้

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 25 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปใน ทางสายกลางโดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญาและความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

จากการวิเคราะห์ความหมายของ เศรษฐกิจพอเพียง โดยกลุ่มพัฒนารอบแนวคิดทางทฤษฎี เศรษฐศาสตร์ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและ

สังคมแห่งชาติ ได้ข้อสรุปว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีองค์ประกอบด้านต่างๆ อย่างสมบูรณ์ ที่จะสามารถใช้เป็นพื้นฐานในการพัฒนากรอบทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ได้ (Foundation for Economic Theory Framework) คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง (2547) ได้อธิบายถึง องค์ประกอบต่างๆ ของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไว้ดังนี้

1. กรอบแนวคิด
2. คุณลักษณะ
3. คำนิยาม
4. เงื่อนไข
5. แนวทางปฏิบัติ/ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. กรอบแนวคิด

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตน ในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย และตลอดระยะเวลากว่า 25 ปีที่ผ่านมา ก็ได้มีการทดลองดำเนิน โครงการพัฒนาที่หลากหลาย ตามแนวพระราชดำริ เพื่อหา แนวทางและรูปแบบการพัฒนาที่สอดคล้องกับสถานการณ์ทั้งภายในและภายนอกประเทศที่มีการ เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้แล้วยังเกิดชุมชนหลายแห่งที่มีแนวทางการดำรงชีวิตและ การพัฒนาที่สามารถใช้เป็นกรณีศึกษาได้ สิ่งทั้งหมดนี้บ่งชี้ให้เห็นถึง แนวทางปฏิบัติและตัวอย่าง การนำไปประยุกต์ใช้ที่เกิดขึ้นจริง

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่สามารถนำมา ประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา ทั้ง อดีต ปัจจุบัน และอนาคต กล่าวคือ ได้มีพระราชดำริสมาตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตเศรษฐกิจในปี 2540 และสามารถใช้เป็นแนวทางการพัฒนาเพื่อก้าวพ้นจากวิกฤตและการพัฒนาในสถานการณ์ที่มีการ เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ในปัจจุบัน

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่มองโลกเชิงระบบที่มีลักษณะเป็นพลวัต กล่าวคือ มองว่าสถานการณ์ในโลกล้วนมีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นตลอดเวลา เนื่องจากความ เชื่อมโยงของปัจจัยต่างๆ ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่มุ่งผลทั้งในระยะสั้นและระยะยาว โดยเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤตในแต่ละช่วงเวลาเพื่อ ความมั่นคง และความยั่งยืนของการพัฒนา ในมิติต่างๆ อาทิ มิติทางธรรมชาติ ทางสังคม และทางเศรษฐกิจ

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่ก่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ (paradigm shift) ขึ้นในสังคม

2. คุณลักษณะ

“เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์” ดังนั้น คุณลักษณะของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจึงประกอบไปด้วย แนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจาก วิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย เป็นปรัชญาที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนและระดับประเทศ นอกจากนี้ยังได้เน้นครอบคลุมถึง เจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจ ดังนั้นแนวคิดทางสายกลาง จึงถือเป็นหัวใจสำคัญของปรัชญาที่นำมาใช้ในการบริหารและพัฒนา กล่าวคือ

- ไม่ใช่เป็นการปิดประเทศอย่างสิ้นเชิง แต่ก็ไม่ใช่การเปิดเสรีอย่างเต็มที่โดยไม่มีการเตรียมความพร้อมของคนและสังคมในการเข้าสู่ตลาด
- ไม่ใช่การอยู่อย่างโดดเดี่ยวหรือพึ่งพิงภายนอกทั้งหมด แต่เน้นความคิดและการกระทำที่จะพึ่งตนเองเป็นหลักก่อนที่จะไปพึ่งคนอื่น
- ทางสายกลาง หมายถึงวิธีการ หรือการกระทำที่พอประมาณ บนพื้นฐานของความมีเหตุผล และสร้างภูมิคุ้มกัน ซึ่งในที่สุดแล้วจะนำไปสู่การพัฒนาแบบเศรษฐกิจพอเพียง ที่เป็นทั้งแนวทางการแก้ไขปัญหาเพื่อให้รอดพ้นวิกฤต และทำให้สังคมและประเทศสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

3. คำนิยาม

ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้อง มีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้ง ภายนอกและภายใน ดังนั้น ความพอเพียงจะต้องประกอบไปด้วย 3 คุณลักษณะพร้อมๆ กัน ได้แก่

ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่มากเกินไป และไม่น้อยเกินไปในมิติต่างๆ ของการกระทำ โดยอาจพิจารณาจากความพอดีใน 7 มิติ คือ พอดีกับเหตุ พอดีกับผล พอดีกับตน พอดีกับเงินปริมาณ พอดีกับกาล พอดีกับชุมชนและพอดีกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง (ตามหลักสัปปุริส ธรรม 7)

ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอประมาณ ในมิติต่างๆ นั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจาก เหตุ ปัจจัยและข้อมูลที่เกี่ยวข้องตลอดจน ผลที่ คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร เพื่อเตรียมตัวพร้อมรับผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น จากการเปลี่ยนแปลงต่างๆ เนื่องจาก เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่มองโลกเชิงระบบที่มีลักษณะ พลวัต ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะ เกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ระดับของความพอประมาณต้องครอบคลุม มิติการจัดการความเสี่ยงเชิงพลวัต จึงจะนับได้ว่าเป็นระดับพอเพียงที่สมบูรณ์

4. เจื่อนใจ

ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำ วิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้อง เสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุก ระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วย ความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญาและความรอบคอบ จากหลักข้างต้นนี้ สามารถแบ่งเป็น เจื่อนใจรอบความรู้และเจื่อนใจคุณธรรม ได้ดังนี้

4.1 เงื่อนไขรอบความรู้ จะต้องอาศัย

ความรู้รอบรู้ คือ มีความรู้ เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ อย่างรอบด้าน โดยครอบคลุมเนื้อหา ของเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นพื้นฐานสำหรับการนำไปใช้ในโอกาสและเวลาต่างๆ

ความรู้รอบคอบ คือ ความสามารถที่จะนำความรู้และหลักวิชาต่างๆ เหล่านั้น มา พิจารณาให้เชื่อมโยงสัมพันธ์กันประกอบการวางแผนก่อนที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติทุก ขั้นตอน

ความรู้รอบตัว คือ ความมีสติในการนำแผนปฏิบัติที่ตั้งอยู่บนหลักวิชาต่างๆ เหล่านั้นไปใช้ในทางปฏิบัติ

4.2 เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างให้มีขึ้นใน 2 ด้าน ได้แก่

ด้านจิตใจ/ปัญญา โดยเน้นความรู้คู่คุณธรรม กล่าวคือตระหนักในคุณธรรม มีความ ซื่อสัตย์สุจริต และมีความรอบรู้ที่เหมาะสม

ด้านการกระทำ หรือแนวทางการดำเนินชีวิต โดยเน้น ความอดทน ความเพียร สติ ปัญญา และความรู้รอบคอบ

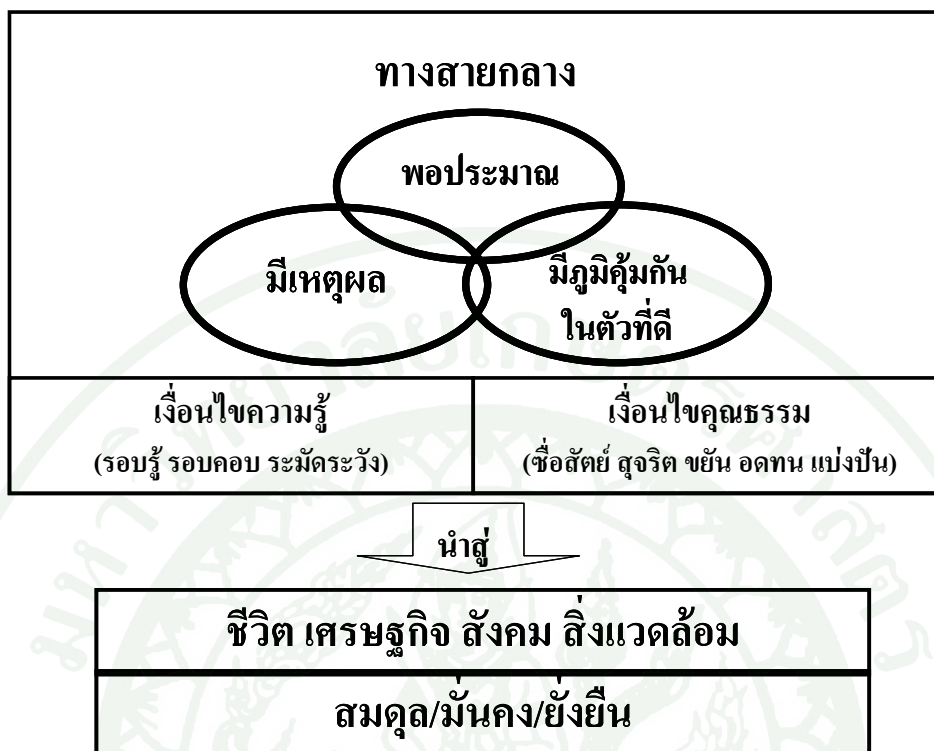
ทั้งนี้ โดยมีกลุ่มเป้าหมายที่เน้นเป็นพิเศษในการเสริมสร้างเงื่อนไข 2 ด้านข้างต้น คือ เจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจ ในทุกระดับ เนื่องจากการกระทำใดๆ ของคนกลุ่มนี้ สามารถก่อให้เกิดผลกระทบในสังคมวงกว้างได้

5. แนวทางปฏิบัติและผลที่คาดว่าจะได้รับ

เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้ง ด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี การนำปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ จะทำให้เกิดทั้ง วิธีการพัฒนา และผลของการพัฒนาที่สมดุลและ พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง กล่าวคือ มีความสมดุลในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม

และเทคโนโลยี ในขณะที่ยวกันความสมดุลของการกระทำทั้งเหตุและผลที่เกิดขึ้นในมิติของเวลา ก็จะนำไปสู่ความยั่งยืนของการพัฒนา นอกจากนี้ยังทำให้เกิดความพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางของผลกระทบจากด้านต่างๆ ทั้งภายในและภายนอก

กล่าวสรุปได้ว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้นประกอบไปด้วย องค์ประกอบทั้ง 3 ส่วน ของคำนิยามและเงื่อนไขจำเป็น 2 ประการ ซึ่งทั้งหมดนั้นมีความสัมพันธ์ระหว่างกันอย่างเป็นระบบและพึ่งพิงกัน กล่าวคือ ความมีเหตุผลถือได้ว่าเป็นกระบวนการการเสริมสร้างให้ความพอใจ เป็นไปอย่างพอประมาณ ระดับของความพอประมาณก็จำเป็นต้องพอเพียงในเชิงการสร้าง ภูมิคุ้มกันในตัว และการมีภูมิคุ้มกันในตัว ก็เป็นปัจจัยเสริมสร้างให้การดำเนินกิจกรรมต่างๆ มี ลักษณะตอบสนองต่อระบบได้ในระยะยาว ในขณะที่เงื่อนไข 2 ประการก็ต้องอยู่คู่กันอย่างสมดุล ภายใต้ระบบเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งนี้เพราะความรู้และคุณธรรม หากขาดเงื่อนไขใดไปแล้ว ก็จะ สามารถทำให้กระบวนการตัดสินใจผิดพลาด และไม่ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดและยั่งยืนได้ เช่น หากมีความรู้แต่อย่างเดียวแต่นำความรู้นั้นไปใช้ในทางมิชอบ ย่อมนำมาซึ่งความเสียหายมาสู่ตนเอง และสังคมได้ ในขณะที่เดียวกันหากมีคุณธรรมแต่ขาดความรู้ ก็อาจจะทำให้กระบวนการตัดสินใจ เป็นไปอย่างรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ไม่เท่าทันกับสิ่งที่ควรจะต้องทำต้องเป็น ก็จะก่อให้เกิดผลเสียได้ เช่นเดียวกัน ดังนั้นความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่างๆ ของเศรษฐกิจพอเพียงนั้นเมื่อนำไปสู่การ ปฏิบัติจึงต้องมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันในทุกองค์ประกอบ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังภาพที่ 1 ได้ ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ประกอบของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
ที่มา: ปรียานุช พิบูลสราวุธ (2548)

มิติของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล อดีตเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.) ได้บรรยายเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริว่า มีมิติที่ครอบคลุมด้านต่างๆถึง 4 ด้าน คือ มิติด้านเศรษฐกิจ มิติด้านจิตใจ มิติด้านสังคม และมิติด้านวัฒนธรรม (สมพร เทพสิทธา, 2548)

1. มิติด้านเศรษฐกิจ

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเศรษฐกิจแบบพออยู่พอกิน ให้มีความยั่งยืนมั่นคงเพียรประกอบสัมมาอาชีพ เพื่อให้พึ่งตนเองได้ ให้พ้นจากความยากจน สามารถอยู่ได้ด้วยตนเองทั้งในระดับเบื้องต้น ในระดับท้องถิ่น ไปจนถึงการพัฒนาให้พึ่งพาตนเองได้ในระดับประเทศ ดังตัวอย่างของการปฏิบัติตามทฤษฎีใหม่ซึ่งเป็นตัวอย่างหนึ่งของการนำ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ ที่ได้

ช่วยให้เกษตรกรจำนวนมากมีรายได้เพิ่มสูงขึ้น มีชีวิตที่เป็นสุขตามสมควร พ้นจากการเป็นหนี้และความยากจน

2. มิติด้านจิตใจ

เศรษฐกิจพอเพียงเน้นที่จิตใจที่รู้จักพอ คือ พอดี พอประมาณและพอใจในสิ่งที่มี ยินดีในสิ่งที่ได้ ไม่โลภ โดยเริ่มที่จิตใจของตนเองที่ต้องเข้มแข็ง มีจิตสำนึกว่าตนนั้นสามารถพึ่งตนเองได้ ให้มีภาวะจิตใจที่อีกห่มต่อสู่ชีวิตด้วยความสุจริต แม้อาจจะไม่ประสบผลสำเร็จบ้างก็ตาม ก็ไม่ควรท้อแท้ ดังพระราชดำรัสที่เกี่ยวกับการพัฒนาตนของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตอนหนึ่งว่า

...บุคคลต้องมีรากฐานทางจิตใจที่ดี คือความหนักแน่นมั่นคงในสุจริตธรรม และความมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติหน้าที่ให้จนสำเร็จ ทั้งต้องมีกุศโลบายหรือวิธีการอันเหมาะสมในการปฏิบัติงาน ประกอบพร้อมกันด้วยจึงจะสัมฤทธิ์ผลดีแน่นอน และบังเกิดประโยชน์อันยั่งยืนแก่ตนเองและแผ่นดิน...

3 มิติด้านสังคม

เศรษฐกิจพอเพียงมุ่งให้เกิดสังคมที่มีความสุขสงบ ประชาชนมีความเมตตาเอื้ออาทรช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ใช่ต่างคนต่างอยู่ มุ่งให้เกิดความสามัคคีร่วมมือกัน เพื่อให้ทุกคนอยู่ร่วมกันได้โดยปราศจากการเบียดเบียนกัน การเอารัดเอาเปรียบกัน การมุ่งร้ายทำลายกัน ดังพระบรมราโชวาทที่ได้พระราชทานแก่สภายูวพุทธิกสมาคมแห่งชาติ เมื่อวันที่ 18 มกราคม 2530 มีข้อความที่สำคัญดังนี้ว่า

...การสร้างสรรค์แผ่นดินไทยให้เป็นแผ่นดินทอง หรือการช่วยตัวเองในปัจจุบันนี้เห็นว่าจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำความสงบให้เกิดขึ้นก่อนโดยเร็ว เพราะถ้าความสงบยังไม่เกิดเราจะคิดอ่านแก้ปัญหาหรือจะรวมกำลังกันทำงานช่วยตัวเองไม่ได้ ความสงบภายนอกได้แก่ สถานการณ์อันเรียบร้อยเป็นปกติ ไม่มีวุ่นวายขัดแย้ง ไม่มีการเอารัดเอาเปรียบเบียดเบียน หรือมุ่งร้ายทำลายกัน ภายในได้แก่ความคิด จิตใจที่ไม่ฟุ้งซ่าน หวั่นไหวหรือเดือดร้อนกระวนกระวายด้วยอำนาจความเห็นแก่ตัว ความร้ายกาจแห่งโทษ

ความหลงใหลห่อเหิมอันเป็นต้นเหตุของอกุศลทุจริตทั้งหมด การทำความสงบนั้นต้องเริ่มที่ภายในตัวในใจก่อน...

4 มิติด้านวัฒนธรรม

เศรษฐกิจพอเพียงมุ่งให้เกิดวัฒนธรรม หรือวิถีชีวิตที่ประหยัด อุดม มีชีวิตที่เรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย ไม่ตกเป็นทาสของวัตถุนิยมและบริโภคนิยม ซึ่งทำให้เกิดการเป็นหนี้เป็นสิน เกิดการทุจริตคอร์รัปชัน เป็นปัญหาสังคมที่ร้ายแรงที่สุดปัญหาหนึ่งที่บ่อนทำลายความมั่นคงของชาติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระบรมราโชวาทเกี่ยวกับ ความฟุ้งเฟ้อมีข้อความที่สำคัญดังนี้

...ความฟุ้งเฟ้อทำให้เกิดความไม่พอ คนเราฟุ้งเฟ้อก็ไม่มีทางที่จะหาทรัพย์มาป้อนความฟุ้งเฟ้อได้ ความฟุ้งเฟ้อเป็นปากที่หิวไม่หยุด เป็นปากที่หิวตลอดเวลา ป้อนเท่าไรไม่พอ หาเท่าไรไม่พอ ฉะนั้นจะต้องหาทางป้องกันวิธีที่จะนำมาป้อนความฟุ้งเฟ้อซึ่งก็คือการทุจริต...

กล่าวโดยสรุปแล้ว ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจึงมีมิติที่เกี่ยวเนื่องหลากหลายครอบคลุมทั้งในเรื่องของเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม และวัฒนธรรม และแตกต่างไปจากปรัชญาการบริหารทั่วไปที่ให้น้ำหนักมุ่งเน้นในเรื่องใดเรื่องหนึ่งมาก ในขณะที่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจะให้ความสำคัญกับความสมดุลและทางสายกลาง จึงมีการคำนึงถึงมิติที่เกี่ยวเนื่องได้อย่างกว้างขวางและเมื่อนำไปปฏิบัติอย่างจริงจังแล้วผลที่ได้ก็จะเกิดความสมดุลและยั่งยืน

การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

จากหนังสือการสร้างขบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง ที่จัดทำโดยกลุ่มงานเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้กล่าวถึงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง ว่าจะมีลักษณะเป็นการสร้างเครือข่ายและระดมพลังจากทุกภาคส่วน โดยมีแกนกลางขับเคลื่อน 3 ระดับ ได้แก่ คณะที่ปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิ คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง และกลุ่มงานเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งจะเป็นหน่วยปฏิบัติในการดำเนินงาน และจะทูลเกล้าฯถวายผลการดำเนินงานเพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาส

มหามงคลสมัยเฉลิมพระชนมพรรษาครบรอบ 80 พรรษา ในเดือนธันวาคม 2550 โดยมีเป้าหมายหลักของการขับเคลื่อน คือ การสร้างกระแสสังคมให้มีการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้เป็นกรอบความคิดหรือส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของคนไทยทุกคน ผ่านการสร้างความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ให้ประชาชนทุกคนสามารถนำหลักปรัชญาฯ ไปประยุกต์ใช้ได้เหมาะสม และปลูกฝังปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการดำรงชีวิตให้อยู่บนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนนำไปสู่การปรับแนวทางการพัฒนาให้อยู่บนพื้นฐานของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีขอบเขตการดำเนินงาน 4 ด้านควบคู่กันไป คือ เชื่อมโยงเครือข่ายเรียนรู้ พัฒนาวิชาการและศึกษาวิจัย สร้างหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

เป้าหมายการดำเนินการขับเคลื่อนในระยะ 4 ปี (2546-2550)

1. ผนวกสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงให้ประชาชนทุกภาคส่วนและทุกระดับ เกิดความสนใจเรียนรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงอย่างแพร่หลาย
2. พัฒนาแนวคิดและองค์ความรู้ ที่เกี่ยวกับการพัฒนาที่อยู่บนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียงในทุกระดับ ตั้งแต่การพัฒนาตน กลุ่ม องค์กร ชุมชน สังคม จนถึง ระดับประเทศ ในแง่มุมต่างๆ ให้มีความชัดเจนและถูกต้อง
3. พัฒนาระบบการเรียนรู้ และตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมในรูปแบบที่หลากหลายและครอบคลุมสาขาต่างๆ เพื่อให้ประชาชนทุกภาคส่วน และทุกระดับ เข้าใจเศรษฐกิจพอเพียงจนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ ในลักษณะที่สอดคล้องกับหน้าที่และบทบาทของแต่ละบุคคลให้เกิดผลในทางปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม
4. พัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้และสร้างบุคลากรที่มีความรู้ ความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ให้เป็นแกนหลักในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงให้ขยายผลในวงกว้าง และสามารถนำหลักปรัชญาฯ ไปประยุกต์ใช้ในภาคส่วนต่างๆ ในหลากหลายมิติ

เป้าหมายการดำเนินการในระยะยาว

1. คนไทยในระดับต่างๆ ตั้งแต่ประชาชนทั่วไป นักเรียน นักศึกษา ผู้ประกอบการ พนักงาน เจ้าหน้าที่รัฐ นักวิชาการ ผู้นำชุมชน ผู้บริหาร มีจิตสำนึก ค่านิยม และกระบวนทัศน์ในการดำเนินชีวิตที่อยู่บนพื้นฐานของหลักเศรษฐกิจพอเพียง

2. สังคมไทย เป็นสังคมที่มีเครือข่ายการเรียนรู้และความร่วมมือในภาคส่วนต่างๆ ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

3. ระบบและโครงสร้างของการพัฒนาประเทศ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียง โครงสร้างการบริหารจัดการในขั้นต้นจะเป็นกลไก 3 ระดับ ดังนี้

ระดับที่ 1 คณะที่ปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิเศรษฐกิจพอเพียง ทำหน้าที่ให้ข้อเสนอแนะเชิงแนวทาง และข้อพิจารณาในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง

ระดับที่ 2 คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งแต่งตั้งภายใต้ คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มีองค์ประกอบและภารกิจหน้าที่ ดังนี้

องค์ประกอบ

- ผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นประธานคณะกรรมการ
- เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นรองประธาน
- ผู้แทนจากภาครัฐ ธุรกิจเอกชน ประชาสังคม และวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิเป็น

อนุกรรมการ

- ฝ่ายเลขานุการ

ภารกิจหน้าที่

- ประสานเครือข่ายทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติให้เกิดการนำไปประยุกต์ใช้ในภาคส่วนต่างๆ ของสังคม

- กำหนดกลยุทธ์และกิจกรรมหลักๆ ของการดำเนินงานตลอดจนจัดลำดับความสำคัญของกิจกรรมภายใต้แผนปฏิบัติงานสร้างขบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง
- ให้คำแนะนำในการปฏิบัติงานขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงรวมถึงการประสานเชื่อมโยงเครือข่าย และการระดมทุน

ระดับที่ 3 กลุ่มงานเศรษฐกิจพอเพียง ทำหน้าที่เป็นฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการฯ และเป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงเบื้องต้นของเครือข่าย ดำเนินการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวทางที่คณะกรรมการฯ ให้ความเห็นชอบ รับผิดชอบการประสานงานในภาคปฏิบัติ และการจัดการทั่วไป โดยมีเจ้าหน้าที่ทำงานเต็มเวลาอย่างพอเพียงที่จะดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ แบ่งความรับผิดชอบตามด้านต่างๆ และใช้กลไกของมูลนิธิจัดการด้านการเงินและธุรการทั่วไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ภารกิจหน้าที่ของฝ่ายเลขานุการ

- ติดต่อ ประสานแผนงาน โครงการ หรือกิจกรรมของส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงทั้งภายในและภายนอกให้เป็นไปในแนวทางที่คณะกรรมการฯ กำหนดและชี้แนะ
- พิจารณาก่อนกรองโครงการและแผนงานที่เสนอโดยภาคีจากทุกภาคส่วน ทั้งในระดับราชการ ประชาสังคม วิชาการ และเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในกรณีที่ต้องการงบประมาณสนับสนุน
- ส่งเสริม สนับสนุนและกระตุ้นให้การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของภาคีต่างๆ เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และมีความเข้มแข็งพอที่จะมีความเป็นพลวัตรในตนเอง
- ติดตามประเมินผลความก้าวหน้าจากการขับเคลื่อนของภาคีฝ่ายต่างๆ ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว และรายงานต่อคณะกรรมการเป็นระยะๆ อย่างต่อเนื่อง
- เสนอแนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคเพื่อให้การดำเนินงานขับเคลื่อนเป็นไปตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้

จากเป้าหมายและแผนงานการขับเคลื่อนข้างต้นนี้ จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา (2548) ได้สรุปแนวทางการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า ในปี 2547 นั้น จะเป็นปีแห่งการจุดประกาย ส่วนปี 2548 จะเป็นปีแห่งการตอกเสาเข็ม ปีต่อไปปี 2549 จะเป็นปีที่เรียกได้ว่าเป็นการสร้าง

ความรู้และขยายผลเพื่อให้เกิดเครือข่าย และสุดท้ายคือปี 2550 จะเป็นปีแห่งการเฉลิมฉลองพระชนมายุ 80 พรรษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งจะเป็นปีแห่งการรับรู้คุณค่า และนำไปใช้ให้เกิดผลอย่างถาวร

ประมวลพระบรมราโชวาทที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เนื่องจาก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีความหมายที่ลึกซึ้งกว้างขวาง ครอบคลุมในหลายมิติ จึงอาจจะก่อให้เกิดการตีความที่ไม่ตรงตามหลักการที่แท้จริง ดังนั้นการได้ศึกษาพิจารณาประมวล พระบรมราโชวาทที่เกี่ยวกับ เศรษฐกิจพอเพียงประกอบก็จะช่วยให้เกิดความเข้าใจในหลักการ ความหมาย และแนวทางการนำไปปฏิบัติได้ดียิ่งขึ้น จากหนังสือกรอบแนวคิดทางทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (2547) และหนังสือประมวลคำในพระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ตั้งแต่พุทธศักราช 2493–2542 จัดทำโดย คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้มีการสรุปประมวลพระบรมราโชวาทส่วนหนึ่ง ที่เกี่ยวข้องกับ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งสามารถจัดเป็นกลุ่มหัวข้อได้ดังนี้

1. พระราชดำรัสเกี่ยวกับ “เศรษฐกิจพอเพียง”
2. พระราชดำรัสเกี่ยวกับ “พอเพียง”
3. พระราชดำรัสเกี่ยวกับ “พอมีพอกิน/พออยู่พอกิน/พอประมาณ”
4. พระราชดำรัสเกี่ยวกับ “เหตุผล / เหตุ / ผล”
5. พระราชดำรัสเกี่ยวกับ “ความรู้ / สติ / สุจริต / วิทยาการ”
6. พระราชดำรัสเกี่ยวกับ “รอบคอบ”
7. พระราชดำรัสเกี่ยวกับ “ระมัดระวัง”
8. พระราชดำรัสเกี่ยวกับ “คุณธรรม”
9. พระราชดำรัสเกี่ยวกับ “ความยั่งยืน / อดทน / อดกลั้น / ชันดี”

1. พระราชดำรัสเกี่ยวกับ “เศรษฐกิจพอเพียง”

....ให้ปฏิบัติเพียงครั้งเดียว คือไม่ต้องทั้งหมด หรือแม้จะเศษหนึ่งส่วนสี่ก็พอ หมายความว่า ถ้าทำได้เศษหนึ่งส่วนสี่ของประเทศก็จะพอ ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงและทำได้

เศษหนึ่งส่วนสี่ก็พอนั้น ไม่ได้แปลว่าเศษหนึ่งส่วนสี่ของพื้นที่แต่เศษหนึ่งส่วนสี่ของการกระทำ... (พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 4 ธันวาคม 2541)

...พูดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง และเป็นภาษาอังกฤษแล้ว ก็ยังไม่เข้าใจ ไม่เข้าใจความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง ก็บอกไว้แล้วว่าถ้าไม่เข้าใจ จะอธิบายใหม่ ก็ได้อธิบายใหม่เมื่อปีที่แล้ว ในวันที่ 4 ธันวาคม 2541 ก็รู้สึกว่าได้อธิบายอย่างแจ่มแจ้งยืดยาว ใครต่อใครก็พยักหน้าว่า เออดี ทำไปทำมาก็ถามกันว่าจะทำอย่างไรสำหรับทำเศรษฐกิจพอเพียงของพระเจ้าอยู่หัว ก็มีการสัมมนา กัน มีรายการวิทยุ ผู้เชี่ยวชาญหลายคนถามกันไปถามกันมาว่า เศรษฐกิจพอเพียงของพระเจ้าอยู่หัวนี้เป็นอย่างไร บางคนก็บอกดีจริง จะทำให้ประเทศชาติรอดพ้นจากวิกฤตการณ์ได้ จะทำอย่างไรอย่างนั้น บางคนก็คัดค้านบอกว่าไม่ดี ไม่ใช่ว่าผู้ที่กล่าวว่าเศรษฐกิจพอเพียงเป็นคล้ายๆ ทฤษฎีที่แต่งขึ้นมาใหม่ลอยๆ แล้วจะน้อยใจ ไม่น้อยใจ ดีใจ ดีใจที่ท่านผู้ที่เป็นนักเศรษฐกิจ ผู้ที่เป็นอาจารย์เศรษฐศาสตร์ที่มีชื่อเสียง อดสงสัยเอ๋ยถึงอ้างถึงเศรษฐกิจพอเพียงของพระเจ้าอยู่หัว ถ้าเขาไม่เห็นว่ามีดี เขาก็จะไม่พูดเลย ถ้าพูดในทางดีเถียนพระเจ้าอยู่หัวก็ไม่ดี...

...คนหนึ่งเป็นด็อกเตอร์พูดว่า เศรษฐกิจพอเพียงนี้ภาษาอังกฤษเขาจะว่าอย่างไร คันปากอยากจะพูด ที่จริงที่คันปากจะพูดเพราะว่าตอบแล้ว เช่นเดียวกับที่เห็นในทีวีในเวทีใหญ่ เขาถามโน้นถามนี้ เราผู้รู้ก็รำคาญเพราะเขาตอบแล้ว เสร็จแล้วก็ถามใหม่เมื่อตอบอีกก็บอกว่าทำไมพูด กลับมาพูดถึงรายการทีวี ในที่นี้เราฟังเขาถามว่าเศรษฐกิจพอเพียงจะแปลเป็นภาษาอังกฤษว่าอย่างไรก็อยากจะตอบว่ามีแล้วในหนังสือ ไม่ใช่หนังสือตำราเศรษฐกิจ แต่ในหนังสือพระราชดำรัสที่อุดำห์มาปรับปรุงให้ฟังได้และแปลเป็นภาษาอังกฤษ จึงได้แปลเป็นภาษาอังกฤษและเน้นว่าเศรษฐกิจพอเพียง แปลว่า Sufficiency Economy โดยเขียนเป็นตัวหนาในหนังสือ ... Sufficiency Economy นี้ไม่มีในตำราเศรษฐกิจ จะมีได้อย่างไร เพราะว่าเป็นทฤษฎีใหม่ เป็นตำราใหม่ ถ้ามีอยู่ในตำราก็หมายความว่าเราก็อปปี้มาเรลอกเขามา เราไม่ได้ลอกไม่อยู่ในตำราเศรษฐกิจ เป็นเกียรติที่เขาพูดอย่างนี้ว่า Sufficiency Economy นั้นไม่มีในตำรา เพราะหมายความว่าเรามีความคิดใหม่และโดยที่ท่านผู้เชี่ยวชาญสนใจ ก็หมายความว่าเราก็สามารถที่จะคิดอะไรก็ได้ จะถูกจะผิดก็ช่าง ถ้าเขาสนใจเขาก็จะสามารถที่จะไปปรับปรุง หรือไปใช้หลักการ เพื่อที่จะให้เศรษฐกิจของประเทศและของโลกพัฒนาดีขึ้น ฉะนั้น เศรษฐกิจพอเพียงนี้ ก็มีเป็นขั้นๆ แต่จะบอกว่าเศรษฐกิจพอเพียงนี้ ให้พอเพียงเฉพาะตัวเองร้อยเปอร์เซ็นต์นี่เป็นสิ่งที่ทำไม่ได้ จะต้องมี

การแลกเปลี่ยน ต้องมีการช่วยกัน ถ้ามีการช่วยกันแลกเปลี่ยนกันก็ไม่ใช่พอเพียงแล้ว พอเพียงในทฤษฎีหลวงนี้ คือให้สามารถที่จะดำเนินงานได้ ฉะนั้นโครงการต่างๆ หรือ เศรษฐกิจที่ใหญ่ ต้องมีความสอดคล้องกันดี ที่ไม่ใช่เหมือนทฤษฎีใหม่ ที่ใช้ที่ดินเพียง 15 ไร่ และสามารถที่ปลูกข้าวพอกิน กิจกรรมนี้ใหญ่กว่า แต่ก็ยังเป็นเศรษฐกิจพอเพียงเหมือนกัน คนไม่เข้าใจว่ากิจกรรมใหญ่ เหมือนสร้างเขื่อนป่าสักก็เป็นเศรษฐกิจพอเพียงเหมือนกัน เขานึกว่าเป็นเศรษฐกิจสมัยใหม่ เป็นเศรษฐกิจที่ห่างไกลจากเศรษฐกิจพอเพียง แต่ที่จริงแล้ว เป็นเศรษฐกิจพอเพียงเหมือนกัน... (พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 23 ธันวาคม 2542)

2. พระราชดำรัสที่เกี่ยวกับ “พอเพียง”

...อันนี้ก็เคยบอกว่า ความพอเพียงนี้ไม่ได้หมายความว่า ทุกครอบครัวจะต้องผลิตอาหาร ของตัว จะต้องทอผ้าใส่เอง อย่างนั้นมันเกินไป แต่ว่าในหมู่บ้านหรือในอำเภอ จะต้องมีความพอเพียงพอสมควร บางสิ่งบางอย่างที่ผลิตได้มากกว่าความต้องการ ก็ขายได้ แต่ขายในที่ที่ไม่ห่างไกลเท่าไร ไม่ต้องเสียค่าขนส่งมากนัก... (พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 4 ธันวาคม 2540)

...คนอื่นเขาต้องมีการเศรษฐกิจ ที่ต้องมีการแลกเปลี่ยนเรียกว่าเป็นเศรษฐกิจการค้า ไม่ใช่ เศรษฐกิจความพอเพียงเลยรู้สึกว่ามันหุหุหุ แต่เมืองไทยเป็นประเทศที่มีบุญอยู่ว่า ผลิตให้พอเพียงได้... (พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 4 ธันวาคม 2540)

...เมืองไทยรอดเพราะโครงสร้างของประเทศ หรือนิสัยของประชากรชาวไทย ประชากรนี้ หมายถึงประชาชนที่อยู่ในกรุง ประชาชนที่อยู่ในชนบท ประชาชนที่อยู่ชายทะเล ประชาชนที่อยู่บนภูเขา ยังดี คนยังมีจิตใจที่กล้าคิด กล้าทำ ถ้าทำตามคุณสมบัติของคน คือ คุณธรรมของคนหรือความดีของคน เมืองไทยสบาย ไม่ต้องให้ต่างประเทศมาขูด แม้จะมีต่างประเทศมาขูด เขาก็ขูดให้เรา เขาก็แบ่งให้เราด้วย เราก็แบ่งให้เขา นี่ก็เลย กลายเป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบ เศษ 1 ส่วน 4 หรือมากกว่าเศษ 1 ส่วน 4 ด้วยความพอเพียง ที่แปลว่า พอประมาณ และมีเหตุผล อันนี้ก็กลับมาถึงที่เศรษฐกิจพอเพียง ก็เลยนึกว่าเป็นสิ่งที่น่าจะนำไปคิด... (พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 4 ธันวาคม 2541)

3. พระราชดำรัสที่เกี่ยวกับ “พอมีพอกิน/พอยู่พอกิน/พอประมาณ”

...ในการพัฒนาประเทศนั้นจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น เริ่มด้วยการสร้างพื้นฐาน คือความมีกินมีใช้ของประชาชนก่อนด้วยวิธีการที่ประหยัดระมัดระวัง แต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อพื้นฐานเกิดขึ้นมั่นคงพอควรแล้ว จึงค่อยสร้างเสริมความเจริญขั้นที่สูงขึ้นตามลำดับต่อไป... การช่วยเหลือสนับสนุนประชาชนในการประกอบอาชีพและตั้งตัว ให้มีความพอกินพอใช้ ก่อนอื่นเป็นพื้นฐานนั้น เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งยวดเพราะผู้ที่มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเอง ย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าระดับที่สูงขึ้นต่อไปได้โดยแน่นอน ส่วนการถือหลักที่จะส่งเสริมความเจริญ ให้ค่อยเป็นไปตามลำดับ ด้วยความรอบคอบ ระมัดระวังและประหยัดนั้นก็เพื่อป้องกันความผิดพลาดล้มเหลว... (พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 19 กรกฎาคม 2517)

...ทั้งนี้ คนอื่นจะว่าอย่างไรก็ช่างเขา จะว่าเมืองไทยล้ำสมัย ว่าเมืองไทยเชย ว่าเมืองไทยไม่มีสิ่งสมัยใหม่ แต่เราอยู่พอมีพอกินและขอให้ทุกคนมีความปรารถนาที่จะให้เมืองไทย พอยู่พอกิน มีความสงบ และทำงานตั้งจิตอธิษฐาน ตั้งปณิธาน ในทางนี้ ที่จะให้เมืองไทยอยู่แบบพอยู่พอกิน ไม่ใช่จะรุ่งเรืองอย่างยอด แต่มีความพอยู่พอกิน มีความสงบ เปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ ถ้าเรารักษาความพอยู่พอกินนี้ได้ เราก็จะยอดยิ่งยวดได้ ... ฉะนั้นถ้าทุกท่านซึ่งถือว่าเป็นผู้ที่มีความคิด และมีอิทธิพลมีพลังที่จะทำให้ผู้อื่นซึ่งมีความคิดเหมือนกัน ช่วยกันรักษาส่วนรวมให้อยู่ดีกินดีพอสมควร ขออย่า พอควร พอยู่พอกิน มีความสงบ ไม่ให้คนอื่นมาแย่งคุณสมบัตินี้จากเราไปได้ ก็จะเป็นของขวัญวันเกิดที่ถาวรที่จะมีคุณค่าอยู่ตลอดกาล... (พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 4 ธันวาคม 2517)

...การจะเป็นเช่นนั้นไม่สำคัญ สำคัญอยู่ที่เรามีเศรษฐกิจแบบพอมีพอกิน แบบพอมีพอกินนั้นหมายความว่า อุ้มชูตัวเองได้ให้มีพอเพียงกับตัวเอง... (พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 4 ธันวาคม 2540)

...พอมีพอกินนี้ก็แปลว่า เศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง ถ้าแต่ละคนพอมีพอกิน ก็ใช้ได้ ยิ่งถ้าประเทศพอมีพอกินก็ยิ่งดี... มีความหมายกว้างออกไปอีก ไม่ได้หมายถึงการมีพอสำหรับใช้เองเท่านั้น แต่มีความหมายว่าพอมีพอกิน ... หมายความว่า มีกินมีอยู่ ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่

หรรษาก็ได้ แต่ว่าพอ แม้งบางอย่างอาจจะดูฟุ่มเฟือย แต่ถ้าทำให้มีความสุข ถ้าทำได้ก็สมควรที่จะทำ สมควรที่จะปฏิบัติ... คือคำว่า พอกก็เพียงพอ เพียงนี้ก็พอ ดังนั้นเอง คนเราถ้าพอในความต้องการ ก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อยก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้าทุกประเทศมีความคิด อันนี้ไม่ใช่เศรษฐกิจ มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่าพอประมาณ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็คือเป็นสุข พอเพียงนี้อาจจะมีมาก อาจจะมีของหรรษาก็ได้ แต่ว่าต้องไม่ไปเบียดเบียนคนอื่น ต้องให้พอประมาณตามอัตภาพ พูดจาก็พอเพียง ทำอะไรก็พอเพียง ปฏิบัติตนก็พอเพียง ... แปลว่า ความพอประมาณและความมีเหตุผล... (พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 4 ธันวาคม 2541)

...เศรษฐกิจพอเพียงนั้น เขาตีความว่าเป็นเศรษฐกิจชุมชน หมายความว่าให้พอเพียงในหมู่บ้าน หรือในท้องถิ่นให้สามารถที่จะมีพอกิน เริ่มด้วยพอมีพอกิน พอมีพอกินนี้ ได้พูดมาหลายปีสิบกว่าปีมาแล้ว ให้พอมีพอกิน แต่ว่าพอมีพอกินนี้เป็นเพียงเริ่มต้นของเศรษฐกิจ เมื่อปีที่แล้วบอกว่าถ้าพอมีพอกิน คือพอมีพอกินของตัวเองนั้น ไม่ใช่เศรษฐกิจพอเพียง เป็นเศรษฐกิจสมัยหิน สมัยหินนั้นเป็นเศรษฐกิจพอเพียงเหมือนกัน แต่ว่าค่อยๆ พัฒนาขึ้นมา ต้องมีการแลกเปลี่ยนกัน มีการช่วยเหลือระหว่างหมู่บ้านหรือระหว่างจะเรียกว่าอำเภอ จังหวัด ประเทศ จะต้องมีการแลกเปลี่ยน มีการไม่พอเพียง จึงบอกว่าถ้ามีเศรษฐกิจพอเพียงเพียงเศษหนึ่งส่วนสี่ก็จะพอแล้ว จะใช้ได้ สมมติว่าเดี๋ยวนี้ไฟดับ ถ้าไม่มีเศรษฐกิจพอเพียง เวลาไฟดับ ไฟฟ้านครหลวง หรือไฟฟ้าฝ่ายผลิตเขาดับหมด จะพังหมด จะทำอย่างไร ที่ที่ต้องใช้ไฟฟ้าก็ต้องแยกไป... (พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 23 ธันวาคม 2542)

4. พระราชดำรัสที่เกี่ยวกับ “เหตุผล / เหตุ / ผล”

...ข้าพเจ้าอยากให้ทุกคนคำนึงถึงกฎแห่งเหตุผล ว่าผลที่เกิดขึ้นเพราะเหตุ คือการกระทำ และผลนั้นจะเป็นผลดีหรือผลเสีย ก็เพราะกระทำให้ดีหรือให้เสีย ดังนั้นการที่จะทำงานใดให้บรรลุผลที่พึงประสงค์ จะต้องพิจารณาถึงวิธีการที่เหมาะสมก่อนเป็นเบื้องต้นแล้วลงมือกระทำตามหลักเหตุผลด้วยความตั้งใจจริงและด้วยความสุจริต งานของแต่ละคนจึงจะเป็นผลดี และเชื่อได้ว่า ผลงานของแต่ละคนจะประมวลกัน เป็นความเจริญมั่นคงของบ้านเมืองได้ดังปรารถนา... (พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 9 กรกฎาคม 2513)

...การวางโครงการใดๆ ที่จะให้ได้ผลสมบูรณ์ จะต้องอาศัย เหตุผล ที่หนักแน่นเป็นพื้นฐาน ต้องจัดวางรูปขึ้นด้วยความละเอียดรอบคอบ แล้วต้องดำเนินการอย่างจริงจังโดย ขะมักเขม้น ข้อสำคัญที่ควรคำนึงถึงอย่างยิ่งนั้น ได้แก่ความจริงที่ว่า การทำงานใหญ่ๆ ทุก อย่างต้องการเวลามาก กว่าที่จะทำสำเร็จ ผู้ที่ริเริ่มโครงการอาจไม่ทันทำให้สำเร็จโดยตลอด ด้วยตนเองก็ได้ ต้องมีผู้อื่นรับทำต่อไป ดังนั้น ไม่ควรยกเอาเรื่องใครเป็นผู้เริ่มงาน ใคร เป็นผู้รับช่วงงาน ขึ้นเป็นข้อสำคัญนัก จะต้องถือผลสำเร็จที่จะเกิดจากงาน เป็นใหญ่ยิ่งกว่า สิ่งอื่น... (พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยศิลปากร 14 ตุลาคม 2514)

...ผู้เป็นบัณฑิตจะต้องเชื่อมั่นและยืนหยัดในเหตุผลและความดี ถ้าทุกคนมีความมั่นคง ไม่ หวั่นไหวต่อความวิปริตผันผวนของสังคมช่วยกันปลูกฝังความรู้ ความคิด ความมีเหตุผล ให้เกิดมีในอนุชนสังคมของเราก็จะเข้าสู่รูปเข้ารอยดีขึ้นเป็นลำดับ... (พระบรมราโชวาทใน พิธีพระราชทานปริญญาบัตรของวิทยาลัยวิชาการศึกษา 30 พฤศจิกายน 2514)

...พูดกันว่าให้พิจารณาเหตุผลให้ดีนั้น กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือให้พิจารณาการกระทำ หรือ กรรมของตนให้ดีนั่นเอง คนเราโดยมากมักนึกว่า อนาคตจะเป็นอย่างไร เราทราบไม่ได้ แต่ที่จริงเราย่อมจะทราบได้บ้างเหมือนกัน เพราะอนาคตก็คือผลของการกระทำในปัจจุบัน ถ้าปัจจุบันทำดี อนาคตก็ไม่ว่าจะตกต่ำ... (พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญา บัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 8 กรกฎาคม 2519)

5. พระราชดำรัสที่เกี่ยวกับ “ความรู้ / สติ/ สุจริต / วิทยาการ”

...ผู้ที่ควรแก่นามว่า บัณฑิต นั้น นอกจากความรู้ ความสามารถแล้ว ยังต้องเป็นผู้ที่มีจิตใจ สูง มีศีลธรรม มีสติสัมปชัญญะ อดทน อดกลั้น ประพฤติแต่ในสิ่งที่ดีที่ชอบที่ควร วางตนให้ สมเกียรติ เป็นผู้ที่ไม่ควรแก่การนับถือเป็นแบบอย่าง... (พระบรมราโชวาทในพิธี พระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 26 มิถุนายน 2494)

...ในการประกอบกรณานั้น ถ้าท่านจะถือว่าบัดนี้ท่านเป็นบัณฑิตมีปริญญาบัตรแล้ว ควร จะต้องได้รับความไว้วางใจ และเชื่อถือโดยทันทีดังนี้ ก็เป็นความคิดที่ผิด ที่ถูกนั้นท่าน จะต้องลงมือทำงาน ใช้ความรู้ที่ได้มาให้เป็นประโยชน์แก่การงาน แสดงความสามารถ

เสียก่อน ในการนี้ท่านจงพิจารณาถึงสิ่งที่ดีและไม่ควร และมีใจหนักแน่นสุจริต
อดทนมีความอดสาหัส หมั่นเพียรในการทำงาน และรักษาระเบียบวินัยเป็นบรรทัดฐาน เพื่อ
ได้มาซึ่งความเชื่อถือและไว้วางใจ และเมื่อนั้นแหล่งค่าของปริญญาบัตรจึงจะบังเกิดขึ้น...
(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 25
มิถุนายน 2496)

...อนึ่ง ข้าพเจ้าขอเตือนว่า แม้ท่านจะได้เรียนสำเร็จตามหลักสูตรจนได้ปริญญาแล้วก็ดี
ขอให้เข้าใจว่านี่เป็นเพียงขั้นต้นของการศึกษาเท่านั้น ท่านจงพยายามศึกษาและฝึกฝน
ตนเองต่อไป เพราะสรรพวิทยาการด้านสาขาวิทยาศาสตร์ทั้งหลายนั้น การทดลองค้นคว้า
ช่วยให้ได้ความรู้ใหม่ๆ ขึ้นมาอยู่เสมอ ถ้าท่านไม่ศึกษาเพิ่มเติมไว้ ต่อไปไม่ช้าท่านก็จะ
ล้าสมัย... (พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรและอนุปริญญาบัตรของ
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 9 กรกฎาคม 2496)

...ในการปฏิบัติหน้าที่ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีนั้น นอกจากต้องใช้ความรู้ ความสามารถ
แล้ว ยังต้องเป็นผู้มีจิตใจสูง มีศีลธรรม มีสติสัมปชัญญะ ประพฤติตนแต่ในสิ่งที่ชอบที่
ควร วางตนให้สมเกียรติ เป็นผู้ที่ควรแก่การนับถือ... (พระบรมราโชวาทในพิธี
พระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ 14 กรกฎาคม 2498)

...ผู้มีความสามารถ คือ ทำหน้าที่ใดก็ได้งานนั้นสำเร็จดังความมุ่งหมาย ท่านจะต้องเป็นผู้มี
น้ำใจหนักแน่น ใช้ความพิจารณาด้วยเหตุผล ... ท่านจะต้องเป็นตัวของท่านเองใช้วิทยาการ
ที่ได้ร่ำเรียนมาเลือกปฏิบัติแต่ที่เป็นคุณประโยชน์แก่ตนเองและส่วนรวมคือประเทศชาติ
เสมอไป... (พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย 4 กรกฎาคม 2500)

...ขอให้บัณฑิตใหม่ระลึกไว้ว่า วิชาความรู้ ที่มีอยู่กับตัวนั้นจะเกิดประโยชน์ได้ก็ต่อเมื่อ
รู้จักประสานงาน คือรู้จักติดต่อกับผู้อื่นกับบัณฑิตด้วยกัน กับผู้ที่ทำงานอยู่ก่อน และ
ช่วยเหลือผู้ที่มาภายหลังด้วย ก็จะช่วยให้สามารถทำงานด้วยกันได้โดยราบรื่น บังเกิด
ผลดีกับประเทศชาติเป็นส่วนรวม... (พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร
ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2 กรกฎาคม 2507)

...วิชาความรู้ นั้น ถ้าใช้ในทางดีด้วยความรู้เท่ากันก็จะช่วยป้องกันประเทศชาติให้พ้นภัยอันตรายจากศัตรู และสามารถช่วยการพัฒนาบ้านเมืองให้ทันกับความเจริญของโลกในปัจจุบันได้ แต่ถ้าใช้ด้วยความหลงแล้ว ก็จะเป็นอันตรายแก่ตัวเอง และแก่ชาติบ้านเมืองอย่างร้ายกาจที่สุด จึงขอให้บัณฑิตทุกคนสังวรระวังไว้ในการที่จะออกไปประกอบการงานต่อไปในกาลข้างหน้า... (พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 20 สิงหาคม 2507)

...ความรู้ นั้นเป็นหลักของการทำงาน ผู้ที่จะทำงานอย่างใดจำเป็นต้องมีความรู้ในเรื่องนั้นก่อนเป็นเบื้องต้น ส่วนความคิดเป็นเครื่องช่วยความรู้ คือ ช่วยให้ใช้ความรู้ได้ถูกต้อง เช่น จะใช้อย่างไร ที่ไหน เมื่อใด เมื่อมีความรู้สำหรับงาน มีความคิดสำหรับพิจารณาใช้ความรู้ให้ถูกต้องแล้ว ย่อมทำงานได้ผลสมบูรณ์ดี ยากที่จะผิดพลาด ความรู้กับความคิดจึงไม่ควรแยกจากกัน... (พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรและอนุปริญญาบัตรจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 8 กรกฎาคม 2508)

...ท่านทั้งหลายที่สำเร็จการศึกษาจากสถาบันแห่งนี้ เป็นผู้ที่จะเชื่อได้ว่ามีความรู้ความสามารถสูง จึงเป็นที่หวังของคนไทยทั้งชาติรวมทั้งของข้าพเจ้าด้วย ที่จะได้อาศัยความรู้ ความคิดสติปัญญาและความสามารถ ในอันที่จะนำพาประเทศชาติให้ก้าวไปสู่ความมั่นคง และความสมบูรณ์พูนสุข... (พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ 19 พฤศจิกายน 2513)

...เมื่อมีความรู้ความคิดอยู่ ควรจะนำมาเชื่อมโยงกันเข้าให้พร้อมเพรียง ประสมประสานปรับปรุงความรู้ ความคิดนั้นด้วยความคิดพิจารณาแล้วนำออกใช้ให้ได้ผล จุดใดเสื่อม ก็แก้ไขเปลี่ยนแปลงที่จุดนั้น ทุกสิ่งทุกอย่างจะดีขึ้นเป็นลำดับ... (พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 4 สิงหาคม 2514)

...ความคิดริเริ่มจะเกิดขึ้นเองโดยไม่อาศัยรากฐานความรู้เดิมไม่ได้เป็นอันขาด... (พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒบางแสน 30 มิถุนายน 2519)

...ให้นำเอาความรู้ความสามารถที่มีอยู่ ออกไปใช้ปฏิบัติงานด้านการศึกษาให้เกิดประโยชน์แก่ชาติบ้านเมืองจริงๆ ด้วยจุดประสงค์ที่จะสั่งสอนถ่ายทอดความรู้ความฉลาดในทางที่ถูก ที่สร้างสรรค์แก่เยาวชนให้อนุชนรุ่นหลังสามารถสร้างตน สร้างส่วนรวมให้มั่นคงและตั้งตัวได้ด้วยความจริงใจและก้ำวหน้า... (พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา 4 กันยายน 2518)

6. พระราชดำรัสที่เกี่ยวกับ “รอบคอบ”

...อย่าทะนงตัวว่าวิเศษกว่าผู้อื่น อย่าอวดเก่งเกินไป จะทำการสิ่งใดจงไตร่ตรองให้รอบคอบ... (พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 5 กรกฎาคม 2505)

...การให้การศึกษาที่สมบูรณ์มิใช่ของง่าย เพราะเป็นงานที่ละเอียดซับซ้อนและกว้างขวางมาก จะต้องใช้ความรู้ ความสังเกตจดจำและความฉลาดรอบคอบอย่างมาก ทั้งต้องมีความเสียสละ อดทน มีความเพียรอย่างแรงกล้าด้วยจึงจะกระทำสำเร็จได้... (พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของวิทยาลัยวิชาการศึกษา 27 พฤศจิกายน 2515)

...แต่คนที่มีการศึกษา ที่เรียกว่าเป็นผู้มีปัญญา ควรจะสามารถวินิจฉัยได้ว่าแก้ไขอะไร อย่างไร ข้อสำคัญควรจะต้องรอบคอบ และระมัดระวัง ที่จะพิจารณาเรื่องต่างๆ ให้กระจ่างแจ้งทุกแง่มุมแล้วจัดการให้ถูกต้อง ถูกขั้นตอน ถูกเหตุผล ข้อที่พึงระมัดระวังอย่างยิ่งคือการแก้ปัญหาโดยรีบเร่งด่วน... (พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ 28 สิงหาคม 2518)

...ฉะนั้นการที่จะทำโครงการอะไร จะต้องทำด้วยความรอบคอบ และอย่าตาโตเกินไป คือบางคนเห็นว่ามีโอกาสที่จะทำโครงการอย่างโน้นอย่างนี้ และไม่ได้นึกถึงว่าปัจจัยต่างๆ ไม่ครบ ปัจจัยหนึ่งคือขนาดของโรงงาน หรือเครื่องจักรที่สามารถที่จะปฏิบัติได้แต่ข้อสำคัญที่สุดคือ วัตถุดิบ ถ้าไม่สามารถที่จะให้ค่าตอบแทนวัตถุดิบแก่เกษตรกร เกษตรกรก็จะไม่ผลิต ยิ่งถ้าวัตถุดิบสำหรับใช้ในโรงงานนั้น เป็นวัตถุดิบที่ต้องนำมาจากระยะไกลหรือนำเข้าก็จะยิ่งยาก เพราะว่าวัตถุดิบที่นำเข้านั้นราคายังแพง... (พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 4 ธันวาคม 2540)

7. พระราชดำรัสที่เกี่ยวกับ “ระมัดระวัง”

...ความเคร่งครัดหมายถึง ความระมัดระวังมั่นคง ที่จะปฏิบัติกรให้เที่ยงตรงครบถ้วนตามแบบแผนและหลักเกณฑ์ที่ได้วางไว้ แบบแผนและหลักเกณฑ์นั้น ย่อมต้องมีเหตุผลเป็นพื้นฐาน และเหตุผลที่จะทำให้พื้นฐานมั่นคงไม่สั่นสะเทือนได้ ก็ต้องเป็นเหตุผลตามความจริงแท้ ที่ได้พิสูจน์เห็นจริงแล้วด้วยความละเอียดรอบคอบ ปราศจากความลำเอียง และความหลงผิดตามอารมณ์... (พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 16 กรกฎาคม 2520)

...ที่เกิดมีวิกฤตขึ้นมา ก็เพราะว่าขยายการผลิตมากเกินไปและไม่มีใครซื้อ เพราะไม่มีใครมีเงินพอที่จะซื้อ ... ต้องถอยหลังเข้าคลอง จะต้องอยู่อย่างระมัดระวังและต้องกลับไปทำกิจการที่อาจจะไม่ค่อยซับซ้อนนัก คือใช้เครื่องมืออะไรที่ไม่หรูหรา แต่อย่างไรก็ตาม มีความจำเป็นที่จะต้องถอยหลังเพื่อที่จะก้าวหน้าต่อไป ถ้าไม่ทำอย่างที่ว่านี้ ก็จะแก้ไขวิกฤตการณ์นี้ยาก... (พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 4 ธันวาคม 2540)

8. พระราชดำรัสที่เกี่ยวกับ “คุณธรรม”

...สิ่งใดที่เห็นว่าถูกต้องแล้ว ท่านจะต้องทำ เพราะถ้าไม่ทำ ก็จะพาให้เกิดความท้อถอย ทำให้มีคนทำงานจริงน้อยลง งานทุกอย่าง คุณธรรมทุกอย่าง จะเสื่อมทรามลงจนหมดสิ้น เมื่อท่านกล้าทำในสิ่งที่ถูกต้อง ก็จะเป็นตัวอย่าง ชักนำผู้มีความรู้สติปัญญาทั้งหลายให้มีความกล้าใจและมีความเข้มแข็งที่จะปฏิบัติเช่นเดียวกัน... (พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 15 กรกฎาคม 2514)

9. พระราชดำรัสที่เกี่ยวกับ “ความยังคิด / อดทน / อดกลั้น / ชันติ”

...ขอให้ทุกคนจงดำรงชีวิตและประกอบอาชีพ โดยอาศัยวิชาความรู้ที่ได้รับมาประกอบด้วยความยังคิดขั้งใจ และศีลธรรมอันดีงามเพื่อความเจริญก้าวหน้าของตนเองและของประเทศชาติ... (พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 18 กันยายน 2504)

...ความอดทน หรืออดกลั้นคือขันติ ซึ่งทุกคนรู้จักดีและมีอยู่ในตัวแล้ว ขันตินั้นเมื่อนำมาใช้ในเรื่องการปฏิบัติงาน มองดูเผินๆ มักพาให้เห็นว่าเป็นเครื่องถ่วงความก้าวหน้า เพราะทำให้เกิดการหยุดชะงัก เป็นเหตุให้งานไม่สำเร็จ หรือสำเร็จช้าลง แต่ถ้าพิจารณาถึงลงไปให้ถูกให้ถ้วนแล้ว จะไม่เป็นดั่งนั้นเลย ความรู้จักอดทนและอดกลั้นไม่ยอมตัวยอมใจให้วู่วามไปตามเหตุการณ์ ตามอคติ และตามอารมณ์ที่ชอบใจหรือไม่ชอบใจนั้นทำให้เกิดมีการยั้งคิดและธรรมดาคณเรา เมื่อยั้งคิดได้แล้ว ย่อมมีโอกาที่จะพิจารณาเรื่องที่ทำคำที่พูด ทบทวนดูใหม่ได้อีกคำรบหนึ่งการพิจารณาทบทวนเรื่องใด ๆ ใหม่ ย่อมจะช่วยให้มองเห็นละเอียดชัดเจนขึ้น ทำให้เกิดความเข้าใจอันกระจ่างสว่างไสว... (พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 14 กันยายน 2516)

จากพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ได้ประมวลมาข้างต้นนี้ ก็สามารถสรุปได้ว่าแนวคิดในเรื่องของ ความพอเพียง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล ความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรม ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชทานให้กับประชาชนเป็นระยะ ๆ มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2493 หรือมีมากกว่า 50 ปี แล้ว ดังนั้นปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจึงมิใช่ปรัชญาใหม่ที่เพิ่งตั้งขึ้น หากแต่มีการวิเคราะห์ ทดลองผ่านโครงการส่วนพระองค์ต่างๆ มาอย่างละเอียดถี่ถ้วน แล้วจึงทรงมีพระมหากรุณาธิคุณ ถ่ายทอดออกมาสู่ประชาชนผ่านทางพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทในวโรกาสต่างๆ

การสร้างค่านิยมความพอเพียงในโรงเรียน

ค่านิยมเป็นความเชื่อที่แต่ละคนให้คุณค่าหรือให้ความสำคัญกับสิ่งของ บุคคลหรือความคิด โดยเลือกและยอมรับที่จะปฏิบัติตามค่านิยมนั้นๆ โดยค่านิยมที่ดีต้องเป็นค่านิยมอยู่บนหลักความจริงที่เป็นที่ยอมรับ ค่านิยมจึงมีอิทธิพลต่อวิถีการดำเนินชีวิตและพฤติกรรมกรรมการปฏิบัติงานของคนหรือกลุ่มคนในองค์กร (สุชาดา นันทะไชย, 2549)

การสร้างค่านิยมที่สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดขึ้นในโรงเรียนนั้นจึงเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญ ดังที่ สุชาดา นันทะไชย (2549) ให้ความสำคัญกับการสร้างค่านิยมความพอเพียงที่ควรจะต้องส่งเสริมให้เกิดขึ้นกับบุคลากรที่เกี่ยวข้องในโรงเรียน ทั้งนี้เพราะค่านิยมมีอิทธิพลต่อวิถีการดำเนินชีวิตและพฤติกรรมการทำงานของบุคลากรทุกคน การสร้างค่านิยมร่วมกัน

(Shared values) คือการที่บุคลากรทุกคนมีจิตสำนึก ความเชื่อที่ถูกต้องร่วมกัน การทำงานเป็นไปในทิศทางเดียวกันซึ่งจะส่งผลให้เกิดการสร้างค่านิยมความพอเพียงขึ้นในกลุ่มนักเรียนได้อย่างยั่งยืน

ค่านิยมความพอเพียงสามารถแบ่งเป็นด้านต่างๆ ได้ดังต่อไปนี้

1. ค่านิยมความพอเพียงด้านจิตลักษณะ ได้แก่ การมีจิตสำนึกของการพึ่งพาตนเอง รู้จักความพอประมาณ มีคุณธรรมในการทำงานที่ซื่อสัตย์สุจริต อดทน ขยันหมั่นเพียร ใช้สติปัญญา รู้จักใฝ่หาความรู้และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ เป็นต้น
2. ค่านิยมความพอเพียงด้านการอยู่ร่วมกันในสังคม ได้แก่ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การร่วมมือกันทำงาน การรู้จักสามัคคี การคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก
3. ค่านิยมความพอเพียงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การรู้จักใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด มีการรักษาและฟื้นฟูให้เกิดความยั่งยืนอยู่เสมอ
4. ค่านิยมความพอเพียงด้านเทคโนโลยี ได้แก่ การรู้จักเลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับความต้องการและสภาพภูมิสังคม มีการพัฒนาต่อยอดจากภูมิปัญญาที่มีอยู่และมุ่งหวังให้เกิดประโยชน์กับคนหมู่มาก

แนวทางการสร้างค่านิยมร่วมกันในเรื่องของความพอเพียงสำหรับการบริหารโรงเรียนสามารถดำเนินการได้ดังนี้

- กำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียนในเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียงให้ชัดเจน เพื่อให้บุคลากรทุกคนได้รับทราบแนวทางและเป้าหมายในการทำงาน
- ผู้บริหาร ครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องในโรงเรียนทุกฝ่ายร่วมกันพิจารณาคูณค่าและความเชื่อที่จะทำให้วิสัยทัศน์ของโรงเรียนเป็นจริงได้ แล้วกำหนดเป็นค่านิยมร่วม (Shared Values) โดยมีคำจำกัดความที่ชัดเจน มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมให้ครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องได้รับรู้ เข้าใจ

ในเรื่องของความพอเพียงผ่านการศึกษาดูงานโครงการในพระราชดำริตลอดจนการรับ
ประสบการณ์ตรงจากภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่นหรือจากกรณีศึกษา เป็นต้น

- กำหนดพฤติกรรมที่บุคลากรทุกคนจะต้องประพฤติปฏิบัติให้ได้สอดคล้องตามค่านิยม
ความพอเพียงซึ่งเป็นค่านิยมที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการกำหนด
- ผู้บริหารโรงเรียนต้องเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงและสื่อสารค่านิยมร่วมทั้งหมดให้ทุก
คนในโรงเรียนรับรู้ มีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง
- ผู้บริหารโรงเรียนควรจัดกิจกรรมเพื่อกระตุ้น ส่งเสริม และสร้างขวัญกำลังใจในการ
ปฏิบัติอย่างต่อเนื่องจนเป็นนิสัย การที่บุคลากรจะสามารถปฏิบัติได้อย่างต่อเนื่องนั้นจำเป็นต้อง
ได้รับการส่งเสริมให้ทุกคนตระหนักเห็นคุณค่าและเกิดความพึงพอใจในค่านิยมดังกล่าวเสียก่อน
ผู้บริหารจึงควรจัดโครงการหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมค่านิยมพอเพียง อาทิเช่น โครงการออมทรัพย์โดย
ให้ทุกคนพิจารณาหลักเกณฑ์ในการออมขึ้นมาร่วมกัน โครงการสหกรณ์ร้านค้าที่เน้นการใช้สอย
อย่างพอประมาณ มีการช่วยเหลือกันทำงาน และแบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกัน เป็นต้น

การสร้างค่านิยมร่วมความพอเพียงให้เกิดขึ้นในโรงเรียนจึงเป็นการวางรากฐานการทำงาน
อย่างมีส่วนร่วม การที่บุคลากรในโรงเรียนมีทัศนคติ ความเชื่อและแนวคิดในทิศทางเดียวกันนั้นทำ
ให้การทำงานมีความชัดเจน บุคลากรมีการทำงานอย่างเสียสละ ท้วมเท และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

แนวทางการจัดการศึกษาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

นอกจากการสร้างค่านิยมร่วมความพอเพียงแล้ว สุชาดา นันทะไชย (2548) ยังได้กล่าวถึง
แนวทางการจัดการศึกษาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่สามารถพิจารณาเป็นแนวทางเพื่อการ
ดำเนินการซึ่งครอบคลุมด้านต่างๆ ดังนี้

1. การจัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนรู้
2. การจัดการเรียนการสอน
3. การพัฒนาบุคลากร
4. การบริหารจัดการ

1. การจัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนรู้

การจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญองค์ประกอบหนึ่งในบัญญัติ 10 ประการ ตามนโยบายปฏิรูปโรงเรียนเพื่อยกระดับมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนที่ กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดไว้ คือ

...มีบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมทางโรงเรียนหรือสถานศึกษา ที่เอื้อต่อการเรียนการสอน เพื่อให้นักเรียนได้เรียนอย่างมีความสุข มุ่งเน้นการเรียนการสอนตามธรรมชาติให้นักเรียน ได้ฝึกปฏิบัติจริง และปลูกฝังเรื่องความสะอาด ความมีวินัยเอื้อเพื่อแผ้วถางความรัก สามัคคี รวมทั้งการจัดให้โรงเรียนมีความร่มรื่น มีต้นไม้ แหล่งน้ำ บ่อน้ำ ไร่นา ไร่ สวน ไร่ มลภาวะ...

จากแนวความคิดดังกล่าว อาจพิจารณาแนวทางการดำเนินการจัดสิ่งแวดล้อมและ บรรยากาศในการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนให้สอดคล้องกับปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงได้ดังต่อไปนี้

1.1 การจัดสภาพแวดล้อมทั่วไปทางกายภาพ ซึ่งประกอบด้วยอาคารสถานที่ ห้องเรียน สถานที่อำนวยความสะดวกอื่น ๆ ในโรงเรียนบริเวณรอบ ๆ โรงเรียนและสภาพแวดล้อมทั่วไป ควร จัดสภาพให้มีความเป็นธรรมชาติที่ผสมกลมกลืนกับความทันสมัยและความเป็นไปของท้องถิ่น ชวนให้นักเรียนคุ้นเคย เคยชินกับบรรยากาศที่อ่อนโยน นุ่มนวล จนซึมซับสภาวะแวดล้อมที่จินตนา นั้นไปสู่จิตจนกระทั่งกลายเป็นกิจนิสัยของตนเองที่ชื่นชมชื่นชอบความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความยั่งยืนของธรรมชาติ ต้นไม้ สายน้ำ/แหล่งน้ำ และบรรยากาศที่สุขสงบอันเป็นแนวทางการ ปลูกฝังและส่งเสริมคุณลักษณะนิสัยศรัทธาในค่านิยมความเหมาะสมกลมกลืนของสภาพแวดล้อม สุนทรียภาพ ความสะอาด ความมีระเบียบวินัยซึ่งจะเป็นพื้นฐานการนำไปสู่ค่านิยมการรู้จักที่จะ ใฝ่หาความรู้เพื่อระวังรักษาและพัฒนาให้สิ่งแวดล้อมที่รักนั้นอยู่ในสภาพที่ดีไปยาวนาน ดังนั้น อาคารเรียน ห้องเรียน จึงต้องมีการพัฒนาให้มีสีอันอ่อนโยน นุ่มนวล มีช่องแสง ช่องลม ที่ให้ ความสว่างสดชื่น มีการตกแต่งด้วยรูปภาพ ไม้กระถาง ชุ่มระเนงไม้เลื้อยที่เป็นมุมสงบ บริเวณราย รอบโรงเรียนควรมีข้อความกระตุ้นรื้อให้เกิดการคิด ปลูกจิตสำนึก และใฝ่หาคำตอบทั้งในด้าน ความรู้ทั่วไปและค่านิยม คุณธรรมเพื่อสร้างบรรยากาศของสังคมแห่งการเรียนรู้

1.2 การสร้างบรรยากาศในการเรียน เป็นอีกปัจจัยหนึ่งซึ่งมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยตรง บรรยากาศในการเรียนที่ดี มีความสุข สนุกสนาน ครูนักเรียนมีรอยยิ้มและเสียงหัวเราะ เป็นบรรยากาศที่ผ่อนคลายไม่ตึงเครียด จะนำไปสู่บรรยากาศที่เกิดความรัก ความอบอุ่น ความศรัทธา ความไว้วางใจ ความเชื่อมั่นสร้างเสริมปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูและนักเรียน นักเรียนกับนักเรียนในชั้นเรียนด้วยหลักการของการได้รับการยอมรับ การยกย่องชมเชย การเปิดโอกาสการมีส่วนร่วม ความสามัคคี ความรับผิดชอบต่อตนเองและต่อกลุ่ม ความเอื้ออาทร ความซื่อสัตย์ ความ پاکเพียร ความอดทน และที่สำคัญยิ่งคือบรรยากาศที่ส่งเสริมปัญญาด้วยการกระตุ้นกระบวนการคิด การรับ/แลกเปลี่ยน/เลือกแนวทางการตัดสินใจอย่างประนีประนอมในกลุ่มที่หลากหลาย การใช้เหตุผลแทนอารมณ์ การคำนึงถึงผลที่ติดตามมา การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีเช่นนี้จะนำไปสู่การสร้างฐานนิสัยให้คุ้นเคยกับค่านิยมตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

2. การจัดการเรียนการสอน

การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่กระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียนอาจสามารถดำเนินการได้ดังต่อไปนี้

2.1 การจัดหลักสูตรสถานศึกษา ควรมีการกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อันได้แก่

- ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดี ที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ
- ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ
- การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นทั้งในอนาคตอันใกล้และไกล
- ค่านิยมการมีความรู้คู่คุณธรรม

นอกจากนี้โรงเรียนยังสามารถจัดทำสาระหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นฐานการคิดจัดทำสาระที่สอดคล้องกับสภาพผู้เรียนและท้องถิ่น

2.2 การจัดหน่วยการเรียนรู้สถานศึกษา สถานศึกษาสามารถบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนี้เข้าไปในหน่วยการเรียนรู้ทุกชั้นและทุกกลุ่มสาระหรือจัดเป็นหน่วยการเรียนรู้เฉพาะเรื่อง อาทิ เช่นหน่วยการเรียนรู้ “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง” เพิ่มไว้ในกลุ่มการพัฒนาผู้เรียนในทุกระดับชั้น นอกจากนี้สถานศึกษายังอาจจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวิถีวิถีภาวะ ประสบการณ์ และสภาพความเป็นอยู่ของชีวิตนักเรียนแต่ละคนแต่ละครอบครัว โดยคำนึงถึงภูมิสังคมในแต่ละท้องถิ่นและนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นกรอบแนวคิดในการจัดกิจกรรมรูปแบบในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ อาจเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบโครงงาน ซึ่งเป็นการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และอยู่บนพื้นฐานของการเรียนรู้สภาพจริงในท้องถิ่น เป็นการฝึกให้นักเรียนได้คิดค้นคว้าหาคำตอบด้วยตนเอง การเรียนรู้โดยโครงงานอาจเป็นลักษณะโครงงานประเภทสำรวจรวบรวมข้อมูลหรือปัญหาที่มีอยู่ในชุมชน เช่น การสำรวจปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน โครงงานประเภทการทดลอง เช่น การทำสบู่จากสมุนไพรไทย โครงงานประเภทสิ่งประดิษฐ์เครื่องมือ เครื่องใช้ หรืออุปกรณ์ต่าง ๆ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละโครงงานควรกระตุ้นให้นักเรียนนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นฐานการคิดหรือเป็นหลักการพิจารณาเพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้ในการปฏิบัติทั้งในลักษณะเป็นรายบุคคล เป็นกลุ่มสมาชิกเพื่อน กลุ่มสมาชิกครอบครัว การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าว สถานศึกษาควรประสานร่วมมือกับชุมชนท้องถิ่นและสังคมในทุกระดับในการจัดการเรียนรู้จากสภาพจริงที่เป็นอยู่ โดยการเรียนรู้ อาจเกิดจากการศึกษาแบบอย่างที่มีอยู่แล้วหรือเกิดจากการระดมความคิดร่วมกันระหว่างครู นักเรียน ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ร่วมกันพัฒนาโครงการต่าง ๆ ที่สอดคล้องเหมาะสมกับภูมิสังคมของโรงเรียน ชุมชน โดยเชื่อมโยงกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งนี้กระบวนการจัดการเรียนรู้ควรเริ่มต้นจากการฝึกให้นักเรียนคิดค้นเหตุผลของตนเองแลกเปลี่ยนการเรียนรู้และรับเหตุผลจากผู้อื่น/กลุ่มด้วยกระบวนการคิดเชิงวิจารณ์ญาณ ซึ่งจะเป็นการปลูกฝังคุณลักษณะของการคิดวินิจัยวิเคราะห์สถานการณ์ด้วยเหตุด้วยผล การรู้จักไตร่ตรอง ความรอบคอบ ความระมัดระวัง อันจะเป็นพื้นฐานนำไปสู่การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง การปลูกฝังการรู้จักพึ่งพาตนเองในเบื้องต้นโดยอาศัยหลักการความรู้ควบคู่ไปกับคุณธรรมความซื่อสัตย์ ความเพียร และใช้ปัญญาในการพิจารณาสิ่งต่าง ๆ อย่างพอดี

2.3 การจัดกิจกรรมสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรม นอกเหนือจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าวข้างต้น สถานศึกษายังอาจดำเนิน การจัดกิจกรรมสร้างเสริมคุณธรรมเพื่อปลูกฝัง และสร้างเสริมลักษณะนิสัยที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงการจัดกิจกรรมอาจเป็น กิจกรรมเสริมเนื้อหาสาระตามหลักสูตรหรือกิจกรรมประจำวัน ประจำสัปดาห์ ประจำปี ลักษณะ กิจกรรมควรเป็นกิจกรรมที่กระทำเพื่อปลูกเร้าให้ซึมซับกับลักษณะนิสัยของความพอเพียง ความ พอประมาณ ความมีเหตุมีผล การคิดใคร่ครวญถึงผลที่เกิดจากการกระทำต่าง ๆ ความซื่อสัตย์ ความ پاکเพียรพยายาม ความอดทน ความรอบรู้ ความรอบคอบ ความระมัดระวัง ความรักใน สิ่งแวดล้อมและท้องถิ่น ฯลฯ การสร้างเสริม คุณลักษณะดังกล่าวเป็นการสร้างพื้นฐานจิตใจของ จริตให้คุ้นเคยกับหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2.4 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนข้อมูลสารสนเทศ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ สอดคล้องกับกระแสโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของระบบข้อมูลสารสนเทศอันจะ เป็นพื้นฐานการเตรียมพร้อม ให้ประเทศไทยรวมถึงคนไทยทุกคนได้รับการพัฒนาและเรียนรู้ ร่วมกันในการรู้จักเลือกข้อมูลที่เป็นประโยชน์ และสามารถพัฒนาได้ตามสภาพบรรยากาศ แวดล้อม ความพร้อมของสังคมไทยด้วยความพอดี มิใช่ลอกเลียนแบบ รับเอามาใช้กับสังคมไทย อย่างไม่รู้เป้าหมายที่แท้จริงของวิทยาการนั้น ๆ แนวคิดการจัดการเรียนการสอนข้อมูลสารสนเทศ ดังกล่าวเป็นหลักการที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างชัดเจน ดังนั้นการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนข้อมูลสารสนเทศเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนคุ้นเคยกับการรู้จักเลือกรับข้อมูลที่เป็น ประโยชน์และพัฒนาให้เป็นวิธีที่ใช้กับวิถีชีวิตในสังคมไทยได้อย่างพอดี กรมวิชาการ (2545) ได้ เสนอแนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนข้อมูลสารสนเทศสรุปได้ดังนี้

...การจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับข้อมูล สารสนเทศ ในแต่ละระดับชั้น สถานศึกษาและ ชุมชน พึงระลึกร่วมกันว่า สภาพการเปลี่ยนแปลงของข้อมูล สารสนเทศที่เป็นไปอย่าง ฉับไวตามการเปลี่ยนแปลงของสังคมมนุษย์นั้นมีทั้งประ โยชน์ และโทษ ซึ่งจะก่อให้เกิด ผลดีและผลเสียทั้งต่อตัวเด็ก ผู้ใหญ่ ชุมชนที่เกี่ยวข้องกันแต่ละสังคมระดับต่างๆ เนื้อหา สาระของข่าวสาร ข้อมูล ความก้าวหน้าต่าง ๆ ของสังคมอื่นๆที่เราได้รับรู้ นั้น แม้จะ แสดงออกถึงความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี วิทยาการใหม่ ความฉลาดของมนุษย์ ความคิด ที่ไม่หยุดนิ่ง ฯลฯ ก็จริงอยู่ แต่ในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคมไทย การสอนให้เด็กมี ความรู้ทางสารสนเทศ ควรมีทิศทางที่แน่นอนชัดเจนว่าต้องการพัฒนาความสามารถของ เด็กในเรื่องที่เกี่ยวกับสารสนเทศ จนถึงขั้นของการมีทักษะ เพื่อการนำไปประยุกต์ใช้ ให้

เกิดประโยชน์แก่ตนเอง และเป็นประโยชน์ ผลดีต่อสังคมไทยโดยรวม เด็กไทย
รวมถึงคนไทยทุกคนต้องได้รับการพัฒนา และเรียนรู้ร่วมกันในการรู้จักเลือกข้อมูลที่เป็น
ประโยชน์ และสามารถพัฒนาได้ตาม สภาพบรรยากาศแวดล้อม ความพร้อมของ
สังคมไทย ด้วยความพอดี มิใช่ลอกเลียนแบบ รับเอามาใช้กับสังคมไทยอย่างไม่รู้
เป้าหมายที่แท้จริงของวิทยาการนั้นๆ...ในระดับประถมศึกษา ควรเป็นการวางพื้นฐานให้
เด็กรู้จักการกลั่นกรอง เลือกที่จะรู้ข้อมูลที่มีสาระ...รวมไปถึงการแนะแนวทางให้เด็กคิด
หาวิธีการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในการดำเนินชีวิตด้วย สำหรับระดับมัธยมศึกษา ควรพัฒนา
ให้ถึงขั้นของการมีทักษะการประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม...

3. การพัฒนาบุคลากร

แนวทางการพัฒนาบุคลากรเพื่อนำไปสู่การจัดการศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
อาจสามารถดำเนินการได้ดังนี้

3.1 สร้างความเข้าใจในหลักการแนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่ผู้บริหาร
ครู บุคลากร ตลอดจนชุมชนด้วยการขอข้อมูลสารสนเทศ สื่อสิ่งพิมพ์ ซีดีรอม หรือเชิญ
ผู้ทรงคุณวุฒิมาให้ความรู้ ปัจจุบันได้มีกลุ่มงานเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในสำนักงานคณะกรรมการ
พัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติ คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงใน สำนักงาน
ทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ และโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงจำนวน 9 แห่ง

3.2 สร้างเครือข่ายกับโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อนำไปสู่การพัฒนาบุคลากร
และแนวทางการจัดการศึกษา

3.3 จัดการศึกษาดูงานโรงเรียนที่มีการจัดกิจกรรมโครงการตามแนวทางเศรษฐกิจ
พอเพียง

3.4 สถานศึกษาและชุมชนร่วมกันกำหนดคุณลักษณะสำคัญของผู้ที่ดำเนินชีวิตตาม
ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อไปสู่การพัฒนาคุณลักษณะดังกล่าวกับผู้บริหารสถานศึกษา ครู และ
บุคลากร นักเรียน ตลอดจนสมาชิกในชุมชน

4. การบริหารจัดการ

แนวทางการดำเนินงานในการบริหารจัดการให้เป็นสถานศึกษาที่ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอาจสามารถดำเนินงานได้ดังนี้

- 4.1 กำหนดแนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในวิสัยทัศน์ของโรงเรียน
- 4.2 จัดตั้งคณะกรรมการ โครงการเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนที่รับผิดชอบการพิจารณา ดำเนินการจัดการเรียนการสอนเศรษฐกิจพอเพียงในรูปแบบต่าง ๆ
- 4.3 สำรวจสภาพปัจจุบันและปัญหาของโรงเรียน และชุมชนเพื่อกำหนดเป็นแผนงาน โครงการและแผนปฏิบัติงานภายใต้กรอบแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- 4.4 กำหนดนโยบายให้มีการดำเนินกิจกรรมโครงการต่าง ๆ โดยให้ผู้ปกครองชุมชน และนักเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน
- 4.5 สนับสนุนติดตาม ประเมินผลและพัฒนาอย่างต่อเนื่องโดยเน้นความมั่นคงและยั่งยืน
- 4.6 ประชาสัมพันธ์แนวคิดและเผยแพร่ผลงานให้ผู้ปกครองและชุมชนทราบและมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน
- 4.7 แสวงหาความร่วมมือ ความช่วยเหลือจากหน่วยงานในชุมชนและหน่วยงานอื่นทั้งภาครัฐและเอกชน

จากแนวทางการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ในการจัดการศึกษาดังกล่าวข้างต้นนั้นมีลักษณะการจัดการแบบบูรณาการที่มีความครอบคลุมเชื่อมโยงการจัดการในด้านต่างๆ ที่สำคัญของการบริหารจัดการโรงเรียนเข้าด้วยกัน กล่าวคือ มีการจัดสิ่งแวดล้อม สร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ บูรณาการจัดการเรียนการสอน พัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจ และมีการบริหารจัดการทั่วไป โดยมีการหลอมรวมปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ตั้งแต่ในระดับนโยบายไปจนถึงระดับปฏิบัติการและประเมินผล กระบวนการนำไปใช้จึงมีประสิทธิภาพ

และมิได้มุ่งปรับใช้แต่ภายในโรงเรียนเท่านั้น หากแต่ยังมีการขยายผลไปสู่ภาคส่วนต่างๆ ของสังคม อาทิเช่น ชุมชน หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน เป็นต้น

การบริหารโรงเรียนตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542

การบริหารโรงเรียนตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 นั้น ได้มีการกำหนดการบริหารโรงเรียนไว้ในมาตรา 39 ที่กำหนดให้ กระทรวงศึกษาธิการกระจายอำนาจการบริหาร 4 ด้าน คือ ด้านงานวิชาการ ด้านงานบุคคล ด้านงบประมาณ และด้านบริหารทั่วไป ไปยังเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาโดยตรง คู่มือการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546) ได้มีการกำหนดรายละเอียดในแต่ละด้านไว้ดังนี้

1. การบริหารด้านงานวิชาการ ได้แก่

- การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
- การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
- การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการศึกษา
- การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
- การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา
- การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้
- การนิเทศการศึกษา
- การแนะแนวการศึกษา
- การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
- การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน
- การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น
- การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

2. การบริหารด้านงานบุคคล ได้แก่

- การวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง
- การสรรหาและการบรรจุแต่งตั้ง
- การเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ
- วินัยและการรักษาวินัย การออกจากราชการ

3. การบริหารด้านงบประมาณ ได้แก่

- การจัดทำและเสนอของบประมาณ
- การจัดสรรงบประมาณ
- การตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผล และรายงานผลการใช้เงินและผลการดำเนินงาน
- การระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา
- การบริหารการเงิน
- การบริหารบัญชี
- การบริหารพัสดุและสินทรัพย์

4. การบริหารทั่วไป ได้แก่

- การดำเนินงานธุรการ
- งานเลขานุการคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
- งานพัฒนาระบบและเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ
- การประสานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา
- การจัดระบบการบริหารและพัฒนาองค์กร
- งานเทคโนโลยีสารสนเทศ
- การส่งเสริม สนับสนุนด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากรและบริหารทั่วไป
- การดูแลสถานที่และสภาพแวดล้อม
- การจัดทำสำมะโนผู้เรียน
- การรับนักเรียน
- การส่งเสริมและประสานงานการศึกษาในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัย

- การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา
- งานส่งเสริมงานกิจกรรมนักเรียน
- การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา
- การส่งเสริมสนับสนุนและประสานงานการศึกษาของบุคคล ชุมชน องค์กร
- หน่วยงานและสถาบัน สังคมอื่นที่จัดการศึกษา
- งานประสานราชการกับเขตพื้นที่การศึกษาและหน่วยงานอื่น
- การจัดระบบการควบคุมในหน่วยงาน
- งานบริการสาธารณะ
- งานที่ไม่ได้ระบุไว้ในงานอื่น

นอกจากนั้นจากการศึกษาวิจัยของ จินตนา ศักดิ์ภู่อารัม (2545) ได้สรุปการบริหารด้านต่างๆ ไว้ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ด้านงานวิชาการ

งานวิชาการ หมายถึง กิจกรรมทุกชนิดในโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนของนักเรียนให้ได้ผลดีมีประสิทธิภาพมากที่สุด (ภิญโญ สาร, 2519) ขอบข่ายงานด้านวิชาการในโรงเรียน สามารถจำแนกได้เป็น 6 ด้าน ได้แก่

- 1.1 งานด้านหลักสูตร
- 1.2 การจัดการเรียนการสอน
- 1.3 การจัดสื่อ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอน
- 1.4 การนิเทศการศึกษา
- 1.5 การวัดและประเมินผลการเรียนการสอน
- 1.6 การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้

โดยมีรายละเอียดในแต่ละด้าน ดังนี้

1.1 งานด้านหลักสูตร ประกอบด้วย การกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตร การกำหนดเนื้อหาสาระโครงสร้างของหลักสูตร และการนำไปใช้ให้เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่น

1.2 การจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วย การกำหนดเป้าหมายหลักสูตรให้ชัดเจนเป็นที่เข้าใจร่วมกันของทุกฝ่าย จากนั้นจึงแปลเป้าหมายหลักสูตรไปสู่ระบบการจัดการเรียนการสอน การจัดโปรแกรมการเรียน การสอนเสริม และการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน

1.3 การจัดสื่อ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอน ประกอบด้วยการจัดหาวัสดุอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นต่อระบบการเรียนรู้ที่กำหนด และเป็นไปตามความต้องการของหลักสูตร

1.4 การวัดและการประเมินผลการเรียนการสอน การวัดผลจะต้องสามารถวัดพฤติกรรมต่างๆ ของนักเรียนได้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ รวมไปถึงมีส่วนร่วมในการพัฒนาวิธีการวัดและประเมินผล

1.5 การนิเทศการศึกษา ผู้บริหารต้องให้คำแนะนำและชี้แนะวิธีการสอน อุปกรณ์ สื่อ การสอนให้แก่ครูและผู้ร่วมงานในโรงเรียน

1.6 การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ เป็นการนำผลการวิจัยไปพัฒนาการเรียนรู้ เป็นการวิจัยที่ร่วมมือกันทำโดยเป็นผู้ปฏิบัติการเอง และสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ได้ทันทีโดยผู้ทำวิจัยนั่นเอง

2. ด้านงานบุคคล

การบริหารงานบุคคลเป็นหัวใจของการบริหาร เพราะงานทุกชนิดของหน่วยงานจะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และสำเร็จตามเป้าหมายหรือไม่ ย่อมขึ้นอยู่กับบุคลากรว่าจะร่วมมือกันปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายมากน้อยเพียงใด นอกจากนั้นบุคลากรยังเป็นทรัพยากรการบริหารที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นปัจจัยแห่งประสิทธิภาพ รวมทั้งประสิทธิผลของกิจการนั้นๆ (วิจิตร ศรีสอ้าน, 2523) ขอบข่ายการบริหารงานบุคคล ประกอบด้วย การวางแผนบุคลากร การสรรหา การคัดเลือกและการบรรจุ การประเมิน การจัดสวัสดิการและการพัฒนาบุคลากร นอกจากนี้ Kimbrough R.B. และ Nunnery M.Y. (1988) ยังเห็นว่าการบริหารงานบุคคลที่มีประสิทธิภาพจะต้องให้ครูและบุคลากรอื่นได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และมีความเข้าใจในบทบาทของตนเอง เพื่อให้การปฏิบัติงานตอบสนองต่อเป้าหมายขององค์กร

3. ด้านงานงบประมาณ

งบประมาณถือได้ว่าเป็นเรื่องที่มีส่วนสำคัญในการเกื้อหนุนการบริหารในด้านต่างๆ ของโรงเรียนได้เป็นอย่างดี การบริหารงบประมาณเกี่ยวข้องกับระเบียบแบบแผนขั้นตอน ซึ่งผู้บริหารต้องมีความรู้ความเข้าใจในขั้นตอนการปฏิบัติให้ถูกต้อง ขอบข่ายการบริหารด้านงบประมาณ ประกอบด้วย การหาแหล่งรายได้ การจัดทำงบประมาณของโรงเรียน การควบคุม ตรวจสอบการใช้จ่ายเงิน การจัดทำและการควบคุมตรวจสอบบัญชี การเงินการพัสดุ และการจัดซื้อจัดหาพัสดุ

4. ด้านงานบริหารทั่วไป

งานบริหารทั่วไปได้แก่ งานบริหารด้านอื่นๆ ที่นอกเหนือจากงานด้านดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็นด้านที่สำคัญๆ ได้ดังนี้

4.1 งานการจัดโครงสร้างองค์กร ซึ่งได้แก่การกำหนดโครงสร้าง และการดำรงรักษาโครงสร้างให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้เป็นอย่างดี ตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ขององค์กร โดยมีการคำนึงถึง โครงสร้างการตัดสินใจขององค์กร โครงสร้างการวางแผน โครงสร้างการติดต่อสื่อสาร โครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน และโครงสร้างการมีส่วนร่วมในการวางแผน และตัดสินใจของคนที่เกี่ยวข้องทั้งหลาย

4.2 งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน หมายถึง การติดต่อ การให้ความร่วมมือ การช่วยเหลือ การประสานงานระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยมุ่งสร้างสรรค์และก่อประโยชน์ในด้านต่างๆ (เฉลิม แหม่มซ้อย, 2529) โดยมีขอบข่ายที่เกี่ยวข้องกับ การประชาสัมพันธ์ เกี่ยวกับงานดำเนินงานด้านต่างๆ ของโรงเรียนให้ประชาชนทราบ การเข้าร่วมกับกิจกรรมของชุมชน การให้ชุมชนเข้าร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน และการให้บริการแก่ชุมชนตามกำลังความสามารถของโรงเรียนที่จะดำเนินการได้

4.3 งานกิจการนักเรียน หมายถึง บรรดากิจการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนในส่วนที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนในห้องเรียน (กัญญา สาธิต, 2526) ซึ่งประกอบไปด้วย งานระเบียบและทะเบียนต่างๆ การปฐมนิเทศ ความปลอดภัยของนักเรียน ทุนการศึกษา หอพัก

การแนะแนว การติดตามผลผู้สำเร็จการศึกษา การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร และงานความประพฤติและระเบียบของนักเรียน

4.4 งานอาคารสถานที่ หมายถึงการดำเนินงานเกี่ยวกับอาคารสถานที่ไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ โดยมีขอบข่ายงานที่ประกอบด้วย การจัดสร้างอาคารสถานที่ ซึ่งรวมถึงการวางแผน การออกแบบ และการก่อสร้าง ซึ่งต้องก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการเรียนการสอน การเรียนรู้ในห้องเรียนและต่อชุมชน งานการควบคุมดูแลรักษาตรวจสอบและประเมินผลการใช้อาคารสถานที่ โดยรวมถึงการดูแลสิ่งแวดล้อมทางกายภาพเช่น การระบายอากาศ อุณหภูมิห้องเรียน ความสว่าง ระดับของเสียง และอื่นๆ

4.5 งานความรับผิดชอบต่อสาธารณชนที่ตรวจสอบได้ เพื่อเป็นหลักประกันว่า นักเรียนทุกคนจะได้รับทักษะทางการศึกษาที่จำเป็นเพื่อเป็นประโยชน์สำหรับชีวิต และได้รับการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ ความรับผิดชอบที่สามารถตรวจสอบได้จะต้องเป็นการตรวจสอบกระบวนการทำงาน มิใช่การตรวจสอบจากผลผลิตสุดท้ายแต่เพียงอย่างเดียว โดยการใช้วิธีการต่างๆ ที่ชัดเจนในการตรวจสอบโรงเรียนในด้านของการใช้งบประมาณเพื่อปรับปรุงการศึกษา ทั้งด้านการเรียนการสอน ผลสัมฤทธิ์ ทักษะและพฤติกรรมนักเรียน (Millenken W.G., 1971) โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้คือ

- วางแผนเพื่อกำหนดเป้าหมายการดำเนินงาน
- จัดทำรายงานผลการประเมินตนเองตามแผน
- รับการตรวจสอบจากหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่
- จัดทำรายงานผลของโรงเรียนเสนอต่อผู้ปกครองและผู้เกี่ยวข้อง

4.6 งานการบริหารงานสนับสนุน ซึ่งได้แก่งานที่ช่วยสนับสนุนงานด้านการบริหารโรงเรียนที่นอกเหนือไปจากที่กล่าวมาแล้ว เช่น ขยาย การรับส่งไปรษณีย์ งานพิมพ์ งานธุรการ งานเสมียน ฯลฯ

จากการบริหารโรงเรียนตามภารกิจทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ งานวิชาการ งานบุคคล งานงบประมาณ และงานบริหารทั่วไปนั้น เป็นการบริหารที่เหมาะสมกับบริบทการบริหารโรงเรียนซึ่งเป็นองค์กรทางการศึกษาที่มีได้มุ่งแสวงหากำไรเป็นเป้าหมายหลักแต่นักเรียนเป็นสำคัญโดย

จะต้องได้รับความรู้วิชาการและมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ในการบริหารงานทั้ง 4 ด้านให้ได้ อย่างมีประสิทธิภาพนั้นจำเป็นต้องมีกระบวนการวางแผน การบริหารดำเนินการ และการติดตาม อย่างถูกต้องเป็นระบบ เพื่อเป็นตัวขับเคลื่อนและควบคุมการทำงาน

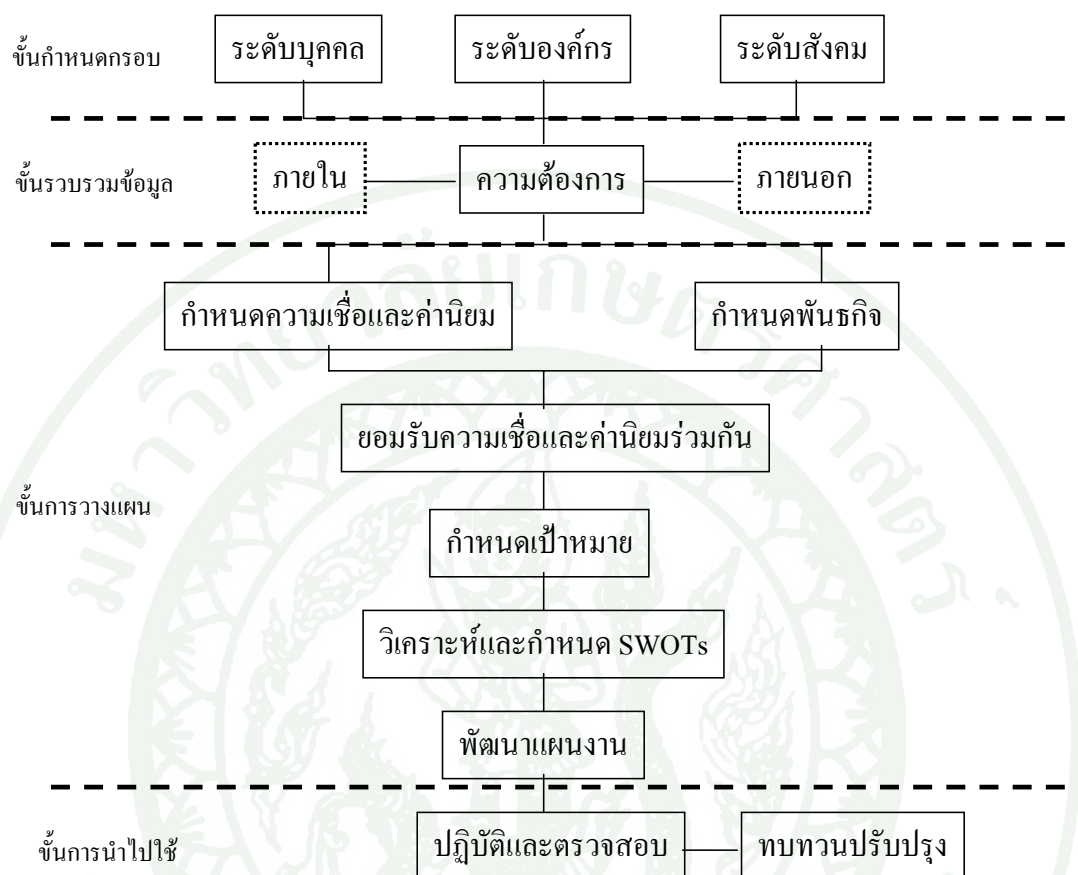
หลักการวางแผนเชิงกลยุทธ์ทางการบริหารการศึกษา

ในการที่จะนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ในโรงเรียนให้ครอบคลุมการบริหารโรงเรียนทั้ง 4 ด้านให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ผู้บริหารจำเป็นต้องมีการเริ่มต้นที่การศึกษาทำความเข้าใจใน ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สภาพภูมิสังคม ความต้องการของบุคลากร ในโรงเรียน และต้องมีการใช้ข้อมูลเหล่านั้นไปในการวางแผนและมีการนำแผนนั้นไปปฏิบัติอย่างถูกต้องตามหลักการขั้นตอน ซึ่งในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาหลักการวางแผนเชิงกลยุทธ์ที่ใช้ในการบริหารการศึกษาซึ่งมีการนำไปประยุกต์ใช้กันอย่างกว้างขวาง 3 ตัวแบบ ดังนี้ (ประชุม รอดประเสริฐ, 2533 ; วิโรจน์ สารรัตนะ, 2542 อ้างถึงใน พงรรัตน์ เกษรแพทย์, มปป)

1. ตัวแบบการวางแผนการศึกษาของ Kaufman Roger & Jerry Herman(1991)
2. ตัวแบบการวางแผนการศึกษาของ Banghart F.W. & A.J. Trull (1973)
3. ตัวแบบการวางแผนการศึกษาของ Caldwell B.J. & J.M. Spinks (1986)

1. ตัวแบบการวางแผนการศึกษาของ Kaufman Roger & Jerry Herman(1991)

ตัวแบบการวางแผนการศึกษานี้ ได้เน้นที่การกำหนดวัตถุประสงค์ที่ต้องการก่อนการกำหนดวิธีการที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์นั้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า ได้ให้ความสำคัญต่อสิ่งที่ จะทำ (What to do) ก่อนวิธีการที่จะกระทำ (How to do) โดยมีขั้นตอนวิธีการที่สามารถสรุปได้ ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ขั้นตอนการวางแผนเชิงกลยุทธ์เพื่อการบริหารการศึกษา

ที่มา: Kaufman Roger & Jerry Herman(1991)

Kaufman Roger & Jerry Herman(1991) ได้แบ่งกระบวนการขั้นตอนในการวางแผนเพื่อการบริหาร ออกเป็นทั้งหมด 4 ขั้นตอน ได้แก่

1. ขั้นของการกำหนดกรอบของแผน ว่าขอบข่ายของแผนงานนั้นจะเป็นขนาดใด เกี่ยวข้องกับบุคคลในระดับใดบ้าง โดยพิจารณาเริ่มตั้งแต่ ขอบข่ายในระดับของบุคคล องค์กร และ ชุมชนสังคม
2. ขั้นรวบรวมข้อมูล ซึ่งหมายถึงการพิจารณาไปถึง ความเชื่อ ค่านิยม วิสัยทัศน์ พันธกิจ และความต้องการของบุคคล องค์กร และชุมชน

3. ขั้นการวางแผน เมื่อได้ทราบความต้องการมาจากการรวบรวมข้อมูลแล้ว ขั้นตอนนี้จะมีการกำหนดค่านิยม พันธกิจ และเป้าหมายร่วมกัน โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของการใช้เทคนิคการวิเคราะห์แบบ SWOT (Strength, Weakness, Opportunities, Threats) กล่าวคือ มีการวิเคราะห์ จุดแข็ง (Strength) และ จุดอ่อน (Weakness) ของภายในองค์กร และวิเคราะห์ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงในสภาพแวดล้อมภายนอกว่าได้ให้โอกาส (Opportunities) หรือเป็นอุปสรรค (Threats) ต่อองค์กรในลักษณะใด หลังจากได้ผลการวิเคราะห์แล้วก็จะทำให้ทราบถึงแนวทางเลือกที่จะนำไปกำหนดทำเป็นแผนงานที่ตอบคำถามของโจทย์ที่ว่า จะทำอะไร อย่างไร โดยใคร เมื่อไร ทำที่ไหน และที่ไหน ซึ่งในการทำแผนงานนี้จะต้องมีการระบุถึงผลลัพธ์ ผลผลิต และเป้าหมายที่ต้องการจากแผนงานนั้นด้วย

4. ขั้นการนำไปใช้ เป็นขั้นตอนที่สำคัญของการบริหารแผน เนื่องจากจะนำไปปฏิบัติให้เกิดผลเป็นรูปธรรม ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการติดตาม และประเมินผลทั้งในช่วงระหว่างและสิ้นสุดการปฏิบัติงานตามแผน ผลที่ได้จะนำไปใช้ในการทบทวน ปรับปรุง ในการวางแผนงานอย่างเป็นระบบต่อไป

นอกจากนั้น Kaufman, *et al.* (1988) ยังได้นำเสนอรูปแบบองค์ประกอบขององค์กร (Organizational Elements Model) ซึ่งประกอบไปด้วย 5 องค์ประกอบ ดังนี้

1. ปัจจัยนำเข้า (Inputs) ได้แก่ บุคลากร แคล่งเงิน วัตถุดิบ ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานขององค์กร
2. กระบวนการ (Process) ได้แก่ วิธีการจัดการ ขั้นตอนและกระบวนการในการดำเนินกิจกรรมให้ได้ผลผลิตตามเป้าหมาย
3. ผลผลิต (Products) ได้แก่ ผลที่ได้รับจากการนำปัจจัยนำเข้าต่างๆ มาดำเนินการตามกระบวนการที่ได้วางไว้
4. ผลลัพธ์ (Outputs) ได้แก่ ผลของความสำเร็ขององค์กรที่ได้รับจากผลผลิตเหล่านั้น
5. ผลกระทบ (Outcome) ได้แก่ ผลที่เกิดขึ้นกับสังคมในวงกว้างหลังจากที่ผลผลิตและผลลัพธ์ออกสู่สังคม

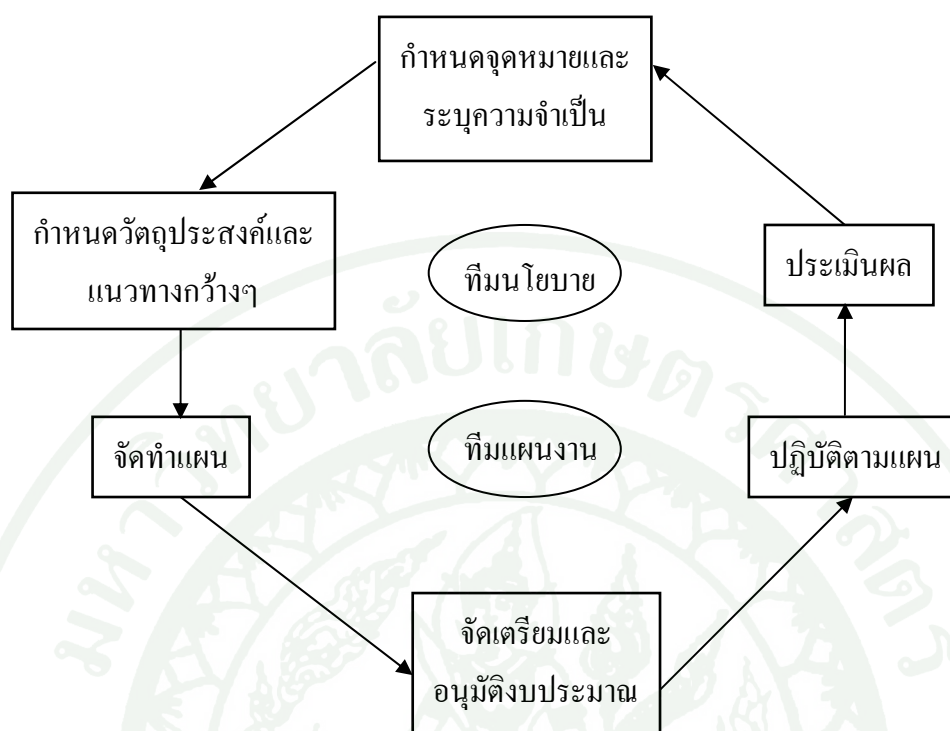
2. ตัวแบบการวางแผนการศึกษาของ Banghart F.W. & A.J. Trull (1973)

Banghart F.W. & A.J. Trull (1973) ได้ให้ข้อคิดว่า นักวางแผนที่ดีจะเริ่มต้นคำถามว่า “ทำไมจึงต้องวางแผน?” และจึงถามต่อไปว่า “ฉันจะวางแผนอะไร?” นอกจากนั้นยังให้ทัศนะว่าการวางแผนมิได้เป็นวิทยาศาสตร์บริสุทธิ์ที่มุ่งจะยึดถือแต่ข้อมูลข่าวสารเท่านั้น แต่การวางแผนเป็นกระบวนการทางสังคม โครงสร้างและพฤติกรรมทางสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ดังนั้น ความเชื่อและค่านิยมจะมีบทบาทและมีอิทธิพลต่อการวางแผนด้วยเป็นอย่างมาก การวางแผนการศึกษาควรให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของ ผู้บริหาร ครู นักเรียน และชุมชน โดยมีขั้นตอนการบริหารแผน ดังนี้

- ขั้นตอนที่ 1 กำหนดปัญหา
- ขั้นตอนที่ 2 กำหนดแนวทางการแก้ปัญหา
- ขั้นตอนที่ 3 จัดทำแผนเพื่อแก้ปัญหา
- ขั้นตอนที่ 4 ประเมินแผนที่จัดทำ
- ขั้นตอนที่ 5 สื่อสารแผนให้ผู้รู้และเข้าใจ
- ขั้นตอนที่ 6 นำแผนไปปฏิบัติ
- ขั้นตอนที่ 7 ประเมินผลการปฏิบัติ

3. ตัวแบบการวางแผนการศึกษาของ Caldwell B.J. & J.M. Spinks (1986)

Caldwell B.J. & J.M. Spinks (1986) มีความเห็นว่าการวางแผนทางการบริหารการศึกษานั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง มีการทำงานเป็นทีม ทั้งทีมที่กำหนดนโยบาย ทีมที่ทำแผนและนำไปใช้ การทำงานจะเน้นที่การมีส่วนร่วม เรียกว่าเป็น วงจรการบริหารโรงเรียนแบบมีส่วนร่วม ได้ดังภาพที่ 3 นี้

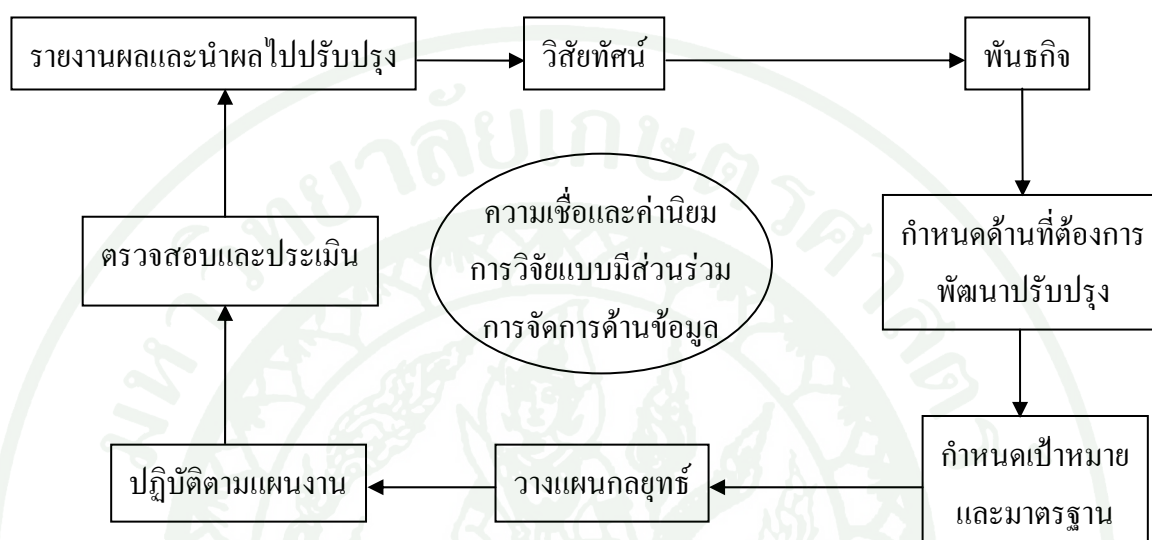

ภาพที่ 3 วงจรการบริหารโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมของ Caldwell B.J. & J.M. Spinks

ที่มา: Caldwell B.J. & J.M. Spinks (1986)

จากตัวแบบการวางแผนการศึกษาเพื่อการบริหารการศึกษา ของ Kaufman Roger & Jerry Herman(1991) ตัวแบบการวางแผนการศึกษาของ Banghart F.W. & A.J. Trull (1973) และ ตัวแบบการวางแผนการศึกษาของ Caldwell B.J. & J.M. Spinks (1986) ที่ได้กล่าวมาข้างต้นนี้ ก็จะ สามารถสรุปได้ว่า ในการวางแผนการศึกษาเพื่อนำไปสู่การบริหารงานในภาคปฏิบัติ นั้น จำเป็นที่ จะต้องมีการคำนึงถึงและให้ความสำคัญกับ ความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม และความต้องการผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา โดยเน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายผ่านการเก็บข้อมูลที่มีการบริหารจัดการ มีการเลือก คัดกรองและใช้ประโยชน์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องทั้งหมด จากนั้นก็นำมาวิเคราะห์ รอบด้านเพื่อหาความต้องการ และกำหนดเป็นแผนงานที่มีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน มีการรับรู้ วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายและกำหนดมาตรฐานที่ชัดเจนร่วมกัน แล้วจึงนำไปสู่การวางแผนและ ปฏิบัติตามแผนที่ได้วางไว้ โดยมีการตรวจสอบและประเมิน รวมทั้งใช้ข้อมูลที่ได้รับนั้นเป็นผล ย้อนกลับไปสู่การปรับทิศทางของการบริหารให้มีความเป็นพลวัตอยู่เสมอ บทสรุปการวิเคราะห์ แนวคิดการวางแผนเชิงกลยุทธ์ทางการบริหารการศึกษาข้างต้นนี้ สามารถแสดงได้ดังภาพที่ 4 ซึ่ง

ได้มาจากการสัมภาษณ์กมล สดประเสริฐ (2549) ถึงรูปแบบการวางแผนและการบริหารโรงเรียนเพิ่มเติมโดยมีการบูรณาการแนวคิดหลากหลายรูปแบบสรุปได้ดังนี้

ภาพที่ 4 รูปแบบการวางแผนและการบริหารโรงเรียน
ที่มา: กมล สดประเสริฐ (2549)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการบริหารโรงเรียนยังไม่ปรากฏในการศึกษาระดับปริญญาเอกแต่สามารถพบงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องดังกล่าวได้ในการศึกษาระดับปริญญาโท สรุปได้ดังนี้

สนั่น สุขเหลือ (2543) ทำการวิจัยเรื่องบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานต่อการส่งเสริมโครงการตามแนวพระราชดำริ (เศรษฐกิจพอเพียง) จังหวัดสุรินทร์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาท และเปรียบเทียบบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาต่อการส่งเสริมโครงการตามแนวพระราชดำริ (เศรษฐกิจพอเพียง) จังหวัดสุรินทร์ โดยจำแนกตามระดับช่วงชั้นและประสบการณ์ในการบริหาร เครื่องมือที่ใช้ได้แก่แบบสอบถาม ผลการวิจัยสรุปได้ว่าบทบาทของผู้บริหารศึกษาที่พบได้ในระดับมากได้แก่ บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา ในด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านการวางแผนและด้านการดำเนินการ ในระดับปานกลางได้แก่ด้านการประเมินผลตรวจสอบ ด้าน

การแก้ไขปรับปรุง ด้านบทบาทเกี่ยวกับการนำโครงการมาปฏิบัติ และด้านบทบาทเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วมของบุคลากร ในส่วนของการเปรียบเทียบบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา ขึ้นพื้นฐานต่อการส่งเสริมโครงการตามแนวพระราชดำริ (เศรษฐกิจพอเพียง) จังหวัดสุรินทร์ โดยจำแนกตามระดับช่วงชั้นและประสบการณ์ ทั้งรายด้านและรวมทุกด้านไม่แตกต่างกัน และผลการทดสอบสมมติฐานไม่แตกต่างกัน

ศุวิมล ธนะผลเลิศ (2543) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาและพัฒนาทักษะการคิดเพื่อปลูกฝังค่านิยมเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ กรณีศึกษานักเรียนระดับมัธยมศึกษา โรงเรียนห้วยทรายประชาสรรค์ จังหวัดเพชรบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์พระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่เกี่ยวกับแนวความคิด การปลูกฝังค่านิยมและทฤษฎีใหม่อันเป็นฐานของเศรษฐกิจพอเพียง และเพื่อทดลองใช้หลักสูตรการสอนและแบบวัดผลเพื่อพัฒนาทักษะการคิดตามแนวพระราชดำริ โดยใช้การวิจัยกึ่งทดลอง ผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมพัฒนาทักษะการคิดเพื่อปลูกฝังค่านิยมเศรษฐกิจพอเพียงตามวิถีชีวิตไทย จัดเป็นกิจกรรมเฉพาะกลุ่มที่เน้นหลักการทางจิตวิทยามีทั้งสิ้น 12 กิจกรรม ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณพบว่านักเรียนกลุ่มควบคุมมีทักษะกระบวนการคิดและการรับรู้แตกต่างไปจากเดิมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และมีระดับการวางแผนที่ดีขึ้น กิจกรรมที่จัดในงานวิจัยนี้สามารถส่งเสริมให้นักเรียนเกิดทักษะการคิดมากยิ่งขึ้น

ประจักษ์ นาหนองตูม (2543) ทำการศึกษาการดำเนินงานโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ ของโรงเรียนแกนนำโครงการเศรษฐกิจพอเพียง ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาสภาพความพร้อม สภาพปัญหา และผลการจัดกระบวนการเรียนรู้ของโครงการเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนแกนนำ เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า ด้านความพร้อมและสภาพปัญหา โรงเรียนมีความพร้อมด้านบุคลากร แต่มีปัญหาด้านชุมชน ผู้ปกครองนักเรียนยังไม่ยอมรับ และไม่สนับสนุน ด้านงบประมาณได้รับจัดสรรจากราชการน้อยและ ลำบาก มีปัญหาด้านการปฏิบัติ ภาคเอกชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้การสนับสนุนน้อย ด้านการบริหารจัดการ มีความพร้อมน้อยและมีปัญหามากด้านการตลาด การประชาสัมพันธ์โครงการ นอกจากนี้ยังมีปัญหาด้านสถานที่ศึกษาดูงาน สถานที่เรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านผลของการจัดกระบวนการเรียนรู้ มีผลระดับมาก นักเรียนรู้จักพึ่งตนเอง ขยัน อดทน สามัคคี มีการทำงานเป็นหมู่คณะ และดำรงชีวิตอย่างมีความสุขได้

ณรงค์ฤทธิ์ คอนศรี (2543) ทำ การศึกษาในเรื่องของ สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการในการบริหารการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามโครงการเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการในการบริหารการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามโครงการเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนประถมศึกษา รูปแบบวิธีการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ใช้เครื่องมือที่เป็นแบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามโครงการเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนประถมศึกษา มีการปฏิบัติ และปัญหาในการปฏิบัติอยู่ในระดับ ปานกลาง ทั้งด้านการเตรียมการ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการกำกับ ติดตาม และประเมินผล สำหรับความต้องการที่สำคัญในการบริหารกิจกรรมการเรียนรู้ตามโครงการได้แก่ การเตรียมความพร้อมด้านบุคลากร สถานที่ และงบประมาณ การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น การบูรณาการ โครงการ เศรษฐกิจพอเพียงกับรายวิชาต่างๆ และการกำกับติดตาม ประเมินผลอย่างใกล้ชิดและสม่ำเสมอ

สมศักดิ์ ลาดี (2543) ได้ทำการวิจัยในหัวข้อเรื่อง การดำเนินงานโครงการเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการตามความคิดเห็นผู้บริหาร โรงเรียน ครู และนักเรียนในการปฏิบัติงานโครงการเศรษฐกิจพอเพียง ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี จำนวน 20 โรงเรียน ใน 5 ด้าน คือ

1. การวางแผนงานด้านวิชาการ
2. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
3. การหาแหล่งงบประมาณสนับสนุนโครงการ
4. การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน
5. การใช้ทรัพยากรของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

เครื่องมือที่ใช้ได้แก่แบบสำรวจและแบบสอบถาม ผลการวิจัยสรุปได้ว่า สภาพทั่วไปของโรงเรียนประถมศึกษาเป็นโรงเรียนขนาดกลางที่จัดการศึกษา 3 ระดับ เป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา มีพื้นที่อยู่ระหว่าง 21-30 ไร่ มีพื้นที่และแหล่งน้ำเพื่อทำการเกษตร ผลการดำเนินงานและสภาพปัญหาอยู่ในระดับ ปานกลาง แต่เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า การวางแผนงานวิชาการ และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ มาก ส่วนด้านการหาแหล่งงบประมาณสนับสนุนโครงการ การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และการใช้ทรัพยากรของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีปฏิบัติ และมีปัญหาอยู่ในระดับ ปานกลาง โรงเรียนต้องการให้มีการวางแผนงาน

แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และครูให้มีความรู้ความเข้าใจเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง และให้ได้รับงบประมาณสนับสนุนอย่างเพียงพอ ในส่วนของผู้ปกครองส่วนใหญ่เห็นความสำคัญและให้การสนับสนุนดี

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ผู้วิจัยพบว่าผู้ที่ทำการศึกษาวิจัยส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นไปที่ภาคของการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ในด้านเศรษฐกิจ และสังคมเป็นหลักในด้านการศึกษานั้น การทำการศึกษาวิจัยที่มุ่งเน้นไปที่การนำ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการบริหาร โรงเรียนนั้นยังมีไม่มากนัก จึงมีความจำเป็นที่ควรจะศึกษาเพิ่มเติม ทั้งนี้เพราะการขับเคลื่อน ปรัชญาเศรษฐกิจไปยังภาคส่วนการศึกษาของไทยให้ได้อย่างทั่วถึง ถูกต้อง มีประสิทธิภาพและยั่งยืนได้นั้น ควรจะมีจุดเริ่มต้นตั้งแต่การจัดระบบการศึกษาที่ประยุกต์ใช้ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตั้งแต่ระดับขั้นพื้นฐานขึ้นไป ดังพระราชดำรัสที่ให้ความสำคัญของการจัดการศึกษาไว้ เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ 4 ธันวาคม 2546 ที่ว่า

...ต้องช่วยให้การศึกษาดีขึ้น เพราะถ้าการศึกษาไม่ดี คนไม่สามารถทำงาน การศึกษาต้องได้ทุกระดับ ถ้าพูดถึงระดับสูง หมายความว่า นักวิทยาศาสตร์ชั้นสูง ถ้าไม่มีการเรียนชั้นประถม อนุบาล ไม่มีทางที่จะให้คนไทยขึ้นไปเรียนชั้นสูง หรือเรียนชั้นสูงไม่ดี ซึ่งเดี๋ยวนี้ก็ยังไม่ดี เพราะชั้นสูงนั้นต้องมีรากฐานจากชั้นต่ำ ถ้าไม่มีก็เรียนชั้นสูงไม่รู้เรื่อง...

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

ในการศึกษาวิจัย เรื่อง “การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียน: กรณีศึกษาโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานด้านการบริหารโรงเรียนที่ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง
2. เพื่อนำเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียน

ขั้นตอนการวิจัย

ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อรวบรวมข้อมูลจากปรากฏการณ์ที่เป็นข้อเท็จจริง โดยมีขั้นตอนในการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หลักการบริหารโรงเรียน กลยุทธ์การบริหารโรงเรียน จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง แบบสังเกต และแบบประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิ

ขั้นตอนที่ 3 เก็บรวบรวมข้อมูล โดยการลงภาคสนามในทั้ง 9 โรงเรียนเครือข่าย

ขั้นตอนที่ 4 วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 5 สรุปผลการวิจัยและนำเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียน

ขั้นตอนที่ 1: ศึกษาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หลักการบริหารโรงเรียน กลยุทธ์การบริหารโรงเรียน จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นอกเหนือจากการศึกษาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและหลักการบริหารโรงเรียนแล้ว ผู้วิจัยยังได้ศึกษาเอกสารของสถานศึกษาที่เป็นกรณีศึกษาเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจให้ลึกซึ้งกว้างขวางมากยิ่งขึ้นจากแหล่งข้อมูลอื่นๆ ซึ่งเอกสารดังกล่าว ได้แก่ ประวัติความเป็นมาของโรงเรียน แผนพัฒนางานของครู คำสั่งปฏิบัติงานของโรงเรียน ผลงานของผู้เรียน และข้อมูลจากเว็บไซต์ของโรงเรียน มาประกอบการวิเคราะห์และสังเคราะห์ผลการวิจัย

ขั้นตอนที่ 2: สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างและแบบสังเกต

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยนี้ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างและแบบสังเกต โดยผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และแบบสังเกตในการเก็บข้อมูลจากโรงเรียนเครือข่ายทั้ง 9 แห่งจากกลุ่มผู้บริหาร ครู นักเรียนและผู้ปกครอง การออกแบบเครื่องมือที่ใช้นี้ผู้วิจัยได้แนวทางมาจากการศึกษารายละเอียดเนื้อหาของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการบริหารโรงเรียนจากเอกสารตำราวิชาการ แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยให้คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ร่วมตรวจสอบความถูกต้องด้านโครงสร้างและเนื้อหา

ขั้นตอนที่ 3: เก็บรวบรวมข้อมูล โดยการลงภาคสนามในทั้ง 9 โรงเรียนเครือข่าย

เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและตรงกับสภาพความจริงของโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงที่มีทั้งหมด 9 โรงเรียน ผู้วิจัยจึงทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในทั้ง 9 โรงเรียน ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

ประชากรและผู้ให้ข้อมูล

ประชากร ได้แก่ โรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งทางกลุ่มงานเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้คัดเลือกไว้ 9 โรงเรียน ในปี พ.ศ. 2547 โดยถือเป็นตัวแทนจาก 9 อนุภูมิภาคของประเทศไทย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ 1 จำนวนโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงและขนาดของประชากรในแต่ละโรงเรียน

โรงเรียน	จังหวัด	ประชากร		
		ผู้อำนวยการ	ผู้ช่วย/บุคลากรครู	นักเรียน
โรงเรียนราชวินิต มัชฌม	กรุงเทพมหานคร	1	128	2,265
โรงเรียนเทศบาลจามเทวี	ลำพูน	1	17	232
โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย	เพชรบูรณ์	1	62	474
โรงเรียนบ้านเหล่ากุ่มทุ่งสว่าง	ขอนแก่น	1	13	168
โรงเรียนบ้านกุดเชียงหมี	ยโสธร	1	17	288
โรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย	ระยอง	1	70	1,155
โรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัย	เพชรบุรี	1	47	492
โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 97	ระนอง	1	17	524
โรงเรียนกัลยาณีศรีธรรมราช	นครศรีธรรมราช	1	164	2,995
รวม		9	535	8,593

ผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน จาก 9 โรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียน ครู นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) กล่าวคือ ผู้วิจัยได้รับคำแนะนำจากผู้ให้ข้อมูลไปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลท่านต่อไป อาทิเช่น ผู้อำนวยการโรงเรียนแนะนำครูผู้ดูแลโครงการให้ผู้วิจัยได้รู้จักและสัมภาษณ์ หรือครูพาผู้วิจัยไปแนะนำให้ผู้รู้จักและสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้านและชาวบ้าน เป็นต้น นอกจากนั้นผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) ในการเก็บข้อมูลเพิ่มเติม เช่น การสัมภาษณ์ครู นักเรียน พระสงฆ์และชุมชนที่พบในระหว่างการเก็บข้อมูล รายละเอียดของผู้ให้ข้อมูลสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ สามารถสรุปได้ ดังนี้

ตารางที่ 2 ผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามโรงเรียน

โรงเรียน	ผู้ให้ข้อมูล					
	ผู้อำนวยการ	ผู้ช่วย/บุคลากรครู	นักเรียน	ผู้ปกครอง	ชุมชน	รวม
โรงเรียนราชวินิต มัชฌม	1	6	7	1	1	16
โรงเรียนเทศบาลจอมเทวี	1	5	4	1	1	12
โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย	1	4	4	-	1	10
โรงเรียนบ้านเหล่ากกหุ้งสว่าง	1	3	5	2	3	14
โรงเรียนบ้านกุดเชียงหมี	1	5	5	1	3	15
โรงเรียนมกุฏเมืองราชวิทยาลัย	1	4	6	1	1	13
โรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัย	1	5	4	-	1	11
โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 97	1	4	6	1	1	13
โรงเรียนกัลยาณีศรีธรรมราช	1	12	7	1	2	23
รวม	9	48	48	8	14	127

ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยโทรศัพท์นัดหมายและทำจดหมายจากภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ถึงผู้บริหารโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง เพื่ออธิบายจุดประสงค์และความสำคัญของการวิจัย พร้อมทั้งขออนุญาตนัดหมายวัน และเวลาในการเก็บข้อมูล

2. ทำการเก็บข้อมูลตามวันและเวลาที่ได้นัดหมายไว้ โดยผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลด้วยตนเองในช่วงระหว่างเดือน พฤศจิกายน 2549 – กรกฎาคม 2550 วิธีการที่ใช้เก็บข้อมูลได้แก่

2.1 การสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ (Formal Interview) และไม่เป็นทางการ (Informal Interview) ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ (Formal Interview) โดยทำการนัดหมายวันและเวลาล่วงหน้ากับผู้ให้ข้อมูล เข้าทำการสัมภาษณ์ตามวัน และเวลาที่นัดหมาย เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ถึงโครงสร้าง (ภาคผนวก ข-ฉ) สำหรับการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ (Informal Interview) นั้น ผู้วิจัยใช้กับผู้ให้ข้อมูลที่ได้อะการสุมตัวอย่างแบบบังเอิญ โดยยึดแนวทางคำถามบางส่วนจากแบบสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์ทุกครั้งจะมีการบันทึกไว้ด้วยเครื่องบันทึกเสียง

2.2 การสังเกต (Observation) ผู้วิจัยใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) ซึ่งเป็นการสังเกตที่ผู้สังเกตไม่เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของผู้ถูกสังเกต แต่คอยสังเกตอยู่ห่างๆ ควบคู่กับการสอบถามในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับคำถามในการวิจัย โดยผู้วิจัยเน้นการสังเกตแบบแผนพฤติกรรมที่เป็นวิถีชีวิตประจำวันของบุคลากรในโรงเรียนและนักเรียน การปฏิบัติงานตามหน้าที่ต่างๆ การปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคลากร ผู้บริหาร ครูและนักเรียน การสังเกตการประชุมต่างๆ รวมทั้งสภาพภูมิสังคมทั่วไปของโรงเรียน โดยใช้แบบสังเกตซึ่งได้รับการตรวจสอบจากคณะกรรมการวิทยานิพนธ์ (ภาคผนวก ข)

ขั้นตอนที่ 4 วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้วิธีการลดทอนข้อมูล การตรวจสอบข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลโดยมีรายละเอียดของแต่ละขั้นตอนดังนี้ (สุภางค์ จันทวานิช, 2546; ผ่องพรรณ ตรียมงคลกุล และสุภาพ นิตราภรณ์, 2549)

1. การลดทอนข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการบันทึกภาคสนามมาถอดเทปและอ่านทบทวนเพื่อสร้างข้อสรุปที่น่าสนใจและเกี่ยวข้องกับประเด็นที่ต้องการศึกษา เขียนใส่สมุดและพิมพ์เก็บไว้ในคอมพิวเตอร์แยกตามประเด็นและหัวข้อดังที่กำหนดไว้ในกรอบความคิดในการวิจัย

2. การตรวจสอบข้อมูล

การตรวจสอบเพื่อหาความเชื่อถือได้ของข้อมูลและตรวจสอบความครบถ้วนและคุณภาพของข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการโดยการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ตามวิธีการตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย

2.1 การตรวจสอบต่างแหล่งข้อมูล (Triangulation of Sources) คือการตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งเวลา แหล่งสถานที่ และแหล่งบุคคลที่แตกต่างกัน ได้แก่ การสังเกตการปฏิบัติงานของผู้บริหาร ผู้ช่วยผู้บริหาร ครู นักเรียน รวมถึงผู้ปกครองและชุมชนในช่วงเวลาหรือสถานที่ที่ต่างกัน

2.2 การตรวจสอบต่างวิธีการรวบรวมข้อมูล (Method Triangulation) คือการใช้วิธีการต่างๆในการเก็บรวบรวมข้อมูลในเรื่องเดียวกันมากกว่าหนึ่งวิธีเพื่อตรวจสอบยืนยันซึ่งกันและกัน ผู้วิจัยจึงศึกษา โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการศึกษาเอกสาร การสังเกต และการสัมภาษณ์ เพื่อศึกษาเกี่ยวกับสภาพแนวทางการบริหาร โรงเรียนที่เป็นเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อม ๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูล และนำผลการวิเคราะห์มาปรับแนวคิด ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูลให้ครบถ้วน เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของข้อมูลให้มากยิ่งขึ้นซึ่งผู้วิจัยได้ใช้แนวทางต่อไปนี้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สำหรับข้อมูลที่ได้จากเอกสาร ซึ่งเป็นข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของโรงเรียน แผนงาน โครงการ กิจกรรม รายงานประจำปี ข้อมูลสารสนเทศอื่นๆ เช่นบันทึก รายงานการประชุมต่างๆ

3.2 ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุปสำหรับข้อมูลที่ได้จากการสังเกตและสัมภาษณ์ โดยมีวิธีการดังนี้

3.2.1 การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytical Induction) เป็นวิธีการสร้างข้อสรุปจากข้อมูลที่เป็นรูปธรรม หรือปรากฏการณ์ที่มองเห็น โดยผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาสรุปเป็นสาระสำคัญ และตีความหมายที่ปรากฏเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน ถ้าข้อสรุปนั้นยังไม่ได้รับการยืนยันก็ถือเป็นสมมติฐานชั่วคราว (Working Hypothesis)

3.2.2 การวิเคราะห์โดยจำแนกชนิดของข้อมูล (Typological Analysis) เป็นการจำแนกข้อมูลโดยพิจารณาตามความเหมาะสมและความสม่ำเสมอของข้อมูล

3.2.3 การวิเคราะห์โดยการเปรียบเทียบข้อมูล (Content Comparison) เป็นการนำข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลแต่ละคนจากหลายๆเหตุการณ์มาเปรียบเทียบเพื่อค้นหาความสัมพันธ์ ความสอดคล้องหรือความขัดแย้งที่เกิดขึ้น โดยจำแนกข้อมูลออกเป็นประเภทต่างๆแล้วสร้างข้อสรุปของข้อมูลย่อยในแหล่งข้อมูลนั้นๆ เมื่อได้ข้อมูลมาใหม่ก็ทำการเปรียบเทียบในลักษณะเดียวกัน นำผล

จากข้อสรุปข้อมูลแรกมาเปรียบเทียบกับผลในครั้งต่อไป ทำเช่นนั้นจนกระทั่งเกิดการอิ่มตัวของข้อมูล เก็บข้อมูลได้ครบสมบูรณ์

ขั้นตอนที่ 5: สรุปผลการวิจัยและนำเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียน

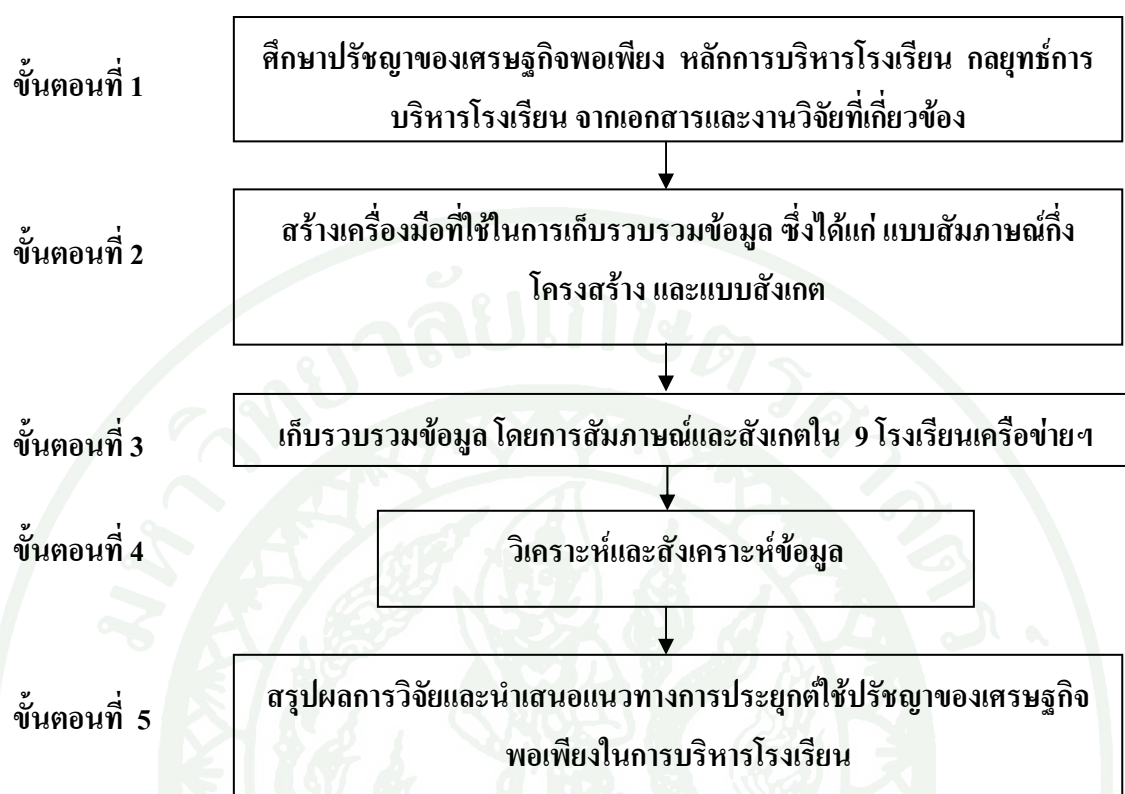
หลังจากผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนามมาได้ครบถ้วนเพียงพอต่อการตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยและการสร้างข้อสรุปเบื้องต้นแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือการนำข้อมูลที่ได้มานี้ นำมาสังเคราะห์สร้างแนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียน มีรายละเอียดการนำเสนอ ดังนี้

1. ผู้วิจัยได้ร่างและออกแบบแนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียน โดยใช้สาระสำคัญที่ได้จากวิเคราะห์เชิงคุณภาพ รวมทั้งนำหลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หลักการบริหารโรงเรียน และกลยุทธ์การวางแผนทางการศึกษามานำมาบูรณาการและจัดทำเป็นร่างแนวทางการการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียนฉบับร่าง

2. หลังจากนั้น ผู้วิจัยส่งเอกสารที่ประกอบด้วยความสำคัญของปัญหา สรุปผลการวิจัย แนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียนฉบับร่าง พร้อมแบบประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิ (ภาคผนวก ข) ซึ่งผ่านการตรวจสอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาแล้ว เพื่อสอบถามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับความเหมาะสมในการนำไปปฏิบัติ โดยผู้วิจัยกำหนดคุณสมบัติของผู้ทรงคุณวุฒิว่าเป็นผู้กำหนดนโยบาย เป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านการบริหารการศึกษา หรือเป็นผู้บริหารโรงเรียน ที่เป็นผู้มีความรู้ มีผลงานและมีประสบการณ์ด้านการบริหารโรงเรียน ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 5 ท่าน (ภาคผนวก ก)

3. ผู้วิจัยนำความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากแบบประเมินดังกล่าวมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ปรับปรุงแก้ไขและสรุปผลเป็นแนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียนฉบับสมบูรณ์ต่อไป

กระบวนการดำเนินการวิจัยสามารถสรุปขั้นตอนได้ตามภาพสรุปขั้นตอนการดำเนินการวิจัยได้ ดังนี้

ภาพที่ 5 สรุปขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

บทที่ 4

ผลการวิจัยและข้อวิจารณ์

ผลการวิจัย

ในการสรุปผลการวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียน : กรณีศึกษาโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัย โดยแบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์และการสังเคราะห์สภาพการดำเนินงานด้านการบริหารโรงเรียนของโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง จำแนกตามการบริหารโรงเรียน 4 ด้าน

ส่วนที่ 2 แนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียน

ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์และการสังเคราะห์สภาพการดำเนินงานด้านการบริหารโรงเรียนของโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง จำแนกตามการบริหารโรงเรียน 4 ด้าน

1.1 ผลการวิเคราะห์สภาพการดำเนินงานด้านการบริหารโรงเรียนของโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 นั้นได้มีการกำหนดด้านของการบริหารสถานศึกษาไว้ 4 ด้าน คือ ด้านงานวิชาการ ด้านงานบุคคล ด้านงานงบประมาณ และด้านงานบริหารทั่วไป ผู้วิจัยขอนำเสนอผลการวิจัยตามกรอบการบริหารทั้ง 4 ด้านในแต่ละโรงเรียน โดยนำเสนอข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียน ความเป็นมาของการเป็นโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง และวิเคราะห์การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการบริหารโรงเรียน 4 ด้าน การนำเสนอผลการวิเคราะห์สภาพการดำเนินงานด้านการบริหารโรงเรียนของโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 9 โรงเรียนเรียงไปตามลำดับดังต่อไปนี้

1. โรงเรียนราชวินิต มัชฌม จังหวัดกรุงเทพมหานคร
2. โรงเรียนเทศบาลจามเทวี จังหวัดลำพูน
3. โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย จังหวัดเพชรบูรณ์
4. โรงเรียนบ้านเหล่ากกหุ้งสว่าง จังหวัดขอนแก่น
5. โรงเรียนบ้านกุดเชียงหมี จังหวัดยโสธร
6. โรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย จังหวัดระยอง
7. โรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัย จังหวัดเพชรบุรี
8. โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 97 จังหวัดระนอง
9. โรงเรียน ถัลยาณิศรธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช

1. โรงเรียนราชวินิตมัธยม จังหวัดกรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 6 บริเวณด้านหน้าและอาคารเรียนของโรงเรียนราชวินิตมัธยม
ที่มา: ภาพจากแฟ้มของโรงเรียน

ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของโรงเรียน

โรงเรียนราชวินิต มัชฌิม ตั้งอยู่เลขที่ 181 ถนนพิษณุโลก แขวงสวนจิตรลดา เขตดุสิต กรุงเทพฯ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 โรงเรียนตั้งอยู่ในเขตใจกลางเมือง ชุมชนรอบโรงเรียนเป็นร้านค้า บริษัท และสถานที่ราชการ มีประชากรประมาณ 100,000 คน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย รับจ้างและรับราชการ ฐานะเฉลี่ยทางเศรษฐกิจของคนในชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง

โรงเรียนราชวินิต มัชฌิมถือกำเนิดขึ้นด้วยพระมหากรุณาธิคุณในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช พระราชทานทรัพย์ส่วนพระมหากษัตริย์เป็นที่ดินจำนวน 6 ไร่ 3 งาน 34 ตารางวา ใกล้กับราชตฤณมัยสมาคมซึ่งเดิมเป็นที่ตั้งของกรมอศวราชในสมัยรัชกาลที่ 6 โดยกรมสามัญศึกษาได้จัดตั้งเป็นโรงเรียนมัธยม มีจุดประสงค์ในการรับนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนราชวินิต รวมทั้งบุตรหลานข้าราชการให้เข้าศึกษา พระราชทานนามโรงเรียนว่า "ราชวินิต มัชฌิม" มีความหมายถึง สถานที่อบรมกุลบุตร กุลธิดาในระดับมัธยมให้เป็นคนดีแห่งพระบารมีปกเกล้า ใช้ชื่อย่อว่า ร.น.ม. และพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้อัญเชิญพระมหามงกุฎเปล่งรัศมีมีเลขลำดับรัชกาลในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันเป็นตราประจำโรงเรียน ปัจจุบันโรงเรียนราชวินิต มัชฌิม เปิดทำการสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 รับทั้งนักเรียนชายและหญิง มีนักเรียนรวมทั้งสิ้น 2,265 คน บุคลากรครู 128 คน คนงานและนักการภารโรงรวม 14 คน

โรงเรียนมีการแบ่งโครงสร้างการบริหารเป็น 4 ฝ่าย ได้แก่ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายธุรการ ฝ่ายปกครองและฝ่ายบริการ การทำงานเน้นการทำงานเป็นทีมโดยในการทำงานในแต่ละกิจกรรมนั้นโรงเรียนจะแบ่งทีมงานออกเป็น 3 ทีม ได้แก่

ทีมนำ ทำหน้าที่ในการวางแผนและกำหนดนโยบาย ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา คณะกรรมการการบริหารสมาคมผู้ปกครองและครู โรงเรียน คณะกรรมการเครือข่ายผู้ปกครอง และ คณะกรรมการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา

ทีมสนับสนุน ทำหน้าที่อำนวยความสะดวกและช่วยสนับสนุนการทำงานต่างๆ ให้บรรลุตามเป้าหมาย ภายในทีมอาจจะประกอบไปด้วย คณะกรรมการวิชาการ คณะกรรมการพัฒนานิพนธ์ ซึ่งในแต่ละทีมงานก็สามารถแบ่งงานกันทำงานแยกย่อยได้อีก

ทีมทำ ทำหน้าที่เป็นผู้ปฏิบัติงานตามแผนงานที่ได้ร่วมกันกำหนด ภายในทีมประกอบด้วย อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ประจำวิชา

การบริหารงานของโรงเรียนราชวินิต มัชฌมมีลักษณะของการแบ่งงานอย่างเป็นระบบ มีความชัดเจนในการมอบหมายงาน และให้ความสำคัญกับการทำงานเป็นทีม มีการส่งเสริมให้ทุกๆ ฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงาน

ความเป็นมาของการเป็นโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง

โรงเรียนราชวินิต มัชฌม เป็นโรงเรียนในพระราชประสงค์ นโยบายในการบริหารโรงเรียน เป็นการสืบสานโครงการพระราชดำริ โรงเรียนให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนด้วยการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียน มีการกำหนดพันธกิจและแต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงขึ้นในโรงเรียน

โครงการที่โรงเรียนได้นำเสนอสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เมื่อครั้งเข้าร่วมเป็นโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงได้แก่ โครงการสืบสานการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริโดยร่วมมือกับชุมชนรื้อฟื้นการปลูกต้นปีปซึ่งเป็นพันธุ์ไม้พระราชทานจากพระพุทธเจ้าหลวงให้กับกรุงเทพมหานครทำการปลูกบริเวณถนนพิษณุโลกท่าเลเดียวกับที่ตั้งของโรงเรียน โครงการนี้เป็นโครงการขนาดใหญ่ที่นักเรียนในโรงเรียนราชวินิต มัชฌมทั้งหมด 2,265 คน พร้อมคณะครู 128 คน ร่วมกับชุมชนและหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกว่า 10 องค์กร อาทิเช่น เขตดุสิต สถานีตำรวจนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร ฯลฯ เข้ามามีส่วนร่วมในการทำโครงการ โรงเรียนได้กำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการไว้ 4 ข้อ ได้แก่

1. เพื่อให้เยาวชนและชุมชนเกิดจิตสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณและแสดงความกตัญญูรู้คุณต่อสถาบันพระมหากษัตริย์และแผ่นดิน

2. เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ การร่วมแรงร่วมใจกัน ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในการพัฒนาท้องถิ่นให้เป็นไปตามแนวพระราชดำริ
3. เพื่อให้นักเรียนเรียนรู้ถึงคุณค่าประโยชน์ของต้นไม้และสามารถพัฒนาเป็นอาชีพและสร้างรายได้จากผลผลิตที่เกิดขึ้นผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่น
4. เพื่อสร้างความตระหนักให้เกิดขึ้นกับนักเรียนและชุมชนในการเห็นคุณค่าของการรักษาสวนแวดล้อมและพันธุ์ไม้ไทย

กิจกรรมเสริมนอกจากการปลูกต้นไม้บริเวณถนนพิษณุโลกแล้ว โรงเรียนได้ปรับปรุงบริเวณโรงเรียนบริเวณองค์พระให้เป็นสวนไม้มงคลที่ใช้ในพิธีมงคลและพิธีวางศิลาฤกษ์ อาทิเช่น ชัยพฤกษ์ ราชพฤกษ์ ทองหลวง ใฝ่สีสุก กันเกรา ทรงบาดาล สักทอง พะยูง ขนุน มะยม มะขาม พิกุล กล้าย ฯลฯ เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้คุณค่าของพันธุ์ไม้และเป็นการช่วยอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีไทยดั้งเดิมให้คงอยู่ นอกจากนั้นโรงเรียนได้บูรณาการโครงการสืบสานการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริเข้าสู่การเรียนการสอนในบางกลุ่มสาระวิชา อาทิเช่น กลุ่มสาระวิทยาศาสตร์นักเรียนได้ผลิตสบู่ดอกสุพรรณิการ์ ในกลุ่มสาระการงานอาชีพนักเรียนได้ประดิษฐ์ดอกปีบคริสตัลและดอกปีบใยบัว ในกลุ่มสาระศิลปะครูและนักเรียนร่วมประดิษฐ์ชุดทำรำ เนื่อร้องและทำนองการฟ้อนชุดหอมดอกกาสะลอง เป็นต้น

ภาพที่ 7 สวนไม้มงคลรอบบริเวณองค์พระ โรงเรียนราชวินิตมัธยม

โรงเรียนราชวินิตได้สรุปผลของการดำเนินโครงการสืบสานการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยแยกประเมินสรุปเป็น 4 กลุ่มได้แก่ กลุ่มนักเรียน กลุ่มครูและบุคลากร

กลุ่มผู้บริหาร กลุ่มโรงเรียนและเครือข่ายชุมชน ดังเอกสารรายงานผลการดำเนินงานโครงการและ
กิจกรรมการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนนาร่อง: โครงการสืบสานการอนุรักษ์
พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ของโรงเรียนราชวินิต มัชฌม ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

- กลุ่มนักเรียนพบว่า นักเรียนเกิดจิตสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ มีการแสดงความกตัญญู
รู้คุณค่าสถาบันพระมหากษัตริย์และแผ่นดิน นักเรียนร่วมแรงร่วมใจกันพัฒนาท้องถิ่น มีระเบียบ
วินัยในการทำงาน มีความรับผิดชอบ อดทน ขยันหมั่นเพียรในการทำงานจนสำเร็จ มีจิตใจเอื้อเฟื้อ
ช่วยเหลือผู้อื่น นอกจากนั้นนักเรียนยังได้รับความรู้ถึงคุณประโยชน์ของต้นปื๊ดและพันธุ์ไม้ไทย
อื่นๆ สามารถพัฒนาเป็นงานอาชีพและสร้างรายได้จากผลผลิตที่เกิดขึ้น

- กลุ่มครูและบุคลากรในโรงเรียน พบว่าครูและบุคลากรเกิดจิตสำนึกในพระมหา
กรุณาธิคุณ มีความเต็มใจในการร่วมกันทำงาน ครูได้เรียนรู้ถึงคุณประโยชน์ของพันธุ์พืชชนิดต่างๆ
สามารถพัฒนาเป็นผลผลิตและสามารถฝึกอบรมให้กับนักเรียนได้ ครูเกิดความภูมิใจในวิชาชีพ

- กลุ่มผู้บริหาร มีความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ ตระหนักในบทบาทหน้าที่ที่จะต้อง
ส่งเสริม ประสานงานระหว่างโรงเรียน ชุมชน หน่วยงานภาครัฐและเอกชนให้มีส่วนร่วมในการ
พัฒนาท้องถิ่น มีการทำงานอย่างเต็มกำลังความสามารถ

- กลุ่มโรงเรียนและเครือข่ายชุมชน พบว่าโรงเรียนเป็นศูนย์ประสานงานเครือข่ายได้ทั้ง
ภาครัฐและเอกชน สามารถปฏิบัติตามเป้าหมายที่ได้วางไว้และได้รับการยอมรับจากสังคม ชุมชนมี
ส่วนร่วมในการทำกิจกรรม เกิดจิตสำนึกร่วมกันในการพัฒนาท้องถิ่น นอกจากนั้นโรงเรียนยังเป็น
แหล่งเรียนรู้ของชุมชนในด้านการอนุรักษ์พันธุ์ไม้หายาก

นอกจากโครงการสืบสานการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำรินี้แล้ว
โรงเรียนราชวินิต มัชฌม ยังได้มีการทำกิจกรรมที่สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
หลากหลายกิจกรรม ซึ่งบางกิจกรรมได้มีการดำเนินงานมาก่อนที่โรงเรียนจะได้เข้าร่วมเป็น
โรงเรียนเครือข่าย หรือก่อนทำโครงการสืบสานอนุรักษ์พันธุกรรมพืช ดังตัวอย่างในเรื่องของ
ธนาคารโรงเรียนซึ่งครูท่านหนึ่งได้ให้สัมภาษณ์ตอนหนึ่งว่า

...โครงการธนาคารโรงเรียนทำมานานแล้ว 3-4 ปีได้ ก็ดำเนินมาเรื่อยๆ โดยอัตโนมัติ
ตอนนี้ทั้งโรงเรียนไปแล้วแต่จำนวนก็น้อยแล้วแต่เด็ก ถ้าฝากเฉยๆ ก็ไม่ได้อะไรแต่
เราต้องถามให้เด็กคิดว่าเธอได้ประโยชน์อะไร เด็กบางคนตรุษจีนได้เงินเป็นหมื่นใช้แป๊บ
เดียวก็หมด แต่ธนาคารช่วยการออมได้ มีคนหนึ่งมาฝากเป็นหมื่น ตกใจหมดเลย เมื่อถาม
เขาว่าได้ประโยชน์อะไร เขาตอบว่าอย่างน้อยที่สุดผมมีเงินเก็บไว้สำรอง เราเปิดช่องทางให้
เด็กได้รู้จักเก็บออม...

นอกจากนี้โรงเรียนยังมีโครงการที่ได้จัดทำตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงหลายโครงการซึ่ง
กลุ่มบริหารหลักสูตรและวิชาการ โรงเรียนราชวินิต มัชฌม (2549) ได้สรุปไว้ดังนี้

1. กิจกรรม “จดไม่จน” เป็นกิจกรรมส่งเสริมการวางแผนการใช้จ่าย โดยการจด
บันทึกบัญชีครัวเรือน
2. กิจกรรม “ออมอย่างฉลาด” เป็นกิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณลักษณะการ
ประหยัดและอดออม ผ่านโครงการธนาคารโรงเรียน
3. กิจกรรม “ธนาคารขยะ” เป็นกิจกรรมส่งเสริมการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่าและ
อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
4. กิจกรรม “ปีบคริสต์ล- น้ำหอมระเหย” เป็นกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้จาก
ทรัพยากรท้องถิ่นและสืบสานภูมิปัญญาไทย
5. กิจกรรม “เกราะเพชรพายุฤทธิ์” เป็นกิจกรรมอนุรักษ์และส่งเสริมศิลปะการ
ต่อสู้ของไทย
6. กิจกรรม “ดนตรีไทย สายใยของชาติ” เป็นกิจกรรมส่งเสริมดนตรีไทย
7. กิจกรรม “วิถีคนพุทธ” เป็นการสร้างคุณลักษณะ คุณธรรม จริยธรรม
ขนบประเพณีและวัฒนธรรมที่ดีงาม
8. กิจกรรม “สำนึกความเป็นพลเมืองที่ดี” เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณธรรม ความ
ซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบต่อสังคม การมีจิตสาธารณะ และการหลีกเลี่ยงภัยจากสื่อเทคโนโลยีต่างๆ

ภาพที่ 8 ดอกไม้คริสตัลและน้ำมันหอมระเหย

โครงการสืบสานการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และกิจกรรมต่างๆ ดังที่ได้กล่าวสรุปมาข้างต้นนี้ เป็นโครงการที่สอดคล้องกับสภาพภูมิสังคมของโรงเรียน มีการร่วมมือกับชุมชนและสามารถต่อยอดองค์ความรู้จากโครงการและกิจกรรมเหล่านี้เข้าสู่การเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี บุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทำงานกันด้วยใจ มีความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ การทำงานจึงเต็มไปด้วยการเสียสละและทุ่มเท ดังจะเห็นได้จากผลสำเร็จของโครงการสืบสานการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริซึ่งเป็นโครงการขนาดใหญ่ ผู้บริหารและครูทุกคนในโรงเรียนต่างร่วมมือร่วมใจกันทำงาน นักเรียนทั้งโรงเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดงานและประสานงานจนทำให้โครงการประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดี

ผลการวิเคราะห์การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการบริหารโรงเรียน 4 ด้าน

จากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์พบว่า โรงเรียนราชวินิต มัธยม มีการบริหารโรงเรียนที่สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีการดำเนินโครงการและกิจกรรมต่างๆ ที่มีความสอดคล้องและมีหลักคิดเป็นไปในแนวทางเดียวกัน ดังที่ผู้วิจัยจะนำเสนอไปตามประเด็นด้านการบริหารโรงเรียน ดังต่อไปนี้

1. การบริหารด้านงานวิชาการ

โรงเรียนราชวินิต มัธยม ให้ความสำคัญกับการบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าสู่หลักสูตรการเรียนการสอนเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ และแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียงให้กับ

นักเรียนได้อย่างยั่งยืน มีการประเมินผลในทุกกลุ่มสาระและการประเมินผลเป็นการประเมินแบบ
องค์รวมทั้งโรงเรียน ดังที่ผู้อำนวยการโรงเรียนได้กล่าวไว้ว่า

...ครูต้องมีความเข้าใจในตัวเด็ก และบูรณาการภูมิสังคมไทย มีการนำปรัชญาเศรษฐกิจ
พอเพียงสอดแทรกเข้าไปในทุกกิจกรรม มีการบรรจุลงในหลักสูตรของทุกกลุ่มสาระทั้ง
8 กลุ่ม การดูแลผลสัมฤทธิ์ของโรงเรียนจะเป็นแบบองค์รวมก็จะทำให้เกิดความยั่งยืน...

โรงเรียนราชวินิต มัชฌม จึงได้ทำการจัดประชุมและมีการแต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อน
พัฒนาหลักสูตรโรงเรียนราชวินิตขึ้น คณะกรรมการฯ ได้ทำการกำหนดขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร
ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ 7 ขั้นตอน ดังนี้ (กลุ่มบริหารหลักสูตรและวิชาการ
โรงเรียนราชวินิต มัชฌม, 2549)

1. ขั้นตอนการวิเคราะห์ปัญหาหลักสูตรและการบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

โรงเรียนได้จัดประชุมครูทั้งโรงเรียนร่วมกับผู้บริหาร มีการระดมความคิดจากแต่ละ
กลุ่มสาระ ผลสรุปจากการประชุมสามารถสรุปได้เป็น 2 ประเด็น ประเด็นแรกได้แก่ผลสัมฤทธิ์ของ
นักเรียนจากการประเมินผลคะแนน NT พบว่าไม่เป็นไปตามเป้าหมายอยู่ในระดับเกณฑ์พอใช้
เท่านั้น ประเด็นที่สองได้แก่พฤติกรรมของนักเรียนที่มีแนวโน้มคล้อยตามค่านิยมของสังคม
คณะทำงานได้เห็นตรงกันว่าควรจะบูรณาการสอนการคิดวิเคราะห์ การคิดอย่างมีเหตุมีผลให้กับ
นักเรียน เพื่อเป็นการปลูกฝังให้นักเรียนเกิดจิตสำนึก ตระหนักในความรับผิดชอบของตนและ
สามารถสร้างภูมิคุ้มกันให้กับตนเองที่จะต้านทานต่อกระแสของค่านิยมสมัยใหม่

2. ขั้นตอนการจัดการอบรมและศึกษาความรู้ ในเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียง

โรงเรียนมีเป้าหมายในการสร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียงกับครู
ทั้งโรงเรียน โดยใช้วิธีการขยายความรู้จากเพื่อนครูด้วยกัน มีการนำความรู้ที่ได้รับมาแบ่งปันกันเป็น
กลุ่มๆ เริ่มจากกลุ่มเล็กไปยังกลุ่มที่ใหญ่ นอกจากนั้นโรงเรียนยังมีการเชิญวิทยากรผู้เชี่ยวชาญจาก
ภายนอกมาทำการบรรยายให้ความรู้ ควบคู่ไปกับการจัดทัศนศึกษาดูงานภายนอก

3. ขั้นตอนการสร้างหลักการสำหรับกระบวนการเรียนรู้ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

โรงเรียนได้วางแนวทางสำหรับกระบวนการเรียนรู้ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะการดำเนินชีวิตแบบพึ่งตนเองอย่างมีความพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันที่ดีในตนเอง ผู้เรียนสามารถประยุกต์ความรู้ได้อย่างเหมาะสม มีความซื่อสัตย์ อุดหนุน พากเพียรเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม โรงเรียนจะดำเนินการตามกระบวนการเรียนรู้ตามขั้นตอนดังนี้

3.1 ระเบิดจากภายใน โดยส่งเสริมให้นักเรียนมีจิตใจที่มุ่งมั่นจะเรียนรู้อย่างถูกต้องและรอบคอบ สร้างความตระหนักในคุณค่าของสิ่งที่จะเรียนรู้ จัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับการจัดการเรียนรู้และมีการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ตามหลักความพอเพียง

3.2 ศึกษาเงื่อนไขความรู้ คุณุณธรรม โดยการแสวงหาองค์ความรู้จากการเรียนรู้ทั้งจากประสบการณ์ของตนเองและผู้อื่น มีการพิจารณาอย่างรอบคอบคำนึงถึงผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นต่อส่วนรวม

3.3 นำไปสู่การปฏิบัติอย่างถูกต้อง ปกป้องสังคม มีการวิเคราะห์ความจำเป็นหรือความต้องการที่เกี่ยวข้อง ทบทวนความรู้ เลือกและปรับให้เหมาะสมกับสถานการณ์ มีการทำงานอย่างอดทน ซื่อสัตย์ พากเพียรจนงานสำเร็จ

3.4 ระดมตรวจสอบอย่างรอบคอบ และพัฒนา มีการเปิดรับฟังแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความคิดเห็นร่วมกัน แก้ไขให้ถูกต้องเหมาะสม มีการวิเคราะห์ประเมินผลร่วมกันและเผยแพร่สู่ภายนอก

4. ขั้นตอนการจัดทำตัวอย่างหน่วยการเรียนรู้

ครูจะเป็นผู้กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหา กิจกรรม สื่อการเรียนการสอนและวิธีการวัดประเมินตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับการจัดทำตัวอย่างหน่วยการเรียนรู้ ซึ่งหน่วยการเรียนรู้นี้จะได้รับการปรับปรุงแนะนำโดยผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อใช้เป็นแนวทางให้กับครูทุกกลุ่มสาระ

5. ขั้นตอนการนำหลักสูตรไปทดลองใช้

หลังจากได้รับการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรแล้ว คณะกรรมการขับเคลื่อนการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติในโรงเรียนก็จะนำหลักสูตรไปสู่การสอน โดยครูกำหนดวิธีการสอน กำหนดกิจกรรม จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์สื่อต่างๆ และรวมถึงการวัดประเมินผล

6. ขั้นตอนการประเมินผลหลักสูตรทดลอง

กรอบสำหรับการประเมินได้แก่ ผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียน ได้แก่ความรู้ ทักษะ เจตคติ ค่านิยม ซึ่งครูจะทำการบันทึกไว้ท้ายแผนการเรียนรู้ระหว่างการจัดการเรียนการสอน นอกจากนั้นก็จะมี การประเมินการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ ความเหมาะสมของเนื้อหาสาระ การใช้สื่อและ กิจกรรม การมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

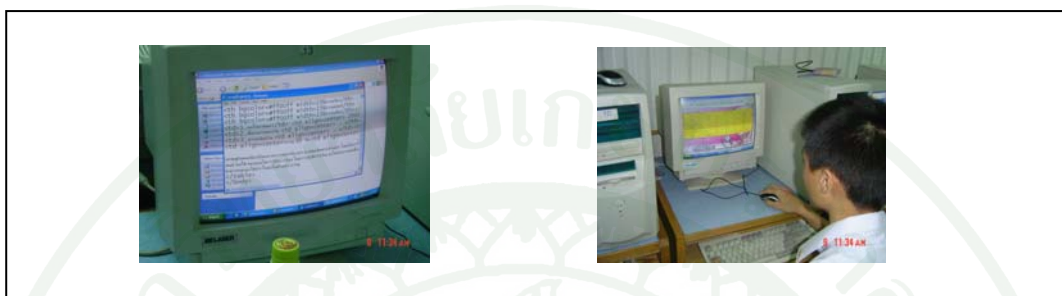
7. ขั้นตอนการพัฒนาเป็นหลักสูตรบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

หลักจากที่ครูทั้ง 8 กลุ่มสาระได้นำหลักสูตรทดลองไปปรับใช้ในการเรียนการสอนแล้ว คณะกรรมการขับเคลื่อนการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติในโรงเรียน จะพิจารณาแก้ไขปรับปรุงให้เหมาะสมสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ หลังจากนั้นจะนำเสนอ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานพิจารณาอนุมัติจัดพิมพ์เป็นเอกสารหลักสูตรบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโรงเรียนราชวินิตมัธยมต่อไป

ผลการวิจัยพบว่าครูในหลายกลุ่มสาระได้บูรณาการแนวคิดนี้เข้าสู่การเรียนการสอนแล้ว อาทิเช่น การสอนให้นักเรียนจัดทำบัญชีและสร้างเว็บไซต์เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง การบูรณาการกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียงเข้าในวิชาภาษาไทย วิชาวิทยาศาสตร์ วิชาศิลปะ วิชา นาฏศิลป์และวิชาภาษาอังกฤษ ดังที่ครูท่านหนึ่งได้ให้สัมภาษณ์ตอนหนึ่งกับผู้วิจัยว่า

...วิชาภาษาไทยเราต้องการให้เด็กเขียนหนังสือ ฝึกการบันทึกรวบรวม เราก็ไม่ต้องไปคิดใหม่ทำใหม่อะไร บัญชีครัวเรือนที่ รทส.มาช่วยเหลือมีอยู่แล้ว มีเป็นพื้นเล่ม เราก็ให้เด็กรู้ขั้นตอน สอนให้เด็กเห็นคุณค่า บันทึกอย่างรอบคอบไม่ผิดไม่ฆ่าตัวอักษร การบันทึกตัวเลขตามหลักบัญชี ชิดขวานะแบบนี้ วิชาภาษาอังกฤษก็คิดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง

เหมือนกันก็เอาหลักการสามห่วงสองเงื่อนไขไปดีเป็นภาษาอังกฤษ สอนการลงบัญชีการบันทึกเป็นภาษาอังกฤษเลย วิทยาศาสตร์นี่ก็แทรกเข้าไปในเนื้อหาของพลังงาน สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ การอนุรักษ์ซึ่งกำลังขยายไปสู่การสร้างจิตสำนึกของเสียสละ การคำนึงถึงผลกระทบต่อตนเอง ครอบครัว ขยายวงออกไป...

ภาพที่ 9 นักเรียนโรงเรียนราชวินิตมัธยมกำลังจัดทำเว็บไซต์เศรษฐกิจพอเพียงและทำตารางบัญชีครัวเรือน

จากการกำหนดขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการบูรณาการเข้าสู่การเรียนการสอนในชั้นเรียนของโรงเรียนราชวินิต มัธยม ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นนี้แสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับการบริหารด้านงานวิชาการของโรงเรียนที่มุ่งเน้นการบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าสู่การจัดการเรียนการสอนให้ได้ผลที่เป็นรูปธรรม มีการคาดหวังผลลัพธ์อย่างยั่งยืน และเน้นการทำงานอย่างเป็นระบบ สามารถตรวจสอบประเมินผลได้

2. การบริหารด้านงานบุคคล

โรงเรียนราชวินิต มัธยมมีแนวคิดในการบริหารด้านงานบุคคลของโรงเรียนที่มุ่งเน้นการสร้างวัฒนธรรมและจิตสำนึกที่ดีต่อการพัฒนาโรงเรียน มีการใช้หลักการบริหารจัดการ 4 อย่างคือ “ติดปัญญา ให้อาหาร รุดไปข้างหน้า พัฒนาองค์กร” นอกจากนั้นโรงเรียนได้ให้ความสำคัญกับการใช้ทรัพยากรบุคคลที่มีอยู่ในโรงเรียนให้เป็นผู้นำและผู้ช่วยเหลือให้เกื้อกันและกัน ทั้งนี้เพราะโรงเรียนมีบุคลากรครูที่มีความสามารถหลายท่าน บางท่านเป็นครูต้นแบบ ครูแกนนำ ครูดีเด่น ครูเครือข่าย อาจารย์ 3 ระดับ 8-9 ซึ่งท่านเหล่านี้เป็นที่ยอมรับและเป็นกัลยาณมิตรสามารถช่วยเหลือแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้กับเพื่อนครูท่านอื่นๆ อย่างสม่ำเสมอ ทำให้ครูมีความพร้อมและความมั่นใจในการทำงานของตนเอง การให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกของเศรษฐกิจพอเพียงให้กับบุคลากรในโรงเรียนก็ได้ใช้แนวทางในการปฏิบัตินี้ สอดคล้องกับครูท่านหนึ่งได้ให้สัมภาษณ์ผู้วิจัยไว้ว่า

...โรงเรียนเราตอนนี้แทบไม่ต้องขอวิทยากรจากที่ไหน เราเป็นวิทยากรกันเองเพราะเรามีคนชำนาญการหลายคนแล้วก็วนกันทำ ก็มีที่อื่นมาเชิญเราออกไป หลายที่ก็เอาวิธีการของเราไปใช้...

ครูที่มีประสบการณ์และมีความรู้จึงทำหน้าที่ช่วยเหลือแบ่งปันให้กับเพื่อนครูด้วยกัน จิตสำนึกของการแสวงหาความรู้และการแบ่งปันมีอยู่สูง ดังที่ครูอาวโสท่านหนึ่งได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังถึงเรื่องการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองและเมื่อได้มาแล้วก็ถ่ายทอดต่อให้กับเพื่อนครูที่สนใจ ดังใจความตอนหนึ่งว่า

...ตัวอย่างเรื่อง Mind Mapping แรกๆ ครูที่นี้ยังไม่รู้จักนะ พูดแต่ทฤษฎี แต่เราไปเรียนกับเจ้าของทฤษฎีที่มาจากเมืองนอกเองเลย เงินห้าพันนี่เงินตัวเองอยากรู้ก็เลยไปเรียน ซื้อหนังสือมาอ่าน อบรมแล้วก็สนุก บอกเพื่อนๆ ว่าเล่าให้ฟังได้สบายมาก เพื่อนๆ ก็บอกว่าอยากได้เพราะมีประโยชน์มาก เราก็เลยเปิดคอร์สสอนครูที่นี้เลย 20 คน เราอบรมกันในห้องกว้างๆ พออบรมก็สนุกสนานเราก็สนุก คนที่เดินผ่านไปมาก็สงสัย พอมาวันที่สองก็มาสังเกตการณ์ ต่อมาก็ถามหาการอบรมรุ่นสองว่าจะมีไหม เวลาเปิดอบรมที่ใครคนเยอะทุกที่ เราไม่หวง เรารู้เราก็ให้เลย ก็เราไม่มีเงินจ้างใครมาอบรม เราก็ทำกันเองด้วยความเชื่อถือและศรัทธา เราให้โอกาสครูของเรา เราทำแบบรุ่นพี่สอนรุ่นน้องตอนนี้ก็ 80% แล้วที่ขอมรับกัน...

การทำงานในด้านการขยายผลองค์ความรู้ในเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนราชวินิต มัชฌม จึงมีลักษณะการทำงานที่เริ่มจากครูที่เป็นแกนนำแล้วขยายผลความรู้และแนวทางในการทำงานไปสู่ครูท่านอื่นๆ มีการบูรณาการองค์ความรู้เหล่านี้เข้าสู่หลักสูตรในแต่ละสาระการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดผลกับนักเรียนในการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ดังที่ สุริพร วงศ์สวัสดิ์สุข (2551) ได้สรุปว่า สิ่งเหล่านี้เป็นวิถีชีวิตของชาวโรงเรียนราชวินิต มัชฌม มีการดำเนินการอย่างค่อยเป็นค่อยไป เริ่มที่ครูขยายความรู้ไปยังนักเรียนสร้างจิตสำนึกให้นักเรียนรู้และเข้าใจ เพื่อนำไปปฏิบัติทั้งในด้านการเรียนรู้และการดำเนินชีวิตจริง

3. การบริหารงานงบประมาณ

งบประมาณส่วนใหญ่ที่โรงเรียนราชวินิต มัชฌมได้รับจะเป็นเงินบำรุงการศึกษาและเงินอุดหนุนรายหัวรวมประมาณปีละ 5,000,000 บาท โรงเรียนได้จัดสรรอัตราส่วนในการบริหารงบประมาณเป็น งบด้านวิชาการ 70 % งบบริหาร 20% งบสำรอง 10% นอกจากนี้โรงเรียนยังได้รับเงินบริจาคจากผู้ปกครองเพื่อช่วยเหลือค่าใช้จ่ายในด้านสาธารณูปโภค ด้านพัฒนาอาคารสถานที่ ด้านพัฒนาการเรียนรู้คอมพิวเตอร์ และด้านการสอนภาษาต่างประเทศโดยครูเจ้าของภาษา เป็นต้น ถึงแม้ว่าจะได้รับเงินบริจาคสนับสนุนบางส่วนแต่ในสภาพการดำเนินงานจริงก็ยังมีความต้องการงบประมาณเพิ่มเติมเพื่อการพัฒนาการเรียนรู้ ดังที่ครูท่านหนึ่งได้ให้สัมภาษณ์ตอนหนึ่งว่า

...งบประมาณมันก็ไม่พอหรอกครับ ราชวินิตเป็นโรงเรียนใหญ่ ห้องคอมฯที่เด็กจะใช้ในการค้นคว้าก็มีแค่สองห้องมีให้เฉพาะเรื่องการเรียนรู้ แต่การส่งเสริมให้เด็กใช้เวลาว่างไปกับการเรียนรู้การค้นคว้านี้ยังไม่เป็นใจ ห้องที่จะให้ไปเรียนรู้อยู่มีไม่พอ...

การบริหารงานงบประมาณของโรงเรียนต้องใช้หลักของเศรษฐกิจพอเพียงมาช่วยในการบริหารเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุด ดังที่ครูท่านหนึ่งได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงบประมาณของโรงเรียนไว้ตอนหนึ่งว่า

...ในฝ่ายของผู้บริหารที่เกี่ยวกับนโยบาย ผู้บริหารท่านก็มีหลักเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในตัว จะรู้สามห่วงสองเงื่อนไขทุกอย่าง ซึ่งคงไม่ได้มานั่งอธิบายเป็นข้อๆให้เราฟัง แต่ในกระบวนการที่ทำอยู่ก็คงคิดอยู่แล้วว่าเงินเท่านี้ทำได้แค่ไหนนี้เป็นเฉพาะในส่วนการจัดการที่ต้องใช้เงินนะ ส่วนการจัดการที่ไม่ต้องใช้เงินก็มี เช่นการปลูกจิตสำนึกในเรื่องของการประหยัด ของเรื่องพลังงานต่างๆ...

การบริหารโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน จึงไม่จำเป็นต้องอาศัยงบประมาณเป็นตัวขับเคลื่อนทั้งหมด โรงเรียนราชวินิต มัชฌมได้ทำโครงการหลายโครงการที่ใช้งบประมาณไม่มาก หรือแทบไม่ได้ใช้เลย ตลอดจนถึงบางโครงการก็สามารถมีรายได้ให้กับโรงเรียนได้ ดังตัวอย่างโครงการหนึ่งที่โรงเรียนใช้หลักบูรณาการความรู้มาแก้ไขปัญหสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมต้น ซึ่งนักเรียนจะว่างจากการเรียน ดังที่ครูท่านหนึ่งได้ให้รายละเอียดกับผู้วิจัยตอนหนึ่งว่า

...โครงการหลายอย่างที่ทำได้ไม่ได้ใช้เงินโรงเรียน อย่างเช่นว่าจะมีอยู่สองวันที่ ม.ปลายมีสอนแต่ ม.ต้นหยุด จะทำอะไร จะหยุดเฉยๆได้อย่างไร ผอ.ก็บอกว่าหยุดไม่ได้ ทั้งไปเฉยๆ อยู่บ้านไม่ได้ ฝ่ายวิชาการก็มาคิดแล้วก็จัดกิจกรรมบูรณาการรวมสามชั้นเลย ให้ครูที่มีความสามารถดึงความรู้มาจากหลักสูตรเอามาทำเป็นหน่วย วางแผนแล้วมาสอนบนเวทีจอยักษ์ เด็กก็ชอบมา อยากเรียนแบบนี้มากกว่าเรียนในห้องเรียน หัววิชามีงานขึ้นเดียว เรียนก็สนุก ไม่ต้องเสียเงินงบประมาณอะไร ได้เงินด้วยนะจากธนาคารเขามาช่วยสนับสนุนเราด้วย...

จากข้างต้นก็จะพบว่าการบริหารงานงบประมาณของโรงเรียนราชวินิต มัธยมนั้น ในส่วนของโครงการที่จำเป็นต้องใช้งบประมาณก็จะมีการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นแนวทางในการพิจารณา ในขณะที่เดียวกันก็ไม่ได้ให้งบประมาณเป็นข้อจำกัดในการทำงานในหลายโครงการ โดยเฉพาะโครงการที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งสามารถเริ่มได้ด้วยการสร้างจิตสำนึกผ่านกิจกรรมต่างๆ ที่ได้ทำไว้ในหลักสูตรบูรณาการของแต่ละวิชา ทั้งยังสามารถขอความร่วมมือจากหน่วยงานเครือข่ายสนับสนุนภายนอกได้ ดังเช่น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ซึ่งให้ความช่วยเหลือในการจัดตั้งธนาคารโรงเรียน และสนับสนุนสื่อในการจัดทำบัญชีครัวเรือน เป็นต้น

4. การบริหารด้านงานบริหารทั่วไป

โรงเรียนราชวินิตมัธยม เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ มีความพร้อมด้านอาคาร สถานที่และสื่อการสอนต่างๆ โรงเรียนมีอาคารเรียน 5 หลังเชื่อมติดต่อกัน แบบตึกเป็นแบบพิเศษประกอบไปด้วยตึกสูง 2-4 ชั้น นอกจากนั้นโรงเรียนมีโรงอาหาร หอประชุม อาคารพลศึกษา โรงฝึกงาน ศูนย์การเรียนรู้ครบทุกหมวดวิชา ห้องปฏิบัติการวิทยาศาสตร์จำนวน 9 ห้อง ห้องปฏิบัติการทางภาษาต่างประเทศจำนวน 2 ห้อง ห้องคอมพิวเตอร์จำนวน 2 ห้อง ห้องสมุด ห้องพยาบาล ห้องดนตรีไทย ห้องดนตรีสากล ห้องนาฏศิลป์ ห้องกิจกรรมและห้องสำนักงานต่างๆ แต่เมื่อเทียบกับจำนวนนักเรียนที่มีรวมทั้งสิ้นประมาณ 2,300 คน บุคลากรครูประมาณ 140 คน ที่มีอยู่ในพื้นที่รวมของโรงเรียนประมาณ 6 ไร่ แล้วก็จะพบว่าโรงเรียนมีขนาดจำนวนนักเรียนที่มากในพื้นที่ที่จำกัด การบริหารจัดการด้านอาคารสถานที่ของโรงเรียนจึงต้องมีการคำนึงถึงเหตุผล ความพอประมาณ และวิธีการจัดการที่ต้องเหมาะสมกับการใช้งานเป็นอย่างมาก ตัวอย่างหนึ่งที่พบเห็นได้ชัดเจนว่า

โรงเรียนมีการจัดการสถานที่อย่างเหมาะสมได้แก่การใช้ประโยชน์จากหอประชุม ดังที่ครูท่านหนึ่งได้ให้สัมภาษณ์ว่า

...โรงเรียนเราอายุก็ 27- 28 ปีแล้ว ใครมาดูก็ยังไม่รู้สึกละอาย เราใช้ประโยชน์พื้นที่อย่างคุ้มค่า อย่างหอประชุมของเรา พอประชุมเราก็เอาเก้าอี้มาตั้ง เก้าอี้เราเลยไม่ติดอยู่กับที่เหมือนโรงเรียนอื่น เราต้องยกเข้ายกออก เป็นเก้าอี้เบาๆ เก้าอี้เราจึงไม่หยุเหมือนที่อื่น พอเลิกแล้วเก็บเก้าอี้ เด็กเข้าไปตีเบด ทำกิจกรรมทุกอย่างได้ หอประชุมเราไม่มีแอร์นะ มีแต่พัดลม มันก็พอเพียงอยู่...

ภาพที่ 10 หอประชุมของโรงเรียนราชวินิตมัธยมที่ปรับสภาพไปตามการใช้งาน

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับชุมชนนั้น โรงเรียนราชวินิต มัธยม มีทั้งในส่วนของ การเข้าช่วยเหลือชุมชนและในขณะเดียวกันก็ได้ชุมชนเข้ามาช่วยเหลือด้วยเช่นกัน ชุมชนในที่นี่รวมถึงชุมชนที่อาศัยอยู่ใกล้โรงเรียนและชุมชนที่เป็นกลุ่มของผู้ปกครองนักเรียนซึ่งหลายท่านมีความรู้ความสามารถและยินดีเข้ามาช่วยเหลือโรงเรียน ดังที่ครูท่านหนึ่งได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ตอนหนึ่งว่า

...วิชานาฏศิลป์เราก็พึ่งชุมชน หมายถึงศิลปินแห่งชาติซึ่งเขาก็เป็นคนในชุมชน โรงเรียนก็เชิญให้มาช่วยสอน ในส่วนผู้ปกครองเราก็มีผู้ปกครองนักเรียนหลายคนที่อยู่ในรั้วในวังประเภทที่อยู่ในกลุ่มงานศิลปาชีพ เราก็เชิญผู้ปกครองมาช่วยสอน งานที่สอนก็มี เช่นการทำผ้าบาติก ทำผ้ามัดย้อม...

ในด้านการช่วยเหลือชุมชน โรงเรียนได้ใช้ศักยภาพที่โดดเด่นของโรงเรียน อาทิเช่น วงโยธวาทิต วงดนตรีไทย เป็นสื่อในการช่วยเหลือชุมชนเช่นกัน ดังที่ครูท่านหนึ่งได้ให้สัมภาษณ์เพิ่มเติมในส่วนของงานชุมชนว่า

...เราก็ช่วยชุมชนเช่นกัน คนตรีของเรามีเยอะ ของเรามีชื่อเสียงได้ทั้งหนึ่งบั้งที่สองบั้ง ชุมชนขอมาเราก็ไป ส่วนใหญ่ก็ฟรี แต่สิ่งที่เราได้ก็คือเด็กได้ชื่อเสียง ได้ความภาคภูมิใจ ได้ออกงานสังคม ได้ฝึกวิชาที่เขาชอบ...

การบริหารงานชุมชนสัมพันธ์ของโรงเรียนจึงมีลักษณะที่เป็นไปในทั้งสองทาง กล่าวคือ โรงเรียนมีศักยภาพที่จะให้ความช่วยเหลือชุมชนและในขณะเดียวกันก็เปิดกว้างต่อการประสานงาน ขอความร่วมมือจากชุมชนซึ่งไม่เฉพาะแต่ชุมชนรอบโรงเรียนเท่านั้น แต่รวมถึงหน่วยงานเอกชน และหน่วยงานราชการจากส่วนกลาง ดังเช่นที่โรงเรียนประสบผลสำเร็จในการขอความร่วมมือจาก หน่วยงานหลายฝ่ายในการร่วมจัดทำโครงการสืบสานการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจาก พระราชดำริ เป็นต้น

2. โรงเรียนเทศบาลจามเทวี จังหวัดลำพูน

ภาพที่ 11 บริเวณด้านหน้าโรงเรียนเทศบาลจามเทวี

ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของโรงเรียน

โรงเรียนเทศบาลจามเทวี ตั้งอยู่เลขที่ 125 ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน อยู่ติดกับ วัดจามเทวี และใกล้กับโรงพยาบาลลำพูน ผู้ริเริ่มก่อตั้งโรงเรียนได้แก่ พระเดชพระคุณเจ้าพระราช สุธาจารย์ เดิมเปิดเป็นโรงเรียนอนุบาลลำพูน สร้างขึ้นเมื่อวันที่ 4 เมษายน พ.ศ. 2498 ในเนื้อที่ของ วัดจามเทวี จำนวนประมาณ 3 ไร่ 3 งาน 2 ตารางวา เปิดทำการสอนเมื่อวันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ. 2498 ต่อมาในปี 2501 ได้ย้ายการเรียนการสอนของโรงเรียนอนุบาลไปอยู่ที่โรงเรียนการช่างสตรี ทาง อำเภอจึงได้อิโณย้ายนักเรียนจากโรงเรียนประตูลี้ที่มีภูมิลำเนาในหมู่บ้านสันมหาพลและมหาวัน ซึ่ง อยู่ใกล้กับโรงเรียนให้มาเรียนที่โรงเรียนจามเทวี ในเบื้องต้นเปิดระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 มี นักเรียน 60 คน ครู 3 คน ต่อมาในปี พ.ศ. 2502 ทางอำเภออนุญาตให้จัดตั้งเป็นโรงเรียนวัดจามเทวี

และได้โอนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากโรงเรียนประตูลี้มาสมทบเพิ่มเติม ในปีพ.ศ. 2506 โรงเรียนได้โอนไปสังกัดเทศบาลเมืองลำพูน ใช้ชื่อว่าโรงเรียนเทศบาลจามเทวี ต่อมาในปีพ.ศ.2520 โรงเรียนเทศบาลจามเทวี ได้รับการโอนมัติจากเทศบาลเมืองลำพูนให้ขยายชั้นเรียนไปจนถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปัจจุบันโรงเรียนเปิดทำการสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล จนถึงระดับประถมศึกษาปีที่ 6 มีจำนวนนักเรียนรวม 232 คน บุคลากรทางการศึกษา รวม 17 คน

โรงเรียนเทศบาลจามเทวี ได้ทำการปรับปรุงอาคารเรียน และขยายพื้นที่ของโรงเรียนมาอย่างต่อเนื่อง โดยในปี พ.ศ.2539 ได้ร่วมกับคณะกรรมการศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชนและกลุ่มคุณธรรม จัดซื้อที่ดินทางทิศใต้ของโรงเรียนเพิ่มเติมจำนวนประมาณ 2 ไร่ และต่อมาได้รับงบประมาณจากเทศบาลเพื่อการจัดซื้อที่ดินในการขยายโรงเรียนอีก 2 ครั้ง จนในปัจจุบันนี้โรงเรียนมีพื้นที่รวมทั้งหมด 12 ไร่ 7 งาน 27 ตารางวา

ชุมชนโดยรอบโรงเรียนมีลักษณะกึ่งสังคมเมืองกึ่งสังคมชนบท กล่าวคือ ชุมชนบางส่วนยังประกอบอาชีพ ทำนา ทำสวน เลี้ยงสัตว์ สืบทอดต่อจากรุ่นบรรพบุรุษ จึงทำให้ยังมีแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอยู่มาก เช่น การทำอาหารพื้นเมือง เครื่องปั้นดินเผา เครื่องจักสาน วงดนตรีพื้นบ้าน งานฝีมือด้วยใบตอง ฯลฯ ในขณะเดียวกันด้วยสภาพของสังคมที่กำลังขยายเป็นครอบครัวขนาดที่เล็กลง จึงมีการย้ายถิ่นฐานของชุมชนมากขึ้น ทำให้บริเวณโดยรอบโรงเรียนเริ่มมีลักษณะสังคมเมืองมากขึ้น สังเกตได้จากการสร้างร้านค้า หมู่บ้านจัดสรรและหอพักต่างๆ ที่เพิ่มขึ้น ก่อให้เกิดปัญหาในด้านการจราจรอยู่บ้าง

ประชากรในเขตชุมชนโรงเรียนให้ความสำคัญกับการศึกษา นิยมส่งบุตรหลานเข้ามาฝากเรียนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล ผู้ปกครองของนักเรียนโรงเรียนเทศบาลจามเทวีส่วนใหญ่มีฐานะปานกลางและบางส่วนมีฐานะค่อนข้างยากจน

ความเป็นมาของการเป็นโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง

โรงเรียนเทศบาลจามเทวี ลำพูน ได้รับคัดเลือกให้เป็นโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตภาคเหนือตอนบน โรงเรียนให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เหมาะสมสอดคล้องกับภูมิสังคม การสืบสานองค์ความรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเป็นพื้นฐานวิชาชีพในอนาคต ดังจะเห็นได้จากคำขวัญของโรงเรียนที่ว่า

“ภูมิทัศน์เด่น เป็นแหล่งภูมิปัญญา พัฒนาเยาวชน ดำรงตนตามเศรษฐกิจพอเพียง พร้อมเพรียง การศึกษา รักษาประชาธิปไตย” สอดคล้องกับพันธกิจของโรงเรียนข้อหนึ่งว่า “โรงเรียนจะส่งเสริมวิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียง โดยให้สอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียนเพื่อเป็นความรู้พื้นฐานและวิชาชีพในอนาคต” โครงการที่โรงเรียนเทศบาลจอมเทวีได้จัดทำตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ได้แก่ อุทยานการศึกษา 17 อุทยาน โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือ การให้นักเรียนได้มีโอกาสได้เรียนรู้และฝึกปฏิบัติงานจากของจริง มีการบูรณาการเข้ากับหลักสูตร อุทยานการศึกษาทั้ง 17 อุทยาน ได้แก่

1. โครงการโรงคัดแยกขยะ / ธนาคารขยะ เป็นโครงการที่จัดทำขึ้นขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ที่ต้องการให้ชุมชนและนักเรียนตระหนักในเรื่องของมลพิษที่มาจากขยะ และส่งเสริมให้รู้จักการลด และการคัดแยกขยะ ดำเนินการโดยนักเรียน มีการรับฝากขยะรีไซเคิลกับธนาคารขยะซึ่งมีนักเรียนอาสาสมัครทำหน้าที่คัดแยก ชั่งน้ำหนักและคำนวณเป็นจำนวนเงิน มีการบันทึกลงสมุดฝาก และโรงเรียนช่วยประสานการขายให้กับร้านรับซื้อของเก่า

ภาพที่ 12 โรงคัดแยกขยะ/ ธนาคารขยะ บริหารจัดการโดยนักเรียนโรงเรียนเทศบาลจอมเทวี
ที่มา: ภาพจากแฟ้มของโรงเรียน

2. โครงการเลี้ยงปลาสาวยงาม เป็นโครงการที่ต้องการศึกษาลักษณะชีวิตความเป็นอยู่ของปลาสาวยงาม การผสมพันธุ์ การศึกษาวงจรชีวิตของปลาร่วมกับพืชน้ำ โดยโรงเรียนได้จัดทำตู้และบ่อปลานขนาดเล็ก เพื่อให้นักเรียนได้แบ่งกลุ่มกันเข้ามาศึกษาและช่วยดูแล

ภาพที่ 13 อุทยานการเลี้ยงปลาสร้อยงาม

3. โครงการเลี้ยงกบ มีวัตถุประสงค์ต้องการให้นักเรียนได้รู้จักการสังเกตการเจริญเติบโต การผสมพันธุ์ของกบ ซึ่งกบจัดได้ว่าเป็นสัตว์ที่อยู่ในระบบนิเวศธรรมชาติ สามารถพบเห็นได้โดยทั่วไปในบริเวณโรงเรียน นอกจากนั้นการเลี้ยงกบยังสามารถพัฒนาให้เป็นอาชีพเพื่อเสริมรายได้ให้กับครอบครัวได้อีกด้วย

ภาพที่ 14 อุทยานการเลี้ยงกบ
ที่มา: ภาพจากแฟ้มของโรงเรียน

4. โครงการหมักก๊าซชีวภาพจากมูลสัตว์ ปัญหาของมูลสัตว์ที่ส่งกลิ่นและก่อให้เกิดหนองแมลงวัน นับได้ว่าเป็นปัญหาหนึ่งของชุมชน การกำจัดมูลสัตว์อย่างถูกวิธีจะสามารถสร้างประโยชน์ให้กับตนเองและชุมชนได้ โรงเรียนจึงได้ศึกษาและจัดทำโครงการนี้ขึ้น ผลที่ได้รับจากการหมักมูลสัตว์ คือ ก๊าซซึ่งสามารถนำไปใช้ในการหุงต้ม กากของมูลสัตว์ที่ผ่านการหมักแล้วก็สามารถนำไปเป็นปุ๋ย นักเรียนจึงได้รับความรู้ในเรื่องของการเลี้ยงสัตว์อย่างครบวงจร

ภาพที่ 15 อุทยานการหมักก๊าซชีวภาพจากมูลสัตว์

ที่มา: ภาพจากแฟ้มของโรงเรียน

5. โครงการจัดทำอุปกรณ์สาธิตโซล่าเซลล์ เป็นโครงการที่ต้องการส่งเสริมให้นักเรียนได้รับความรู้ในเรื่องของพลังงานสะอาด ที่ไม่สร้างมลภาวะให้กับสิ่งแวดล้อม โดยใช้พลังงานแสงอาทิตย์เป็นตัวอย่างในการสาธิต พลังงานที่ได้รับจากอุปกรณ์สาธิตนั้น ได้มีการเชื่อมต่อไปยังโรงเลี้ยงปลาเพื่อให้แสงสว่าง

ภาพที่ 16 อุทยานการจัดทำอุปกรณ์สาธิตโซล่าเซลล์

6. โครงการเลี้ยงวัวขาว หรือวัวขาวลำพูน เป็นวัวพันธุ์ท้องถิ่นที่สำคัญ เนื่องจากเป็นพันธุ์ที่ใช้ในการเข้าร่วมพิธีรดพระนังคัลแรกนาขวัญในวันพืชมงคล นับว่าเป็นความภาคภูมิใจของชาวลำพูน โรงเรียนได้นำมาเลี้ยงเพื่อเป็นการอนุรักษ์และศึกษา โดยได้เชื่อมโยงกับการใช้ประโยชน์จากมูลสัตว์ มีการนำมูลที่ได้ไปทำปุ๋ย ผสมเป็นอาหารปลา ใช้ปรับค่าความเป็นกรด ด่างของน้ำ ฯลฯ

ภาพที่ 17 การเลี้ยงวัวขาวลำพูนในบริเวณโรงเรียนเทศบาลจามเทวี
ที่มา: ภาพจากแฟ้มของโรงเรียน

7. โครงการปลูกผักปลอดสารพิษ เป็นการศึกษาวิธีการปลูกผักสวนครัวโดยใช้สารเคมีทุกชนิด ใช้แต่ปุ๋ยหมักชีวภาพที่ได้จากขยะสด มูลวัว ที่ย่อยสลายจากจุลินทรีย์ E.M. ซึ่งวัตถุดิบเหล่านี้มาจากโครงการต่างๆ ที่โรงเรียนจัดทำอยู่ นักเรียนจึงสามารถเห็นภาพเชื่อมโยงได้เป็นอย่างดี

ภาพที่ 18 การปลูกผักปลอดสารพิษ

8. โครงการกำจัดขยะอินทรีย์ด้วยหนอนแมลงวัน เป็นการกำจัดขยะอินทรีย์อีกรูปแบบหนึ่งที่นักเรียนจะได้มีการโอกาสเรียนรู้ โดยทำการบันทึกการเปลี่ยนแปลงทุกขั้นตอน การกำจัดขยะอินทรีย์รูปแบบนี้เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน ที่ใช้จุลินทรีย์ E.M. เป็นตัวควบคุมหนอนแมลงวันร่วมกับการใช้ประโยชน์จากแสงอาทิตย์ ผลที่ได้รับจากการกำจัดขยะรูปแบบนี้คือปุ๋ยหมัก ซึ่งใช้ในการเพาะปลูกได้เป็นอย่างดี

ภาพที่ 19 การกำจัดขยะอินทรีย์ด้วยหมอนแมลงวัน

ที่มา: ภาพจากแฟ้มของโรงเรียน

9. โครงการสร้างเตาเผาขยะแบบไร้ควัน โรงเรียนได้ศึกษาและได้ทดลองสร้างต้นแบบไว้ในบริเวณโรงเรียนเพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสทดลองและศึกษา สอดคล้องกับการสร้างจิตสำนึกในเรื่องของการคัดแยกและการลดปริมาณขยะ

ภาพที่ 20 การสร้างเตาขยะแบบไร้ควัน

ที่มา: ภาพจากแฟ้มของโรงเรียน

10. โครงการสร้างระบบบำบัดน้ำสนิมเพื่อใช้ในการเกษตร เป็นกระบวนการกำจัดสนิมเหล็กที่ปนเปื้อนในน้ำบาดาล โดยใช้วัสดุที่หาได้ง่ายในชุมชน เช่น บ่อซีเมนต์ กระบอไม้ไผ่ ผักตบชวา ต้นกล้วย ซึ่งกระบวนการบำบัดจะใช้อากาศในธรรมชาติและการกรองน้ำผ่านทราย ผ่านรากของผักตบชวาและต้นกล้วย เป็นตัวช่วยในการจับสนิมเหล็กในน้ำ

ภาพที่ 21 การสร้างระบบบำบัดน้ำสนิม

ที่มา: ภาพจากแฟ้มของโรงเรียน

11. โครงการพัฒนาระบบการส่งน้ำในการเกษตร เป็นการประยุกต์จากการทำสวนลำไยของชุมชน นำมาดัดแปลงใช้ท่อ PVC เป็นตัวอย่างให้นักเรียนได้ศึกษาในเรื่องของแรงดันน้ำและแรงดันอากาศซึ่งเป็นการใช้วัสดุที่หาได้ง่ายในชุมชน

ภาพที่ 22 การพัฒนาระบบส่งน้ำในการเกษตร

ที่มา: ภาพจากแฟ้มของโรงเรียน

12. โครงการเพิ่มออกซิเจนในน้ำเพื่อการเกษตร โครงการนี้เป็นการใช้เทคนิคการเพิ่มออกซิเจนในน้ำโดยใช้พืชที่หาได้ทั่วไปในชุมชน เช่น ต้นธูปฤาษี ต้นกก น้ำที่ผ่านการบำบัดนี้แล้วสามารถนำไปใช้ในการเลี้ยงปลาและปลูกพืชน้ำอื่นๆ ได้

ภาพที่ 23 การเพิ่มออกซิเจนในน้ำเพื่อการเกษตร

ที่มา: ภาพจากแฟ้มของโรงเรียน

13. โครงการโรงเลี้ยงจิ้งหรีด เป็นการใช้ประโยชน์จากโรงเรือนเลี้ยงไก่ ที่ต้องหยุดโครงการไปเนื่องจากปัญหาใช้หัวดินกระบาด เพื่อความปลอดภัยของนักเรียน โรงเรียนจึงได้ปรับเปลี่ยนมาเป็นการเลี้ยงจิ้งหรีด ซึ่งเป็นสัตว์ที่อยู่ในระบบธรรมชาติรอบโรงเรียน ใช้เป็นอาหารซึ่งนักเรียนและคนในชุมชนนิยมรับประทาน

ภาพที่ 24 โรงเรือนเลี้ยงจิ้งหรีด

ที่มา: ภาพจากแฟ้มของโรงเรียน

14. โครงการทำปุ๋ยหมัก เป็นอีกหนึ่งโครงการที่ใช้ประโยชน์จากเศษอาหารในโรงอาหาร มูลสัตว์ และเชื้อจุลินทรีย์ E.M. ซึ่งเป็นสิ่งที่โรงเรียนมีอยู่แล้ว มาทำการศึกษาอย่างครบวงจร ผลที่ได้รับจากการหมัก จะเป็นปุ๋ยหมักคุณภาพดี ที่โรงเรียนนำกลับไปใช้ในการปลูกผักปลอดสารพิษ และไม้ดอกไม้ประดับในบริเวณโรงเรียน เป็นการช่วยลดค่าใช้จ่ายในการดูแล และทดแทนการซื้อปุ๋ยเคมี

ภาพที่ 25 โรงทำปุ๋ยหมัก

ที่มา: ภาพจากแฟ้มของโรงเรียน

15. โครงการเพาะเชื้อจุลินทรีย์ E.M. ซึ่งทางโรงเรียนได้เล็งเห็นประโยชน์ของเชื้อจุลินทรีย์ชนิดนี้ ที่สามารถใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างหลากหลาย อาทิเช่น ใช้ในการทำปุ๋ยหมักผสมกับน้ำเพื่อเลี้ยงวัว รดแปลงผัก บำบัดน้ำในบ่อปลา ตลอดจนถึง การนำไปใช้ในการล้างห้องน้ำ การช่วยลดการอุดตันของท่อระบายน้ำและห้องส้วม เป็นต้น นักเรียนจะมีส่วนร่วมตั้งแต่การเริ่มทำไปจนถึงการนำไปประยุกต์ในเรื่องต่างๆ อย่างครบวงจร

ภาพที่ 26 การเพาะเชื้อจุลินทรีย์ E.M.

ที่มา: ภาพจากแฟ้มของโรงเรียน

16. โครงการศึกษาระบบปลูกนาแบบผสมผสาน มีการใช้น้ำสนิมที่ได้รับการบำบัดมาใช้จริงในการปลูกนาแบบผสมผสานนี้ นักเรียนจะมีโอกาสได้ทำนาและศึกษาจากของจริง มีการเลี้ยงปลาเสริมในนา ไม่มีการใช้สารเคมี แต่จะใช้มูลวัว ปุ๋ยหมัก ซึ่งเป็นผลผลิตของโรงเรียนมาปรับใช้ในสภาพแวดล้อมของโรงเรียน นักเรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติ ศึกษาและบันทึกด้วยตนเอง

ภาพที่ 27 การทำนาแบบผสมผสานโดยนักเรียน

ที่มา: ภาพจากแฟ้มของโรงเรียน

17. โครงการเลี้ยงปลาในบ่อและในกระชัง เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ของปลา กับสิ่งแวดล้อม โดยมุ่งให้สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้จริงได้ในชีวิตประจำวัน ปลาที่คัดเลือกมาเลี้ยงได้แก่ ปลานิล ปลาช่อน ปลาหมอไทย อาหารที่ใช้เลี้ยงก็มาจาก เศษผัก เศษอาหาร แมลงหรือ หนอนที่ได้จากการปลูกผักปลอดสารพิษ มีการใช้สารจุลินทรีย์ที่ผลิตได้มาผสมอาหารและใช้ในการปรับสภาพน้ำในบ่อ และในขณะเดียวกันก็ใช้น้ำจากในบ่อปลาหมวนเวียนไปรดแปลงสวนผัก ทำให้ผักงอกงามได้เป็นอย่างดี

การเลี้ยงปลาในบ่อ

สภาพทัศนทัศน์ที่ร่มรื่น

ภาพที่ 28 การเลี้ยงปลาในบ่อกับสภาพทัศนทัศน์ที่ร่มรื่น

ที่มา: ภาพจากแฟ้มของโรงเรียน

โครงการเหล่านี้ได้เริ่มเปิดดำเนินงาน ในวันที่ 19 ธันวาคม 2546 และได้ดำเนินงานมาอย่างต่อเนื่อง ปัจจุบันโรงเรียนได้อยู่ในช่วงของการขยายผลโครงการไปสู่ผู้สนใจทั่วไป มีการจัดทำสื่อเพื่อการเผยแพร่ ทั้งในรูปแบบของหนังสือ แผ่นพับ ซีดี และสร้างเว็บไซต์ของโรงเรียน นอกจากนั้น

โรงเรียนได้เข้าร่วมจัดรายการประชาสัมพันธ์ทางวิทยุเสียงตามสายเทศบาลในทุกวันพฤหัสบดี และเริ่มขยายสร้างโรงเรียนเครือข่ายซึ่งขณะนี้ มี 3 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนชุมชนสันป่ายางหลวง โรงเรียนมงคลวิทยา และโรงเรียนเทศบาลสันป่ายางหนอง

ผลการวิเคราะห์การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการบริหารโรงเรียน 4 ด้าน

โรงเรียนเทศบาลจามเทวีให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักในการบริหารโรงเรียน ดังจะเห็นได้จากการที่โรงเรียนได้ริเริ่มทำโครงการอุทยานการศึกษามานานก่อนที่จะได้รับการคัดเลือกเข้าเป็นหนึ่งในโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง การดำเนินงานที่ประสบผลสำเร็จและสามารถขยายผลไปสู่ภายนอกได้เป็นอย่างดีนั้น ผู้วิจัยพบว่ามาจากการที่บุคลากรในโรงเรียนทุกคนมีแนวคิดที่ตรงกัน มีความเสียสละทุ่มเทและทำงานกันเป็นทีม ซึ่งสิ่งเหล่านี้ได้สะท้อนอยู่ในทุกๆ ด้านของการบริหารโรงเรียน ดังที่จะนำเสนอผลการวิเคราะห์ต่อไปนี้

1. การบริหารด้านงานวิชาการ

นอกเหนือไปจากการเรียนการสอนตามปกติแล้ว โรงเรียนได้บูรณาการอุทยานการศึกษา 17 อุทยานเข้าสู่การเรียนการสอนโดยเน้นที่การปฏิบัติจริง ใช้ของจากท้องถิ่นที่มี มาช่วยในการแก้ปัญหาที่โรงเรียนหรือชุมชนประสบอยู่ ให้นักเรียนได้มีโอกาสเห็นจุดเชื่อมโยงของการใช้ประโยชน์จากสิ่งต่างๆ กับการเรียนรู้ในห้องเรียน แนวคิดเหล่านี้ทางผู้บริหาร ครูและชุมชนต้องการสอดแทรกให้เกิดขึ้นกับนักเรียนเพื่อเป็นภูมิคุ้มกันเมื่อเติบโตขึ้นและรวมถึงยังเป็นการช่วยขยายผลความรู้เหล่านี้ไปยังที่บ้านของนักเรียน ดังคำกล่าวของผู้อำนวยการตอนหนึ่งว่า “...เราปลูกฝังกันตั้งแต่เด็ก โตขึ้นก็จะมีภูมิคุ้มกัน...” สอดคล้องกับคำกล่าวของรองประธานเทศบาลที่ว่า “...เราคิดอุทยานขึ้นมาเพื่อเป็นตัวอย่าง แบบอย่าง นำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันแบบง่ายๆ ใช้วัสดุท้องถิ่น สามารถไปเผยแพร่ให้พ่อแม่ได้ เราเริ่มเพราะจะมีผลระยะยาว ที่สำคัญเด็กๆ จะมีผลต่อพ่อแม่มาก...”

นักเรียนที่ได้ร่วมทำกิจกรรมในโครงการอุทยานการศึกษาส่วนหนึ่งได้สะท้อนมุมมองและสิ่งที่ได้รับจากการทำงานไว้ตอนหนึ่งว่า

...สิ่งที่ได้รับจากโครงการ คือ ได้ประสบการณ์ดีๆ ได้การประหยัลดดออม ได้ความรู้ เรื่องมะกรูด, จุลินทรีย์, อี.เอ็ม, กากน้ำตาล, น้ำข้าวข้าว ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ รวมทั้งสามารถลดการใช้สารเคมีเป็นการรักษาสภาพแวดล้อมได้อย่างดี ที่สำคัญรู้จักทำงานอย่างมีระบบได้รู้จักการใช้ชีวิตที่พอเพียง รู้จักช่วยเหลือตัวเอง และรู้จักช่วยเหลืองานในครอบครัว แบ่งปันสิ่งของให้เพื่อน ช่วยเหลือผู้อื่น เห็นคุณค่าของสิ่งของ...

โรงเรียนจึงมีแนวคิดที่จะบูรณาการ โครงการอุทยานการศึกษาทั้ง 17 อุทยานนี้ เข้าสู่การจัดหลักสูตรการศึกษาในทุกชั้นเรียน และในทุกกลุ่มสาระวิชา ดังตัวอย่างการบูรณาการ โครงการ เลี้ยงจิ้งหรีด เข้าสู่กลุ่มวิชาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ดังนี้

- 1.1 วิชาภาษาไทย : นำคำที่เกี่ยวกับการเลี้ยงจิ้งหรีดมาแต่งประโยคแล้วร้อยเรียงเป็นเรื่องราวการเล่าเรื่องเกี่ยวกับจิ้งหรีดตามจินตนาการหรือประสบการณ์
- 1.2 วิชาคณิตศาสตร์: การนับจำนวน บวก ลบ คูณ หาร การชั่งน้ำหนัก การคาดคะเน
- 1.3 วิชาภาษาต่างประเทศ: การหาคำศัพท์ การสื่อสารแบบง่ายๆ
- 1.4 วิชาพลศึกษา/สุขศึกษา: การเลือกบริโภคอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย คุณค่าทางอาหารของจิ้งหรีด
- 1.5 วิชาสังคม: การประกอบอาชีพเสริม การลงทุน รายได้จากการเลี้ยงจิ้งหรีด
- 1.6 วิชาทัศนศิลป์: การสร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ตามจินตนาการ
- 1.7 วิชาวิทยาศาสตร์: การศึกษาสิ่งมีชีวิต วงจรชีวิตของจิ้งหรีด
- 1.8 วิชาการงานอาชีพ: เข้าใจความหมาย ความสำคัญ ประโยชน์ หลักการวิธี กระบวนการทำงาน การใช้รักษาเครื่องมือ เครื่องใช้ในการเลี้ยงจิ้งหรีด การทำงานจนสำเร็จอย่างมีความสุข

ภาพที่ 29 ตัวอย่างหลักสูตรบูรณาการเรียนรู้วิชาเศรษฐกิจพอเพียง
ที่มา: ภาพจากแฟ้มของโรงเรียน

นอกจากนั้นการเรียนการสอนยังเน้นให้นักเรียนได้เห็นภาพรวมของการทำงาน ได้เข้าใจถึงความสัมพันธ์ที่มีในระบบนิเวศว่าสามารถนำมาช่วยแก้ไขปัญหาได้อย่างไร โดยครูเป็นผู้นำและผู้สอนให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติ แบ่งกลุ่มกันรับผิดชอบตามความสมัครใจ ผลที่ได้รับจึงมิใช่อยู่ว่าการได้รับองค์ความรู้ แต่นักเรียนยังได้มีทัศนคติที่ดีต่อการทำงานร่วมกัน การมีความรับผิดชอบ และได้รับความสุขจากการทำงาน ตัวอย่างของภาพการใช้ประโยชน์จากอุทยานต่างๆ มาเกี่ยวพันกันนั้น เช่น มีการนำหัวเชื้อจุลินทรีย์ E.M. มาช่วยในการทำปุ๋ยหมัก ย่อยขยะ ผสมใช้ในการเลี้ยงปลา หรือการนำจิ้งหรีดที่ได้จากการเลี้ยงมาใช้ทำอาหาร ถ้ามีเหลือก็นำไปใช้เป็นอาหารปลา อาหารกบ การนำเศษอาหารที่เหลือจากโรงอาหาร เศษใบไม้ในโรงเรียน มูลสัตว์จากโรงวัว มาผสมกับจุลินทรีย์ E.M. เพื่อใช้ในการทำปุ๋ย หรือแม้แต่เมื่อมีหญ้าขึ้นรอบบ่อปลา นักเรียนที่ดูแลโรงวัวขาว ก็จะนำวัวมาช่วยกินหญ้า สิ่งเหล่านี้ทำให้นักเรียนได้เข้าใจภาพรวมของการเรียนรู้สามารถใช้ประโยชน์จากสิ่งต่างๆ รอบตัวได้อย่างมีเหตุมีผล เกิดความคุ้มค่า ยั่งยืน

การที่นักเรียนได้มีโอกาสลงมือปฏิบัติจากของจริง จึงทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม มีความสุขกับการทำงาน ดังที่นักเรียนคนหนึ่งได้กล่าวว่า “...ตอนมาจับปลา พวกเราสนุก ได้ลงโคลน ได้จับปลา ได้อยู่กับเพื่อนๆ พวกเราที่เล่น มีที่คลายเครียด น้องๆ ป1. ป2. ก็ชอบเข้ามาดู...” สอดคล้องกับครูที่กล่าวเสริมว่า “...เด็กเขามีความสุข เพราะเลือกกิจกรรมด้วยตนเอง บางคนพฤติกรรมเปลี่ยน จากคนที่ดูเหมือนเห็นแก่ตัว กลายเป็นผู้นำกลุ่ม...” สิ่งเหล่านี้ช่วยสร้างให้เกิดจิตสำนึกที่ดีในการเรียนรู้ร่วมกัน เกิดความเต็มใจทำงานถึงแม้เป็นวันหยุดเสาร์ อาทิตย์ นักเรียนก็เข้ามาดูผลงานที่รับผิดชอบกันเอง จนสามารถนำไปขยายผลสู่ภายนอกได้ หลายคนเป็นผู้นำในการอธิบายให้กับผู้ที่เข้ามาศึกษาดูงาน ทางบ้านของนักเรียนก็เกิดความตื่นตัว ดังตัวอย่างของการคัด

แยกขยะ ที่นักเรียนมีการนำมาจากบ้าน เพื่อนำมาจำหน่ายให้กับธนาคารขยะของโรงเรียน เป็นการสร้างรายได้เล็กๆ น้อยๆ ควบคู่ไปกับการปลูกจิตสำนึกได้เป็นอย่างดี ดังที่นักเรียนคนหนึ่งได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ว่า “...พอโรงเรียนมีธนาคารขยะที่สามารถเอามาขายได้ พวกเราก็อยากได้ตั้งค์กันก็คัดแยกขยะมาขายกัน เราก็เอาขยะกันมาจากที่บ้าน...” สอดคล้องกับนักเรียนอีกคนที่กล่าวถึงภารกิจกรมเหล่านี้ได้มีส่วนช่วยสร้างจิตสำนึกไว้ว่า “...การปลูกผักก็แบ่งกลุ่มกันเอง ผลผลิตที่ได้บางส่วนก็เข้าโรงอาหาร บางครั้งก็เอากลับบ้าน เป็นการปลูกจิตสำนึกอย่างหนึ่ง เพื่อนบางคนไม่กินผัก ก็ลองมาปลูกดู พอเป็นผักที่ปลูกเองก็ลองกิน และกินผักได้ เป็นผักที่ไม่มีสารเคมีใดๆ ...”

การจัดการเรียนรู้ในด้านวิชาการของโรงเรียนเทศบาลจามเทวี มีลักษณะการเรียนรู้ที่มีการเชื่อมโยงกับการปฏิบัติจริง มีการสอดแทรกการคิดวิเคราะห์เข้าในกระบวนการเรียนการสอน ดังที่นักเรียนคนหนึ่งได้ให้สัมภาษณ์ว่า “...พวกเราต้องคิดวิเคราะห์ไปด้วยเช่นคำนวณการใช้น้ำยา EM ในหนอนแมลงวัน ในการผสมกับอาหาร มันเป็นการใช้สมองไปด้วย...” เป็นการฝึกปฏิบัติจากการทำงานในอุทยานการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับพื้นฐานสภาพความเป็นอยู่ของโรงเรียนและชุมชน ทั้งยังมีการบูรณาการการจัดการเรียนรู้จากอุทยานการศึกษาเหล่านี้เข้าสู่กระบวนการเรียนการสอนตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ ในทุกกลุ่มสาระ

2. การบริหารด้านงานบุคคล

โรงเรียนเทศบาลจามเทวี เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก มีบุคลากรครูรวม 17 คน จำนวนนักเรียนทั้งหมด 232 คน หรือประมาณอัตราส่วน 1:13 หากพิจารณาตามสัดส่วนแล้วถือได้ว่าโรงเรียนมีบุคลากรครูที่พอเพียงกับจำนวนนักเรียน แต่เมื่อเทียบกับภาระงานที่มีในโรงเรียนซึ่งรวมถึงการดูแลอุทยานและการทำโครงการต่างๆ ที่นอกเหนือไปจากการเรียนการสอนแล้ว ผู้อำนวยการโรงเรียนมองว่ามีความเหมาะสมกับภาระงานที่มีอยู่ การบริหารงานด้านบุคคลมีลักษณะการทำงานที่เป็นทีม มีการแบ่งงานที่ต้องรับผิดชอบอย่างชัดเจน ดังคำสัมภาษณ์ตอนหนึ่งของผู้อำนวยการว่า “...โรงเรียนเรามีพื้นที่ 5 ไร่กว่า มีครูอยู่ 10 กว่าคน การบริหารจัดการเราก็ให้ครูเขาแบ่งกันไป รับผิดชอบคนละอย่าง เราจะวางไว้หมด...” การทำงานก็เป็นการทำงานกันด้วยใจเสียสละ ถึงแม้ว่าการทำงานในโครงการของเศรษฐกิจพอเพียงจะถือว่าเป็นงานเพิ่มเติมที่ครูทุกคนต้องช่วยกันทำ นอกเหนือจากงานการสอนตามปกติที่มีอยู่ ซึ่งผู้อำนวยการได้กล่าวถึงทัศนคติของครูที่มีต่องานเหล่านี้ไว้ตอนหนึ่งว่า

...เราทำด้วยกันนะ พวกครูเขาก็ไม่ได้ว่าอะไร ครูเขารู้สึกดีนะ ทั้งๆ ที่งานเยอะ เช่นเวลาที่ไปออกบวชหรือว่าไปจัดกิจกรรมอะไร เราก็ไปด้วยกัน ไปศึกษาดูงานด้วยกัน เราถือว่าทำบุญด้วย บางครั้งถึงงบประมาณไม่พอ ก็ใช้ทุนเก่าเอา...

สอดคล้องกับที่ครูท่านหนึ่งได้เล่าถึงความเต็มใจและความเสียสละในการแสวงหาความรู้จากปราชญ์ชาวบ้านที่ถึงแม้จะอยู่ห่างไกลจากโรงเรียนมาก แต่เพื่อให้ได้องค์ความรู้ในเรื่องของการเพิ่มประสิทธิภาพในการปลูกข้าวด้วยการแกะเปลือกออกก่อนทำการหว่าน ซึ่งเป็นสิ่งใหม่และครูต้องการศึกษาเพื่อนำมาทดลองปรับใช้สอนนักเรียนและชุมชน ดังคำสัมภาษณ์ของครูท่านนั้นตอนหนึ่งว่า

...ผมไปศึกษาจากลุงทองเหมาะ เห็นลุงทางทีวี ก็สงสัยว่าลุงทำได้อย่างไร ลุงจะแกะข้าวเปลือกออกก่อนเพาะ ผมชวนอาจารย์อีกท่านว่า ยังไงเราต้องไปดูให้ได้ ขับรถออกจากลำพูนตอนตี 5 ถึงสุพรรณประมาณ 10 โมงเช้า กว่าจะหาบ้านคุณลุงพบบ่ายสองโมงกว่า แต่ก็ไม่เจอตัวคุณลุง ผมก็ไปทำธุระต่อที่อยุธยา เสร็จแล้วก็แวะมาหาคุณลุงอีกรอนพบให้ได้ ผมไปเรียนเทคนิคนี้มา อยากจะบอกทุกคนเลยว่ามันเป็นการทำบุญครับ ตอนนี้เราริเริ่มทดลองทำแล้วที่ห้องวิทยาศาสตร์ ให้นักเรียนเอาข้าวเปลือกจากบ้านมาแกะ มาเพาะ ได้ผลดีมาก...

ผู้บริหารและครูมีการทำงานอย่างใกล้ชิด การบริหารด้านงานบุคคลมีการประชุม การแบ่งงานและการทำงานเป็นทีม ผู้บริหารและครูมีทัศนคติที่ดีต่อการดำเนินชีวิตและการทำงานตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ดังที่ผู้อำนวยการได้กล่าวถึงวิธีในการดำเนินชีวิตไว้ว่า

...เราเป็นผู้บริหารก็ถือว่าเราได้รับเงินอยู่ตลอดชีวิต เราต้องทำงานให้ได้มากที่สุดเพื่อสังคม เงินเดือนก็พอนะ ถ้าเราอยู่อย่างพอกินพอใช้ เรามีบ้าน มีรถเก๋งเก๋งหน่อย ใครจะว่าอะไรก็ไม่สน แต่เราก็ขับแค่รถเครื่อง ประหยัดได้แล้ว เสื้อผ้านี้ก็เอามาตัดแปลงเองจริงๆ แล้วชุดเหล่านี้ก็ 10 กว่าปีมาแล้ว...

การทำงานด้านงานบุคคลของโรงเรียนจามเทวีนั้น มีการทำงานเป็นทีมและสิ่งที่สำคัญที่สุดในการบริหารงานด้านนี้คือ ทัศนคติที่ดีต่อการทำงาน โดยเฉพาะการเสียสละทั้งเวลาและทรัพย์

ของตนเองเพื่อแสวงหาคำความรู้ โดยที่ผู้บริหารและครูมองว่าเป็นการทำบุญ และสิ่งเหล่านี้ได้สะท้อนออกมาในการดำเนินชีวิตประจำวันด้วยเช่นกัน

3. การบริหารด้านงานงบประมาณ

โรงเรียนเทศบาลจามเทวี เป็นโรงเรียนในสังกัดเทศบาลเมืองลำพูน ถือได้ว่ามีความพร้อมด้านงบประมาณในการบริหารโรงเรียนบริหารพอสมควร แต่ในด้านความคล่องตัวในการจัดสรรงบประมาณยังมีติดขัดที่รูปแบบการจัดการของราชการอยู่บ้าง ดังคำสัมภาษณ์ตอนหนึ่งของผู้อำนวยการในเรื่องของการที่โรงเรียนได้รับงบประมาณมาพัฒนาโรงเรียนแต่มีรูปแบบการจัดการที่ต้องบริหารผ่านเทศบาลดังนี้ว่า

...เทศบาลให้เงินโรงเรียนมาสองแสนบาท เป็นงบของเขต เราไม่สามารถนำเงินสองแสนบาทนี้มาบริหารจัดการเอง เราเสนอสิ่งที่อยากได้แล้วทางกองช่างของเขาก็จะประเมินกันเอง แม้แต่เงินที่จัดทำอุทยานเราก็ไม่ได้นำมาบริหารเอง ถ้าเราจะจัดทำอะไร อย่างไร ก็ต้องไปบอกแล้วทางเทศบาลก็จะหาคนมาทำให้...

ดังนั้นการประสานงานและความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดของโรงเรียนที่มีต่อส่วนราชการต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทศบาลเมืองลำพูนจึงต้องเป็นไปอย่างดี ดังจะเห็นได้จากการร่วมมือกันพัฒนาโรงเรียนในด้านต่างๆ ซึ่งรวมถึงการจัดทำอุทยานการศึกษาที่มีความเป็นมาอย่างต่อเนื่อง และเมื่อโรงเรียนได้รับการคัดเลือกให้เป็นโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงทำให้ได้รับงบประมาณสนับสนุนเพิ่มเติมเพื่อการพัฒนาขยายผลงานไปสู่เครือข่ายและผู้สนใจภายนอก ดังคำสัมภาษณ์ของครูผู้ดูแลอุทยานการศึกษาท่านหนึ่งว่า

...ตอนนั้นทีมงานที่นิคมีมาหาเครือข่าย ก็เข้ามาดูแนวคิด มาพูดคุยกัน เราก็ฟังดูแล้วก็พบว่าทุกวันนี้เราก็อายุแล้ว พอได้รับเงินมาสนับสนุนก็นำเงินส่วนใหญ่ที่ได้รับมานี้ไปเสริมในเรื่องของการทำสื่อ ทำแบบเรียนบูรณาการเข้าหลักสูตร ด้วยเหตุผลที่ว่าสิ่งที่พวกเราทำนั้นส่วนใหญ่เป็นภาคปฏิบัติ ภาคทฤษฎีเรายังไม่ค่อยมี...

ผลของการได้รับงบประมาณส่งเสริมเพิ่มเติมนี้ทำให้ ปัจจุบันโรงเรียนได้มีตำราและสื่อการเรียนการสอนที่สามารถบูรณาการกิจกรรมจากอุทยานการเรียนรู้เข้าสู่กลุ่มสาระวิชาได้เป็น

รูปธรรมและสามารถใช้เป็นตัวอย่างเพื่อการเผยแพร่ให้กับโรงเรียนเครือข่ายและผู้สนใจที่มาเยี่ยมชมได้เป็นอย่างดี

ถึงแม้ว่าโรงเรียนเทศบาลจอมเทวีจะได้รับงบประมาณสนับสนุนการทำงานอย่างพอเพียง ผู้วิจัยพบว่าแนวคิดในการใช้งบประมาณของผู้บริหารและครูในโรงเรียนนั้น มีความพอประมาณ และมีเหตุผลมีผล ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ตอนหนึ่งของผู้อำนวยการที่เน้นความประหยัด และใช้เหตุผลในการพิจารณาใช้เงินเพื่อการเดินทางไปสัมมนาว่า

...ถึงแม้ว่าจะได้รับเงินจากเทศบาล เวลาที่ต้องเดินทางไปอบรมหรือสัมมนาในกรุงเทพฯ ก็นอนค้างที่รัฐสภาอยู่ 3-4 วัน ก็ไม่แพง 500 บาท เวลาที่เขาให้ขึ้นเครื่องบินก็ไม่ขึ้น ขึ้นรถไปกลับก็พันกว่าบาท เราพอเพียงแล้ว เคยคุยยกตัวอย่างให้ครูฟังว่า ถ้าสมมติมีเงินเท่าไหน มากหรือน้อย แต่ต้องซื้อของกินของใช้ ซื้อของให้ลูก ก็จะซื้อไม่ให้เกิดกับที่เรา มี ถ้าเกินก็เป็นหนี้ละซี ซื้ออะไรก็ได้แต่ต้องไม่เป็นหนี้ ...

การบริหารงบประมาณส่วนที่เป็นของโรงเรียนสามารถใช้จัดการได้นั้น ผู้บริหารและครูในโรงเรียนได้ร่วมมือช่วยกันทำงานอย่างประหยัด และมีการสอบถามความต้องการเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ตรงกับความต้องการใช้งานมากที่สุด ดังคำสัมภาษณ์ของผู้อำนวยการตอนหนึ่งที่กล่าวถึงการสร้างและการปรับปรุงแปลงผักว่า

...เราพยายามทำให้ยั่งยืน อย่างเช่นโรงแปลงผักเมื่อก่อนเป็นไม้แล้วก็ผุพังไป พวกเราก็หารือกันกับครูผู้ขายว่าจะสร้างอย่างไรให้เข้ากับบรรยากาศ เราก็ใช้อิฐบล็อกสร้างแล้วจ้างคนงานมาวันละ 300 บาท โหมคนช่วยกันหมด อุปกรณ์เราซื้อเอง ทำทั้งหมด 32 แปลง หมดเงินไป 4,000 กว่าบาทเอง...

การบริหารดำเนินงานงบประมาณของโรงเรียนในภาพรวมก็จะพบว่าส่วนที่ได้รับการสนับสนุนจากเทศบาลนั้น โรงเรียนเสนอสิ่งที่ต้องการให้กับทางเทศบาล และเมื่อได้รับการพิจารณาแล้วว่ามีงบประมาณจัดสรรให้ได้ เทศบาลก็จะเป็นผู้ประเมินและดำเนินการจัดสร้างให้ แต่ในส่วนของการบริหารงบประมาณในส่วนที่เป็นของโรงเรียนเองนั้น ผู้บริหารและครูจะมีส่วนร่วมในการพิจารณาและร่วมกันบริหารงบประมาณอย่างประหยัดและมุ่งเน้นให้ตรงกับความต้องการใช้งานมากที่สุด

4. การบริหารดำเนินงานบริหารทั่วไป

โรงเรียนเทศบาลจอมเทวีเป็นโรงเรียนที่มีพื้นที่รวมประมาณ 12 ไร่ และได้ให้ความสำคัญกับงานด้านการบริหารทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปรับปรุงภูมิทัศน์ภายในโรงเรียนให้มีบรรยากาศที่ร่มรื่น สวยงามและเหมาะสมต่อการเรียนรู้ ดังจะเห็นได้จากหนึ่งในวิสัยทัศน์และพันธกิจของโรงเรียนที่ระบุไว้ว่า “โรงเรียนจะปรับปรุงภูมิทัศน์ในโรงเรียนให้ร่มรื่น สวยงาม ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนการสอนจากประสบการณ์จริง” ซึ่งมีความสอดคล้องกับคำขวัญประจำโรงเรียนเทศบาลจอมเทวีที่ให้ความสำคัญกับภูมิทัศน์ของโรงเรียน การเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น และการพัฒนานักเรียนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ดังคำขวัญที่ว่า “ภูมิทัศน์เด่น เป็นแหล่งภูมิปัญญา พัฒนาเยาวชน ดำรงตนตามเศรษฐกิจพอเพียง พร้อมเพรียงการศึกษา รักษ์ประชาธิปไตย”

ภาพที่ 30 แปลงผักและทิวทัศน์ของแปลงนาสาธิตบริเวณหลังโรงเรียนเทศบาลจอมเทวี
ที่มา: ภาพจากแฟ้มของโรงเรียน

ภาพที่ 31 ส่วนหนึ่งของทางเดินในอุทยานและทิวทัศน์ด้านข้างอาคารเรียน
ที่มา: ภาพจากแฟ้มของโรงเรียน

อาคารเรียนไม้ชั้นเดียว

อาคารเรียน 3 ชั้น

อาคารอเนกประสงค์

ภาพที่ 32 อาคารเรียนไม้ชั้นเดียว อาคารเรียน 3 ชั้น และภายในอาคารอเนกประสงค์
ที่มา: ภาพจากแฟ้มของโรงเรียน

ภาพที่ 33 อาคารใหม่ที่กำลังก่อสร้าง 2 หลังโดยได้รับงบประมาณจากเทศบาล
ที่มา: ภาพจากแฟ้มของโรงเรียน

ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชนนั้น มีทั้งในระดับเทศบาลและชุมชนท้องถิ่น ดังจะเห็นได้ว่าโรงเรียนและชุมชนท้องถิ่นพึ่งพากันและกันในการช่วยถ่ายทอดความรู้ในการจัดทำอุทยานการศึกษา ความรู้เหล่านี้ได้มีการศึกษาต่อยอดและเป็นแหล่งให้ชุมชนได้กลับเข้ามาศึกษาเพิ่มเติม นอกจากนั้นชุมชนยังสามารถเรียนรู้สิ่งอื่นๆ ที่ทางโรงเรียนได้ออกไปพบกับปราชญ์ชุมชนจากที่อื่นๆ แล้วนำกลับมาจัดทำเป็นอุทยานการเรียนรู้เช่น การทำเชื้อจุลินทรีย์ การทำเตาเผาขยะ การจัดทำธนาคารขยะ เป็นต้น ผู้อำนวยการโรงเรียนได้กล่าวถึงการจัดทำอุทยานการศึกษาไว้ตอนหนึ่งว่า “...ในเรื่องของการทำอุทยานนั้น ก็มีครู มีชาวบ้านมาช่วยบริหารจัดการด้วยกัน...” การทำงานเป็นไปอย่างดี ได้รับความร่วมมือและบรรลุลวัตถุประสงค์ที่ต้องการให้เป็นแหล่งเรียนรู้ ดังที่ครูผู้ดูแลอุทยานการศึกษาท่านหนึ่งกล่าวว่า “...ผมได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านเวลาผมทำชาวบ้านก็มาช่วยผมหมดเลยครับ ตรงนี้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ดีที่สุดนะครับ...”

3. โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย จังหวัดเพชรบูรณ์

ภาพที่ 34 บริเวณอาคารเรียนของโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย

ที่มา: ภาพจากแฟ้มของโรงเรียน

ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของโรงเรียน

โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย เพชรบูรณ์ ก่อตั้งขึ้นเนื่องในวโรกาสที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ ทรงเสด็จเถลิงถวัลราชสมบัติ ครบ 50 ปี เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน 2539 กระทรวงศึกษาธิการ โดยกรมสามัญศึกษา จึงได้จัดตั้งโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติขึ้น 9 แห่ง ใช้ชื่อครั้งแรกว่า “โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯทรงครองราชย์ครบ 50 ปี จังหวัดเพชรบูรณ์” ในวโรกาสต่อมาเมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2538 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าพระราชทานนามโรงเรียนใหม่ว่า “โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย” โดยมีชื่อของแต่ละจังหวัดต่อท้าย

โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย เพชรบูรณ์ เป็นโรงเรียนแบบสหศึกษา ปรารถรับนักเรียนประจำทั้งหมด สำหรับช่วงชั้นที่ 3 และช่วงชั้นที่ 4 (ม.1 – ม. 6) โดยรับนักเรียนในพื้นที่เขตการศึกษา เขต 7 ครอบคลุม 8 จังหวัด ได้แก่ กำแพงเพชร ตาก นครสวรรค์ พิจิตร เพชรบูรณ์ สุโขทัยและอุดรดิตถ์ เปิดทำการเรียนการสอนในวันที่ 17 พฤษภาคม 2539 โดยใช้อาคารเรียนและหอพักของสถาบันราชภัฏเพชรบูรณ์เป็นการชั่วคราว และได้ทำการย้ายมาที่ตั้งโรงเรียนปัจจุบัน ในวันที่ 20 พฤษภาคม 2540 โรงเรียนตั้งอยู่เลขที่ 99/9 หมู่ที่ 5 ตำบลน้ำซุน อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ มีพื้นที่ทั้งหมด 191 ไร่ 80 ตารางวา ปีการศึกษา 2550 มีบุคลากรทางการศึกษาทั้งสิ้น 62 คน จำนวนนักเรียนรวมทั้งรวมทั้งหมด 474 คน

ชุมชนโดยรอบโรงเรียนมีประชากรประมาณ 2,000 คน อาชีพหลักของชุมชนได้แก่ เกษตรกรรม มีการทำนาสลับกับการปลูกยาสูบตลอดปี แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าผู้ปกครองของนักเรียน ในโรงเรียนส่วนใหญ่จะไม่ใช่คนในชุมชนรอบโรงเรียน ผู้ปกครองส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับ ราชการและมาจากตัวเมือง ก่อนข้างมีฐานะ โดยมีรายได้เฉลี่ยปีละ 50,000 บาท ดังที่ครูท่านหนึ่ง ได้ให้สัมภาษณ์ถึงฐานะอาชีพส่วนใหญ่ของผู้ปกครองนักเรียน ไว้ตอนหนึ่งว่า

...ส่วนใหญ่แล้วก็จะเป็เด็กเพชรบูรณ์ เป็นเด็กในตลาด เด็กในเมือง ก็มีบางส่วนจาก ภาคเหนือตอนล่าง เด็กที่พ่อแม่เอามาไว้ที่นี้ก็คือ พ่อแม่ไม่ค่อยมีเวลา เป็นผู้พิพากษา เป็น พ่อค้าที่ต้องเดินทางไม่ค่อยอยู่ เขาไม่อยากจะลูกไปยุ่งกับพวกยาเสพติด อยู่โรงเรียนประจำ ปลอดภัยกว่า...

ความเป็นมาของการเป็นโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง

โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย เพชรบูรณ์ ได้เข้าร่วมเป็นหนึ่งในโรงเรียนเครือข่าย เศรษฐกิจพอเพียง โดยมีโครงการธนาคารโรงเรียนซึ่งเริ่มดำเนินการตั้งแต่เดือนตุลาคม 2543 เปิด ดำเนินการเมื่อวันที่ 26 มิถุนายน 2544 เป็นโครงการที่ดำเนินงานโดยนักเรียนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ จากการปฏิบัติจริง มีธนาคารออมสิน สาขาหล่มสักเป็นผู้ดูแล และสนับสนุน การจัดตั้งธนาคาร โรงเรียนมีเหตุผลความเป็นมาจากความพยายามที่จะแก้ปัญหาของนักเรียนซึ่งทั้งหมดเป็นนักเรียน ประจำและมีความจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้วิธีการบริหารใช้จ่ายเงินที่ได้รับมาจากทางบ้านอย่างมี ประสิทธิภาพ และพอเพียงกับการกินอยู่ในแต่ละภาคการศึกษา ดังคำให้สัมภาษณ์ของครูผู้ดูแล ธนาคารโรงเรียนท่านหนึ่งว่า

...ที่มาที่ไปก็คือ เราเปิดเป็นโรงเรียนประจำ ก็มีปัญหาระื่องการเก็บเงินของเด็กนักเรียน เด็ก จะกลับบ้านเดือนละ 2 ครั้ง เด็กก็จะมีเงินแล้วเขาก็จะมีปัญหาระื่องการใช้จ่าย เงินขาด เงิน หาย อะไรประมาณนี้ค่ะ แล้วก็เลยมีการผลักดันให้มีการจัดตั้งธนาคารโรงเรียนตั้งแต่ปี 2544 แล้วก็มีธนาคารออมสินเป็นพี่เลี้ยง...

สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของรองผู้อำนวยการโรงเรียนที่ได้ขยายความเพิ่มเติมถึงการเริ่ม เข้าเป็นโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงว่า

...การที่นักเรียนเป็นนักเรียนประจำ ผู้ปกครองให้เงินมาใช้เยอะมาก บางทีมากเกินไป เราก็ต้องหาวิธีการที่จะให้นักเรียนเกิดการออม โรงเรียนที่มีนักเรียนเข้ามาจากต่างจังหวัด จากต่างอำเภอ ต้องฝึกให้เขารู้จักการออม การใช้เงิน ผมก็ได้เล่าให้คณะกรรมการคัดเลือกโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงฟัง ทางกรรมการก็สนใจในเรื่องธนาคารโรงเรียน และต้องการให้เราเป็นเครือข่ายของเศรษฐกิจพอเพียงในลักษณะของการออม การจัดทำบัญชีรายรับ รายจ่าย ได้รับงบประมาณมาเพื่อให้โรงเรียนจัดอบรมนักเรียนตามชุมชน ตามโรงเรียนมัธยม โรงเรียนประถม กองทุนหมู่บ้าน ที่นี้เป็นแกนกลางในการอบรม...

โครงการธนาคารโรงเรียนจึงเป็นโครงการที่ก่อตั้งทำกันมานานจนเป็นระบบ และสามารถช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับนักเรียน ทั้งยังเป็นการปลูกฝังให้เกิดภูมิคุ้มกันในเรื่องของการใช้จ่าย สร้างความรับผิดชอบในการช่วยเหลือกันทำงาน ส่งเสริมให้นักเรียนมีความซื่อสัตย์ เป็นโครงการที่นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วม โดยนักเรียนที่เข้ามาเรียนใหม่ทุกคนต้องเปิดบัญชีกับธนาคารโรงเรียน และการบริหารจัดการนั้นดูแลโดยทีมนักเรียนและครูที่ปรึกษา การที่นักเรียนมีบัญชีฝากอย่างเป็นระบบกับธนาคารโรงเรียนนั้นมีส่วนช่วยให้การบริหารจัดการในเรื่องของความเป็นอยู่ของนักเรียนมีประสิทธิภาพมากขึ้น ดังที่ครูท่านหนึ่งให้สัมภาษณ์ว่า

...ตอนขึ้นม.1 เราจะบังคับให้เด็กเปิดบัญชีทุกคน เพราะครูจะเช็คบัญชีการใช้จ่ายในทุกๆ ปี ได้ง่าย ที่โรงเรียนมีกฎว่า ห้ามนักเรียนพกเงินสดตัวเกิน 100 บาท ถ้าเกินจากนั้นต้องฝากที่บ้าน ซึ่งเมื่อก่อนนั้นนักเรียนไม่ค่อยปฏิบัติตาม แต่พอมีธนาคารโรงเรียนนักเรียนก็มาฝากมาบริหารเงินของตัวเองได้ดีขึ้น...

นอกจากนั้นโรงเรียนยังสามารถติดตามและเฝ้าระวังภาวะเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นกับนักเรียนได้ โดยการตรวจสอบพฤติกรรมการฝาก การถอน การใช้เงินของนักเรียน ผ่านระบบธนาคารโรงเรียน การขยายผลการทำโครงการนี้จึงเป็นการแก้ปัญหาและช่วยป้องกันปัญหาได้ในเวลาเดียวกัน ดังคำสัมภาษณ์ตอนหนึ่งของครูว่า

...เราจะดูในเรื่องของภาวะเสี่ยงด้วย ครูเรามีวางระบบให้เด็กทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย และมีสมุดธนาคารโรงเรียน ซึ่งครูบ้าน (ครูผู้ดูแลเด็กนักเรียน ส่วนใหญ่จะไม่ได้สอน แต่รับผิดชอบดูแลนักเรียนตั้งแต่ 16.00 น. ถึง เช้า) เป็นคนคอยติดตาม และครูโรงเรียน (ครูที่สอนในช่วงเวลาสอนปกติ) ตามดูเดือนละครั้ง แล้วให้สังเกตภาวะเสี่ยงว่า ถ้าเด็กฝากไม่

สมัครให้ถือว่าเสี่ยง เด็กออกมาแล้วก็ถือว่าเสี่ยง สรุปคือว่าถ้าครูเห็นว่ามันไม่ปกติให้ถือว่าเสี่ยง...

การจัดทำธนาคารโรงเรียนของโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย เพชรบูรณ์นั้น เป็นโครงการที่มีการดำเนินการมาแล้วประมาณ 6 ปี มีการวางระบบในการทำงานและเชื่อมโยงเข้าสู่ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ส่งเสริมให้ใช้หลักเหตุผลในการแก้ปัญหา มีการศึกษาและดำเนินงานธนาคารอย่างเป็นขั้นเป็นตอน แสวงหาความรู้จากเครือข่ายธนาคารออมสิน และเน้นการสร้างภูมิคุ้มกันให้เกิดขึ้นกับนักเรียน ปลูกฝังให้นักเรียนมีคุณธรรม ความซื่อสัตย์ เสียสละในการทำงาน นอกจากนี้ยังมีการเฝ้าระวังภาวะเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นกับผู้เรียนอย่างเป็นระบบ มีการออกแบบและจัดทำสมุดบัญชีของนักเรียนแต่ละคน เพื่อติดตามควบคู่ไปกับสมุดบัญชีธนาคารโรงเรียน สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงการทำงานอย่างเป็นขั้นเป็นตอน

ภาพที่ 35 ด้านหน้าและภายในของธนาคาร โรงเรียน

ภาพที่ 36 การฝาก-ถอนเงินของนักเรียน โดยมีนักเรียนเป็นเจ้าหน้าที่ของธนาคาร

นอกจากนั้นการดำเนินงานของโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย เพชรบูรณ์กำลังอยู่ในช่วงของการขยายผลการดำเนินธนาคารโรงเรียน ให้ไปสู่ชุมชน โรงเรียนเครือข่าย และโรงเรียนที่สนใจ

ต่างๆ ดังที่ได้จัดทำกรอบมาให้กับคณะครู นักเรียน และประธานกองทุนหมู่บ้าน ในช่วงระหว่างวันที่ 13 – 27 กันยายน 2548 จำนวน 5 รุ่น ได้แก่ รุ่นที่ 1 โรงเรียนมัธยมศึกษา (สามัญเดิม) สังกัด สพท.พช2 จำนวน 60 คน รุ่นที่ 2 โรงเรียนมัธยมศึกษา (สามัญเดิม) สังกัด สพท.พช 1 จำนวน 65 คน รุ่นที่ 3 โรงเรียนมัธยมศึกษา (สามัญเดิม) สังกัด สพท.พช 3 จำนวน 85 คน รุ่นที่ 4 โรงเรียนขยายโอกาส (สปช.เดิม) สังกัด สพท.พช. 1-3 จำนวน 90 คน และรุ่นที่ 5 ประธานและสมาชิกกองทุนหมู่บ้านในอำเภอหล่มสัก จำนวน 120 คน รวมทั้งหมด 420 คน นอกจากนั้นทางโรงเรียนยังได้มีการจัดทำเอกสารและแผ่นซีดีเรื่อง โครงการธนาคารโรงเรียนและการจัดทำบัญชีรับ-จ่าย เบื้องต้น ตามแนวพระราชดำริ เพื่อแจกจ่ายเผยแพร่ให้แก่ผู้สนใจจำนวน 3,000 เล่ม และในรูปแบบของซีดีจำนวน 5,000 แผ่น ปัจจุบันโรงเรียนเป็นศูนย์กลางในการให้ความรู้เรื่องธนาคารโรงเรียนให้กับโรงเรียนที่สนใจทั้งในจังหวัดเดียวกันและจากจังหวัดอื่นๆ โดยมีโรงเรียนเครือข่ายธนาคารโรงเรียนที่ขณะนี้ได้ดำเนินการทั้งในส่วนของการธนาคารและในส่วนของการทำบัญชีรับ-จ่าย เต็มรูปแบบแล้ว 1 โรงเรียน โรงเรียนเครือข่ายที่ทำเฉพาะในส่วนของการออมทรัพย์จำนวน 6 โรงเรียน

ภาพที่ 37 การฝึกอบรมโครงการธนาคารและการอบรมการทำบัญชีรับ-จ่าย
ที่มา: ภาพจากแฟ้มโรงเรียน

การดำเนินโครงการธนาคารโรงเรียนของโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย เพชรบูรณ์นั้น เป็นโครงการที่มีการริเริ่มดำเนินการมานานอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีความพอประมาณ มีเหตุผลผลในเรื่องของการใช้เงินโดยการทำบัญชีรับ-จ่าย ส่วนที่เหลือก็เก็บออมเพื่อเป็นภูมิคุ้มกันในอนาคต ทางโรงเรียนได้ใช้เครือข่ายที่มีกับธนาคารในการแสวงหาองค์ความรู้ มีการเรียนรู้ร่วมกัน และส่งเสริมให้มีคุณธรรมความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ในการทำงานให้เกิดขึ้นกับนักเรียนได้เป็นอย่างดี

ผลการวิเคราะห์การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการบริหารโรงเรียน 4 ด้าน

จากการศึกษาเอกสารและการลงภาคสนามของผู้วิจัยพบว่าแนวทางการบริหารโรงเรียนของโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย เพชรบูรณ์ ซึ่งเป็นหนึ่งในโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง นั้น มิได้มีเพียงโครงการธนาคารโรงเรียนเท่านั้นที่สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แต่ยังมีหลักคิดและหลักการทำงานโดยมีการบูรณาการเชื่อมโยงกับการแก้ปัญหาตามสภาพภูมิสังคมของตนสะท้อนอยู่ในแต่ละด้านของการบริหารโรงเรียนเช่นเดียวกัน ผู้วิจัยจึงขอเสนอตามประเด็นของด้านงานบริหารของโรงเรียน ดังนี้

1. การบริหารด้านงานวิชาการ

โรงเรียนได้เริ่มดำเนินงานบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งไม่ได้จำกัดเฉพาะการทำธนาคารโรงเรียนแต่เพียงอย่างเดียว แต่ได้เชื่อมโยงเข้าสู่การจัดทำหลักสูตรบูรณาการ มีการจัดคาบเรียนเกี่ยวกับเรื่องราวของเศรษฐกิจพอเพียงโดยเฉพาะ นอกจากนั้นยังมีการจัดทำหนังสือเรื่อง “ฐานตามรอยพ่อ พออยู่ พอกินและพอเพียง” เพื่อใช้เรียนในห้องเรียน เนื้อหาในหนังสือครอบคลุมพระราชประวัติ พระราชกรณียกิจ พระราชดำริ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในโรงเรียนและชุมชน รวมถึงแบบประเมินผลหลังการเรียน ดังคำให้สัมภาษณ์ตอนหนึ่งของรองผู้อำนวยการโรงเรียนว่า

...โรงเรียนตอนนี้กำลังทำหลักสูตรบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียง แล้วก็ดำเนินการใช้แล้วในการเรียนการสอน ซึ่งเราจัดเป็นชั่วโมงของเศรษฐกิจพอเพียงโดยเฉพาะ นักเรียนสามารถซักถามความเข้าใจได้ หลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงเรียบร้อยแล้วนะครับ ตอนนี้เราก็เริ่มใช้อยู่ พอสิ้นปีก็จะมาประเมินกัน...

สอดคล้องกับครูท่านหนึ่งที่ได้กล่าวเสริมว่า

...ช่วงเช้าจะมีฐานเศรษฐกิจพอเพียง นักเรียนก็จะหมุนตามฐาน ม.1 – ม.6 ตามตารางการสอนที่ได้วางไว้ ถือว่าเป็นกิจกรรม ส่วนการบูรณาการเข้าหลักสูตรนั้น ผู้อำนวยการจะให้มืออยู่ในทุกรายวิชากลุ่มสาระ โดยเฉพาะสาระสังคมจะเป็นหลักที่ต้องรับไป 100% สาระอื่นๆ ให้บูรณาการ...

การประชุมนิเทศฐานตามรอยพ่อ

การทำกิจกรรมกลุ่ม

ภาพที่ 38 การประชุมนิเทศฐานตามรอยพ่อและการทำกิจกรรมกลุ่มของนักเรียน

ที่มา: ภาพจากแฟ้มโรงเรียน

นอกจากนั้น ผลการวิจัยพบว่าทางโรงเรียนได้มีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของบุคลากรในโรงเรียน โดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการดำเนินงานโดยเฉพาะอย่างยิ่งงานด้านวิชาการ ดังที่ได้ระบุไว้ในการจัดทำหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนว่า วิสัยทัศน์ใหม่ของโรงเรียน คือ “เศรษฐกิจพอเพียงเคียงคู่กาญจนาภิเษกวิทยาลัย เพชรบูรณ์” มีพันธกิจที่จะ “บริหารจัดการสถานศึกษา โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มีเป้าประสงค์ตอนหนึ่งที่ระบุชัดเจนถึงการจัดการศึกษาอย่างมีส่วนร่วมโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้คือ “ผู้เรียน ผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และมีเจตคติที่ดีต่อการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่คาดหวังให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน ผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียน ได้แก่ “การสร้างให้เกิดความตระหนักและซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีเจตคติที่ดีต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถนำแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตของตนเองได้อย่างถูกต้องเหมาะสม”

การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ให้ความสำคัญกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการสร้างเสริมเจตคติที่ดี การเผยแพร่องค์ความรู้และการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของแต่ละคนไว้ในการจัดทำหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนนั้นเป็นการแสดงให้เห็นการกำหนดทิศทางการพัฒนางานด้านวิชาการ ได้อย่างชัดเจน

2. การบริหารงานบุคคล

เนื่องจากโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย เพชรบูรณ์ เป็นโรงเรียนประจำ ครูและนักเรียนมีความใกล้ชิด และต้องมีการสอดส่องดูแลอย่างทั่วถึง การบริหารงานบุคคลของโรงเรียนจึงมีลักษณะของการมีส่วนร่วมช่วยกันทำงาน ผู้บริหาร ครู ซึ่งรวมถึงครูบ้านและครูโรงเรียน มีการแบ่งกลุ่มดูแลนักเรียน มีการปรับเปลี่ยนระบบการดูแลให้มีประสิทธิภาพอยู่เสมอ ดังคำสัมภาษณ์ของครูท่านหนึ่งว่า

...ที่นี่ตามระบบบริหารของโรงเรียน ครูจะแบ่งเป็น 2 อย่าง คือครูบ้าน กับครูที่โรงเรียน ครูบ้านจะไม่สอน เขารับเด็กนักเรียนตั้งแต่ 4 โมงเย็นดูแลจนถึงเช้า ครูที่โรงเรียนก็จะรับดูแลตั้งแต่เช้าแถวจนถึงเลิกเรียน เราก็ได้มีการปรับระบบการดูแลใหม่ให้ดูแลเด็กได้ในสัดส่วนที่น้อยลง โดยการกระจายจำนวนเด็กให้ทุกคนมีส่วนช่วยดูแล ก็มีตั้งแต่ผู้อำนวยการเรื่อยลงมาจนถึงครูทุกคน เอาจำนวนครูทั้งหมดหารจำนวนนักเรียน ก็แบ่งเป็นกลุ่มที่เล็กลงเหลือแค่ 8 คนต่อกลุ่มสำหรับนักเรียน ม.ปลาย ม.ต้นก็จะมากกว่านี้หน่อย ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับเมื่อก่อนครูประจำห้องต้องดูแลถึง 30 – 40 คน...

โรงเรียนมีการจัดระบบการบริหารงานบุคคลเพื่อตอบสนองต่อการดูแลนักเรียนให้ใกล้ชิดและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยผู้บริหารเข้ามามีส่วนร่วมในการแบ่งเบาภาระงานนี้ด้วยเช่นกัน ทั้งนี้หากพิจารณาถึงจำนวนบุคลากรทางการศึกษากับจำนวนนักเรียนของโรงเรียนก็จะเห็นได้ว่ามีสัดส่วนที่ดีมาก กล่าวคือ มีบุคลากร 62 คน นักเรียน 474 คน หรือคิดเป็นสัดส่วน 1:7 เท่านั้น แต่กระนั้นบุคลากรระดับผู้บริหารทุกคนก็เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลนักเรียนด้วยตนเอง การรับรู้ปัญหาทั้งในด้านของการจัดการและด้านนักเรียนจึงเป็นไปได้อย่างรวดเร็วและเข้าใจถึงประเด็นปัญหาได้อย่างถ่องแท้ สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ตอนหนึ่งของรองผู้อำนวยการโรงเรียนที่ได้กล่าวถึงการดูแลนักเรียน การรับรู้ลักษณะพฤติกรรมและการเห็นความสำคัญของการประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง ไว้ว่า

...เราเป็นครู เรามีโอกาสสัมผัสกับนักเรียนใกล้ชิดครับ โรงเรียนของเรา 24 ชั่วโมงต้องอยู่ใกล้ชิดกับนักเรียน คือพอเราเห็นเขา เราก็รู้เลยว่าเขามาจากครอบครัวรายใช้เงินอย่างฟุ่มเฟือย บางคนนี้สุดโต่งมากๆ เลยนะครับ ของที่ใช้นี้ต้องยี่ห้อดังๆ ดีๆ ถ้าเราไม่มี

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นภูมิคุ้มกัน เด็กเหล่านี้คงจะหลงระเหิดไปกับสิ่งชั่วๆ และ
 แพ้ชั้นของตะวันตก...

ภาพที่ 39 ทีมครูช่วยกันดูแลและให้คำแนะนำขณะที่นักเรียนดำเนินกิจกรรม
 ที่มา: ภาพจากแฟ้มของโรงเรียน

การสร้างองค์ความรู้ในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงอย่างถูกต้องให้กับครูจึงนับได้ว่าเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพราะครูเป็นทั้งผู้ดูแลเสมือนหนึ่งพ่อแม่และเป็นผู้สอนผู้ให้ความรู้กับนักเรียนอย่างถูกต้อง ผู้วิจัยพบว่าผู้บริหารและครูในโรงเรียนได้ให้ความสำคัญ และมีความเข้าใจในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นอย่างดี ดังคำสัมภาษณ์ตอนหนึ่งของรองผู้อำนวยการโรงเรียนว่า

...ผู้อำนวยการและคณะครูที่ไปอบรมก็จะมาถ่ายทอดให้กับคณะครูที่ไม่ได้ไปในช่วงการประชุมเสมอ โดยเน้นที่จะทำอย่างไรให้เข้าใจหลักเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างลึกซึ้งสามารถนำไปปฏิบัติได้ ถ้าเข้าใจแต่ไม่นำไปปฏิบัติก็ไม่เกิดประโยชน์ เราต้องสร้างตรงนี้ให้มาก ปลุกฝังระบบตรงนี้ให้ได้ ถ้าปลุกฝังได้แล้วนะ ก็จะเป็นประโยชน์กับครอบครัวเขาเอง แล้วพอหลายครอบครัวใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงก็จะเกิดประโยชน์ต่อประเทศชาติ...

ภาพที่ 40 การฝึกอบรมครูให้ความรู้ในเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียง
ที่มา: ภาพจากแฟ้มของโรงเรียน

แนวคิดเช่นนี้สอดคล้องกับการนำไปปฏิบัติจริงกับการสอนให้นักเรียนมีความเข้าใจในหลักเศรษฐกิจพอเพียง ดังที่ครูท่านหนึ่งได้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับการออมเงินที่ควรจะเป็นการออมเงินอย่างถูกต้องตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงไว้ตอนหนึ่งว่า

...ตัวอย่างที่ว่า มีเงินมาโรงเรียน 10 บาท ซื้อขนมไป 8 บาท เหลือ 2 บาท มาฝากครู ถือว่าเป็นการออม แต่ที่นี้เรามองว่าเป็นเพียงแค่การรับฝาก-ถอน ธรรมดา ต้องใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้พิจารณาการใช้จ่ายด้วยว่าจำเป็นต้องใช้จริงๆ เท่าไหร่ เหลือจึงนำมาฝาก เพราะตอนนี้มีโฆษณาชวนเชื่อให้ซื้อของกันเยอะ ถ้าเด็กจ่ายเท่าไรที่เหลือจึงมาออม เด็กก็จะไม่มีเงินออมหรือออมได้น้อย เด็กเราถือได้ว่ามีฐานะ เขาจึงไม่สนใจค่าของเงิน คล้ายๆกับเป็นการออมเพื่อจุดประสงค์อะไรบางอย่าง เช่นออมแล้วไปซื้อหนังสือการ์ตูน มือถือ เกมส์ อย่างนี้ก็ไม่ใช่เศรษฐกิจพอเพียงแล้ว แต่ถ้าเด็กอธิบายได้ว่าเขาซื้อไปทำอะไร เพราะอะไร ได้ครบตาม 3 ห่วง 2 เงื่อนไข ก็ถือว่าเป็นเศรษฐกิจพอเพียงได้...

ผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนในโรงเรียนที่ครูประเมินได้ว่าการเปลี่ยนแปลงนั้นก็เป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น นักเรียนมีการออม มีเหตุมีผลในการใช้จ่ายมากขึ้น ดังที่รองผู้อำนวยการโรงเรียนได้กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า

...มีการเปลี่ยนแปลงครับ มีมากด้วย ดูได้จากการออม การรู้จักทำบัญชีรายรับรายจ่ายของนักเรียน เห็นได้ว่านักเรียนมีความสงสารความรักต่อพ่อแม่มากขึ้น เราจะต้องปลูกฝังใน

เรื่องของการประหยัด การไม่ร้องขออะไรต่างๆ ที่มากเกินไปจนทำให้มากขึ้นในระบบ การศึกษาของเรา เยาวชนของชาติก็จะต้องมีความสุข มันคงและยั่งยืน...

สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์นักเรียนคนหนึ่งในเรื่องของการใช้จ่ายเงินที่ได้รับมาจากทางบ้านว่า “...ผมกลับบ้านทุก 2 อาทิตย์ครับ กลับบ้านครั้งหนึ่งก็ได้เงินมา 200 บาท ก็เหลือใช้ครับ บางครั้งเหลือเกือบ 100 บาท บางคนก็อาจจะเหลือน้อยกว่านี้บ้าง แต่ส่วนใหญ่เหลือครับ...”

จากข้อมูลข้างต้นนี้จะเห็นได้ว่า ผู้บริหารและครูของโรงเรียนมีความเข้าใจในเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียง ได้อย่างลึกซึ้งและสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของนักเรียน ทั้งยังสามารถทำให้เกิดผลการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีให้เกิดขึ้นกับนักเรียนได้อย่างชัดเจน

3. การบริหารด้านงานงบประมาณ

ถึงแม้ว่าโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย เพชรบูรณ์จะเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่แห่งหนึ่งในกลุ่มโรงเรียนกาญจนาภิเษกด้วยกัน ด้วยมีพื้นที่โรงเรียนถึง 191 ไร่ มีอาคารสถานที่พอเพียงต่อจำนวนบุคลากรและนักเรียน แต่ในด้านของงบประมาณในส่วนของการดำเนินงานนั้นกลับมีข้อจำกัดอยู่มากพอสมควร ดังคำสัมภาษณ์จากครูท่านหนึ่งว่า

...มีข้อจำกัดค่ะ ไม่พอ ถึงแม้จะดูเหมือนว่าค่าเทอมจะแพงกว่าทั่วไป แต่ในที่นี้คือ เด็กทานข้าว 3 มื้อ มีนมหลังอาหารทุกมื้อ มีค่าตัดผม เด็กผู้ชายจะตัดผม 2 สัปดาห์ครั้ง ค่าซักผ้าชุดต่างๆ ยกเว้นชุดชั้นใน ค่าเรียนพิเศษ ปีแรกจะแพงเกือบ 3 หมื่นบาทเพราะต้องมีเสื้อผ้าทุกชุดสำหรับ 7 วัน มีเตียง มีค่าคอมพิวเตอร์ ฯลฯ ถ้าพูดถึงห้องปฏิบัติการต่างๆ เราก็ได้มาตรฐานเหมือนกับโรงเรียนมัธยมประจำอำเภอ ไม่ได้มีอะไรที่แตกต่าง...

มุมมองของผู้บริหารที่มีต่อข้อจำกัดของการบริหารด้านงานงบประมาณนั้น ตั้งอยู่บนพื้นฐานแนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ไม่ได้ใช้งบประมาณเป็นตัวตั้งในการขับเคลื่อนโครงการต่างๆ แต่ใช้หลักเหตุผลและการแสวงหาความร่วมมือ เป็นตัวขับเคลื่อน ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างของการดำเนินโครงการธนาคารโรงเรียน ตามที่รองผู้อำนวยการโรงเรียนได้ให้สัมภาษณ์ไว้ตอนหนึ่งว่า

...เรื่องงบประมาณ ถ้าเราทำจริงๆ ด้วยความรู้จักความพอประมาณ ไม่น่ามีปัญหาจะคิดแบบเศรษฐกิจพอเพียง แต่ถ้าเราคิดแบบต้องการแต่งงบประมาณ แบบนี้เราจะทำโครงการอะไรไม่ได้ อย่างธนาคารโรงเรียนของเรา แรกๆเลยนั้นก่อนที่จะจะเริ่มดำเนินการ เราก็ไปหาแหล่งที่เขามี คือธนาคารออมสิน เราไปหาเขาเอง ธนาคารอยู่ใกล้กับเรา นักเรียนก็คุ้นเคยและเขาก็เป็นธนาคารของรัฐ เราก็เข้าไปขอความช่วยเหลือ...

การรู้จักแสวงหาความร่วมมือจากเครือข่ายและองค์กรภายนอกจึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่โรงเรียนใช้ในการขอความร่วมมือในการดำเนินโครงการของโรงเรียน โดยที่มีลักษณะแบบค่อยเป็นค่อยไป แล้วสร้างให้ยั่งยืนเป็นระบบ สามารถอยู่ได้ด้วยตัวเอง ดังที่ครูผู้ดูแลระบบธนาคารโรงเรียนท่านหนึ่งได้กล่าวไว้ว่า

...ตอนต้นครั้งแรกที่เปิด เราไปติดต่อธนาคารออมสิน เขาจะมีฝ่ายส่งเสริมกิจกรรมเยาวชน ก็ไปอบรมประมาณ 2 วัน อบรมระบบคอมพิวเตอร์ให้ใช้โปรแกรมเดียวกับธนาคารออมสิน อบรมนี้หมายถึงอบรมนักเรียน ครูทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา เราไปเก็บความรู้เฉยๆ ธนาคารก็จัดให้มีพี่เลี้ยงมาช่วยดูแลในตอนต้น หลังจากนั้นเราก็มีฝึกสอนนักเรียนชุดไหนจะมาปฏิบัติในปีหน้า เทอม 2 ปีนี้ก็ต้องเริ่มมาฝึกงาน ตอนนั้นก็ถือว่าค่อนข้างสมบูรณ์ เป็นระบบแล้ว ไม่ต้องเข้าไปยุ่งมาก...

หากมีแนวคิดที่ดี มีเหตุมีผล และรู้จักแสวงหาความรู้ ความร่วมมือจากแหล่งที่มีความพร้อมแล้ว การดำเนินโครงการหรือกิจกรรมใดๆ ก็สามารถที่จะกระทำได้ โดยปัจจัยในเรื่องของงบประมาณนั้นไม่ได้เป็นปัจจัยหลักในการตัดสินใจในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรม ดังตัวอย่างของการริเริ่มและดำเนินโครงการธนาคารโรงเรียนของโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย เพชรบูรณ์ที่ได้เริ่มดำเนินงานมาอย่างค่อยเป็นค่อยไปตั้งแต่ปี 2544 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งมีความลงตัวและเป็นต้นแบบระบบธนาคารโรงเรียนแห่งหนึ่งที่มีประสิทธิภาพ ให้กับโรงเรียนที่สนใจอื่นๆ ทั่วไป

4. การบริหารด้านงานบริหารทั่วไป

โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย เพชรบูรณ์ จัดได้ว่ามีความพร้อมด้านอาคารสถานที่ โรงเรียนมีอาคารกาญจนาภิเษก 3 อาคาร อาคารศูนย์กีฬา อาคารพยาบาล โรงครัว แพลตฟอกอาศัย

สำหรับครู หอนอน และสนามกีฬาต่างๆ หากพิจารณาเปรียบเทียบกับจำนวนนักเรียนในโรงเรียน ซึ่งมีรวมทั้งหมดประมาณ 670 คน ก็จะพบว่าโรงเรียนมีศักยภาพที่จะรองรับนักเรียนเพิ่มเติมได้อีก อย่างไรก็ตามปัจจัยในการขยายเพิ่มปริมาณนักเรียนนั้น โรงเรียนไม่ได้พิจารณาแต่เรื่องความพร้อมของอาคารสถานที่เพียงอย่างเดียว หากแต่ได้พิจารณาในเรื่องความพร้อมของบุคลากร งบประมาณ และความพร้อมในด้านอื่นๆ ประกอบด้วย

ภาพที่ 41 บริเวณด้านหน้าอาคารกาญจนาภิเษกและอาคารเรียน

สนามฟุตบอล

ด้านหน้าอาคารหอนอน

ภาพที่ 42 บริเวณสนามฟุตบอลและด้านหน้าอาคารหอนอน

ในด้านบทบาทการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนกับโรงเรียนนั้น ผลการวิจัยพบว่ามีลักษณะที่แตกต่างจากโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงอื่นๆ ในประเด็นที่โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย เพชรบูรณ์ก่อตั้งมาจากส่วนกลาง ในขณะที่โรงเรียนอื่นๆ มีที่มาจากชุมชน คนในชุมชนยกที่ดิน หรือร่วมกันก่อตั้งโรงเรียน ทำให้ความรู้สึกรักของการเป็นเจ้าของ รวมถึงการมีส่วนร่วมในการดูแลมีอยู่มาก สถานที่ตั้งของโรงเรียนกาญจนาภิเษกไม่ได้ตั้งอยู่ในตัวชุมชนแต่แยกออกมาอยู่ในบริเวณรอบนอกชุมชน ซึ่งประชากรไม่หนาแน่นมากนัก ผู้ปกครองส่วนใหญ่ของนักเรียนในโรงเรียนจะ

เป็นคนจากนอกพื้นที่ที่ส่งบุตรหลานมาให้เรียนประจำ ซึ่งลักษณะการเรียนแบบประจำทำให้โรงเรียนมีความจำเป็นที่ต้องมีระบบการดูแลที่เข้มงวด ทำให้มีรูปแบบที่ปิด ไม่สามารถเปิดกว้างให้นักเรียนหรือชุมชนคนภายนอกเข้าออกได้อย่างอิสระทั้งนี้ก็เพื่อความปลอดภัยของนักเรียน โรงเรียนจึงได้ให้ความสำคัญกับการเข้าร่วมในกิจกรรมของชุมชน มีการเชิญวิทยากรท้องถิ่นมาให้ความรู้กับนักเรียน และมุ่งเน้นการประสานความร่วมมือ การสร้างเครือข่ายกับองค์กรต่างๆ ดังเช่น การประสานงานกับธนาคารออมสินเพื่อการก่อตั้งธนาคารโรงเรียน เป็นต้น ทักษะดังกล่าวข้างต้นนี้สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของครูท่านหนึ่งที่ได้ให้ไว้กับผู้วิจัยว่า

...โรงเรียนเราก็เหมือนกับโรงเรียนปิด ชุมชนก็จะไม่กล้าเข้าเพราะเหมือนกับเป็นโรงเรียนลูกคนรวย ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ปกครอง กำนันและ อบต. ที่เข้ามาช่วยเราบ่อยๆ โรงเรียนจะเข้าหาชุมชนแถวนี้ อย่างเช่นการแห่เทียน เราก็จะไปเข้าร่วมแห่กับวัดในชุมชน มีการแสดงร่วมกัน มีการเชิญชวนคนในชุมชนมาสอนอาชีพในโรงเรียน มีการสอนการสานตระกร้าซึ่งเป็นอาชีพท้องถิ่น การเลี้ยงเนื้อเยื่อ ฯลฯ...

การบริหารด้านบริหารทั่วไปของโรงเรียนกาญจนาภิเษกนั้นเป็นไปอย่างค่อยเป็นค่อยไป โรงเรียนไม่ได้มุ่งเน้นการเจริญเติบโตในเชิงปริมาณด้วยการเพิ่มเด็กนักเรียนให้มากขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับอาคารสถานที่ที่มี หากแต่พยายามที่จะปรับวางระบบการดูแลนักเรียนให้มีประสิทธิภาพที่สุดก่อน เน้นการดูแลที่ทั่วถึง ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในเรื่องของการปรับระบบครูดูแลในส่วนของการบริหารด้านงานบุคคล สำหรับประเด็นในด้านการร่วมมือกับชุมชนภายนอกนั้น โรงเรียนได้ปรับให้สอดคล้องกับสภาพตามความเป็นจริงของภูมิสังคมของโรงเรียน โดยอาศัยการสร้างเครือข่ายแสวงหาความร่วมมือจากภายนอกจนสามารถนำไปสู่การพัฒนากิจกรรมธนาคารโรงเรียนที่สอดคล้องกับแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงได้เป็นอย่างดี สำหรับความสัมพันธ์กับชุมชนในท้องถิ่นนั้น โรงเรียนได้ปรับตัวเองโดยการเข้าหาชุมชน ทำให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น โดยสังเกตได้จากการร่วมมือของกำนัน องค์การบริหารส่วนตำบล และวิทยากรท้องถิ่นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนการสอนรวมถึงการช่วยพัฒนาอาคารสถานที่ให้กับโรงเรียน

4. โรงเรียนบ้านเหล่ากกหุ้งสว่าง จังหวัดขอนแก่น

ทางเข้าโรงเรียน

สนามฟุตบอลหน้าอาคารเรียน

ภาพที่ 43 บริเวณทางเข้าโรงเรียนบ้านเหล่ากกหุ้งสว่างและสนามฟุตบอลหน้าอาคารเรียน

ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของโรงเรียน

โรงเรียนบ้านเหล่ากกหุ้งสว่างเป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา เปิดสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาลปีที่ 1 – มัธยมศึกษาปีที่ 3 ตั้งอยู่ในหมู่บ้านเหล่ากกหุ้ง ตำบลสวนหม่อน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 2 โรงเรียนมีพื้นที่ทั้งหมด 10 ไร่ 1 งาน 51 ตารางวา มีจำนวนนักเรียนรวม 168 คน ผู้บริหารและบุคลากรครูรวม 14 คน เขตบริการของโรงเรียนครอบคลุม 2 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่บ้านเหล่ากกหุ้ง และหมู่บ้านสว่าง

โรงเรียนบ้านเหล่ากกหุ้งสว่างเป็นโรงเรียนที่ครูและชาวบ้านได้ร่วมกันสละที่ดินและทุนทรัพย์ก่อสร้างอาคารเรียน เริ่มเปิดทำการสอนครั้งแรกเมื่อวันที่ 6 เมษายน 2480 โรงเรียนมีบทบาทเป็นศูนย์กลางของชุมชนทั้งสองหมู่บ้านในการทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น งานประเพณีวันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันสงกรานต์ งานกีฬา งานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ ฯลฯ ประชากรในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการเกษตร ปลูกข้าว พืช ผัก ผลไม้ และทอผ้า มีรายได้เฉลี่ยประมาณ 5,000 บาทต่อปี มีความเป็นอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูล ช่วยเหลือกันแบบพี่แบบน้อง โดยมีวัดป่าบ้านเหล่ากกหุ้งเป็นศูนย์กลางในการทำกิจกรรมต่างๆของชุมชน มีหลวงพ่อบุญศรี ชاکโร เป็นเจ้าอาวาสวัด ซึ่งท่านเป็นทั้งผู้นำทางด้านจิตใจและการพัฒนา ดังจะเห็นได้จากการร่วมแรงร่วมใจกันของชุมชนในการพลิกพื้นที่ดินเสื่อมโทรมจำนวน 189 ไร่ในบริเวณที่สาธารณะของหมู่บ้านให้กลับอุดม

สมบูรณ์ได้ในเวลาเพียง 5 ปี ซึ่งผู้วิจัยสังเกตพบว่าชุมชนให้ความเคารพศรัทธาและเชื่อฟังคำแนะนำของท่านเจ้าอาวาสเป็นอย่างมาก ดังคำกล่าวตอนหนึ่งของผู้อำนวยการโรงเรียนว่า

...หลวงพ่อมิมีบทบาทมาก ท่านกระตุ้นได้ดีมาก กระตุ้นผู้บริหารแล้วก็สามารถที่จะกระตุ้นครูต่อ ต้องไปทำ ไปขยายต่ออย่างไร แบบนี้นะท่านสามารถกระตุ้นได้ดี นอกจากนั้นยังไปจนถึงชุมชนว่าโรงเรียนเขาจะเป็นอย่างนี้แล้วนะ ชาวบ้านต้องเข้าใจนะว่าการเรียนการสอนต้องเป็นแบบนี้ ท่านเชื่อมั่นให้เสร็จเลย ท่านทันสมัย ท่านพยายามทำให้ชุมชนทั้งหลายเข้าใจ...

ภาพที่ 44 ชุมชนในหมู่บ้านเข้าร่วมทำบุญและฟังธรรมอย่างสม่ำเสมอ
ที่มา: ภาพจากแฟ้มของโรงเรียน

จากความข้างต้นนี้ก็สามารถสรุปได้ว่า โรงเรียนบ้านเหล่ากกหุ้งสว่างมีสภาพภูมิสังคมที่เป็นลักษณะของชุมชน “บวร” กล่าวคือ แวดล้อมไปด้วยความร่วมมือ ร่วมใจในการพัฒนาจากบ้าน วัด และโรงเรียน โดยที่บทบาทของวัดนั้นมีอิทธิพลต่อแนวคิดและวิธีดำเนินงานของชุมชนเป็นอย่างมาก

ความเป็นมาของการเป็นโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง

โรงเรียนบ้านเหล่ากกหุ้งสว่างได้รับการคัดเลือกจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยกลุ่มงานเศรษฐกิจพอเพียง ให้เป็นหนึ่งในโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงจากโครงการกิจกรรมสหกรณ์โรงเรียนในปี 2548 อย่างไรก็ตามโครงการสหกรณ์โรงเรียนนี้มีได้เป็นโครงการที่ริเริ่มดำเนินการในปี 2548 หากแต่เป็นโครงการที่ทางโรงเรียนได้ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องยาวนานโดยเริ่มต้นก่อตั้งในปี 2533 แนวคิดเริ่มต้นมาจากความต้องการ

ของชุมชนซึ่งรวมถึงนักเรียนในโรงเรียนที่ต้องเดินทางไกลเพื่อซื้อสินค้า จึงได้เสนอให้มีการจัดตั้งร้านค้าขึ้น ซึ่งครูท่านหนึ่งได้กล่าวไว้ว่า

...เพราะการซื้อสินค้าอะไรต่างๆ ไม่สะดวกเลยมีเสียงเรียกร้องจากชุมชนให้เปิดสหกรณ์...
ตอนนั้นยังไม่ได้ใช้ชื่อว่าสหกรณ์แต่มีเป้าหมายเพียงแค่ว่าให้มีร้านค้าเพื่อที่จะได้ซื้อสินค้า
เล็กๆจะได้ไม่มีปัญหาในการเดินทางไกลๆ ก็คิดง่ายๆกันเพียงแค่นั้น...

จากจุดเริ่มต้นนั้นโรงเรียนจึงได้มีการศึกษาการจัดตั้งสหกรณ์ซึ่งแนวทางในการจัดตั้งมาจากการศึกษาดูงานและนำมาพัฒนาต่อยอดร่วมกัน ดังที่ครูท่านหนึ่งได้ให้สัมภาษณ์ว่า “...ความรู้ในการจัดตั้งสหกรณ์มาจากครู ก็มาจากประสบการณ์ที่ไปดูงาน แล้วก็มาช่วยกันทำ...” และต่อมาก็ได้ดึงความร่วมมือจากทั้งสองหมู่บ้านให้มาร่วมกัน จึงได้ตั้งชื่อว่า สหกรณ์ชุมชนบวรสามัคคีธรรม เป็นการระดมทุนจากครู นักเรียนและชุมชนจากทั้งสองหมู่บ้าน

ภาพที่ 45 บรรยากาศภายนอกและภายในสหกรณ์

จากรายงานผลการดำเนินโครงการและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนบ้านเหล่ากุ่มสว่าง (มปป.) ที่ได้นำเสนอต่อกลุ่มงานเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาตินั้น ได้สรุปวิธีการดำเนินงานของสหกรณ์ชุมชนบวรสามัคคีธรรม ไว้ดังต่อไปนี้

1. วัตถุประสงค์ของการดำเนินงานสหกรณ์ชุมชนบวรสามัคคีธรรม

- เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ หลักการสหกรณ์และวิธีการจัดการสหกรณ์
- เพื่อให้นักเรียนเห็นความสำคัญและประโยชน์ของการจัดกิจกรรมสหกรณ์

- เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงจากกิจกรรมสหกรณ์
- เพื่อปลูกฝังให้นักเรียนเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม มีความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ ความสามัคคี ความขยัน ความอดทน ความประหยัด และการช่วยเหลือแบ่งปัน
- เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้และเป็นการบูรณาการเข้ากับกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ
- เพื่อบริการสินค้าที่มีคุณภาพ ราคาถูกให้แก่นักเรียนและชุมชน
- เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้นักเรียนและชุมชนมีรายได้พิเศษ

2. การดำเนินงานสหกรณ์ชุมชนบวรสามัคคีธรรม

โรงเรียนได้จัดให้มีการดำเนินงานสหกรณ์แบบครบวงจร กล่าวคือมีการแบ่งเป็นกิจกรรมหลักๆ ที่เกี่ยวข้องออกเป็น 3 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมร้านค้าสหกรณ์ กิจกรรมออมทรัพย์ และกิจกรรมส่งเสริมการผลิต ซึ่งแต่ละกิจกรรมมีรายละเอียดวิธีการดำเนินงานดังนี้

2.1 กิจกรรมร้านค้าสหกรณ์

โรงเรียนได้เปิดรับสมาชิกสหกรณ์กับ ครู นักเรียน และชุมชน โดยให้ถือหุ้นอย่างน้อยคนละ 1 หุ้น หุ้นละ 10 บาท จำกัดการถือหุ้นสูงสุดต่อคนห้ามเกิน 50 หุ้น ปัจจุบันมีจำนวนสมาชิกทั้งหมด 273 คน นับเป็นจำนวนหุ้นได้ 5,111 หุ้นเป็นเงิน 51,110 บาท หากเมื่อเทียบกับจำนวนครัวเรือนในชุมชนที่มีอยู่ประมาณ 250 กว่าหลังคาเรือนแล้ว ก็จะพบว่าคนในชุมชนนั้นมีส่วนร่วมเป็นสมาชิกสหกรณ์ในสัดส่วนที่สูงมาก คณะกรรมการดำเนินงานสหกรณ์มาจากการเลือกตั้งในที่ประชุมใหญ่ ประกอบไปด้วย

- ประธาน ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเหล่ากกหุ้งสว่าง มีหน้าที่ให้คำปรึกษาในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของสหกรณ์

- รองประธาน ได้แก่ ผู้นำชุมชนในหมู่บ้านเขตบริการของโรงเรียน 2 หมู่บ้าน คือ บ้านเหล่ากกหุ้ง และบ้านสว่าง มีหน้าที่ในการตรวจสอบการดำเนินงานของสหกรณ์

- เลขานุการ ได้แก่ ตัวแทนครูในโรงเรียน 2 คน มีหน้าที่ดำเนินการรับสมัครสมาชิก การหมดสมาชิกภาพ การจัดทำทะเบียน และการกำหนดระเบียบการ

- เภรณญก ใ้แก่ตัวแทนครูในโรงเรียน 2 คน มีหน้าที่รับเงินจากนักเรียนในการขายสินค้า จัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย จัดสรรกำไรและเงินปันผล โดยมีระเบียบในการจัดสรรเงินกำไรในสัดส่วนดังนี้คือ เหลือค้ินสหกรณ์ 45% ปันผลใ้กับผู้อือหุ้น 30% ตอบแทนกรรมการ 22% บำรุงโรงเรียน 2% และกิจกรรมสาธารณประโยชน์ 1%

- ฝ่ายจัดซื้อสินค้า ประกอบด้วยครู 2 คน จัดซื้อสินค้าตามความต้องการของสมาชิก และซื้อผลผลิตของสมาชิกมาจำหน่ายในสหกรณ์

- ฝ่ายตรวจรับสินค้า ประกอบด้วยครู 2 คน และนักเรียน 5 คน มีหน้าที่ตรวจรับสินค้า เขียนป้ายราคา และเรียงสินค้า

- ฝ่ายขาย ประกอบด้วยครู 3 คน และนักเรียน 20 คน สลับกันเข้าเวร โดยแต่ละวันจะมีครู 1 คนและนักเรียน 4 คนเป็นผู้ขายสินค้า วันจันทร์ถึงวันศุกร์เปิดขาย 3 รอบเวลา ใ้แก่ 7.00 น. – 8.00 น. , 11.30 น. – 12.30 น. และ 15.30 น. – 17.00 น. วันเสาร์เปิดเฉพาะเวลา 7.00 น. – 9.00 น. และปิดทำการในวันอาทิตย์

- ฝ่ายตรวจยอดซื้อของสมาชิก ประกอบด้วย ครู 2คน และนักเรียน 2 คน มีหน้าที่สำรวจยอดซื้อสินค้าของสมาชิก และจัดทำบัญชีสรุปยอดซื้อสินค้าเป็นรายเดือน

- ฝ่ายตรวจบัญชีการเงิน ใ้แก่ครู 1 คน มีหน้าที่ตรวจสอบบัญชีที่เกี่ยวกับการเงินทุกประเภท

- ฝ่ายรักษาความปลอดภัยและรักษาความสะอาด ดูแลโดยนั้กการภารโรง 1 คน

ภาพที่ 46 นักเรียนกำลังจัดเรียงสินค้าและขายสินค้าในสหกรณ์
ที่มา: ภาพจากแฟ้มของโรงเรียน

จากการดำเนินงานสหกรณ์ข้างต้นนี้ก็จะพบว่าเป็นการดำเนินงานอย่างมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย และได้ให้ความสำคัญกับการตรวจสอบและความโปร่งใส โดยที่บทบาทหน้าที่การตรวจสอบนี้เป็นของตัวแทนชุมชนจากทั้งสองหมู่บ้าน สำหรับในด้านการสร้างองค์ความรู้ และคุณธรรมจริยธรรมในการทำงานนั้น ครูและนักเรียนเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญ

2.2 กิจกรรมออมทรัพย์

กิจกรรมออมทรัพย์เป็นอีกหนึ่งกิจกรรมที่ทางโรงเรียนบ้านเหล่ากุ่มสว่างต้องการส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักการประหยัด อดออม โดยครูประจำชั้นเป็นผู้รับฝากเงินจากนักเรียนซึ่งเป็นเงินที่ได้มาจากการหารายได้พิเศษจากการช่วยงานในโครงการพิเศษของโรงเรียน หรือเงินที่เหลือจากการใช้จ่ายประจำวัน การรับฝากจะรับฝากเป็นประจำทุกวันและนำเข้าธนาคารออมสินเดือนละครั้ง โดยครูประจำชั้นจะเป็นผู้ทำบัญชีรับฝากและนำเข้าธนาคารให้กับนักเรียนเป็นรายบุคคล

2.3 กิจกรรมส่งเสริมการผลิต

กิจกรรมส่งเสริมการผลิตที่โรงเรียนได้จัดทำ ได้แก่ การเลี้ยงปลานิล การเพาะเห็ด การทำดอกไม้ประดิษฐ์ การทำไม้กวาดทางมะพร้าว และขนมต่างๆ ผลผลิตที่ได้จากกิจกรรมเหล่านี้จะขายให้กับสหกรณ์โรงเรียนเพื่อจำหน่ายให้กับชุมชน นอกจากนั้นกิจกรรมส่งเสริมการผลิตยังเป็นกิจกรรมที่มีการบูรณาการเข้ากับกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ

บ่อเลี้ยงปลานิล

นักเรียนกำลังตัดเห็ด

ภาพที่ 47 บ่อเลี้ยงปลานิลและภาพนักเรียนกำลังตัดเห็ด

ที่มา: ภาพจากแฟ้มของโรงเรียน

จากความเป็นมาของการเป็นโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงและกิจกรรมที่โรงเรียนบ้านเหล่ากกหุ้งสว่างได้ดำเนินการนั้นพบว่าโรงเรียนได้ดำเนินกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน มีการร่วมมือของวัดและชุมชนอยู่ในระดับมากทั้งในด้านการเป็นร่วมดำเนินงาน ผู้ตรวจสอบและยังเป็นผู้รับบริการ นอกจากนี้กิจกรรมเหล่านี้มีโรงเรียนเป็นศูนย์รวมของการทำงานและการบูรณาการสู่การเรียนรู้ ทำให้นักเรียนมีโอกาสดำเนินปฏิบัติและได้เสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ อันได้แก่ ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ ความอดทน การเสียสละ การตรงต่อเวลา การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สอดคล้องกับรายงานผลการดำเนินโครงการและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนที่ได้นำเสนอไว้ในส่วนของผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนตอนหนึ่งว่า นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อสหกรณ์ มีโอกาสทดสอบความสามารถของตนเองในการทำงาน รู้จักแก้ปัญหาจากการปฏิบัติงาน เกิดความภูมิใจ ความรัก ความสามัคคี ความสัมพันธ์อันดีในระหว่างเพื่อน ครูและชุมชน และในภาพรวมนักเรียนรักโรงเรียนมากขึ้นเป็นต้น

ผลการวิเคราะห์การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการบริหารโรงเรียน 4 ด้าน

โรงเรียนบ้านเหล่ากกหุ้งสว่างเป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษานานาชาติเล็ก และมีสภาพภูมิสังคมที่ใกล้ชิดกับชุมชนและวัด โรงเรียนจึงเป็นศูนย์กลางของการจัดกิจกรรม การเผยแพร่ความรู้ และการจัดบริการให้กับชุมชน ดังจะเห็นได้จากการจัดตั้งสหกรณ์ชุมชนบวรสามัคคีธรรม กิจกรรมออมทรัพย์ และกิจกรรมส่งเสริมการผลิต ที่โรงเรียนมีบทบาทอย่างมากใน

การจัดการบริหาร สิ่งเหล่านี้ได้มีผลต่อการบริหารโรงเรียนดังรายละเอียดของการบริหารโรงเรียน 4 ด้าน ดังนี้

1. การบริหารด้านงานวิชาการ

โรงเรียนบ้านเหล่ากกหุ้งสว่าง ได้ให้ความสำคัญกับการบูรณาการกิจกรรมสหกรณ์ กิจกรรมออมทรัพย์ และกิจกรรมส่งเสริมการผลิตเข้ากับการจัดการเรียนการสอนและได้มีการทำมาก่อนการเข้าเป็นโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง ดังคำกล่าวตอนหนึ่งของผู้อำนวยการโรงเรียนว่า “...เราบูรณาการการบริหารสหกรณ์เข้ามาในการเรียนการสอน โยงเข้ามาในหลักสูตร ความจริงเราทำมาก่อนแล้ว...” ผลการวิจัยพบว่าในการบูรณาการกิจกรรมเข้าสู่หลักสูตรนั้นได้มีการปรับตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ ตัวอย่างการบูรณาการในแต่ละกลุ่มสาระสามารถสรุปได้ดังนี้ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์บูรณาการในเรื่องของสารอาหาร สารเคมีและวัตถุกันเสีย กลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ในเรื่องของการทำบัญชี รับ-จ่าย กำไร-ขาดทุน การชั่งตวงวัด กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โดยการอ่าน การเขียนรายการวัตถุดิบ สินค้า การเรียงความในกิจกรรมสินค้าที่ผลิต หรือกิจกรรมของสหกรณ์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาในด้านของการเลือกซื้ออาหาร วัตถุดิบ การพิจารณาวันผลิตและวันหมดอายุ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยีซึ่งได้บูรณาการองค์ความรู้ของชุมชนในเรื่องของการประดิษฐ์ไม้กวาดทางมะพร้าว การเพาะเห็ด ดอกไม้ประดิษฐ์และขนมต่างๆ

ในด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนก็จัดได้ว่าชุมชนมีความใกล้ชิดและมีส่วนร่วมในการให้ความรู้และดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนเป็นอย่างมาก ดังคำกล่าวตอนหนึ่งของผู้อำนวยการโรงเรียนว่า

...ชาวบ้านให้ความร่วมมือดีมากครับ เช่น โรงเรียนของเราต้นहुกวางหล่นทุกวัน ก็มาทำไม้กวาด ทำแล้วก็นำไปขายที่สหกรณ์ได้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาช่วยสอน แนะนำรวมถึงการปลูกผัก การเลี้ยงปลานิลก็ได้ผู้ใหญ่ในหมู่บ้านมาแนะนำ...

แม้กระทั่งโครงการสหกรณ์ที่ต้องใช้พื้นฐานการจัดการทางเศรษฐศาสตร์ ทางโรงเรียนก็ได้อาศัยการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมจากเครือข่ายของชุมชนหรือของวัด ดังคำสัมภาษณ์อีกตอนหนึ่งของผู้อำนวยการว่า

...เราไม่ได้เรียนเศรษฐศาสตร์มาครับ เราก็จะปรึกษาท่านผู้รู้ที่เป็นญาติสนิทของเราครับ
ก็ทางธนาคารที่เป็นลูกศิษย์ของหลวงพ่อนี้แหละครับ ท่านเป็นคนช่วยแนะนำครับ...

ในด้านของการเสริมสร้างจิตสำนึกของความพอเพียงนั้น ผลการวิจัยพบว่าโรงเรียนมี
ความตื่นตัวและให้ความสำคัญ ดังจะเห็นได้จากกิจกรรมหลังเคารพธงชาติ ที่ทุกเช้าจะมีตัวแทนเด็ก
มัธยมสลับกันมายกตัวอย่างเศรษฐกิจพอเพียงที่ด้านหน้าเสาธง ดังตัวอย่างนักเรียนคนหนึ่งที่ได้เล่า
ถึงวิธีการใช้เงินอย่างพอเพียง โดยยกตัวอย่างการมีเงินที่ไม่มากเพียง 10 บาท ก็สามารถจัดการได้
อย่างพอเพียงว่า

...ต้องรู้จักใช้อย่างพอประมาณและมีเหตุมีผลในการใช้จ่าย มีเงินน้อยก็สามารถเก็บออม
เพื่อเป็นภูมิคุ้มกันได้ในยามจำเป็น ทุกคนสามารถออมเงินได้ทั้งนั้น มีน้อยก็ออมน้อยให้
สมกับความเป็นจริง ออมวันละ 1 บาท ก็จะสามารถถือได้ว่าเราได้รู้จักการสร้าง
ภูมิคุ้มกันให้กับตนเอง รู้จักใช้เงินที่พอเพียงไม่เกินตัว...

ซึ่งกิจกรรมที่ทำเช่นนี้ทุกวันเป็นการสร้างความรู้ ความเข้าใจ ในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้
เกิดขึ้นกับเด็กนักเรียน ทั้งยังเป็นส่งเสริมภาวะผู้นำให้กับเด็กๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับมัธยมซึ่ง
ถือว่าเป็นรุ่นพี่ในโรงเรียนในการเป็นทั้งผู้นำ และเป็นผู้ถ่ายทอดแนวคิดที่ดีๆ สู่รุ่นน้อง

อย่างไรก็ตามในมุมมองของผู้อำนวยการและคุณครูแล้วก็ยังมีความเป็นห่วงต่อกระแส
บริโภคนิยมในปัจจุบันที่อาจจะส่งผลกระทบต่อทัศนคติและพฤติกรรมของเด็กนักเรียน ดังคำ
สัมภาษณ์ของผู้อำนวยการตอนหนึ่งว่า

...เรื่องกระแสภายนอกเราก็คงกลัวว่าภูมิคุ้มกันที่เราจะมีด้านไม่อยู่...โรงเรียนของเรา
พยายามที่จะสอนเด็กของเราแบบเศรษฐกิจพอเพียง ในขณะเดียวกันภาคธุรกิจที่อยู่ข้าง
นอกที่มุ่งผลกำไรก็พยายามเหลือเกินทั้งสิ้น ทั้งกระแสการบริโภค เราก็คงกลัวว่าจะด้าน
กระแสไม่อยู่...

คำกล่าวข้างต้นนี้มีความสอดคล้องกับการสังเกตของผู้วิจัยที่พบว่าเด็กในระดับมัธยมมี
พฤติกรรมตามกระแสแฟชั่น เช่น การสะพายเป้หลัง การขี่มอเตอร์ไซด์ไปหาเพื่อน การฟังเพลง ฯลฯ

ซึ่งขณะนี้กำลังเป็นที่นิยมในหมู่เด็กวัยรุ่นในชุมชน ทางโรงเรียนได้ตระหนักเห็นถึงแนวโน้มของปัญหาเหล่านี้ จึงคิดริเริ่มโครงการที่จะดึงนักเรียนเข้าสู่วิถีชีวิตของชุมชน โดยอาศัยจุดแข็งที่ชุมชนมี ซึ่งได้แก่ วัด กิจกรรมที่จะจัดก็ดำเนินการก็เป็นกิจกรรมที่เน้นในเรื่องของเข้าหาหลักธรรม มุ่งเน้นที่การปฏิบัติเพื่อเป็นการช่วยสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีให้เกิดขึ้นกับนักเรียน ดังกล่าวตอนหนึ่งของผู้อำนวยการที่ว่า

...ตอนนี้ผมกำลังทำโครงการให้เด็กทุกคนเข้าวัดทุกวันพระ ให้ฝึกความเอื้อเฟื้อบริการ สังคมบ้าง ไปวัดไปกวาดลานวัด นอกเหนือไปจากการปฏิบัติธรรมทำสมาธิซึ่งเรามีทุกวันในตอนเช้า โดยให้เดินอย่างสงบนิ่ง อันนี้เรามีเป็นปกติ...

การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนบ้านเหล่ากกหุ้งสว่างเป็นการจัดที่เน้นบูรณาการกิจกรรมที่หลากหลายและส่วนใหญ่มีที่มาจากสภาพของปัญหา หรือสภาพวิถีชีวิตที่คนในชุมชนนั้นมีอยู่ มีการขยายผลออกมาสู่การจัดการเรียนการสอนให้กับนักเรียนซึ่งก็เป็นลูกเป็นหลานของชนในชุมชน มีการแสวงหาความรู้ร่วมกับชุมชนและสามารถดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงาน

2. การบริหารงานบุคคล

หากจะพิจารณาในด้านจำนวนของบุคลากรที่มีในโรงเรียนต่อสัดส่วนของนักเรียนก็อาจจะกล่าวได้ว่าพอเพียง กล่าวคือ โรงเรียนมีครูทั้งหมด 13 คน และนักเรียน 168 คน หรือคำนวณได้ที่สัดส่วน 1: 12 อย่างไรก็ตามจากการสังเกตและการสัมภาษณ์เพิ่มเติมกับผู้อำนวยการโรงเรียนก็พบว่าในด้านจำนวนครูทางโรงเรียนถือว่ามีความพอเพียง หากแต่ยังขาดครูที่ตรงกับสาขาวิชา ดังเช่นขณะนี้ที่ทางโรงเรียนกำลังต้องการครูชายที่สอนวิชาพลศึกษา เหตุเพราะว่าครูปัจจุบันทั้ง 13 ท่านนั้นเป็นผู้หญิงหมด และเมื่อมีกิจกรรมกีฬา เช่น การแข่งขันฟุตบอลระหว่างโรงเรียน ระหว่างเขต ฯลฯ ก็ต้องเป็นผู้อำนวยการรับเป็นทั้งครู ไลน์และผู้จัดการทีมในเวลาเดียวกัน สอดคล้องกับที่ผู้อำนวยการได้ให้สัมภาษณ์ว่า “...ถ้าคิดตามจำนวนตามสัดส่วน ก็พอครับ แต่ในความเป็นจริงแล้วไม่พอ ไม่พออย่างไรคือ เราต้องการครูสุภาพบุรุษ ต้องการครูพลศึกษา...”

จากการสังเกตและการสอบถามของผู้วิจัยพบว่า ครูในโรงเรียนส่วนใหญ่จะเป็นคนในพื้นที่หรือในชุมชนใกล้เคียง ทำให้เกิดความเข้าใจและความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันทั้งในโรงเรียนและชุมชน ดังคำสัมภาษณ์ตอนหนึ่งของครูท่านหนึ่งว่า “...ผู้อำนวยการเป็นคนแถวนี้ เคยเรียนที่นี่ แต่

ไปทำงานที่อื่น เพิ่งจะย้ายกลับมาที่แหละคะ ส่วนครูก็เป็นคนที่หมู่บ้านนี้ เลยอยู่กับเป็นครอบครัวที่ค่อนข้างอบอุ่น...” การเป็นคนในพื้นที่ทำให้มีความเข้าใจในสภาพปัญหา ความต้องการ และสามารถดึงชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมได้เป็นอย่างดี ความทุ่มเทในด้านการให้ความรู้กับนักเรียนจึงมีมาก ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างที่โรงเรียนได้รับรางวัลชนะเลิศในโครงการการแข่งขันทางคอมพิวเตอร์ระดับเขตพื้นที่ ซึ่งโรงเรียนที่เข้าร่วมส่วนใหญ่มีความพร้อมในด้านการเรียนการสอน และวัสดุอุปกรณ์ เช่นกลุ่มโรงเรียนในฝันเป็นต้น รางวัลที่ได้รับนั้นเป็นผลมาจากการที่ครูและนักเรียนมีความสนใจแสวงหาความรู้และให้ความทุ่มเททำงานกันอย่างหนักแม้ว่าจะต้องใช้งบประมาณและเวลาส่วนตัว ดังคำกล่าวของผู้อำนวยการโรงเรียนตอนหนึ่งว่า

...ภูมิใจที่สุดเลยว่าโรงเรียนของเราชนะโรงเรียนคอมพิวเตอร์ในฝัน...ต้องขอบคุณครูท่านรู้เขารู้เราคือรู้ว่าจะแข่งแบบนี้ใช่ไหม เราก็มาตัวกัน เตรียมกันให้การบ้านแล้วเด็กเขาก็ทำกัน เสาร์อาทิตย์เด็กก็เต็มที เด็กมีใจรักครับ...

ประโยคข้างต้นนี้จึงเป็นบทสรุปที่สะท้อนถึงการทุ่มเทของครู และนักเรียนที่มีจุดสนใจในการเรียนรู้ร่วมกัน ถึงแม้จะมีข้อจำกัดในเรื่องของสื่ออุปกรณ์และเวลาในการเตรียมตัว แต่ด้วยการวางแผนและการที่มีแรงจูงใจร่วมกันก็สามารถผลักดันให้เกิดผลสำเร็จได้อย่างน่าภาคภูมิใจ

3. การบริหารงานงบประมาณ

โรงเรียนบ้านเหล่ากกหุ้งสว่างจัดได้ว่าเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก ชุมชนโดยรอบไม่ได้มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ร่ำรวย แนวคิดในการบริหารงานงบประมาณจึงต้องใช้ความระมัดระวัง มีเหตุผล และให้เกิดประโยชน์อย่างที่สุด ดังแนวคิดในการบริหารงานงบประมาณที่ผู้อำนวยการโรงเรียนได้กล่าวไว้ว่า

...งบประมาณเป็นปัจจัยเป็นสิ่งที่เราจะต้องทำสิ่งที่เรามีอยู่แล้วให้ดีที่สุด ถ้าจะให้พูดว่าพอ มันก็ไม่พอหรอกครับ แต่ถ้าจะพูดแบบหลักเศรษฐกิจพอเพียงคือมีเท่าไรก็เอาพอประมาณก็น่าจะพอ ก็อยู่ได้...

แม้กระทั่งการก่อตั้งสหกรณ์ซึ่งในตอนแรกก็เป็นแบบค่อยเป็นค่อยไป และได้รับความช่วยเหลือจากวัดทั้งในด้านของการช่วยให้ความรู้ ดึงชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมและรวมถึงงบประมาณช่วยเหลือด้วยเช่นกัน ซึ่งครูท่านหนึ่งได้เล่าให้ฟังว่า

...หลวงพ่อบ้านเข้ามา ท่านก็เห็นกิจกรรมอะไรต่างๆ ก็ให้เงินมาสนับสนุน มีสหกรณ์อยู่ แล้วก็ช่วยสนับสนุนให้เป็นรูปเป็นร่างให้สอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง เน้นเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชน ให้ชุมชนเข้ามาร่วมหุ้น นักเรียนก็มีหุ้น ครูก็มีหุ้น ให้ทั้งสองหมู่บ้านมีหุ้น ทางวัดเป็นผู้แนะนำ ทางครูก็มาอบรมประชาสัมพันธ์ให้กับชาวบ้านได้เข้าร่วม ได้รู้ว่าจะทำอะไรต้องมีเหตุผล ทำพอประมาณจะซื้อข้าวซื้อของอะไร พวกเราก็พยายามที่จะให้สหกรณ์ของเราเป็นสหกรณ์ที่ครบวงจร...

ผู้วิจัยยังสังเกตพบเพิ่มเติมว่าในด้านการบริหารด้านงบประมาณนั้น ทางผู้บริหารและครูมีจิตสำนึกของความประหยัดและเสียสละ ดังตัวอย่างของการที่โรงเรียนต้องแก้ปัญหาในเรื่องของเครื่องคอมพิวเตอร์ซึ่งเป็นเครื่องเก่าที่ปัจจุบันตกทุนแล้ว ไม่สามารถใช้กับโปรแกรมรุ่นใหม่ๆ ได้ และเมื่อได้รับบริจาคมาเพิ่มก็ต้องหาทางนำมาปรับใช้ ซึ่งไม่มีความรู้ ครูจึงต้องแสวงหาความรู้และเรียนการซ่อมและใช้คอมพิวเตอร์ด้วยตนเอง ดังคำให้สัมภาษณ์ของผู้อำนวยการว่า

...เครื่องคอมพิวเตอร์ไม่พอหมดสภาพครับ ก็ขอบริจาคกันมาได้ทีละ 2-3 เครื่อง แต่ก็เก่าลงโปรแกรมใหม่เช่น เอ็กเซลฟ์ ไม่ได้ ปีที่แล้วได้รับบริจาคจากธนาคารก็จับเอาเครื่องหนึ่งมาใส่อีกเครื่องหนึ่ง ครูเราก็ต้องหาหนทางในการเรียนที่จะหาความรู้ ไปหาความรู้เอง ออกเงินเรียนกันเอง...มันไม่คุ้มครับถ้าต้องหอบไปซ่อมที่นั่นที่นี่ ค่าเปิดเครื่องเพื่อซ่อมอย่างต่ำก็ 500 บาทเข้าไปแล้ว...

นอกจากนั้นแล้วผลการวิจัยยังพบว่า วัด มีบทบาทอยู่มากในการให้คำปรึกษาช่วยโรงเรียนในด้านการหางบประมาณ ดังตอนหนึ่งที่ผู้อำนวยการได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า

...ตอนนี้เรามีคอมพิวเตอร์ 5 เครื่องแต่ใช้ได้จริงแค่ 2 ตัวครับ ทั้งใช้งานของโรงเรียนและสอนนักเรียนด้วย ผมกำลังหนักใจอยู่ว่าจะทำอย่างไรให้ได้สิ่งเหล่านี้ ก็คงจะต้องขออนุญาตปรึกษาหลวงพ่อบ้าน ในการรวมตัวศิษย์เก่า เพื่อที่จะระดมทุน...

ซึ่งคำกล่าวนี้นี้สะท้อนให้เห็นความเป็นโรงเรียนที่มีความใกล้ชิดกับ บ้าน วัด ชุมชน ได้เป็นอย่างดี โดยวัดสามารถเป็นศูนย์รวมที่ชุมชนให้ความศรัทธา และเคารพเชื่อฟัง วัดจึงมีบทบาทที่สำคัญในการขอช่วยความร่วมมือจากชุมชน

4. การบริหารด้านงานบริหารทั่วไป

หากพิจารณาในด้านของอาคารสถานที่ โรงเรียนบ้านเหล่ากกหุ้งสว่างมีความพร้อมและพอเพียง กล่าวคือทางโรงเรียนมีอาคารเรียน 2 อาคาร ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สนามบาสเกตบอล สนามฟุตบอล ร้านสหกรณ์ชุมชนบรรพตคึกคักธรรม เรือนเพาะเห็ด และสภาพภูมิทัศน์โดยรวมที่สะอาด สวยงาม และกว้างขวางเพียงพอต่อการจัดกิจกรรมเพิ่มเติมต่างๆ อาทิเช่น มีบริเวณสำหรับเลี้ยงปลา เพาะปลูก สร้างศาลาพักผ่อน ฯลฯ

ภาพที่ 48 ร้านสหกรณ์ชุมชนและบริเวณหน้าโรงเรียนบ้านเหล่ากกหุ้งสว่าง

ภาพที่ 49 ศาลาพักผ่อนและป้ายข้อคิดธรรมะตามต้นไม้

ภาพที่ 50 แปลงผักด้านหลังอาคารเรียนและบ่อเลี้ยงปลาดุกด้านหลังอาคารเรียน

จากภาพบรรยากาศโดยรวมของโรงเรียนบ้านเหล่ากนกทุ่งสว่างที่ผู้วิจัยได้นำเสนอมานี้แสดงให้เห็นว่าโรงเรียนมีบริเวณที่กว้างขวาง สะอาด และพอเพียงต่อการจัดการศึกษาให้กับนักเรียน ผลการวิจัยพบว่างานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชนนั้นมีความใกล้ชิดและมีผลงานเชิงประจักษ์ กล่าวคือเมื่อโรงเรียนริเริ่มโครงการใหม่ๆ ก็สามารถดึงชุมชนในหมู่บ้านให้มาร่วมทำโครงการจนประสบผลสำเร็จ ได้รับรางวัลและการยอมรับอย่างกว้างขวาง ดังตัวอย่างของโครงการส่งเสริมสุขภาพ และโครงการกำจัดแหล่งน้ำขุยมลาย ปลอดไข้เลือดออก ซึ่งผู้อำนวยการได้กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า

...เมื่อมีการประกวดโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ เราก็ได้เข้มทอง แล้วมีการประกวดโรงเรียนกำจัดแหล่งน้ำขุยมลายปลอดไข้เลือดออก ก็มีทั้งอนามัย ทั้งในหมู่บ้าน ทั้งในอสม. และทั้งโรงเรียน เขาก็ไม่ได้มาตรวจแต่ในโรงเรียนแต่ตรวจในหมู่บ้านด้วย ทุกบ้านเลยเราก็บอกเด็กๆ พ่อแม่ผู้ปกครอง คนในทั้งหมู่บ้าน ให้ช่วยกัน และก็กลายเป็นว่าเราได้อันดับหนึ่งของโรงเรียนในจังหวัดขอนแก่น นี่ก็ผลจากความร่วมมือกัน...

นอกจากนั้นผู้วิจัยยังได้ข้อสังเกตเพิ่มเติมอีกว่า วัด ยังเป็นอีกหนึ่งหน่วยหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ดังคำสัมภาษณ์ของครูท่านหนึ่งว่า

...หลวงพ่อบารมีพอสสมควร ลูกศิษย์ลูกหาที่มาช่วยตั้งไฟถนนให้ สร้างศาลาให้ แม้กระทั่งในยามที่เกิดปัญหาอุทกภัย หมู่บ้านเราก็แข็งแรงขนาดที่ว่าสามารถยกหมู่บ้าน

ยกพลไปช่วยเหลือหมู่บ้านใกล้เคียง ก็เพราะบารมีหลวงพ่อนี้แหละที่ทำให้มีปัจจัยเยอะ
สามารถช่วยเหลือผู้อื่นได้...

งานด้านบริหารทั่วไปในส่วนที่เกี่ยวข้องกับชุมชนนั้น วัดจึงมีบทบาททั้งในเรื่องของการ
ขอแรงสนับสนุนและในเรื่องของการช่วยหางบประมาณ หลวงพ่อซึ่งเป็นพระสงฆ์เจ้าอาวาสที่
ชาวบ้านเคารพนับถือ มีมุมมองในการพัฒนาชุมชนที่สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
โดยท่านเน้นความสมดุล การทำให้ยั่งยืน และการทำอย่างค่อยเป็นค่อยไป ดังคำสัมภาษณ์ที่หลวง
พ่อให้ไว้ตอนหนึ่งว่า

...หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงก็ต้องอ้างอิงว่ามาจากหลักธรรมของศาสนาเรานะ มัน
ถึงจะเป็นความพอเพียง เป็นความพอเพียงที่ไปไกลถึงกับจะส่งจรวด ทำดาวเทียมของเรา
เองก็ได้แต่ต้องทำอย่างสมดุล ไม่ทุ่มอย่างไม่มีเหตุผล เน้นความยั่งยืนในการทำงาน ทำ
แบบค่อยๆ เป็น ค่อยๆ ไปทีละขั้น แล้วในที่สุดนี้วาดฝันไว้ถึงขั้นไหนก็สามารถทำได้ ...
ทุกวันนี้ในหมู่บ้านนี้ก็พอเพียงอยู่...

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นนี้สรุปได้ว่า โรงเรียนมีการบริหารดำเนินงานทั่วไปโดยเฉพาะใน
ส่วนของอาคารสถานที่ได้อย่างพอเพียง โรงเรียนมีความพร้อมในเรื่องของอาคารเรียน ร้านค้า
สหกรณ์ โรงเพาะเห็ด สนามกีฬา และพื้นที่สำหรับทำกิจกรรมเสริมต่างๆ รวมทั้งมีการดูแลรักษา
เป็นอย่างดี มีภูมิทัศน์ที่ร่มรื่น นอกจากนั้นโรงเรียนยังมีศักยภาพในการเป็นแกนหลักในการ
ขับเคลื่อนโครงการพัฒนาที่สำคัญๆ ให้กับคนในชุมชน โดยที่วัด มีบทบาทและส่วนร่วมอย่างมาก
ในการช่วยวางแผน การร่วมแก้ไขปัญหา การขอแรงสนับสนุนจากชุมชน และการช่วยเหลือ
สนับสนุนงบประมาณ

5. โรงเรียนบ้านกุดเชียงหมี จังหวัดยโสธร

ทางเข้าโรงเรียน

สนามฟุตบอลหน้าอาคารเรียน

ภาพที่ 51 บริเวณทางเข้าโรงเรียนบ้านกุดเชียงหมีและสนามฟุตบอลหน้าอาคารเรียน

ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของโรงเรียน

จากรายงานผลการดำเนิน โครงการและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนนาร่องเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ จัดทำโดย ทวี สุขบัติ (2549) ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านกุดเชียงหมี ได้ให้ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของโรงเรียนซึ่งผู้วิจัยได้ใช้เป็นฐานข้อมูลเพื่อการสรุปนำเสนอได้ดังต่อไปนี้ โรงเรียนบ้านกุดเชียงหมี ตั้งอยู่ริมถนนรพช. สายบ้านกุดแห่ – บ้านโคกหินกอง กิโลเมตรที่ 5-6 มีเนื้อที่รวม 30 ไร่ 2 งาน เลขที่ 155 หมู่ 1 ตำบลกุดเชียงหมี อำเภอลำดวน จังหวัดยโสธร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธรเขต 2 เปิดทำการสอน 4 ระดับ คือ ระดับปฐมวัย ช่วงชั้นที่ 1, 2 และ 3 (อนุบาล – มัธยมศึกษาปีที่ 3) มีนักเรียนรวมทั้งสิ้น 288 คน บุคลากรครูจำนวน 17 ท่าน และผู้อำนวยการโรงเรียน 1 ท่าน

โรงเรียนบ้านกุดเชียงหมี เป็นโรงเรียนขยายโอกาสขนาดเล็กที่มีความเป็นมาเก่าแก่ อยู่คู่กับชุมชนมานาน เริ่มก่อตั้งเมื่อวันที่ 16 เมษายน 2467 โดยใช้ศาลาวัดบ้านกุดเชียงหมีเป็นสถานที่เรียน ใช้ชื่อว่าโรงเรียนประชาบาลตำบลกุดเชียงหมี (วัดบ้านกุดเชียงหมี) สอนระดับชั้น ป.1 ถึง ป.4 ปีการศึกษา 2508 เปิดสอนการศึกษาคะบังคับ ป.1 – ป.7 เป็นโรงเรียนแรกในเขตอำเภอลำดวน ปีการศึกษา 2527 โรงเรียนได้เริ่มนาร่องให้การศึกษาสำหรับชั้นเด็กเล็ก และในปีการศึกษา 2537 โรงเรียนได้ปรับเป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาเปิดสอนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เขตบริการครอบคลุม 3 หมู่บ้านได้แก่ หมู่บ้านกุดเชียงหมี หมู่ที่ 1 หมู่ที่ 6 และหมู่ที่ 10

ชุมชนบ้านกุดเชียงหมี มีจำนวนรวมทั้งสิ้น 426 ครัวเรือน เป็นชุมชนที่มีความใกล้ชิดกันเป็นอย่างมาก เนื่องจากคนในชุมชนส่วนใหญ่เป็นญาติพี่น้องกันมาตั้งแต่เริ่มก่อตั้งบ้านเรือน ชุมชนเป็นคนไทยอีสานอพยพมาตั้งถิ่นฐานกันในปี พ.ศ.2433 เนื่องจากเห็นว่ามีสภาพพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ประกอบลำธารสายใหญ่ 3 ลำธารไหลมาบรรจบกัน คือ ลำห้วยยาง ลำเขบาย และลำห้วยกลอย อาชีพหลักของคนในชุมชนคือการทำนา ด้วยความที่ชุมชนมีความใกล้ชิดกันฉันท์ญาติพี่น้อง จึงทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและสามารถที่จะรวมกลุ่มกันเป็นกลุ่มต่างๆ อาทิเช่น

- กลุ่มเกษตรกรทำนา กุดเชียงหมี มีสมาชิก 300 ครัวเรือน รวมตัวกันผลิตปุ๋ยอินทรีย์ใช้ภายในกลุ่ม ร่วมกันขายข้าวโดยไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง และร่วมมือสร้างเครือข่ายกับกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์นาโส อำเภอกุดชุม และกลุ่มเกษตรกรห้องแซง ตำบลห้องแซง
- ธนาคารข้าว มีการสร้างนางข้าวภายในวัดท่ามกคล โดยชาวบ้านจะนำข้าวมาฝากไว้ที่นางข้าวในเดือนเมษายนของทุกปี ธนาคารจะให้ชาวบ้านกู้ยืมข้าวไปบริโภค และส่งคืนเมื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตแล้ว ถ้าไรจะได้เป็นข้าว ทำให้ธนาคารมีข้าวสะสมเพิ่มขึ้นทุกๆ ปี
- กลุ่มแม่บ้านกุดเชียงหมี มีจำนวนสมาชิก 100 คน ดำเนินการทอผ้าและย้อมสีผ้าด้วยธรรมชาติ ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตได้แก่ ผ้าสบเป ผ้าแพร และผ้าขิด
- กลุ่มเลี้ยงโค มีจำนวน 50 ครัวเรือน ได้ดำเนินการเลี้ยงโค และกระบือ เพื่อใช้งานแทนเครื่องจักรกลที่มีราคาแพง และสิ้นเปลืองค่าซ่อมบำรุงอย่างมาก เป็นการดำเนินการเพื่อมุ่งลดการพึ่งพาเทคโนโลยี

จากการที่ชุมชนมีการรวมกลุ่มดังที่ได้กล่าวข้างต้นนี้ แสดงให้เห็นว่า ชุมชนมีความเข้มแข็งใกล้ชิด และมีความพยายามที่จะสร้างภูมิคุ้มกันให้กับชุมชนด้วยการพึ่งพาตนเองให้มากที่สุด ชุมชนมีความพอเพียงและให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจพอเพียงเป็นอย่างมาก ดังคำสัมภาษณ์ตอนหนึ่งที่ผู้อำนวยการโรงเรียนได้กล่าวว่า “...หมู่บ้านทำเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงโดยไม่รู้ตัว และตอนนี้ดูเหมือนว่าเศรษฐกิจพอเพียงจะเป็นลมหายใจเข้า ลมหายใจออกของทั้งหมู่บ้านแล้วตอนนี้...”

ความเป็นมาของการเป็นโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง

ทวี สุขบัติ (2547) ได้กล่าวว่า ที่มาของการเป็นโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงมาจากการที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้จัดให้มีการประกวดความเรียงในหัวข้อ “เศรษฐกิจพอเพียงที่ข้าพเจ้ารู้จัก” ขึ้นในปี พ.ศ. 2547 และโรงเรียนบ้านกุดเชียงหมีได้ส่งความเรียงของบุคลากรในโรงเรียนเข้าประกวด และได้รับรางวัลชมเชยระดับประเทศ 3 รางวัล ได้แก่ ค.ญ.เทพศิรินทร์ ราชชิต ค.ญ.วิษชุดา ผิวผ่อง นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และจากนายสำเร็จ อาษาศรี ครู คศ.2 ของโรงเรียนบ้านกุดเชียงหมี ซึ่งได้กล่าวถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของเด็กๆ ในชุมชนที่ช่วยทางบ้านทำไร่ ทำนา มีการใช้จ่ายอย่างพอเพียง ดังข้อความตอนหนึ่งจากความเรียงของ ค.ญ.เทพศิรินทร์ ราชชิต ว่า

...ข้าพเจ้ารู้จักการขยันและอดทน จึงทำให้ข้าพเจ้าตั้งใจเรียนและข้าพเจ้าก็ช่วยแม่ทำงานบ้านเมื่อเวลาเลิกเรียน ข้าพเจ้าได้ทำงานมากมาย เช่น หุงข้าว ล้างจาน ซักผ้า วันเสาร์และวันอาทิตย์ ข้าพเจ้าก็จะไปทำงานช่วยแม่ที่ทุ่งนา ตอนเย็นข้าพเจ้าก็จะเก็บผักตามสวนที่ป่าของข้าพเจ้าปลูกไว้ บางวันข้าพเจ้าก็จะไปจับปลาที่บ่อเลี้ยงปลามาเป็นอาหารก่อนไปโรงเรียน...

นอกจากนั้นในความเรียงยังได้กล่าวถึงการเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่โรงเรียนบ้านกุดเชียงหมี ได้สอดแทรกให้ความรู้กับนักเรียน และในชุมชนก็มีตัวอย่างของบุคคลที่ได้ดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงที่คนในชุมชนและรวมถึงนักเรียนได้เห็นตัวอย่างและสามารถเรียนรู้ได้ ดังที่ ค.ญ.วิษชุดา ผิวผ่อง ได้กล่าวไว้ในความเรียงตอนหนึ่งว่า

...จากการที่ได้เรียนรู้จากวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตและกลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพในโรงเรียนบ้านกุดเชียงหมี ซึ่งมีอาจารย์สำเร็จ อาษาศรี และอาจารย์วีระชัย ศรีสุข ได้ให้ความรู้และให้คำแนะนำด้วยตนเอง ทำให้ข้าพเจ้าเข้าใจเศรษฐกิจพอเพียงมากขึ้น และได้เห็นตัวอย่างของผู้ดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงในท้องถิ่นและชุมชนของข้าพเจ้า คือ นายประดิษฐ์ บุตรกาล ซึ่งเป็นคนในหมู่บ้านที่ข้าพเจ้ารู้จัก ไร่นาของท่าน ปลูกมะขาม มะม่วง กกล้วย ฝรั่ง ริมขอบสระน้ำของท่านเลี้ยงปลาไว้ด้วย เช่น ปลาตะเพียน ปลาดุก ฯลฯ ท่านได้เลี้ยงสัตว์ เช่น ไก่ เป็ด หมู วัว มูลของสัตว์เหล่านั้นท่านได้นำไปเป็นปุ๋ยใส่ในไร่นาของท่าน...

จากความเรียงบางส่วนข้างต้นนี้ ได้บ่งบอกถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่อย่างพอเพียงที่มีได้เพื่งจะเริ่มต้น หากแต่มีความเป็นมาที่อยู่คู่กับชุมชนมานาน โรงเรียนบ้านกุดเชียงหมีได้เข้าใจและเห็นความสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ควรปลูกฝังให้นักเรียนได้เข้าใจทั้งในด้านเชิงวิชาการและด้านปฏิบัติ ดังความตอนหนึ่งจากความเรียงซึ่งส่งเข้าประกวดในหัวข้อตัวอย่างเศรษฐกิจพอเพียงที่ข้าพเจ้ารู้จัก ในประเภทบุคคลของครูสำเร็จ อาษาศรี

...ทางโรงเรียนของข้าพเจ้าได้ศึกษา และเรียนรู้มาจัดทำโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันขึ้นในโรงเรียน เพื่อปลูกฝังให้นักเรียนได้พึ่งพาตนเองและโรงเรียนก็สามารถให้เด็กเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ตลอดจนนำแนวทางและประสบการณ์ที่ทางโรงเรียนจัดให้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของผู้เรียนได้ ตัวอย่างเช่น โครงการประมงโรงเรียน โครงการเลี้ยงไก่ โครงการปลูกกล้วย ซึ่งแต่ละโครงการทางโรงเรียนได้นำผลผลิตมาประกอบอาหารกลางวันให้เด็กได้รับประทานในโรงเรียน ส่วนหนึ่งนำไปขายเพื่อฝึกเด็กให้หารายได้ รู้จักบริหารจัดการด้วยตนเองได้ โดยมีครูเป็นที่ปรึกษา...

จากการที่ชุมชน และโรงเรียนมีวิถีการดำเนินชีวิตแบบพอเพียงเป็นพื้นฐานอยู่เดิม และเมื่อได้มีโอกาสเป็นที่รู้จักมากขึ้นจากความเรียงที่ได้รับรางวัลจึงทำให้โรงเรียนบ้านกุดเชียงหมีได้รับการคัดเลือกให้เป็นหนึ่งในโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง

ผลการวิเคราะห์การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการบริหารโรงเรียน 4 ด้าน

โรงเรียนบ้านกุดเชียงหมี ได้เข้าร่วมเป็นโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงในปี พ.ศ.2548 และได้นำเสนอโครงการเกษตรครบวงจรเพื่อสนับสนุนอาหารกลางวัน ประกอบด้วย 4 กิจกรรม คือ การเลี้ยงปลา การเลี้ยงกบ การเลี้ยงโคขุน และการผลิตปุ๋ยชีวภาพ ให้กับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่ง ทวี สุขบัติ (2547) ได้สรุปถึงที่มาของแต่ละกิจกรรมไว้ดังนี้

การเลี้ยงปลา โดยสืบเนื่องมาจากสภาพปัจจุบันที่แหล่งน้ำธรรมชาติมีจำนวนลดลงเป็นอย่างมาก มีสภาพตื้นเขินมากขึ้น ฤดูฝนก็เกิดน้ำท่วม ฤดูแล้งก็กลับแห้งขอด ประกอบกับมีการใช้ยากำจัดแมลงโดยไม่มีการควบคุม ทำให้สัตว์น้ำลดจำนวนลง ทางโรงเรียนจึงหาทางแก้ปัญหาเพื่อให้มีปลาบริโภคได้ตลอดปี โดยการเลี้ยงปลาในบ่อปลาของโรงเรียน ซึ่งมีขนาด 30 เมตร x 40

เมตร ลึก 3 เมตร มีน้ำขังเพียงพอตลอดปี มีพันธุ์ปลาโดยการสนับสนุนจากองค์การบริหารตำบลกุดเชียงหมี จำนวน 20,000 ตัว ประกอบด้วย ปลานิล ปลาดูเพียน ปลาช่อน โดยทางโรงเรียนจัดกลุ่มนักเรียนเพื่อเลี้ยงปลาจำนวน 30 คน จัดเวรให้อาหารปลาทุกวันและระวังการรบกวนจากนกในธรรมชาติ

ภาพที่ 52 บ่อเลี้ยงปลาและภาพนักเรียนกำลังปล่อยปลา

ที่มา: ภาพจากแฟ้มของโรงเรียน

การเลี้ยงกบ คนในชุมชนนิยมบริโภคกบ และจำนวนกบก็ไม่พอบริโภค เนื่องจากสภาพตามธรรมชาติที่กบจะมีมากก็เฉพาะในฤดูฝนเท่านั้น ทางโรงเรียนจึงได้ริเริ่มเลี้ยงกบในบ่อดิน เพื่อเป็นต้นแบบให้กับนักเรียนและชุมชนได้เข้ามาศึกษา นำความรู้ไปปฏิบัติเองในครอบครัวได้ นอกจากนั้นผลผลิตที่ได้ยังนำไปสนับสนุนกิจกรรมอาหารกลางวันของโรงเรียน การเลี้ยงกบทางโรงเรียนแบ่งเป็น 6 บ่อ ขนาดของบ่อ 2 x 3 เมตร ลึก 30 เซนติเมตร ใช้พื้นที่รวมประมาณ 50 ตารางเมตร ดำเนินการดูแลรับผิดชอบโดยนักเรียนกลุ่มเลี้ยงกบ จำนวน 42 คน จัดเวรให้อาหารกบ บ่อละ 7 คน ให้อาหารทุกวัน

โรงเรียนเลี้ยงกบ

บ่อเลี้ยงกบ

ภาพที่ 53 โรงเรียนและบ่อเลี้ยงกบ

ที่มา: ภาพจากแฟ้มของโรงเรียน

การเลี้ยงโคขุน เดิมชุมชนบ้านกุดเชียงหมีเลี้ยงกันเกือบทุกครัวเรือน เพื่อใช้งานในภาคการเกษตรและสามารถขายเป็นรายได้เสริม แต่ปัจจุบันโคมีจำนวนลดน้อยลง เนื่องจากชุมชนใช้เครื่องจักรแทนแรงงานจากสัตว์ และโคส่วนใหญ่ถูกขายเข้าโรงฆ่าสัตว์ โรงเรียนจึงได้มีแนวคิดที่จะส่งเสริมให้ชุมชนหันมาเลี้ยงโคขุน เพื่อใช้แรงงานแทนการใช้เครื่องจักร จึงได้เริ่มดำเนินการสร้างคอกเลี้ยงโคขุน จำนวน 4 ตัว ดำเนินการเลี้ยงโดยนักเรียนกลุ่มเลี้ยงโคขุน จำนวน 30 คน สลับเวรกันดูแลให้อาหาร และทำความสะอาดคอก

ภาพที่ 54 โรงเรียนเลี้ยงโคขุน

การผลิตปุ๋ยชีวภาพ บริเวณโรงเรียนมีต้นไม้ เศษไม้ และวัชพืชมามากมาย ประกอบกับทางจังหวัดยโสธรมีนโยบายส่งเสริมเกษตรกรให้ใช้ปุ๋ยอินทรีย์แทนปุ๋ยเคมีซึ่งจะทำให้สามารถลดต้นทุนการผลิตและปราศจากสารตกค้าง โรงเรียนจึงได้จัดทำหลักสูตรวิธีการทำปุ๋ยหมัก บูรณาการเข้าสู่

การเรียนการสอนในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2548 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 17 คน เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการและขยายผล

ภาพที่ 55 โรงงานปุ๋ยในชุมชน

ที่มา: ภาพจากแฟ้มของโรงเรียน

จากการดำเนินโครงการเกษตรครบวงจร เพื่อสนับสนุนอาหารกลางวัน ซึ่งประกอบไปด้วย 4 กิจกรรมข้างต้นนี้ ก็จะพบว่ามีที่มาจากสภาพปัญหาปัจจุบันที่ชุมชนกำลังประสบอยู่ และความพยายามในการแก้ปัญหาโดยการให้โรงเรียนเป็นผู้ดำเนินงานและเป็นผู้ขยายผลการทำงาน การดำเนินกิจกรรมเหล่านี้จำเป็นต้องมีการแสวงหาความรู้ และการถ่ายทอดสู่นักเรียนซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติ กระบวนการเหล่านี้ต้องอาศัยการบริหารจัดการของโรงเรียน ซึ่งครอบคลุมถึงการจัดการบริหารในด้านต่างๆ ซึ่งผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ตามด้านภาระงานการบริหารโรงเรียนทั้ง 4 ด้าน ดังนี้

1. การบริหารด้านงานวิชาการ

โรงเรียนบ้านกุดเชียงหมี เป็นโรงเรียนขนาดเล็กที่อยู่ใกล้ชิดกับชุมชน ซึ่งเป็นชุมชน การเกษตร การจัดการศึกษาของโรงเรียนจึงได้ให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนการสอนที่นักเรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพ ดังที่โรงเรียนได้กำหนดไว้ในวิสัยทัศน์ของโรงเรียนไว้ว่า

เด็กในชุมชนบ้านกุดเชียงหมี มีโอกาสศึกษาตามหลักสูตรขั้นพื้นฐาน มีความรู้ความสามารถตามเกณฑ์คุณภาพนักเรียน โดยเน้นความสามารถด้านทักษะการประกอบอาชีพ

สามารถใช้ภาษาในการสื่อสารนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ และอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข
ประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต นำศิลปะมาถ่ายทอดในชีวิตประจำวัน

โครงการเกษตรครบวงจร เพื่อสนับสนุนอาหารกลางวัน ซึ่งประกอบไปด้วย 4 กิจกรรม
นั้น เป็นตัวอย่างหนึ่งซึ่งโรงเรียนได้ให้ความสำคัญกับการดำเนินชีวิตและการอาชีพของชุมชน
โรงเรียนมิได้จัดทำแต่เพียงโครงการหากยังได้จัดทำเป็นหลักสูตรบูรณาการเข้าสู่กลุ่มสาระการ
เรียนรู้ ประกอบไปด้วย 4 กลุ่มสาระ ได้แก่ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ด้วยการเขียนบันทึก
การย่อความ การเรียงความ การอ่าน การรายงาน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและ
วัฒนธรรม เน้นการทำงานเป็นกลุ่ม การอยู่ร่วมกันในสังคม คุณธรรมในการทำงาน ประเพณี
วัฒนธรรม หน้าที่พลเมือง กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานพื้นฐานอาชีพและเทคโนโลยี เช่น
การคัดเลือกพันธุ์ การเลี้ยง การระวังดูแล การผลิต การนำมาประกอบอาหาร การจัดการรายได้
การจำหน่าย กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ได้แก่การวาดภาพ และการแกะสลัก

ผลที่ได้รับจากการจัดการศึกษานั้นเป็นที่น่าพอใจ ดังจะเห็นได้จากการที่โรงเรียน
กำลังขยายเพิ่มโครงการทำรูปหอมและเพาะเห็ดโคนขาว โดยมีชาวบ้านในชุมชนเป็นผู้ให้ความรู้
อย่างไรก็ตามจากการลงภาคสนามผู้วิจัยพบว่า โรงเรียนและชุมชนต่างช่วยกันให้ความรู้ซึ่งกันและ
กัน ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ตอนหนึ่งของผู้อำนวยการโรงเรียนว่า

...ในฐานะที่เราเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน คือชุมชนที่พึ่งพาโรงเรียน โรงเรียนก็ต้อง
พึ่งพาชุมชน เราต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันทั้งสองฝ่าย เราขาดบุคลากรที่มีความรู้ด้าน
เกษตรทางชุมชนเขาก็จะมีหมอดิน มีคนช่วยสอนถ่ายทอด เราก็สามารถเอามาทำได้ แต่
อย่างการเลี้ยงกบนี้เราเป็นคนให้ความรู้กับชุมชน การเลี้ยงปลาสมัยก่อนมีแต่จับปลาตาม
ธรรมชาติ แต่ตอนนี้เริ่มเลี้ยงกันตามบ้างแล้ว ...

การขยายผลสร้างโรงเรียนเครือข่ายก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความสำเร็จใน
ด้านการจัดการด้านวิชาการ โดยขณะนี้โรงเรียนบ้านกุดเชียงหมี เป็นฐานเผยแพร่ความรู้สู่โรงเรียน
เครือข่าย 12 โรงเรียน ใน 26 หมู่บ้าน มีการนำหลักสูตรบูรณาการที่ได้ประยุกต์หลักเศรษฐกิจ
พอเพียงมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับผู้เรียนและชุมชนอย่างแพร่หลาย ดัง
ตัวอย่างที่ผู้อำนวยการโรงเรียนเครือข่ายท่านหนึ่งได้ให้สัมภาษณ์กับผู้วิจัยไว้ว่า

...ทางโรงเรียนก็ได้จัดทำเกษตรครบวงจรเช่นเดียวกัน มีสระน้ำเลี้ยงปลา โดยอาศัย
วิทยาลัยการอาชีพเป็นผู้สนับสนุนพันธุ์ปลา มีการปลูกพืชหน่อไม้ฝรั่ง เลี้ยงไก่ ทำปุ๋ย
ชีวภาพ ปลูกผักสวนครัวตามฤดูกาล ทำเลื่อกกโดยอาศัยคนในชุมชนซึ่งทำเป็นอาชีพ
เสริมอยู่แล้ว...

ทั้งนี้เพราะปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีความเหมาะสมสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคน
ไทย คนในชุมชนยอมรับและชื่นชม ดังคำกล่าวของผู้อำนวยการโรงเรียนเครือข่ายอีกท่านหนึ่งได้
กล่าวเสริมว่า “...เด็ก ๆ เขาได้ทำเอง ปฏิบัติเอง แล้วพ่อแม่ผู้ปกครองเขาก็เห็น อย่างนี้เขาก็ชื่นชม
เศรษฐกิจพอเพียงสอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ของคนไทย สอดคล้องในบริบทของ
ชีวิตประจำวันของคนไทยอย่างยิ่ง...” ในด้านนักเรียนที่มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมก็ได้รับผลที่
เป็นรูปธรรม เช่น ผลผลิตทางเกษตร รายได้ และยังได้รับผลที่เป็นนามธรรมเช่น จิตสำนึกของความ
พอเพียง ดังที่นักเรียนคนหนึ่งได้กล่าวว่า

...จากกิจกรรมที่ได้ทำไปแล้วพบว่า สิ่งที่จะได้รับจากโครงการ คือ มีรายได้ระหว่างเรียน
ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ รู้จักประหยัดคอดออม รู้จักความพอเพียง สามารถใช้เวลาว่าง
ให้เป็นประโยชน์ สามารถนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตได้
จริงที่บ้าน...

2. การบริหารงานบุคคล

จำนวนบุคลากรโรงเรียนบ้านกุดเชียงหมีถือได้ว่ามีความพอเพียง มีจำนวนครูทั้งสิ้น 17
คน และนักเรียนรวม 288 คน สัดส่วนครูต่อนักเรียนอยู่ที่ประมาณ 1: 17 สิ่งที่คุณวิจัยค้นพบและ
สังเกตได้จากการลงภาคสนามคือ ครูและบุคลากรในโรงเรียนมีความเข้าใจแนวคิดและหลักการ
เศรษฐกิจพอเพียง สามารถบูรณาการเข้าสู่การจัดการจัดการเรียนการสอน มีการทำงานเป็นทีมทั้ง
ในด้านการจัดทำหลักสูตร การจัดการกิจกรรม และการเผยแพร่ ทั้งนี้เพราะบุคลากรในโรงเรียนส่วน
ใหญ่เป็นคนในพื้นที่จึงมีความเข้าใจในความเป็นอยู่ ความต้องการ และแหล่งองค์ความรู้ในด้าน
ต่างๆ เป็นอย่างดี ดังจะเห็นได้จากการส่งบทความเรียงของนักเรียนและของคุณครู ที่ได้รับรางวัล
ชมเชยในระดับประเทศนั้น ล้วนแต่อ้างอิงถึงต้นแบบของความเป็นอยู่แบบพอเพียงจากคนใน
ครอบครัวและจากปราชญ์ในชุมชน ดังที่ครูท่านหนึ่งได้กล่าวถึงการประยุกต์ปรัชญาของเศรษฐกิจ
พอเพียงเข้าสู่การจัดการเรียนการสอน และการเขียนความเรียงของนักเรียนไว้ว่า

...ผมสอนภาษาไทยและสังคมศึกษา ผมบูรณาการ 2 วิชาเข้าด้วยกันในส่วนของการเรียนการสอน ซึ่งในส่วนของการสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตจะมีเรื่องการทำมาหากินของคนไทย เรื่องของเศรษฐกิจพอเพียง ผมจะพูดถึงการทำไร่สวนผสม การมีความเป็นอยู่อย่างพอเพียง เด็กนักเรียนก็รู้จักเพราะเราบูรณาการในส่วนที่มีอยู่ในชุมชนเราด้วย ตอนที่สอนก็จะสอนให้เด็กค้นคว้าในชุมชนให้มาก ในชุมชนของเรามีมาก ครอบครัวยุคใหม่ใครบ้างที่ทำแบบนี้ เด็กๆ ก็รู้จัก ซึ่งก็ได้เอาผลผลิตที่ได้มาเป็นโครงเรื่องในการเขียนความเรียงที่สอดคล้องกัน...

นอกจากนั้นครูและบุคลากรในโรงเรียนยังเห็นความสำคัญและซาบซึ้งกับแนวทางในการดำเนินชีวิตให้สามารถช่วยเหลือและพึ่งพาตนเองได้ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ดังความตอนหนึ่งจากบทความเรียงที่ได้รับรางวัลของครูว่า

...ข้าพเจ้าได้คัดลอกพระราชดำรัสที่ว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเหมือนรากฐานของชีวิต รากฐานความมั่นคงของแผ่นดิน เปรียบเหมือนเสาเข็มที่ถูกต้องรองรับบ้านเรือนตัวอาคารไว้นั่นเอง สิ่งก่อสร้างจะมั่นคงก็อยู่ที่เสาเข็ม แต่คนส่วนมากมองไม่เห็นเสาเข็มและลืมเสาเข็มเสียด้วยซ้ำ ข้าพเจ้าได้คัดลอกและคิดไว้อ่านที่หัวที่นอนของตนเอง ไว้เตือนสติและเป็นสิริมงคลต่อชีวิตตลอดไป...

สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า จิตสำนึกและการยอมรับในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมิได้อยู่เพียงแค่การรับรู้และการเข้าใจในตัวปรัชญา หากแต่ได้ซึมซาบเข้าสู่จิตใจของบุคลากรที่พร้อมจะนำไปปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน ครูในฐานะผู้สอนและผู้ที่ใกล้ชิดกับนักเรียนมากที่สุดจึงมีส่วนที่สำคัญในการผลักดันให้เกิดผลสำเร็จ แนวคิดนี้สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ตอนหนึ่งของผู้อำนวยการโรงเรียนที่เป็นหนึ่งในโรงเรียนเครือข่ายของโรงเรียนบ้านกุดเชียงหมีได้กล่าวถึงบทบาทของครูและผู้บริหารไว้ว่า

...ครูนั้นแหละครับอันดับแรก ผู้บริหารเขาจะรู้หลายอย่างแต่จะไม่เก่งนะ ถ้าผู้บริหารถนัดเรื่องนั้นแต่ครูทำไม่ได้ ไม่ถนัดมันก็ไปไม่ได้ ทีนี้ถ้าครูเขาชอบทางนี้ ถนัดทางนี้ เขาจะเป็นตัวผลักดันให้เราอย่างเต็มที่เลยไม่ต้องห่วง เขาจะทำอย่างนั้น ของบมาทำ เขาจะคิดของเขาเอง เสร็จแล้วเขาก็จะมีความสุข เขาจะดูแลพาเด็กๆ ทำ เชิญชาวบ้านมาช่วย เขาจัดการกันเอง ผู้บริหารต้องมองภาพให้กว้าง ต้องมองทุกด้าน ตัวอย่างเช่น ครูโรงเรียน

บ้านสว่างคนหนึ่งเก่งคอมพิวเตอร์ ก็พยายามผลักดันให้มีไอที ขอนินเตอร์เน็ตความเร็วสูง เท่าไหร่ๆ ก็ว่าไป ต้องจ่ายเดือนละเท่าไรก็เอาเลย อยากได้คอมพิวเตอร์ผู้บริหารก็ช่วยหาสนับสนุน พอได้คอมพิวเตอร์มาแถมได้เต็มที เด็กก็สนุกมีความสุข เพราะมีครูมีความสามารถและใส่ใจด้วยนะ คือใส่ใจแล้วอยากจะทำด้วย พวกเราเป็นผู้บริหารก็จะสนับสนุนให้...

บทบาทของผู้บริหารต่อการทำงานจึงมีลักษณะของการให้ความสนับสนุน ให้มีการทำงานในสิ่งที่บุคลากรนัด ส่งเสริมให้มีความพร้อมในวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็น โดยมุ่งหวังให้เกิดการเรียนรู้ขึ้นกับนักเรียน ทั้งยังทำให้เกิดบรรยากาศการเรียนการสอนที่มีความสุขทั้งกับผู้สอนและผู้เรียน

3. การบริหารด้านงานงบประมาณ

งบประมาณมีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนโครงการต่างๆ ให้เป็นไปได้อย่างราบรื่น การได้รับงบประมาณจากสำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ทำให้โรงเรียนสามารถขยายผลของโครงการได้มากขึ้น ดังคำให้สัมภาษณ์ตอนหนึ่งของผู้อำนวยการโรงเรียนว่า

...ที่แรกก็ตั้งใจจะทำสวนผัก ที่นี้พอได้งบประมาณก็ได้มากขึ้น อย่างเกษตรครบวงจรก็สามารถเลี้ยงวัวได้ ตั้งงบได้ว่าจะเลี้ยงได้มากก็ตัว ใ้ห้บได้ถึง 100,000 บาท แล้วก็ยังทำปุยชีวภาพ เลี้ยงปลา เลี้ยงกบ และยังมีเงินทุนหมุนเวียนอีกด้วย...

การมีงบประมาณที่พอเพียงจึงมีส่วนสำคัญที่ทำให้โรงเรียนสามารถผลักดันทำโครงการได้อย่างเต็มรูปแบบ อย่างไรก็ตามผลการวิจัยพบว่าถึงแม้ว่าโรงเรียนจะไม่มีปัญหาติดขัดในด้านงบประมาณในการดำเนินการ แต่จากการสัมภาษณ์และสังเกตทำให้ผู้วิจัยได้ทราบว่าโรงเรียนมีแนวคิดในการบริหารงบประมาณที่เน้นการพึ่งพาตนเอง ดังคำให้สัมภาษณ์ตอนหนึ่งของผู้อำนวยการโรงเรียนเกี่ยวกับที่มาของโครงการเกษตรครบวงจรเพื่อสนับสนุนอาหารกลางวันไว้ว่า ไม่ใช่โรงเรียนมีงบไม่พออาหารกลางวัน แต่มีแนวคิดว่า

...ถ้าเราไปซื้อวัสดุจากทางอื่นเราก็จะใช้เงินเยอะ เงินก็จะรั่วไหลไป ถ้าเราสามารถที่จะผลิตขึ้นมาได้ส่วนหนึ่ง ก็เอามาสนับสนุน อย่างเมื่อสักครู่นี้เราเห็นกันในปีหลังโรงเรียน

เราก็เอาปลาจากที่เราเลี้ยง เพราะฉะนั้นได้ปลามา 12 กิโล พอตอนขายก็จะขายถูก ขายให้โรงเรียนเอาไปทำอาหารกลางวัน ทำให้เด็กได้ทาน ถ้าเราคิดว่าจะไปซื้อมา เงินก็ต้องออกไปข้างนอกไปกับตลาด กับพ่อค้าแม่ค้า ถ้าเราหาได้เองส่วนหนึ่งมันก็จะดี เงินที่ได้จากการเลี้ยงมาขายโรงเรียนก็นำมาทำโครงการนี้แหละ ไปซื้อพันธุ์ปลามาเลี้ยงในรุ่นต่อไป ก็จะหมุนเวียนกันไปได้อีกเรื่อยๆ...

แนวคิดและผลสำเร็จของโครงการเกษตรครบวงจรทำให้โรงเรียนตั้งใจที่จะขยายผลไปในเรื่องอื่นๆ เช่นการทำรูปหอย และการเพาะเห็ดโคนขาว ซึ่งเป็นการใช้วัสดุจากธรรมชาติในท้องถิ่น ถึงแม้ว่าจะต้องมีการใช้งบประมาณในการดำเนินงานบ้าง ทางโรงเรียนก็ได้ติดต่อขอการสนับสนุนไปยังธนาคารไทยพาณิชย์ซึ่งขณะนี้กำลังอยู่ในระหว่างดำเนินงาน อย่างไรก็ตามผู้วิจัยพบว่างบประมาณไม่ใช่ตัวที่จะตัดสินใจในการดำเนินการทั้งหมด ทั้งนี้เพราะเมื่อสอบถามว่าหากไม่รับการสนับสนุนจะอย่างไร ผู้อำนวยการได้ตอบอย่างทันทีว่า “...ไม่ได้ก็จะทำ ไข่ของที่เหลือมาจากของเดิม ไม่ได้ซื้ออะไรมา ใช้เฉพาะเท่าที่ต้องใช้เท่านั้นเอง...”

การบริหารงบประมาณกับการบริหารโครงการควรเป็นไปอย่างพอประมาณ โดยการมีขนาดของโครงการที่เหมาะสม มีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ประหยัด และมีการทำงานอย่างค่อยเป็น ค่อยไป การบริหารงบประมาณนั้นจึงนับได้ว่ามีความพอเพียง

4. การบริหารด้านงานบริหารทั่วไป

โรงเรียนบ้านกุดเชียงหมี มีอาคารสถานที่ที่มีความพร้อมทางการจัดการศึกษาให้กับนักเรียน กล่าวคือ มีเนื้อที่โรงเรียน 30 ไร่ 2 งาน มีอาคารเรียนจำนวน 2 หลัง จำนวน 16 ห้องเรียน มีสนามฟุตบอล สนามบาสเกตบอล สนามวอลเลย์บอล ลานกีฬาเอนกประสงค์ สวนป่าธรรมชาติ สวนปลูกหญ้า บ่อน้ำเลี้ยงปลา ฯลฯ

ภาพที่ 56 สนามกีฬาและอาคารเรียน โรงเรียนบ้านกุดเชียงหมี

ภาพที่ 57 สวนป่าหลังโรงเรียนและการเรียนนอกห้องเรียน

โรงเรียนได้มีการใช้พื้นที่อย่างเต็มที่ ในฤดูหนาวที่อากาศจะหนาวมากเด็ก ๆ นักเรียนก็เรียนกันนอกอาคารเรียนเพื่อรับแสงแดด มีห้องเรียนกันในสวนป่า สวนไผ่ หรือสนามหน้าอาคารเรียน บรรยากาศการเรียนเป็นแบบผ่อนคลาย มีการใช้ประโยชน์ของสถานที่เพื่อการเรียนการสอน ดังตัวอย่างของคำสัมภาษณ์ตอนหนึ่งของผู้อำนวยการ โรงเรียนที่ว่า

...เรามีทางเดินให้เด็กได้ศึกษาดูนไม้ ซึ่งเดี๋ยวนี้ก็แทบจะไม่วินิจฉัยว่ามีต้นอะไรบ้าง มีต้นไหนที่สามารถเป็นสมุนไพร ขยายรักษาโรค อันไหนเป็นผักที่กินได้ อันนี้ก็เป็นการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ กลุ่มโรงเรียนเครือข่ายของเราบางทีก็มาเข้าค่ายลูกเสือที่นี่ มาใช้พื้นที่นี้...

สอดคล้องกับครูท่านหนึ่งที่ได้กล่าวเสริมถึงเรื่องการใช้สวนป่าไว้ว่า “...เรามาเรียนรู้เกี่ยวกับพืชในป่านี้กันทุกช่วงชั้น อย่างชั้นเล็กๆ ก็มาเรียนคณิตศาสตร์ มานับต้นไม้ มีต้นอะไร ก็ต้น

บางทีมีเห็ดป่าก็เก็บเห็ดไปซังกิโละ...” พื้นที่ของโรงเรียนบ้านกุดเชียงหมี ถือได้ว่าเป็นความอุดมสมบูรณ์และสามารถใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับนักเรียนได้อย่างหลากหลาย

อย่างไรก็ตามจากการลงพื้นที่ ทำให้ผู้วิจัยได้มีโอกาสไปเยี่ยมชมหนึ่งในโรงเรียนเครือข่ายของโรงเรียนบ้านกุดเชียงหมีซึ่งมีสภาพความพร้อมด้านสถานที่แตกต่างจากโรงเรียนบ้านกุดเชียงหมี กล่าวคือพื้นที่เดิมของโรงเรียนมีสภาพที่แห้งแล้งกันดาร แต่ด้วยวิสัยทัศน์และความร่วมมือร่วมใจกันของทุกคนในโรงเรียนสามารถทำให้พลิกฟื้นสภาพโรงเรียนให้ดูร่มรื่นสวยงามจนได้รับรางวัลโรงเรียนสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อม ในปี 2543 โรงเรียนเครือข่ายแห่งนี้ได้แก่โรงเรียนบ้านดอนมะซ่อม ซึ่งเป็นโรงเรียนขนาดเล็กมีนักเรียนรวม 82 คน ครู 8 คน ก่อตั้งมานานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2482 ครูของโรงเรียนท่านหนึ่งได้กล่าวถึงสภาพพื้นที่เดิมของโรงเรียนไว้ว่า “...โรงเรียนของเรามีปัญหาคือดินแห้งแล้ง ดินมันแตกจะปลูกอย่างไรพอถึงหน้าแล้งมันก็ตาย เราอยู่อีกทางหนึ่ง ดินก็เป็นอีกแบบหนึ่งไม่เหมือนที่อื่น...” สิ่งที่สามารถปรับเปลี่ยนจนโรงเรียนมีความร่มรื่นสวยงามนั้นมาจากการร่วมมือกันทำงาน มีวิสัยทัศน์ เป้าหมายและแรงบันดาลใจร่วมกัน ดังที่ผู้อำนวยการโรงเรียนแห่งนี้ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ตอนหนึ่งว่า

...ผมไม่ได้จบอะไรในทางด้านนี้ นะครับ ผมจบบริหารแต่ว่าใจรักธรรมชาติ รักสิ่งแวดล้อม เห็นพระราชดำริของพระเจ้าอยู่หัว พระบรมราชินีนาถก็อยากจะสนองพระราชดำริพระองค์ท่าน จุดประสงค์คือเราอยากทำโรงเรียนเป็นโรงเรียนในฝันให้มันร่มรื่น ให้เด็กมีสภาพแวดล้อมที่ดี แล้วก็เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งเป็นประเด็นหลัก แล้วก็ให้เด็กได้มีประสบการณ์ตรง ให้เด็กมีต้นไม้คนละ 1 ต้น หลังทำกิจกรรมหน้าเสาธงเสร็จก็ให้มารดน้ำต้นไม้ ให้เขารักต้นไม้ ชุมชนก็ให้ความร่วมมือมาร่วมในการเอาดินจากสวนมาปลูก ช่วยเหลือด้านแรงงานต่างๆ ในลักษณะนั้น...

ภาพที่ 58 สภาพพื้นดินที่เป็นทรายแต่มีการปรับสภาพโดยรอบโรงเรียนให้ดูร่มรื่น

ภาพที่ 59 ภูมิทัศน์บริเวณทางเดินและบ่อน้ำ

ผลที่ได้รับในด้านการบริหารจัดการสถานที่ย่อยที่มีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายนั้น ได้ผลเป็นที่น่าพอใจ โรงเรียนสามารถเอาชนะข้อจำกัดในทางภูมิศาสตร์ได้ด้วยการจัดการที่มีการร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจกัน ทั้งฝ่ายของโรงเรียนและชุมชน

6. โรงเรียน มกุฎเมืองราชวิทยาลัย จังหวัดระยอง

บริเวณด้านหน้าโรงเรียน

อาคารเรียน

ภาพที่ 60 บริเวณด้านหน้าและอาคารเรียนของโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย
ที่มา: ภาพจากแฟ้มของโรงเรียน

ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของโรงเรียน

ตั้งอยู่เลขที่ 190 หมู่ 1 ตำบลบ้านนา อำเภอแกลง จังหวัดระยอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาของ เขต 2 โรงเรียนได้รับการก่อตั้งขึ้นเพื่อเป็นการเทิดพระเกียรติสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมารในวโรกาสที่ทรงมีพระชนมายุ 42 พรรษา โดยจังหวัดระยองและ

กระทรวงศึกษาธิการได้น้อมเกล้าฯถวายโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาระยะของ ตำบลบ้านนา อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมารทรงมีพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามโรงเรียนว่า “มกุฎเมืองราชวิทยาลัย” แปลว่า ราชวิทยาลัยสูงสุดแห่งเมือง เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2537 ปัจจุบันได้ดำเนินการสอนมาได้ 13 ปี มีจำนวนนักเรียน 1,155 คน ครูประจำการ 36 คน ครูอัตราจ้าง 34 คน และบุคลากรทางการศึกษาจำนวน 29 คน เปิดสอนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 มีหลักสูตรให้นักเรียนเลือกเรียนทั้งในหลักสูตรปกติและหลักสูตรสองภาษา นอกจากนี้โรงเรียนได้รับการคัดเลือกให้เป็นโรงเรียนวิทยาศาสตร์ จึงมีความพร้อมและให้ความสำคัญกับนวัตกรรมและเทคโนโลยีได้เป็นอย่างดี

สถานที่ตั้งของโรงเรียนตั้งอยู่บนที่ราบลุ่มแม่น้ำประแส โดยมีแม่น้ำประแสไหลผ่านหน้าโรงเรียนห่างจากบริเวณโรงเรียนประมาณ 50 – 100 เมตร เป็นแนวยาวตั้งแต่ทางทิศเหนือไปทางทิศใต้ ระยะทางของแม่น้ำที่ผ่านบริเวณโรงเรียนยาวประมาณ 500 เมตร แม่น้ำประแสเป็นแม่น้ำที่สำคัญของชาวอำเภอกาญจนบุรี มีต้นกำเนิดจากเทือกเขาจันทบุรี ไหลไปทางทิศใต้เข้าเขตจังหวัดกาญจนบุรี ผ่านที่ราบอำเภอกาญจนบุรีและลงสู่อ่าวไทย ซึ่งในอดีตแม่น้ำประแสเป็นเส้นทางสัญจรที่สำคัญในการนำผลิตผลจากบริเวณต้นน้ำออกมาแลกเปลี่ยนกับภายนอก ทั้งยังเป็นแหล่งอาหารที่ใหญ่ที่สุดของเมืองกาญจนบุรี เนื่องจากในลุ่มน้ำประแสนั้นอุดมไปด้วยสัตว์น้ำต่างๆ มากมาย ชุมชนโดยรอบโรงเรียนแต่เดิมจึงประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำนา ทำสวน ทำไร่ และประกอบอาชีพประมงในลุ่มน้ำประแสเป็นหลัก

ภาพที่ 61 บริเวณลุ่มน้ำประแสในปัจจุบัน
ที่มา: ภาพจากแฟ้มโรงเรียน

นอกจากนี้แล้วแม่น้ำประแสยังเป็นแหล่งที่ก่อกำเนิดวัฒนธรรมและประเพณีที่เป็นของท้องถิ่นและเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตริมน้ำ ดังเช่นประเพณีทอดผ้าป่ากลางน้ำ การแข่งเรือยาว และการละเล่นทางน้ำอื่นๆ อย่างไรก็ตามกระแสการขยายตัวของภาคเศรษฐกิจและสังคมในยุคปัจจุบัน

ได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากวิถีชีวิตที่อยู่อย่างพออยู่พอกินในอดีตกลับกลายมาเป็นการย้ายเข้าสู่ระบบการทำงานในภาคอุตสาหกรรมมากขึ้น มีการขยายตัวของสิ่งปลูกสร้างที่อยู่อาศัย โรงงาน อุตสาหกรรมเกิดขึ้นอย่างมากมาย ชุมชนสังคมชนบทกลายเป็นสังคมเมือง ผลกระทบที่ติดตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้จึงเกิดขึ้น กล่าวคือ มีการปล่อยมลพิษและของเสียต่างๆ ลงสู่แม่น้ำ มีการบุกรุกป่าชายเลนเพื่อเลี้ยงกุ้งกุลาดำจำนวนหลายหมื่นไร่ สิ่งเหล่านี้ส่งผลโดยตรงต่อระบบนิเวศอย่างมาก บริเวณลุ่มแม่น้ำที่เคยอุดมสมบูรณ์ก็เริ่มเสื่อมสภาพลง สัตว์น้ำลดลงอย่างมาก ชาวบ้านจึงเริ่มละทิ้งวิถีชีวิตดั้งเดิมและย้ายเข้าไปทำงานในเมืองกันมากขึ้น ดังคำสัมภาษณ์ของชาวบ้านในชุมชนท่านหนึ่งว่า “...ฝนตกมาที่ น้ำมันจะเสีย น้ำจากตลาดก็ลงมาจากโรงงานก็ลงมาเกิดน้ำเสีย กลุ่มปลาที่ลอยกันไปหมด ที่นี้ก็หากินในคลองไม่ได้ ก็ไปรับจ้าง ซื่อของมาขายบ้าง อะไรอย่างนี้...” ซึ่งผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมเหล่านี้ ส่งผลทางตรงต่อวิถีการดำเนินชีวิตของชาวบ้านในลุ่มน้ำประแสเป็นอย่างมาก

ความเป็นมาของการเป็นโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง

ด้วยสภาพภูมิสังคมของโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในลุ่มน้ำประแสซึ่ง ณ ขณะนั้นกำลังประสบกับปัญหาในเรื่องของมลภาวะสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างมาก ประกอบกับโรงเรียนมกุฏเมืองราชวิทยาลัย เป็นโรงเรียนที่พระเกียรติสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมาร มีคำขวัญประจำโรงเรียนว่า “รักษาศักดิ์ศรี มีคุณธรรม นำวิชาการ สืบสานงานพระราชดำริ” ทางโรงเรียนได้ให้ความสำคัญกับงานสืบสานงานพระราชดำริที่จะน้อมนำไปสู่การเรียนการสอนจนถึงการขยายผลไปสู่สังคมในวงกว้าง โรงเรียนได้มีการดำเนินการในเรื่องของการบูรณาการ การอนุรักษ์ลุ่มน้ำประแสและสิ่งแวดล้อมเข้าสู่การเรียนการสอนโดยร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐ ดังที่ผู้อำนวยการโรงเรียนกล่าวว่า

... เมื่อก่อนปี 2544 โรงเรียนทำโครงการรุ่งอรุณ พวกอนุรักษ์พลังงาน เก็บขยะ คัดแยกขยะ รีไซเคิลขยะ และโครงการนักสืบสายน้ำ... ก็มาคิดกันว่าหมวดวิทยาศาสตร์น่าจะออกข้างนอกจะทำอย่างไรเพื่อที่จะอนุรักษ์พลังงานสิ่งแวดล้อม บังเอิญว่าเทศบาลเขาก็เป็นคนยุคใหม่เป็นชุดใหม่ ที่เขาสนใจเรื่องนี้มันก็มาเชื่อมกันพอดี...

สำหรับในส่วนของการได้รับแต่งตั้งให้เป็นโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงนั้นเกิดขึ้นภายหลัง โดยโรงเรียนได้รับการติดต่อจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในการทำโครงการโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนมกุฏเมืองจึงได้เข้าร่วม

ด้วยซึ่งเป็นโอกาสอันดีที่จะได้ขยายผลการดำเนินงาน โดยโรงเรียนได้ทำโครงการสืบสานวิถีชีวิตสู่เศรษฐกิจพอเพียงกลุ่มแม่น้ำประแส ซึ่งได้รับงบประมาณเพื่อการสนับสนุนและดำเนินการ ดังมีรายละเอียดของโครงการและผลการดำเนินการจากเอกสารสรุปรายงานผลการดำเนินโครงการการสืบสานวิถีชีวิตสู่เศรษฐกิจพอเพียงกลุ่มแม่น้ำประแส ที่ทางโรงเรียนได้นำเสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ของโครงการการสืบสานวิถีชีวิตสู่เศรษฐกิจพอเพียงกลุ่มแม่น้ำประแส

- เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่นักเรียน บุคลากร ชุมชน และโรงเรียนเครือข่าย
- เพื่อพัฒนาศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงกลุ่มแม่น้ำประแสให้แก่ นักเรียน บุคลากร ชุมชนและโรงเรียนเครือข่าย
- เพื่อสืบสานอาชีพและภูมิปัญญาท้องถิ่นกลุ่มแม่น้ำประแส

2. เป้าหมายของโครงการการสืบสานวิถีชีวิตสู่เศรษฐกิจพอเพียงกลุ่มแม่น้ำประแส

2.1 ด้านปริมาณ

- จัดทำวีซีดีการสืบสานวิถีชีวิตสู่เศรษฐกิจพอเพียงกลุ่มแม่น้ำประแส
- จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มแม่น้ำประแสและแผนการเรียนรู้ 1 ต้นฉบับพิมพ์ 100 เล่ม
- จัดทำชุดการเรียนรู้ “ค่ายนักสืบสายน้ำ” และปรับปรุงหลักสูตรการออกสำรวจทางกายภาพและชีวภาพกลุ่มแม่น้ำประแส 1 ต้นฉบับ พิมพ์ 100 เล่ม
- จัดทำชุดการเรียนรู้ “การเฝ้าระวังกลุ่มแม่น้ำประแส” 1 ต้นฉบับ จัดทำ 10 ชุดและจัดกิจกรรมอนุรักษ์กลุ่มแม่น้ำประแส
- จัดทำหนังสือสารคดี “อาชีพและภูมิปัญญาท้องถิ่นกลุ่มแม่น้ำประแส” 1 ต้นฉบับ พิมพ์ 100 เล่ม
- จัดตั้งศูนย์สาธิตและวิจัยพัฒนาปืชีวภาพ
- จัดตั้งศูนย์สาธิตและวิจัยพัฒนาการเลี้ยงปลาในกระชัง
- จัดตั้งศูนย์สาธิตและวิจัยพัฒนาการขยายพันธุ์พืช

- จัดตั้งศูนย์สาธิตวิจัยพัฒนาการปลูกและแปรรูปหม่อนและเลี้ยงไหม
- จัดตั้งศูนย์สาธิตและวิจัยพัฒนาการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร

2.2 ด้านคุณภาพ

- โรงเรียนมีหลักสูตรและสื่อการเรียนรู้เรื่องการสืบสานวิถีชีวิตสู่เศรษฐกิจพอเพียง
กลุ่มแม่น้ำประแสไว้ให้บริการแก่นักเรียนและชุมชน
- นักเรียนสามารถปฏิบัติโครงงานและวิจัยพัฒนาเกี่ยวกับอาชีพท้องถิ่น
- การดำเนินงานโครงการการสืบสานวิถีชีวิตสู่เศรษฐกิจพอเพียงกลุ่มแม่น้ำประแส
- จัดประชุมสัมมนาครูและบุคลากรภายในโรงเรียนให้มีความรู้ ความเข้าใจใน
เศรษฐกิจพอเพียง
- ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่จะนำไปใช้ในกิจกรรมการเรียนรู้
- จัดประชุมจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มแม่น้ำประแสและนำไปบูรณาการในทุกสาระ
การเรียนรู้
- แต่งตั้งมอบหมายโดยออกคำสั่งให้ครู บุคลากร ปฏิบัติหน้าที่และคัดกิจกรรมเพื่อ
บูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงลงไปในกระบวนการจัดการเรียนการสอน
- ปรับปรุงศูนย์การเรียนรู้ “การสืบสานวิถีชีวิตสู่เศรษฐกิจพอเพียงกลุ่มแม่น้ำประแส”
- พัฒนาชุดการเรียนรู้ “ค่ายอาสาสมัครนักสืบสายน้ำ”
- พัฒนาชุดการเรียนรู้ “การเฝ้าระวังกลุ่มแม่น้ำประแส”
- จัดทำหนังสือสารคดี “อาชีพและภูมิปัญญาท้องถิ่นกลุ่มแม่น้ำประแส”
- จัดทำวีซีดีสารคดี “การสืบสานวิถีชีวิตสู่เศรษฐกิจพอเพียงกลุ่มแม่น้ำประแส”
- จัดตั้งศูนย์สาธิตและวิจัยพัฒนาอาชีพกลุ่มแม่น้ำประแส ได้แก่ ศูนย์สาธิตและวิจัย
พัฒนาปุยข้าวภาพ ศูนย์สาธิตและวิจัยพัฒนาการเลี้ยงปลาในกระชัง ศูนย์สาธิตและวิจัยพัฒนาการ
ขยายพันธุ์พืช ศูนย์สาธิตและวิจัยพัฒนาการปลูกและแปรรูปหม่อนและเลี้ยงไหม ศูนย์สาธิตและ
วิจัยพัฒนาการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร
- ประเมินผลการดำเนินงานโดยใช้แบบประเมินความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญา
ของเศรษฐกิจพอเพียง ตรวจสอบผลงานตามกิจกรรมที่ดำเนินการและสังเกตการเปลี่ยนแปลง
พฤติกรรมของครู บุคลากร และนักเรียน

3. ผลที่เกิดจากการดำเนินโครงการการสืบสานวิถีชีวิตสู่เศรษฐกิจพอเพียงกลุ่มแม่น้ำประแส

ทางโรงเรียนได้ประเมินผลและสรุปเป็น 5 ด้าน ดังรายงานที่ได้นำเสนอต่อ คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการศึกษาและเยาวชน ดังต่อไปนี้

3.1 ด้านนักเรียน

นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะกลุ่มแม่น้ำประแส และยังได้ศึกษารวบรวมอาชีพของชุมชนเพื่อนำมาศึกษาในรูปแบบโครงการงานเพื่อการวิจัยพัฒนาอาชีพของชุมชน

3.2 ด้านชุมชน/ ท้องถิ่น/ ครอบครัว

ผู้ปกครอง ชุมชนและท้องถิ่น เห็นคุณค่าของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความภูมิใจในอาชีพของตนเอง และเข้าใจถึงความยั่งยืนของชีวิต รู้จักปฏิบัติตนอย่างพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันตนเองและครอบครัวให้พ้นจากการเปลี่ยนแปลงและวิกฤตทางเศรษฐกิจของสังคมได้

3.3 ด้านโรงเรียน / เครือข่าย

โรงเรียนได้รับการพัฒนาอย่างค่อยเป็นค่อยไป มีความมั่นคง ได้รับการยอมรับจากชุมชนในการน้อมนำเอาพระราชดำริเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษา ก่อให้เกิดการเรียนรู้ของนักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชนและท้องถิ่น และเป็นแบบอย่างให้กับโรงเรียนเครือข่าย

3.4 ด้านครู/ บุคลากร

ครูและบุคลากรของโรงเรียนมีการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตและนำไปสอดแทรกในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ครูสามารถ

ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนและชุมชน มีความคุ้นเคยสามารถสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับชุมชนอย่างใกล้ชิด

3.5 ด้านผู้บริหาร

ผู้บริหารได้นำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการกำหนดนโยบายและทิศทางการจัดการศึกษา ใช้เป็นหลักในการบริหารจัดการ และประสานกับทุกภาคส่วนในการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า เป็นประโยชน์สูงสุดเพื่อให้เกิดความสมดุล มั่นคงและยั่งยืน

4. ตัวอย่างภาพกิจกรรมของการดำเนินโครงการการสืบสานวิถีชีวิตคู่เศรษฐกิจพอเพียงกลุ่มแม่น้ำประแส จากแฟ้มภาพของโรงเรียนมกุฏเมืองราชวิทยาลัย จังหวัดระยอง

ภาพที่ 62 การบูรณาการจัดทำค่ายนักสืบสายน้ำและการตรวจสอบลุ่มน้ำร่วมกับเครือข่าย
ที่มา: ภาพจากแฟ้มโรงเรียน

ศูนย์ปฏิบัติการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อพืช

การทำปุ๋ยชีวภาพ

ภาพที่ 63 ศูนย์ปฏิบัติการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อพืชและการทำปุ๋ยชีวภาพ

ภาพที่ 64 การเลี้ยงปลาในกระชังและการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร
ที่มา: ภาพจากแฟ้มโรงเรียน

จากบทสรุปของโครงการสืบสานวิถีชีวิตสู่เศรษฐกิจพอเพียงกลุ่มน้ำประแสฯข้างต้นนี้ ได้สะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญต่อการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์กับการจัดการศึกษาโดยทางโรงเรียนและชุมชนได้มีการศึกษาถึงความจำเป็นของปัญหาของสภาพภูมิสังคมที่กำลังเสื่อมโทรมลงมาเป็นจุดเริ่มต้น มีการสร้างจิตสำนึกของการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นในทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง นอกจากนั้นยังมีการขับเคลื่อนการดำเนินงานฟื้นฟูได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยสามารถบูรณาการเข้ากับหลักสูตรการเรียนการสอนให้กับนักเรียน ทั้งยังเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันที่จะส่งผลในระยะยาวให้กับชุมชนเนื่องจากนักเรียนและชาวบ้านในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการฟื้นฟูทุกฝ่ายจึงมีจิตสำนึกผูกพันและรู้ดีกับผืนดินขอต่อสภาพแวดล้อมที่ต้องสืบสานดูแลต่อไป

ผลการวิเคราะห์การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการบริหารโรงเรียน 4 ด้าน

โครงการสืบสานวิถีชีวิตสู่เศรษฐกิจพอเพียงกลุ่มน้ำประแสนั้นถือได้ว่าเป็นโครงการที่ได้ประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาใช้ในการแก้ไขปัญหาของทั้งชุมชน และโรงเรียน ทั้งยังสามารถเชื่อมโยงเข้าสู่การจัดการศึกษาได้เป็นอย่างดี และเพื่อให้ได้เห็นภาพของการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่กว้างและมีได้จำกัดอยู่แต่เฉพาะโครงการนี้เท่านั้น ผู้วิจัยขอนำเสนอผลของการวิเคราะห์จากการลงภาคสนาม โดยแยกตามด้านภาระงานการบริหารโรงเรียน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านงานวิชาการ ด้านงานบุคคล ด้านงานงบประมาณ และด้านงานบริหารทั่วไป ดังนี้

1. การบริหารด้านงานวิชาการ

โรงเรียนได้ดำเนินการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้ลุ่มน้ำประแสเป็นสื่อในการบูรณาการเรียนรู้ ซึ่งการจัดทำหลักสูตรนี้โรงเรียนได้ริเริ่มทำตั้งแต่ช่วงเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงเป็นหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กล่าวคือในราวปี พ.ศ. 2544 โดยบรรจุเพิ่มเติมในรายวิชาที่เกี่ยวข้องก่อน หลังจากนั้นจึงสอดแทรกบูรณาการเข้าในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ปัจจุบันหลักสูตรท้องถิ่นลุ่มแม่น้ำประแสได้เป็นหลักสูตรแม่บทหลักในการจัดทำแผนการเรียนรู้บูรณาการในระดับชั้น และเป็นสื่อหลักในการจัดกิจกรรมค่ายอาสาสมัครนักสืบสายน้ำ เพื่อทำหน้าที่เฝ้าระวังคุณภาพน้ำ ศึกษาเรียนรู้อาชีพและภูมิปัญญาท้องถิ่น ประสานความร่วมมือกับเครือข่ายต่างๆ และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์สู่ชุมชน นอกจากนี้ยังได้มีการจัดทำหนังสือและวีซีดี “อาชีพและภูมิปัญญาท้องถิ่นลุ่มแม่น้ำประแส” และ “สืบสานวิถีชีวิตสู่เศรษฐกิจพอเพียงลุ่มแม่น้ำประแส” เพื่อสร้างความเข้าใจ ประชาสัมพันธ์และขยายผลไปสู่ชุมชนและเครือข่ายต่างๆ ซึ่ง ณ ขณะนี้โรงเรียนได้มีโรงเรียนเครือข่ายที่ได้เข้าร่วมแบ่งปันและเฝ้าระวังลุ่มน้ำรวม 6 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนวังจันทร์วิทยา โรงเรียนห้วยยางศึกษา โรงเรียนมกุฏเมืองราชวิทยาลัย โรงเรียนแก่ง”วิทยสถาวร” โรงเรียนชำนาญสามัคคีวิทยา และโรงเรียนชำอ้อพิทยา ในแต่ละโรงเรียนก็ยังมีเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชนรายรอบ อาทิเช่น เทศบาลตำบลเมืองแกลง เครือข่ายกลุ่มผู้เลี้ยงปลาเก่า เครือข่ายประมงชายฝั่งท่าเรือแกลง เครือข่ายกลุ่มประมงพื้นบ้านหมู่ 4,8,9 บริษัท เอพินาอุตสาหกรรม จำกัด บริษัท เนชั่นแนลสตาร์ทไทยแลนด์ จำกัด ซึ่งครอบคลุมถึง 4 ตำบลได้แก่ ตำบลปากน้ำประแส ตำบลทางเกวียน ตำบลทุ่งควายกิน และตำบลเนินฆ้อ พื้นที่จึงเริ่มตั้งแต่ต้นน้ำประแสไปจนถึงปากอ่าวสู่ทะเล

ภาพที่ 65 นักเรียนให้ความสนใจในโครงการเครือข่ายลุ่มน้ำประแส
ที่มา: ภาพจากแฟ้มของโรงเรียน

หากพิจารณาในด้านของการประยุกต์ใช้หลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีองค์ประกอบของ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันที่ดี และมีการใช้เงื่อนไขของการใช้ความรู้และคุณธรรมเข้าร่วมด้วยนั้น โรงเรียนมกุฏเมืองราชวิทยาลัยได้มีการจัดการบริหารงานด้านวิชาการที่มีจุดเริ่มต้นอย่างมีเหตุผล โดยมีการคำนึงถึงสภาพของภูมิสังคมที่กำลังประสบกับปัญหาและนำสิ่งเหล่านี้เข้ามาบูรณาการเข้ากับการจัดการเรียนการสอน มีการจัดทำหลักสูตรที่เหมาะสมสอดคล้องกับสาระวิชาที่โรงเรียนมุ่งเน้นอยู่ ดังวิสัยทัศน์ของโรงเรียนที่ว่า “จะจัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีคุณภาพและมาตรฐานสากล ในด้านคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศ มีวินัย ใฝ่คุณธรรมและสามารถดำรงชีวิตในวิถีไทยได้อย่างมีความสุข” โรงเรียนได้เริ่มจัดการหลักสูตรอย่างเป็นขั้นเป็นตอนและมีการสร้างเครือข่ายทั้งกับเทศบาล โรงเรียนอื่นๆ ชุมชน และบริษัทเอกชน ทำให้ได้รับการสนับสนุนร่วมมือ ทั้งในด้านเครื่องมือเครื่องใช้ อาทิเช่น เครื่องมือวัดคุณภาพน้ำจากบริษัท ซีพี องค์ความรู้ในเรื่องของอาชีพและภูมิปัญญาท้องถิ่นจากชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในลุ่มน้ำ และที่สำคัญคือความตื่นตัวในเรื่องของการอนุรักษ์ฝักระวังลุ่มน้ำ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จัดได้ว่าเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันที่เข้มแข็งให้เกิดขึ้นได้อย่างยั่งยืน เกิดคุณธรรมของการช่วยกันทำงานและห่วงหาอาทรความเป็นอยู่ในธรรมชาติที่พอเพียง ส่งผลอย่างเป็นรูปธรรมต่อการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตที่ดีขึ้น ดังตอนหนึ่งที่ผู้อำนวยการโรงเรียนได้กล่าวว่า

...มีอยู่ช่วงหนึ่งที่มันวิกฤตครับ มันหากินกันไม่ค่อยได้ มันไม่มีแล้ว มันเริ่มจะเบาบางเพราะทรัพยากรธรรมชาติพวก กุ้ง หอย ปู ปลา ไม่ค่อยมีแล้ว เขาก็เลยหันเข้าไปทำงานที่โรงงานกัน พอช่วงหลังนี้ เขาก็หันกลับมาลงคลองเหมือนเดิมก็คือเหมือนกับว่าวิถีชีวิตมันกลับคืน นี่ก็เราไม่ได้ทำเพียงกลุ่มเดียวจะครับ ยังมีคนร่วมมือกันด้วย ไม่ว่าจะเป็นองค์กรเทศบาลแล้วก็องค์กรรักษาลุ่มน้ำประแส เครือข่ายรักษาลุ่มน้ำ เขาช่วยกันหมดขนาดบริษัทฯ เขาปล่อยน้ำเสียลงมา เขายังไม่ยอมกันเลยนะ...

สอดคล้องกับนายกเทศบาลตำบลเมืองแกลงที่กล่าวถึงสภาพของชุมชนในอดีตและปัจจุบันว่า

...สมัยก่อนระบบยังไม่ดี ที่นอนมุ้งอะไรแบบนี้ก็โยนทิ้งคลอง ขนาดหมาตายแมวตายก็ยังโยนทิ้ง...มกุฏเมืองเป็นโรงเรียนริมน้ำพอดี ก็เข้าไปทำโครงการนักสืบสายน้ำ ทุก 3-4 เดือนต้องไปสัมภาษณ์ชุมชนว่าสภาพน้ำเป็นอย่างไรแล้ว การสัมภาษณ์เป็นการทำให้ชาวบ้านได้อาย ถ้าเกิดว่ายังทิ้งขยะกันอยู่...

ด้วยสภาพของกลุ่มน้ำที่ค่อยๆ พื้นฟูสภาพกลับดังเดิมนั้น ก็ได้สร้างให้เกิดประเพณีของท้องถิ่นที่เกี่ยวพันกับกลุ่มน้ำ อย่างเช่นเทศกาลบุญกลางบ้าน ในเดือนธันวาคมที่เน้นการกลับวิถีชีวิตคืนสู่ลำน้ำ ดังที่นายกเทศบาลตำบลเมืองแกลงได้ให้รายละเอียดบางส่วนของงานบุญกลางบ้านไว้ว่า

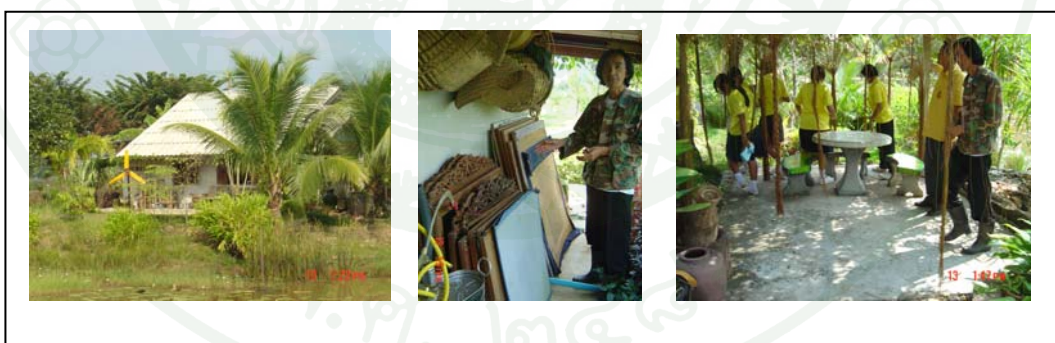
...วันที่ 23-24 (ธันวาคม) บุญกลางบ้านคือประเพณีของบ้านเราเอง มันไม่จำเป็นต้องรักษาของเก่าๆ อย่างเดียว การอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีมันสร้างขึ้นมารุ่นเราได้ ถ้ามีความสอดคล้องแล้วตรงกับความต้องการของสังคมมันจะอยู่ได้ นี่เราทำงานบุญกลางบ้านมาได้เป็นปีที่ 4 แล้วนะ ซึ่งในแต่ละปีก็จะมีซื้อตอนแล้วก็จัดกันริมน้ำ จุดประสงค์คือเพื่อให้คนได้หันกลับมาหาคลองอีกครั้ง...

ผลการวิจัยพบว่าการทำงานทางด้านการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียนมกุฏเมืองนั้นมีการเชื่อมโยงและให้ความสำคัญกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยใช้เป็นแกนหลักในการจัดทำหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ในด้านการทำงานด้านวิชาการนั้นเป็นการทำงานที่บุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการทำงาน โดยผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนและผลักดัน ดังที่ผู้อำนวยการได้ให้สัมภาษณ์ไว้ตอนหนึ่งว่า

...ตอนนี้เราคุยกันทั้งโรงเรียน เราจะเอาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้บริหารทั้ง 4 ด้าน เามาใช้กิจกรรมการเรียนการสอนเราก็มีหลักสูตรกลุ่มน้ำประแสเป็นแกน... กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเรามีเป็นหลักอยู่แล้วนะ 2 ตัวก็คือ กิจกรรมเฝ้าระวังกลุ่มน้ำประแส แล้วก็ค่ายที่จัดเสริมทุกเทอมคือค่ายรักษาน้ำประแสกับค่ายองค์กรรวมเพื่อหาสมาชิกใหม่...” ซึ่งสอดคล้องกับคำพูดของรองผู้อำนวยการที่ว่า “...ประชาธิปไตยในโรงเรียนเราอะเด็กกับครูไม่มีชนชั้นกัน เราคุยกันอย่างเป็นกันเอง...ทำไปเรื่อยอาจจะบ่นบ้างแต่พอท่านผอ. ได้ทำแล้วนำไปบรรจุในหลักสูตรท้องถิ่นที่เราจะต้องนำไปเรียนรู้ในหน่วยงาน เรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระ เท่ากับว่าเป็นงานประจำของเราอยู่แล้ว พอเราเอามารวมกัน มันก็กลายเป็นว่าเกิดวัฒนธรรมใหม่ร่วมกันขององค์กร ที่ในทุกปีเราจะต้องร่วมกันแบบนี้ แล้วเราก็รวมกัน กลุ่มน้ำประแสก็กลายเป็นสายเลือดของเราไปแล้ว...

จากการสังเกตการณ์จัดการเรียนการสอน ผู้วิจัยพบว่าครูมีความเข้าใจในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นอย่างดี ดังจะเห็นได้จากการสอนของครูศิลปปะท่านหนึ่งที่มีการจัดห้องเรียนแบบบรรยากาศธรรมชาติสวยงาม มีการใช้วัสดุเหลือใช้มาตกแต่งโดยนักเรียนเป็นผู้ช่วยกันคิดช่วยกันทำ ครูได้มีการสอดแทรกคุณธรรมของการประหยัด แบ่งปันและร่วมกันทำงานได้อย่างเป็นรูปธรรม ดังบทสัมภาษณ์ของครูท่านหนึ่งว่า

...ก่อนที่เราจะทำเนื้ เราต้องให้เด็กเข้าใจก่อนว่าของพวกนี้มันเป็นของที่ยังไม่หมดสภาพ ให้เขาออกความเห็นก่อนว่ามันน่าจะเอามาใช้ หรือเอามาทำสิ ถ้าเราทำเองหมดเนื้ มันเหมือนกับครูทำคนเดียวคนเดียว เราต้องให้เด็กเขาคิด พอเขาบอกว่ามันน่าจะเอามาใช้ เราอาจจะแบ่งกลุ่มไปทำ ของดีๆ ทั้งนั้น ผมคุยกับผอ.บอว่าเรื่องแบบนี้ บางที บางคนเนื้เห็นแต่เขียนของใหม่ๆ ไปดูหลังบ้านผมบอร์คต่างๆ ที่เขาเก็บที่เขาทิ้งไว้ ผมขนมาหมดค่อยๆ ขนมาๆ วันหนึ่งมันก็จะเป็ประโยชน์ ตอนนี้อาจจะไม่มีประโยชน์เพราะไม่รู้ว่าจะใส่อะไร แต่ถ้าเกิดเราทำสวยแล้วเนื้ เขาอาจมองไม่เห็นภาพว่า อ้อ! นี่ดีเท่าเทอเนื้ ตั้งแต่สมัยไหนแล้วนี่...ของพวกนี้ผมให้เด็กเขารู้จักสุนทรีย์ คือเมื่อไรก็แล้วแต่ที่เขาเรียนแล้วเขาเกิดเห็นความงามของมันเขาจะรู้สึกอ่อนไหว เรื่องเกิดความรำคาญเนื้ไม่มี เด็กที่นี่ไม่รำคาญ...

ภาพที่ 66 ห้องเรียนศิลปปะท่ามกลางธรรมชาติ การนำของเก่ามาทำงานศิลป์ และการถักถว้ด้วยด้าย
แต่งซุ้มโดยนักเรียน

2. การบริหารด้านงานบุคคล

โรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย มีจำนวนนักเรียน 1,155 คน ครูประจำการ 36 คน ครูอัตราจ้าง 34 คน และบุคลากรทางการศึกษาจำนวน 29 คน เปิดสอนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 มี

หลักสูตรให้นักเรียนเลือกเรียนทั้งในหลักสูตรปกติและหลักสูตรสองภาษา ภาพรวมจำนวนสัดส่วนของบุคลากรทางการศึกษาที่เป็นประจำการต่อนักเรียนจึงอยู่ในเกณฑ์ที่ยังน้อย กล่าวคือ มีครูประจำการ 36 คน ต่อนักเรียน 1,155 คน หรือคิดเป็นอัตราส่วน 1: 32

บุคลากรในโรงเรียนมีความตื่นตัว สนใจ และมีการสร้างความรู้ ความเข้าใจในเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างสม่ำเสมอ โรงเรียนได้มีการทำโครงการที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียงมานานพอสมควร ซึ่งได้ดำเนินมาอย่างต่อเนื่องและก่อนที่จะได้รับการแต่งตั้งให้เป็นโรงเรียนเครือข่าย อย่างเช่น โครงการต้นแบบรุ่งอรุณที่เน้นการอนุรักษ์พลังงานและการรีไซเคิล โครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ โครงการเพาะพันธุ์ปลา ฯลฯ โครงการเหล่านี้มีส่วนทำให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียงได้เป็นอย่างดี สิ่งที่ทางโรงเรียนได้เสริมเพิ่มเติมคือการให้องค์ความรู้ในเชิงทฤษฎี และขยายผลการดำเนินงาน โดยการส่งผู้บริหารและครูเข้าร่วมสัมมนา ร่วมประชุมโรงเรียนเครือข่ายเพื่อศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ในปัจจุบันบุคลากรของโรงเรียนสามารถเป็นวิทยากรเพื่อขยายผลการดำเนินงานไปสู่เครือข่ายและผู้สนใจต่างๆ ดังตัวอย่างการเชื่อมโยงโครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่เริ่มต้นและสร้างเครือข่ายจากครู นักเรียน ผู้บริหาร ไปจนถึงเทศบาล ตามที่ผู้อำนวยการได้กล่าวถึงตอนหนึ่งว่า

...ปลาตายตั้งแต่ปากน้ำมาจนถึงโรงเรียน ที่นี้นักเรียนที่ออกไปสำรวจในน้ำที่เขาไปทำแล็ปทำอะไรที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น พอครูไปพบไปเจอเข้าก็เกิดอะใจขึ้นมาว่าโครงการรุ่งอรุณอนุรักษ์พลังงานสิ่งแวดล้อมแต่ในโรงเรียน ข้างนอกไม่ได้ออก จะออกข้างนอกจะทำอย่างไรเพื่อที่จะช่วยอนุรักษ์ ก็เชื่อมกันร่วมกับฝ่ายบริหารว่าน่าจะจับมือกันในเรื่องการดูแลลำน้ำประแส ...โรงเรียนก็ส่งครูที่นี้ไปอบรมเรื่องการถ่ายยักสปีดน้ำเข้าหน้าทีเทศบาลก็ไปหาพันธมิตรโรงงานก็ส่งคนในโรงงานเข้าอบรม...

ในด้านความรู้ ความเข้าใจในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรในโรงเรียนก็ได้รับการยืนยันจากครูและผู้บริหารว่ามีเพิ่มขึ้นอย่างน่าพอใจ ดังตอนหนึ่งที่รองผู้อำนวยการได้ให้สัมภาษณ์ว่า “...ดีขึ้นเท่ากับ 100 เปอร์เซ็นต์ได้เลย คือ ผอ.เข้าประชุมท่านก็คุยทุกครั้ง คือเราพูดกันทุกครั้งในเรื่องนี้...” นอกจากนั้นแล้วผู้บริหารยังได้ให้กำลังใจและสนใจในการพัฒนาอย่างจริงจัง ดังที่ครูท่านหนึ่งกล่าวว่า “...ผู้อำนวยการคนนี้น่าท่านเป็นครูเกษตรและเมื่อก่อนก็เป็นผู้ช่วยอยู่ที่โรงเรียนนี้ ท่านก็มาห้องผมบ่อย มาคุยกับผมมาให้แรงบันดาลใจ และท่านชอบต้นไม้ ปลุกต้นไม้เยอะ...” นอกจากนั้นผู้วิจัยยังสังเกตได้ว่าเหตุผลหลักที่บุคลากรในโรงเรียนทุ่มเทดำเนินโครงการหรือจัดการ

เรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียงกันอย่างเต็มที่ ก็เพราะ ความรัก ความศรัทธาใน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงได้มีการน้อมนำแนวทางของพระองค์ท่านมาใช้ในการทำงานและ การดำเนินชีวิต ดังคำสัมภาษณ์ของครูตอนหนึ่งว่า

...ศรัทธาในหลวง อันดับแรกเลยครับ ผมศรัทธาในหลวงมาก ผมจะเก็บงานพระราช กรณียกิจ ผมเก็บหมดทุกอย่าง จนกระทั่งเราอ่านแล้วเราซึ่ง ตอนหลังมาก็ได้รับผิดชอบ ทำงานเป็นหัวหน้างาน โครงการพระราชดำริ มันก็เลยตรงกับที่เราชอบอยู่แล้ว...” สอดคล้องกับครูอีกท่านซึ่งได้กล่าวไว้ว่า “...ที่ผมทำงานทั้งसार อาทิตยก็เพราะว่ารักใน หลวง...

จากข้อมูลข้างต้นนี้ จะพบได้ว่าการบริหารงานด้านบุคคลของโรงเรียน มีลักษณะของการ ทำงานแบบมีส่วนร่วม มีการสร้างและแสวงหาองค์ความรู้ร่วมกัน ผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการ ผลักดัน เสริมสร้างกำลังใจและติดตามผลการทำงานอย่างใกล้ชิดเป็นกันเอง และเห็นสิ่งอื่นใดคือ เป็นการทำงานที่มีศรัทธา และมีสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจร่วมกันนั่นก็คือ แบบอย่างของพระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัว และแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงที่บุคลากรทุกคนมีความศรัทธา เชื่อมั่น และมีความ ตั้งใจที่จะดำเนินตาม

3. การบริหารดำเนินงานงบประมาณ

โรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัยเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ที่มีความพร้อมในการจัด การศึกษา มีสื่อและอุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอนอย่างพอเพียง ผู้วิจัยสังเกตพบว่าทาง โรงเรียนมีความระมัดระวังในการใช้จ่าย มีจิตสำนึกของการประหยัด และมีการรณรงค์ในเรื่องของ การใช้จ่ายอย่างประหยัดที่ต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม ดังคำกล่าวตอนหนึ่งของผู้อำนวยการว่า

...ตอนที่แล้วที่เราทำเรื่องการประหยัดพลังงานไฟฟ้า ปรากฏว่ายังลดไม่ได้เท่าไร แต่ก็ จะยังทำต่อเพราะอยากให้ทุกคนมันอยู่ที่ไหน จะทำอย่างไรให้ครูและนักเรียนมี จิตสำนึกตรงนี้ เพราะว่าค่าไฟฟ้าเดือนละแสนสอง ถ้าลดแค่สองหมื่นปีหนึ่งก็เป็น แสน จะสามารถนำไปใช้อะไรอีกได้เยอะ...แล้วเรื่องการแยกขยะตอนนี้ประธานนักเรียน เสนอโครงการเข้ามาร่วมดูแล ซึ่งก็ดีมากแทนที่จะให้ครูมาช่วยกันอย่างเดียว เฉพาะ ค่าจ้างนักการภารโรงที่เราไม่ได้จ้างประจำก็มีอยู่ทั้งหมด 9 คน ถ้าช่วยกันได้ก็ลดลงได้

ครั้งหนึ่ง ก็จะมีเงินเหลือเก็บมากขึ้น แบบนี้แหละในเชิงการบริหาร ในเชิงการเรียนการสอนมันก็เป็นกิจกรรมสังคม เราสอดแทรกเข้าไปในวิถีชีวิต วิถีเศรษฐกิจพอเพียง...

นอกจากนั้นในวิถีชีวิตจริงของการเรียนการสอนนั้น ผลการวิจัยพบว่าโรงเรียนได้มีการสอดแทรกเข้าในวิชาเรียน โดยเฉพาะในวิชาที่ต้องมีการปฏิบัติ เช่นในวิชาศิลปะ ที่พบว่าเด็กๆ ได้รับการส่งเสริมให้เห็นคุณค่าของสิ่งของที่แม้ว่าจะเป็นของเก่าแต่ก็ไม่หมดสภาพ เพราะสามารถนำมาใช้ใหม่ได้ โดยใช้ศิลปะเข้ามามีส่วนช่วยในการตกแต่ง ซ่อมแซมให้คืนสภาพใหม่ที่สวยงาม และแม้กระทั่งการทำโครงการนกกีสายน้ำและโครงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ ซึ่งต้องใช้งบประมาณในการจัดซื้อเครื่องมือต่างๆ ซึ่งมีราคาสูง ทางโรงเรียนก็ได้ใช้วิธีการแสวงหาความร่วมมือจากเครือข่ายต่างๆ ทำให้ไม่ต้องใช้งบประมาณของโรงเรียนไปกับการดำเนินกิจกรรมเหล่านั้นมากเท่าไรนัก ดังที่ผู้อำนวยการโรงเรียนได้กล่าวไว้ว่า “...การปฏิบัติการทำเล็ปลาน้ำนั้นต้องหาค่าความคุ้ม ปกติโรงเรียนไม่มีอุปกรณ์ ฉะนั้นผมก็ขอจากซีพี ก็ขอเขาเลี้ยงกุ้ง ก็ขอ 6 ชุด เป็นระบบดิจิทัล น้ำยาค่าก็มาจาก ม.เกษตร... การเลี้ยงปลาของเราก็ประสานงานกับประมงจังหวัดขอพันธุ์ปลา มาลง ของเขาช่วยชุดเรือบ่อเดิมที่มีอยู่แล้ว...”

การบริหารงานด้านงบประมาณนั้น ทางโรงเรียนได้ใช้เหตุผลในการใช้จ่ายไปกับการดำเนินงานอย่างสมเหตุสมผล ถึงแม้ว่าทางโรงเรียนจะมีงบประมาณพอเพียงระดับหนึ่ง แต่ก็ยังได้ให้ความสนใจการใช้จ่ายอย่างประหยัด และคุ้มค่า มีการแสวงหาความช่วยเหลือจากความสัมพันธ์ที่มีกับเครือข่ายต่างๆ ได้เป็นอย่างดี ทักษะของผู้บริหารต่อการจัดการงบประมาณของผู้บริหารโรงเรียนที่ว่า “...ถ้าพูดถึงว่าเอาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ ก็ไม่ค่อยกังวลเรื่องงบประมาณ...” ได้สะท้อนถึงแนวความคิดที่ไม่ได้มองว่างบประมาณจะเป็นหลักใหญ่ในการขับเคลื่อนการบริหารโรงเรียน แต่เป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้ดำเนินไปได้อย่างราบรื่น ส่วนที่สำคัญยิ่งกว่าคือ การบริหารอย่างพอเพียง ซึ่งถ้าพอเพียงแล้วก็ไม่ต้องกังวลในเรื่องของงบประมาณที่ต้องใช้

4. การบริหารด้านงานบริหารทั่วไป

ผลจากการสังเกตและสัมภาษณ์ผู้บริหาร โรงเรียน ครูและนักเรียน พบว่าโรงเรียนมีโครงสร้างการบริหารและการทำงานแบบมีส่วนร่วม ผู้บริหาร ครู นักเรียน และรวมถึงผู้ปกครองล้วนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนต่างๆ ซึ่งถ้าจะนับไปแล้วก็อาจกล่าวได้ว่ามีมาตั้งแต่เริ่ม

ก่อตั้งโรงเรียน ทั้งนี้เพราะที่ดินของโรงเรียนในปัจจุบันนั้นเป็นที่ดินที่ได้รับการบริจาคจากชาวบ้านในชุมชน ซึ่งในปัจจุบันกิจกรรมการเรียนรู้เช่นการทำทุเรียนอบแห้งและวิชาชีพจากภูมิปัญญาของท้องถิ่นนั้น นักเรียนก็ยังได้อาศัยชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ ดังคำสัมภาษณ์ของรองผู้อำนวยการตอนหนึ่งว่า “...เมื่อก่อนโรงเรียนเรา คุณพิทักษ์เจ้าของโรงอบทุเรียนแห้งให้บ้านท่านเป็นโรงเรียนเรา ตั้งแต่ปี 2537 คุณพิทักษ์ให้ 40 กว่าไร่และพันเอกสมชัย ท่านให้มาอีก 20 กว่าถึง 30 ไร่...” การมีส่วนร่วมจากผู้ปกครองในปัจจุบันก็ยังถือได้ว่ามีอยู่มาก ดังจะเห็นได้จากการที่ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมประเมินโครงการที่เด็กนักเรียนทำเป็นประจำทุกภาคเรียนโดยมีแนวโน้มมากขึ้นเรื่อยๆ ดังคำสัมภาษณ์ตอนหนึ่งว่า “...ช่วงสุดท้ายที่เด็กทำโครงการสำเร็จแล้วมานำเสนอโครงการ จะเชิญผู้ปกครองมาเป็นกรรมการประเมินด้วยจริงๆ แล้วผู้ปกครองก็มาหลายปีแล้ว แต่เมื่อปีที่แล้วผู้ปกครองมีส่วนร่วมมากขึ้น...”

การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรต่างๆ ก็ได้มีการบูรณาการเข้ากับสภาพของชุมชน มีการร่วมมือกันรักษามรดกภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญของชุมชน ซึ่งได้แก่ ลุ่มน้ำประแส โดยมีเป้าหมายของการบูรณาการองค์ความรู้ที่เป็นวิชาการเข้ากับองค์ความรู้ที่มีอยู่จริงในท้องถิ่น โดยผ่านทางกิจกรรมอนุรักษ์ลุ่มน้ำประแส นอกจากนั้นยังได้สร้างจิตสำนึกของคุณธรรม ความรับผิดชอบต่อสังคม ต่อการทำงานระหว่างนักเรียนในโรงเรียน และรวมถึงการทำงานประสานกันในระหว่างโรงเรียน เครือข่าย ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ได้ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้องค์ความรู้ใหม่ๆ ได้เข้าถึงชุมชน และเป็นประสบการณ์ที่หาได้ยากยิ่ง ดังที่นักเรียนคนหนึ่งที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมนักสืบสายน้ำได้กล่าวไว้ว่า

...พวกเราปลูกป่าโกงกาง เก็บขยะ ทำให้รู้ว่าแม่น้ำนอกจากจะเป็นแหล่งคมนาคมแล้วยังเป็นแหล่งทำมาหากินของชาวบ้าน ซึ่งสำคัญเป็นอย่างมาก เราได้ไปสัมภาษณ์ชุมชนทำให้รู้ถึงหลายสิ่งหลายอย่างที่เราไม่รู้มาก่อนเลย แต่ผู้เฒ่าผู้แก่ก็มาเล่าให้ฟัง เป็นประสบการณ์ที่ดีมาก...

จิตสำนึกของการอนุรักษ์เหล่านี้ยังได้ส่งผลกลับไปยังตัวนักเรียนและโรงเรียนด้วยเช่นกัน นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่น่าพอใจ ดังที่ครูท่านหนึ่งได้ให้สัมภาษณ์ว่า “...พฤติกรรมที่เราเห็นการเปลี่ยนแปลงชัดเจนคือ นักเรียนเห็นคุณค่าของน้ำและรู้สำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ ส่งผลไปถึงโรงเรียนในเรื่องการจัดการขยะด้วย เพราะพวกเขารู้ว่าสิ่งเหล่านี้จะส่งผลถึงสิ่งแวดล้อม...” ชาวบ้านในกลุ่มน้ำประแสก็มองไปในทิศทางเดียวกันว่าโครงการอนุรักษ์เหล่านี้เป็นสิ่งที่มีความสำคัญก่อให้เกิดผลดีที่เป็นรูปธรรมและควรดำเนินต่อไปให้เกิดความยั่งยืน

ดังที่ชาวบ้านท่านหนึ่งได้กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า “...เรามองกันแล้วว่าอยู่กันได้ เพราะทรัพยากรมันคั้นมาหลายสิบเปอร์เซ็นต์ และถ้าพวกเราช่วยดูแลอย่างนี้ ผมเชื่อว่าภายในสิบปีนี้ ทรัพยากรต้องกินมา 100 เปอร์เซ็นต์...”

ในด้านการบริหารด้านอาคารสถานที่นั้น ทางผู้บริหารก็ได้ใช้แนวคิดของความพอเพียงมาใช้ในการจัดการ ซึ่งถ้าจะประเมินตามห้องเรียนแล้วอาคารเรียนจะไม่พอรองรับกับนักเรียน หากทางโรงเรียนไม่มีการวางแผนนโยบายในการรับนักเรียนเข้าศึกษาที่เหมาะสมกับจำนวนของอาคารสถานที่ที่มีอยู่ ซึ่งขณะนี้ทางโรงเรียนได้วางแผนทางที่จะรับนักเรียนให้พอประมาณกับห้องเรียน และบุคลากรครูที่มีอยู่ ดังคำสัมภาษณ์ของผู้อำนวยการโรงเรียนว่า “...แผนเราก็ไม่ได้ขยายเด็กนักเรียนเพิ่ม เต็มที่ที่พันสองร้อยคน ตอนนี้มีประมาณพันหนึ่งร้อยคนก็จะให้อยู่ไว้ที่พันสองร้อยคน เพราะอาคารเรียนและจำนวนครูที่ยังมีข้อจำกัดอยู่...”

การบริหารทั่วไปของโรงเรียนเป็นการบริหารที่มีปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดหลัก ทั้งนี้เนื่องจากโครงการอนุรักษ์ลุ่มน้ำประแสจัดเป็นโครงการขนาดใหญ่ เป็นแกนของการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าสู่การบริหารโรงเรียน จึงได้มีการสร้างเครือข่าย และการสร้างงานสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชนให้เกิดขึ้นอย่างเข้มแข็งกว้างขวาง โดยมีวัตถุประสงค์ของการร่วมมือที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน นั่นก็คือการร่วมกันทำกิจกรรมเพื่ออนุรักษ์ลุ่มน้ำประแส นอกจากนั้นยังได้ให้ความสำคัญกับนักเรียนเป็นผู้เข้าร่วมดำเนินการ ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่เชื่อมกันระหว่างความรู้ทางวิชาการในห้องเรียนกับความรู้ที่ได้รับจากการลงภาคสนามจริง โรงเรียนได้รับการยอมรับและมีแนวโน้มเติบโตซึ่งทางผู้บริหารก็ไม่ได้เร่งรีบที่จะขยายแต่มีแนวคิดที่จะค่อยเป็นค่อยไปอย่างมั่นคง โดยอิงกับสภาพของความพร้อมที่มีอยู่จริงภายในมากกว่าที่จะตามความต้องการของภายนอก ทั้งยังให้ความสำคัญกับการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างประหยัดและคุ้มค่า และไม่สร้างปัญหาให้กับสิ่งแวดล้อม

7. โรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัย จังหวัดเพชรบุรี

ภาพที่ 67 อาคารสำนักงานของโรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัย

ที่มา: ภาพจากแฟ้มของโรงเรียน

ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของโรงเรียน

โรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัย เพชรบุรี ก่อตั้งขึ้นเนื่องในวโรกาสที่สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์อัครราชกุมารี ทรงเจริญพระชนมายุครบ 36 พรรษา โรงเรียนตั้งอยู่เลขที่ 427 หมู่ 8 ถนนบ้านหุบกะพง ตำบลเขาใหญ่ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งเป็นพื้นที่พระราชทานบ้านหุบกะพง มีพื้นที่รวมทั้งหมด 141 ไร่ 1 งาน 38 ตารางวา โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 2 ได้รับการประกาศจัดตั้งเป็นโรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัย เพชรบุรี เมื่อวันที่ 2 มิถุนายน 2537 ทำการจัดการเรียนการสอนครั้งแรกเมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2538 โดยใช้ศูนย์พัฒนานุเคราะห์ กรมสามัญศึกษาเป็นสถานที่เรียนชั่วคราวจนถึงวันที่ 12 มกราคม 2539 เมื่อโรงเรียนได้ก่อสร้างแล้วเสร็จจึงได้ย้ายมายังสถานที่ปัจจุบัน โรงเรียนได้รับงบประมาณสนับสนุนจากคณะรัฐมนตรีในปีงบประมาณ 2537 ถึงปีงบประมาณ 2540 เพื่อการก่อสร้างอาคารเรียน และการจัดซื้อวัสดุครุภัณฑ์เป็นจำนวนเงิน 200 ล้านบาทเศษ ประกอบด้วยอาคารเรียน 3 หลัง หอนอนแบบ 3 ชั้น 1 หลัง หอนอนแบบ 4 ชั้น 4 หลัง โรงครัว 1 หลัง อาคารฝึกงาน 3 หลัง บ้านพักผู้บริหาร 1 หลัง บ้านพักครู 16 หลัง บ้านพักนักการภารโรง 8 หลัง และห้องสุขา 6 หลัง นอกจากนั้นยังมีสนามกีฬามาตรฐาน อาทิเช่น สนามบาสเกตบอล สนามฟุตบอล สนามรักบี้ เป็นต้น ในด้านครุภัณฑ์การศึกษาโรงเรียนมีครบในทุกสาขาวิชา อาทิ อุปกรณ์วิชาวิทยาศาสตร์ สาขาฟิสิกส์ สาขาเคมี สาขาชีววิทยาและสาขาวิทยาศาสตร์กายภาพ อุปกรณ์วิชาพลานามัย วิชาการทำงาน วิชาคอมพิวเตอร์ และครุภัณฑ์ประกอบห้องโสตทัศนศึกษา

โรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัย เพชรบุรี เป็นโรงเรียนสหศึกษาแบบประจำ เปิดทำการเรียนการสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 6 รับนักเรียนที่เรียนดีจากพื้นที่ในเขตการศึกษา 5 ได้แก่ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ราชบุรี สมุทรสงคราม กาญจนบุรี สุพรรณบุรี และเพชรบุรี มุ่งเน้นการจัดการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ควบคู่ไปกับการอบรมนักเรียนให้เพียบพร้อมด้วยคุณธรรม จริยธรรมและสามารถพึ่งพาตนเองได้ ในปีการศึกษา 2548 มีนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 รวมทั้งสิ้น 492 คน ครู 31 คน และครูอัตราจ้าง 16 คน (กัญพินา เชื้อมชิด, 2549)

โรงเรียนตั้งอยู่ในเขตชุมชนบ้านหุบกะพงที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชประสงค์เพื่อการสาธิตการดำเนินงานตามระบบสหกรณ์ ประชากรมาจากหลากหลายพื้นที่ อาชีพหลักในชุมชนได้แก่การเพาะปลูกพืชผัก พืชไร่ ไม้ผลและเลี้ยงสัตว์โดยเฉพาะโคเนื้อ นอกจากนั้นยังมีรายได้เสริมจากสินค้าที่ผลิตจากเส้นใยป่านสรนารายณ์ซึ่งถึงเป็นสินค้า OTOP ที่มีชื่อเสียงของชุมชน

ความเป็นมาของการเป็นโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง

โรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัย เพชรบุรี มีคำขวัญประจำโรงเรียนว่า “รักษาศักดิ์ศรี มีคุณธรรม นำวิชาการ สืบสานงานพระราชดำริ” การจัดการศึกษาของโรงเรียนจึงให้ความสำคัญกับงานวิชาการ งานพระราชดำริ และการพัฒนาคุณธรรมของนักเรียน โรงเรียนได้ริเริ่มดำเนินงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนตามโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 และเมื่อได้รับการคัดเลือกให้เข้าร่วมเป็นโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัย เพชรบุรี ก็ได้ขยายผลเป็นโครงการพัฒนางานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ที่มุ่งเน้นในการสร้างจิตสำนึก ความรู้ความเข้าใจในหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งยังสามารถขยายผลไปสู่ผู้ปกครองและชุมชน นอกจากนั้นยังเป็นการต่อยอดองค์ความรู้ที่มีอยู่ในชุมชนเข้าสู่การบูรณาการเข้าในหลักสูตรการเรียนการสอน ดังที่ประทีป เมืองงาม (ม.ป.ป.) ได้ระบุถึงวัตถุประสงค์ ขั้นตอนของการดำเนินงาน และผลที่ได้รับจากการดำเนินโครงการ ไว้ในเอกสารเรื่องการดำเนินงานโรงเรียนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัย เพชรบุรี ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์โครงการพัฒนางานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

1. สืบสานงานพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 2. ให้ความรู้เรื่องแนวทางและหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงแก่นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน
 3. สร้างจิตสำนึกให้กับนักเรียนในการดำรงชีวิตอย่างประหยัดทั้งในปัจจุบันและในอนาคต
 4. ใช้งานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนเป็นสื่อในการปลูกฝังให้นักเรียนรู้จักคุณค่าของป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติ รู้จักการถนอมรักษาและการใช้อย่างคุ้มค่า รู้จักการฟื้นฟู การปรับปรุงพัฒนาให้ดีขึ้น
 5. สร้างนักเรียนให้เป็นผู้นำในการเผยแพร่ความรู้เรื่องการดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงสู่ผู้ปกครองและชุมชน
 6. จัดกิจกรรมตามแนวทางและหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นตัวอย่างในการศึกษาดูงานของสถานศึกษาต่างๆ รวมถึงผู้ปกครองและชุมชน
- ขั้นตอนการดำเนินโครงการพัฒนางานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

1. เขียนโครงการและเสนอขอความเห็นชอบโครงการ
2. จัดอบรมครูเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง
3. อบรมให้ความรู้แก่นักเรียนในเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียง
4. ดำเนินกิจกรรมตามโครงการ สรุปผลผลิตจากกิจกรรม ผลจากการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียง
5. สัมมนาประเมินผลครั้งที่ 1
6. ส่งรายผลความก้าวหน้า

7. ผลิตเอกสาร/ สื่อเผยแพร่ความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง
8. เผยแพร่ความรู้สู่ชุมชน
9. สัมมนาสรุปผลครั้งที่ 2 และรายงานผล

สำหรับขั้นตอนการดำเนินโครงการ โรงเรียนได้ให้ความสำคัญกับการสร้างจิตสำนึก และความรู้ความเข้าใจให้เกิดขึ้นกับผู้ที่เกี่ยวข้องซึ่งได้แก่บุคลากรครูและนักเรียน โดยได้จัดให้มีการอบรมสัมมนาครูและนักเรียนเป็นขั้นตอนแรก นอกจากนั้นยังมีการประเมินผลติดตามเป็นระยะผ่านรูปแบบการจัดสัมมนาประเมินผล ทำให้มีการกลั่นกรองผลของการดำเนินงานที่ได้รับอย่างเป็นระบบ มีการต่อยอดองค์ความรู้ที่ได้รับให้สามารถขยายผลไปสู่ชุมชนในวงกว้างได้ผ่านการจัดทำสื่อเพื่อการเผยแพร่ต่างๆ

ผลที่ได้รับจากการดำเนิน โครงการพัฒนางานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

การดำเนินโครงการพัฒนางานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงนั้น เป็นการดำเนินงานโดยอาศัยแนวคิดของการใช้วัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาประยุกต์ร่วมกับความรู้ทางวิชาการ ผลที่ได้รับมีทั้งหมด 8 กิจกรรม ได้แก่

1. การทำดอกไม้สดอบแห้ง (วัฒนา เมืองงาม, ม.ป.ป.)

การทำดอกไม้สดอบแห้งมีวัตถุประสงค์ให้นักเรียนเกิดความประทับใจ รัก และเห็นประโยชน์ของพืชพรรณไม้ โดยการนำดอกไม้สวยงามมายืดอายุให้มีสภาพคงเดิม อาศัยกระบวนการวิทยาศาสตร์มาใช้ในการผลิตผลงาน มีการบูรณาการความรู้ด้านศิลปะและการช่างเข้ามาช่วยเพิ่มคุณค่าให้กับผลงานทำให้นักเรียนได้ใช้เวลาว่างอย่างเป็นประโยชน์ มีการทำงานเป็นทีมทำให้นักเรียนเห็นคุณค่าของงาน และมีความภาคภูมิใจในตนเอง ดังที่ครั้งหนึ่ง คณะครูและนักเรียนได้มีโอกาสดูแลกล้วยคอกกล้วยไม้อบแห้งซึ่งบรรจุในภาชนะอย่างสวยงามแต่สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี และพระองค์ท่านทรงสนพระทัยซักถามนักเรียนถึงวิธีการทำอยู่เป็นเวลานาน ยังความปลาบปลื้มให้กับทุกคนที่เข้าเฝ้าเป็นอย่างยิ่ง

ภาพที่ 68 ดอกไม้สดอบแห้งที่จัดแสดงไว้ในห้องแสดงผลงาน

2. การทำเทียนหอม (อนันต์ อรุณรัตน์, ม.ป.ป.)

เนื่องจากการประดิษฐ์เทียนหอมนั้นถือได้ว่าเป็นงานศิลปหัตถกรรมที่ทำได้ง่าย มีการใช้วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ที่อยู่รอบตัวมาเป็นแม่พิมพ์ในการสร้างสรรคงานให้มีเอกลักษณ์สวยงาม เป็นกิจกรรมที่ช่วยเสริมสร้างความละเอียดรอบคอบ ฝึกฝนให้รู้จักการทำงานอย่างเป็นขั้นตอน และมีความระมัดระวังไม่ประมาทในขณะทำงาน นอกจากนั้นการเรียนรู้วิธีการทำเทียนหอมยังถือได้ว่าเป็นการช่วยสร้างอาชีพเสริมเนื่องจากปัจจุบันเทียนหอมเป็นที่นิยมสำหรับการนำไปใช้ในที่พักอาศัย ตามสถานบริการสปาทั่วไป และยังนิยมซื้อเป็นของฝากของขวัญให้กับผู้อื่น

ภาพที่ 69 การทำเทียนหอม

ที่มา: ภาพจากแฟ้มของโรงเรียน

3. การทำกระจกแกะลาย (อนันต์ อรุณรัตน์, ม.ป.ป.)

การทำกระจกแกะลายที่โรงเรียนสอนให้กับนักเรียนนั้น เป็นการแกะลายโดยใช้น้ำยา ซึ่งแตกต่างจากการแกะลายกระจกด้วยการยิงทราย การแกะลายกระจกโดยใช้น้ำยาจะทำให้ได้งานที่มีความละเอียดมาก สามารถทำเป็นชิ้นงานขนาดเล็กได้ ซึ่งถือเป็นการเปิดตลาดไปสู่การ

สร้างสรรค์ผลงานเพื่อการประดับตกแต่งภายในบ้าน ซึ่งแต่เดิมการแกะกระจกด้วยการยิงทรายนั้นจะนิยมทำกับชิ้นงานขนาดใหญ่เนื่องจากไม่สามารถลงรายละเอียดในลวดลายได้มากทำให้ยังมีข้อจำกัดอยู่บ้างในการขยายตลาด นอกจากนั้นกิจกรรมการสอนทำกระจกแกะลายนี้ยังถือว่าเป็นกิจกรรมศิลปะประเภทหนึ่งที่จะช่วยฝึกฝนให้นักเรียนมีความละเอียด อดทน ใจเย็นและมีความรอบคอบเป็นอย่างยิ่ง

ภาพที่ 70 ผลงานการแกะลายกระจกของนักเรียนเพื่อการประดับภายในบ้าน

4. การทำผลิตภัณฑ์เครื่องลงรักปิดทอง (วินัย เหมือนอ่วม, ม.ป.ป.)

การทำผลิตภัณฑ์เครื่องลงรักปิดทองถือได้ว่าเป็นหนึ่งในงานพระราชดำรินในกลุ่มงานช่างสิบหมู่ จังหวัดเพชรบุรี การเรียนการสอนให้นักเรียนสามารถสร้างผลิตภัณฑ์เครื่องลงรักปิดทองได้นั้น จึงเท่ากับเป็นการสืบสานความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ของชาติ นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรงและโอกาสในการสร้างสรรค์ผลงานต่อยอดบนพื้นฐานภูมิปัญญาดั้งเดิม การทำงานยังเป็นการช่วยฝึกให้เกิดความอดทน ความพยายามและความคิดสร้างสรรค์ให้เกิดขึ้นกับนักเรียน

ภาพที่ 71 ส่วนหนึ่งของผลงานเครื่องลงรักปิดทอง

5. การทำผลิตภัณฑ์จากเส้นใยป่านสรนารายณ์ (ดวงใจ สุรัสวดี, ม.ป.ป.)

ป่านสรนารายณ์เป็นพืชที่สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถทรงดำริให้ชาวบ้านในหมู่บ้านหุบกระพงนำมาเพาะปลูกเนื่องจากเป็นพืชที่ทนต่อสภาพดินฟ้าอากาศได้ดีเหมาะกับพื้นที่เสื่อมสภาพ จากนั้นทรงแนะนำให้กลุ่มแม่บ้านนำป่านสรนารายณ์มาจักสานเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ ในขั้นตอนของการนำเส้นใยของป่านสรนารายณ์มาใช้ทำผลิตภัณฑ์นั้นจะมีเส้นใยที่ไม่แข็งแรงหลุดออกมาที่เรียกว่า เศษเส้นใย ซึ่งโดยปกติชาวบ้านจะนำไปเผาทิ้งทำให้เกิดควันและมลพิษทางอากาศทางโรงเรียนจึงได้คิดนำเศษเส้นใยเหล่านี้มาใช้ให้เกิดประโยชน์โดยบูรณาการเข้าในวิชาการงานพื้นฐานอาชีพ ให้นักเรียนคิดนำเศษเส้นใยไปประดิษฐ์ชิ้นงานตามความคิดอิสระ นอกจากนั้นยังได้ทำกระดาษจากเศษใยป่านสรนารายณ์ที่มีความเหนียวและสามารถนำไปใช้ในการห่อหุ้มกล่องของขวัญได้เป็นอย่างดี การนำกิจกรรมการทำผลิตภัณฑ์จากเส้นใยป่านสรนารายณ์มาสู่การเรียนรู้การสอนจึงเป็นการสร้างให้นักเรียนเห็นคุณค่าของการใช้วัสดุที่เหลือใช้ให้เกิดประโยชน์โดยมีการบูรณาการใช้หลักวิชาการ ความคิดสร้างสรรค์ควบคู่ไปกับการใช้วัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่นได้อย่างลงตัว

ภาพที่ 72 เศษใยป่านสรนารายณ์และผลิตภัณฑ์ที่ได้จากกิจกรรมการเรียนรู้
ที่มา: ภาพจากแฟ้มของโรงเรียน

6. การใช้เส้นใยป่านสรนารายณ์แทนจี้เลื้อยเพื่อเพาะเห็ดนางฟ้า (ประทีป เมืองงาม, ม.ป.ป.)

จากการสังเกตและการค้นคว้าต่อยอดในเรื่องของการใช้วัสดุที่เหลือใช้ชุมชนให้เกิดประโยชน์มากที่สุดนั้น ทำให้โรงเรียนได้ค้นพบว่าเส้นใยป่านสรนารายณ์สามารถใช้แทนจี้เลื้อยเพื่อเพาะเห็ดนางฟ้าได้เป็นอย่างดี ผลผลิตที่ได้รับไม่ต่างกัน ก่อนเชื่อที่มีส่วนผสมของเส้นใยป่าน

ศรณารายณ์จะมีน้ำหนักต่อก้อนน้อยกว่าทำให้อายุการเก็บเกี่ยวสั้นกว่าแต่มีข้อจำกัดที่ต้องใช้เวลาในการตัดย่อยเส้นใยให้มีขนาดสั้นลงเพื่อสะดวกต่อการบรรจุถุง อย่างไรก็ตามถือได้ว่าการใช้เส้นใยป่านศรณารายณ์แทนจี้เลื่อยนี้มีผลทำให้ต้นทุนการผลิตลดลงเนื่องจากไม่ต้องเสียเงินซื้อจี้เลื่อยและยังเป็นการใช้ของเหลือที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดประโยชน์

ภาพที่ 73 โรงเพาะเห็ดนางฟ้าที่ใช้เส้นใยป่านศรณารายณ์
ที่มา: ภาพจากแฟ้มของโรงเรียน

7. การแปรรูปผลิตภัณฑ์เห็ด (ศาสตรา พรหมอารักษ์, ม.ป.ป.)

โรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัย เพชรบุรีมีการตั้งชุมชนเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อเห็ดชนิดต่างๆ ทำให้มีผลผลิตเป็นดอกเห็ดที่มากพอสำหรับการจำหน่ายเป็นรายได้เสริมให้กับนักเรียน และในบางครั้งก็มีดอกเห็ดออกมาเป็นจำนวนมากทำให้จำหน่ายไม่หมด จึงได้มีแนวคิดที่จะเพิ่มมูลค่าของเห็ดโดยการนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ที่สามารถจำหน่ายได้ตลอดมีราคาคงที่ จากการศึกษาโรงเรียนได้พบว่าการแปรรูปเป็นข้าวเกรียบและน้ำพริกเป็นการลงทุนที่ต่ำ ทำได้ง่ายและขายได้ตลอดปีจึงได้มีการพัฒนาเป็นกิจกรรมให้นักเรียนได้เรียนรู้และมีส่วนร่วมในการทำข้าวเกรียบเห็ดนางฟ้าและน้ำพริกเผาเห็ดนางฟ้าขึ้นเพื่อจำหน่ายและเป็นรายได้เสริมให้กับนักเรียน

ภาพที่ 74 การนำเห็ดนางฟ้ามาทอดเป็นผลิตภัณฑ์ข้าวเกรียบ

ที่มา: ภาพจากแฟ้มของโรงเรียน

8. การแปรรูปเห็ดเป่าฮื้อ – แกล็กเห็ดเป่าฮื้อ (วัดนา เมืองงาม, ม.ป.ป.)

บางครั้งเห็ดเป่าฮื้อสดที่โรงเรียนเพาะได้นั้นมีเหลือจากการจำหน่าย หรือมีเห็ดที่ไม่ได้ตามคุณภาพที่ตลาดต้องการ โรงเรียนจึงได้ทำการศึกษาหาทางใช้ประโยชน์จากสิ่งที่มีให้คุ้มค่าที่สุด และได้พบว่าเห็ดเป่าฮื้อสามารถทำการแปรรูปได้โดยการนำเอาเห็ดมาตากแห้ง ปั่นทำเป็นแป้ง และใช้ทดแทนแป้งสาลีที่มีราคาแพงกว่าได้เป็นอย่างดี นอกจากนั้นยังเป็นอาหารสุขภาพเนื่องจากเห็ดเป่าฮื้อมีเส้นใยสูงกว่าแป้งสาลี สามารถประยุกต์ใช้ในการทำขนมเค้ก นักเรียนและผู้ปกครองให้ความสนใจสั่งซื้อไปบริโภคเป็นจำนวนมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเทศกาล ทักยะการเรียนรู้เหล่านี้จะเป็นประสบการณ์ตรงให้กับนักเรียนได้นำไปใช้ในชีวิตจริง ทั้งยังเป็นการเผยแพร่แนวคิดและความรู้เหล่านี้ให้ไปสู่ชุมชนได้อีกทางด้วย

ภาพที่ 75 ขั้นตอนการทำเค้กเห็ดป่าอื้อ เริ่มจากการนำเห็ดไปตากแห้ง บดและผสมกับแป้งทำเค้ก แต่งหน้าเค้กและบรรจุกล่องอย่างสวยงามโดยนักเรียน
ที่มา: ภาพจากแฟ้มของโรงเรียน

กิจกรรมที่เกิดขึ้นจากโครงการพัฒนางานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงที่โรงเรียนได้ริเริ่มดำเนินการมาจนถึงปัจจุบันนั้นได้ทำให้เกิดผลที่มีคุณค่าอย่างยิ่งทั้งต่อนักเรียนและบุคลากรครู ดังที่ผู้อำนวยการโรงเรียนได้กล่าวถึงผลการดำเนินงานไว้ในเอกสารตอนหนึ่งว่า (กัญพินา เชื่อมจิต, ม.ป.ป.)

...นักเรียนเห็นประโยชน์ของวัสดุเหลือใช้ เห็นคุณค่าของสรรพสิ่งรอบข้าง สามารถสร้างชิ้นงานจากเศษวัสดุเหลือใช้ทำให้ไม่กลายไปเป็นขยะของชุมชน นักเรียนได้เห็น ได้คิดอย่างมีเหตุผล ได้ลงมือปฏิบัติโดยอาศัยปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่คุณครูได้สอดแทรกไปในแต่ละวิชาเป็นแนวคิด...

ดังที่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 คนหนึ่งได้กล่าวถึงสิ่งที่ได้รับจากการทำโครงการที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียงไว้ตอนหนึ่งว่า

...ก่อนหน้านี้ไม่รู้จักเศรษฐกิจพอเพียง แต่เมื่อได้รับการถ่ายทอดจากอาจารย์แล้วทำให้ตนและเพื่อนๆ ได้รู้จักเศรษฐกิจพอเพียงมากขึ้น และได้ถ่ายทอดต่อไปยังรุ่นน้องโดยการพูด

ปากต่อปาก การจัดประชุม การให้โอวาทของครูเวร มีการให้น้อง ๆ แต่ละบ้าน (บ้านละ 12 คน) หาข้อมูลเศรษฐกิจพอเพียงนำเสนอ ม. ปลายหาข้อมูล ม. ต้นนำเสนอ ผู้ฟังและครูตั้งคำถาม ให้นักเรียนคิดวิเคราะห์มากขึ้น ทำให้นักเรียนทุกคนเข้าใจหลักเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากนี้รุ่นพี่ยังได้ทำแบบอย่าง เช่น การนอนไม่มากไม่น้อยเกินไป ใช้จ่ายอย่างพอเพียง สิ่งที่ได้รับมากที่สุดคือ การนำหลักความคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน ทำให้มีกรอบในการใช้ชีวิต รู้จักยังคิดในการใช้จ่ายและมีความเป็นผู้ใหญ่มากขึ้น...

ผลลัพธ์ที่ได้รับจากโครงการมีความสอดคล้องกับกรอบแนวคิดของการดำเนินโครงการที่ทางโรงเรียนได้กำหนดไว้อย่างเป็นทางการ กรอบแนวคิดดังกล่าวนี้ ได้แก่การส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักตนเอง การสร้างจิตสำนึกให้เห็นคุณค่าของสรรพสิ่งรอบข้าง การนำความรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปบูรณาการสู่การเรียนการสอน การสร้างสรรค์ผลผลิตเป็นชิ้นงาน และการเผยแพร่ความรู้สู่สาธารณชน

ผลการวิเคราะห์การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการบริหารโรงเรียน 4 ด้าน

โครงการพัฒนางานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงถือได้ว่าเป็นตัวอย่างหนึ่งที่ประสบผลสำเร็จของการที่โรงเรียนมีการบริหารจัดการโดยยึดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักในการดำเนินงาน การคำนึงถึงสภาพภูมิสังคมรอบข้าง การนำภูมิปัญญาอาชีพท้องถิ่นเข้ามาบูรณาการต่อยอดและเชื่อมโยงเข้าสู่การจัดการเรียนการสอนจนสามารถทำเป็นผลผลิตที่เป็นรูปธรรม โดยมุ่งหวังให้เกิดการเห็นคุณค่าของสิ่งต่างๆ มีการใช้สอยอย่างประหยัด และสามารถสร้างให้เป็นอาชีพเสริมได้นั้นล้วนเป็นการสร้างภูมิคุ้มกัน และคุณธรรมให้เกิดขึ้นกับนักเรียนและบุคลากรโรงเรียนได้เป็นอย่างดี จากการสัมภาษณ์และการสังเกตผู้วิจัยพบว่าการบริหารโรงเรียนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้นได้มีอยู่ในหลายส่วนของการบริหาร ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การบริหารด้านงานวิชาการ

โรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัย เพชรบุรี ได้กำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียนซึ่งแสดงให้เห็นถึงแนวทางการจัดการศึกษาของโรงเรียนได้อย่างชัดเจนว่า โรงเรียนมีความมุ่งมั่นที่จะสร้าง

นักเรียนให้เป็นผู้มีความรู้ทางวิชาการ มีความเป็นนักวิจัย นักพัฒนา และนักคิดที่สร้างสรรค์ มี
แนวทางการดำรงตนอย่างพอเพียงตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ดังวิสัยทัศน์ที่ว่า

โรงเรียนมุ่งที่จะสร้างนักเรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรม มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มี
ความคิดเชิงวิทยาศาสตร์ มีจิตวิญญาณของความเป็นนักวิจัย นักคิดค้น และนักพัฒนา มีความคิด
ริเริ่มสร้างสรรค์ รับผิดชอบต่อตนเอง ต่อสังคม เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ สามารถดำเนินชีวิตตาม
แนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข”

การบริหารงานวิชาการจึงเป็นงานที่ต้องดำเนินตามแนวทางพระราชดำริ มีการให้
ความสำคัญกับการบูรณาการความรู้ทางวิชาการเข้ากับสภาพภูมิสังคมของชุมชน มุ่งเน้นให้นักเรียน
ได้มีโอกาสวิจัย ทดลองสร้างสรรค์ผลงานเพื่อต่อยอดองค์ความรู้ โดยใช้แนวทางปรัชญาของ
เศรษฐกิจพอเพียงเป็นกรอบแนวคิดในการดำเนินงาน ดังที่ผู้อำนวยการโรงเรียนได้ให้สัมภาษณ์ถึง
แนวทางการบริหารงานโครงการตอนหนึ่งว่า

...งานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนเป็นงานที่สมเด็จพระเทพฯ ท่านมีพระราชดำริ คือการ
สร้างจิตสำนึกให้เด็กอนุรักษ์พันธุ์พืช โดยมีแนวทางว่าเด็กจะเกิดปิติ สนใจที่จะเข้าไป
ศึกษาก็ต้องให้เขาเห็นคุณค่า เมื่อเห็นคุณค่าแล้วก็จะสนใจที่ศึกษาและเกิดจิตสำนึกที่จะ
อนุรักษ์ต่อไป แต่ถ้าสอนให้เห็นแต่ว่าถ้าไม่อนุรักษ์แล้วจะเกิดอันตรายต่อตัวเขา พระองค์
ท่านทรงแนะว่าจะทำให้เด็กเกิดความเครียดแล้วจะเป็นผลเสียต่อประเทศชาติในระยะ
ยาว ...

โครงการงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนได้เริ่มต้นจากการปลูกป่าภายในโรงเรียน ต่อมาใน
ราวปี พ.ศ. 2548 โรงเรียนได้เข้าร่วมเป็นโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงและได้น้อมนำ
เศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาเป็นหลักคิดในการดำเนินงานและการแก้ปัญหา โครงการงานสวน
พฤกษศาสตร์โรงเรียนจึงได้มีการปรับปรุงและปรับเปลี่ยนให้ดีขึ้น มีการต่อยอดสู่กิจกรรมต่างๆ
รวมถึงมีการบูรณาการเข้าสู่หลักสูตรการเรียนการสอน ปัจจุบันโรงเรียนอยู่ในช่วงของการขยายผล
องค์ความรู้สู่ชุมชนและบุคคลภายนอก ดังคำสัมภาษณ์ของผู้อำนวยการโรงเรียนที่กล่าวถึงการ
ประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาและแก้ปัญหาโครงการไว้ว่า

...เมื่อเริ่มต้นโรงเรียนก็จะใช้วันเทศกาลต่างๆ เป็นวันปลูกป่า ระดมปลูกกันทั้งโรงเรียน ยังไม่ได้วางแผนว่าใครจะเป็นคนดูแล ก็หวังพึ่งธรรมชาติคือน้ำฝน ส่วนใหญ่ก็ไม่ค่อยจะรอด ที่นี้พอปี 2548 ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้าสู่โรงเรียน เราก็ได้หลักคิดจากปรัชญาออกมาเลยว่าในการที่จะทำอะไร เราต้องรู้ความพอประมาณทางสายกลางนะ ต้องมีเหตุผล ภูมิคุ้มกันจะต้องมีจะต้องยั่งยืน ก็หันมาดูงานสวนพฤกษศาสตร์ ภูมิสังคมของโรงเรียน พบว่าเรามีนักเรียนประมาณ 500 คน พื้นที่โรงเรียน 141 ไร่ เป็นดินทรายไม่ค่อยอุ้มน้ำ น้ำมีหินปูนค่อนข้างสูง ฝนก็ไม่ค่อยมี เราก็พบแล้วว่าที่เราทำนั้นไม่พอประมาณกับตนเอง เราระดมปลูกกันทั้งโรงเรียนในพื้นที่ 141 ไร่นั้นมากเกินไป เราใช้ระบบน้ำหยดแก้ปัญหาฝนแล้งก็ไม่ได้ผลเพราะน้ำมีหินปูนสูงมันจะอุดตันก็ใช้ไม่ได้ ก็มาปรับแนวคิดกันใหม่ตามหลักปรัชญา ผลก็คือเราจะใช้วิธีปลูกป่าปีละแปลงบูรณาการเข้าในวิชาพฤกษศาสตร์ของนักเรียนชั้น ม.1 ให้ทุกคนได้เรียนเป็นกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เรียนสัปดาห์ละหนึ่งคาบ กำหนดให้นักเรียนเป็นเจ้าของต้นไม้คนละหนึ่งต้น ต้นกล้วยอีกหนึ่งต้นเพื่อให้ต้นกล้วยให้ความชุ่มชื้นกับดิน พอประมาณกับกำลังของเด็ก...

สอดคล้องกับความคิดเห็นของครูท่านหนึ่งที่ได้วิเคราะห์ว่าโครงการสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนได้ก่อให้เกิดความยั่งยืน ความรู้และคุณธรรมกับนักเรียน ดังคำสัมภาษณ์ของครูท่านหนึ่งว่า

...เรื่องพอประมาณนี้ใช่แน่นอน พอประมาณกับกำลังการดูแลของเด็ก หนึ่งคนดูแลสองต้นดูแลไหวค่ะ แล้วย้ำที่ใช้รดก็ไม่มาก เช่นม.ต้นของครูมีนักเรียนประมาณ 120 คน ก็ได้ต้นไม้ยืนต้น 120 ต้น เราปลูกปีละแปลงก็สามารถจัดระบบดูแลได้ ภูมิคุ้มกันก็เกิดจากการที่ต้นไม้รอดหมด 100 เปอร์เซ็นต์ จิตสำนึกที่สมเด็จพระเทพฯต้องการให้เกิดก็เกิดขึ้นในนักเรียน เด็กมีความอ่อนโยน เอื้ออาทรช่วยเหลือกัน มีการฝากเพื่อนช่วยดูแลเวลาที่ตัวเองไม่อยู่ มีการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ไม่เอาไปเที่ยวเตร่ทะเลาะกัน มีความรับผิดชอบ รับผิดชอบเอาใจใส่ดูแลไม่เช่นนั้นต้นไม้จะตาย ความรู้ต้องใช้ตลอด ครูต้องมีความรู้ช่วยกันแนะนำ...

โครงการปลูกป่าถือว่าประสบผลสำเร็จมีความยั่งยืน และผลของการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องด้วยความเอาใจใส่จากทุกฝ่ายทำให้เกิดการต่อยอดองค์ความรู้ มีการแตกย่อยออกเป็นกิจกรรมต่างๆ อีก 8 กิจกรรมดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น นอกจากนั้นโรงเรียนยังได้เชื่อมโยงหลัก

วิชาการทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติเข้าด้วยกันในหลักสูตรการเรียนการสอนในทุกสาระวิชา ซึ่งผู้อำนวยการโรงเรียนได้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับเรื่องนี้ตอนหนึ่งว่า

...พอเราเห็นว่าตรงนี้เป็นประโยชน์ เป็นประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับเด็กนักเรียน เกิดขึ้นกับครูของเรา เราน่าจะมาจัดเป็นหลักสูตรการเรียนการสอนในทุกรายวิชาที่จะเริ่มในเทอมสองของปีการศึกษา 2549 เรากำหนดเป็นนโยบายในปี 2549 ทำเป็นขั้นเป็นตอนไป เราเริ่มต้นน้อยๆ ก่อนเพื่อความมั่นใจ คือให้ครูทุกคนมีแผนการสอนเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงบูรณาการในวิชาของตัวเองอย่างน้อยคนละหนึ่งแผน ถ้าทำแล้วประสบผลสำเร็จก็ขยายแผนต่อ...

นอกจากนี้โรงเรียนได้วางระบบการขยายผลการดำเนินงานบริหารด้านงานวิชาการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเป็นระบบ มีการวางแผนแบ่งคณะทำงานออกเป็นด้านต่างๆ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและครูเข้าใจในภาระงานอย่างชัดเจน ซึ่งผู้อำนวยการโรงเรียนได้กล่าวอธิบายถึงระบบการบริหารงานวิชาการใหม่ไว้ว่า

...ปีนี้ (2549) ก็จะเริ่มต้นให้ทำแผนใหม่ จัดทำใหม่โดยใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง นั่นคือเวลาเขียนแผนให้ใช้แนวทางหลักการสามห่วงสองเงื่อนไขไปใช้ในการเขียนแผน นอกจากนั้นโรงเรียนได้มีการตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน โดยแบ่งเป็น คณะอนุกรรมการชุดต่างๆ คือ ชุดที่หนึ่งสร้างความรับผิดชอบที่เกี่ยวกับนักเรียน ชุดที่สองสร้างการใฝ่เรียนรู้ ชุดที่สามส่งเสริมการประหยัดและการออม ชุดที่สี่ให้ความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงแก่นักเรียน ครูหรือบุคลากรภายนอก ชุดที่ห้าเป็นชุดเผยแพร่ประชาสัมพันธ์รวมทั้งเว็บไซต์ อีกชุดก็จะเป็นชุดทีมเลขาติดตามงาน การทำงานก็แบ่งกันไปในลักษณะนี้...

การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนมีการบูรณาการภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติเข้าในหลักสูตรการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ การทำงานมีการแบ่งเป็นงานอย่างชัดเจนและร่วมมือกันทำงานเป็นทีม

2. การบริหารด้านงานบุคคล

...ครูอาจารย์ทุกท่านที่นี้เข้าใจว่านี่คืองานพระราชดำริ งานตามพระราชดำรัส พวกเรา
พร้อมที่จะทำตาม คำขวัญของโรงเรียนคือ รักศักดิ์ศรี มีคุณธรรม นำวิชาการ สืบสานงาน
พระราชดำริ เพราะฉะนั้นเป็นภารกิจที่พวกเราพร้อมจะทำ งานพระราชดำริใดที่เราพอ
ทำได้ เราพร้อมที่จะน้อมรับมาทำทุกเรื่องต้องบอกว่าทุกเรื่องจริงๆ เหมือนเมื่อครั้งที่
ทางสภาพัฒน์ฯ มาติดต่อเรื่องโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง เราก็รับทันที...

คำกล่าวจากผู้อำนวยการ โรงเรียนข้างต้นแสดงให้เห็นถึงวิสัยทัศน์และแนวทางในการทำงาน
ของบุคลากรในโรงเรียนได้เป็นอย่างดีว่า โรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัยเป็นโรงเรียนเฉลิมพระ
เกียรติที่พร้อมจะสืบสานงานตามพระราชดำริอย่างเต็มความสามารถ และเมื่อได้ริเริ่มแล้วโรงเรียน
ได้ให้ความสำคัญกับการสร้างจิตสำนึกและความรู้ความเข้าใจในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่าง
เต็มที่ ครูได้รับการอบรมและมีจิตสำนึกในการทำงานที่ดี ดังคำกล่าวของครูท่านหนึ่งที่กล่าวถึงการ
ฝึกอบรมว่า

...แรกๆ เราก็อบรมครูเลยครับ มีผู้รู้จริงมาอบรม หลังจากนั้นเราก็แผ่ไปโรงเรียนต่างๆ
ด้วย เพราะฉะนั้นครูก็ค่อนข้างเข้าใจและเห็นประโยชน์ อีกอย่างหนึ่งที่วิทยากรได้พูดไว้
ว่า เราทำเพื่อในหลวง คำนี้ทำให้ทุกคนอยากทำ และเมื่อเราพูดกับใครก็เป็นความภูมิใจ
ของเรา เกิดความรู้สึกร่วมกัน...

เมื่อบุคลากรในโรงเรียนมีทัศนคติต่อการทำงานในทิศทางเดียวกัน การทำงานใน
ภาคปฏิบัติของโรงเรียนมีลักษณะร่วมมือร่วมใจกันทำงาน ผู้บริหาร ครูและนักเรียนล้วนมีส่วนร่วม
ในการทำงาน ผลสำเร็จที่โรงเรียนได้รับเกิดจากการขับเคลื่อนร่วมกันของทุกฝ่าย ดังที่ครูท่านหนึ่ง
ได้ให้สัมภาษณ์ตอนหนึ่งว่า

...สิ่งหนึ่งที่ผมมองว่าที่นี่ประสบผลสำเร็จ อาจจะเป็นเพราะว่ามันขับเคลื่อนไปทั้งระบบ
ถึงแม้ว่าระบบจะมีหลายระดับก็จริง เช่นถ้าคนอื่นฯ ไม่เอา ผมเอาอยู่คนเดียวก็คงได้แค่
ห้องสองห้องที่ผมสอน แต่มันไม่ใช่ที่นี่มันเหมือนกับมันระเบิดตูมเลย ทุกอย่างไปพร้อม
กันหมด...

สอดคล้องกับครูอีกท่านหนึ่งที่ได้กล่าวในทำนองเดียวกันว่า “...เราโชคดีที่ผู้บริหาร เล่นด้วย ครูร่วมด้วย เราก็ทำทีเดียวยังระบบทั้งผู้บริหารและนักเรียน...”

การบริหารดำเนินงานบุคคลของโรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัย เพชรบุรีมีลักษณะที่ บุคลากรในโรงเรียนมีวิสัยทัศน์ในการทำงานร่วมกัน เข้าใจในวัฒนธรรมและเป้าหมายขององค์กร เป็นอย่างดี และมีการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ โรงเรียนให้ความสำคัญกับการสร้างความรู้ ให้กับบุคลากรทั้งในรูปแบบของการฝึกอบรมและการส่งเสริมให้มีการแสวงหาความรู้จากภายนอก เพื่อต่อยอดจากสิ่งที่มีอยู่เดิม

3. การบริหารดำเนินงานงบประมาณ

โรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัย เพชรบุรี เป็นโรงเรียนแบบประจำแต่ในด้านงบประมาณที่ ได้รับจากส่วนกลางนั้นไม่ได้แตกต่างจากโรงเรียนทั่วไป ในขณะที่ค่าใช้จ่ายในการจัดการจะ มากกว่า ดังคำกล่าวตอนหนึ่งของผู้อำนวยการโรงเรียนว่า “...งบประมาณของโรงเรียนที่นี่ ลำบาก มากนะ เงินที่ได้รับก็ไม่ต่างจากโรงเรียนอื่นทั่วไป ได้เป็นรายหัว แต่โรงเรียนเราเป็นโรงเรียนประจำ ค่าน้ำค่าไฟต้องจ่ายทั้งกลางวันกลางคืน...” โรงเรียนจึงมีความจำเป็นที่จะต้องเก็บค่าใช้จ่ายเพิ่มเติม จากผู้ปกครองเป็นบางส่วน ดังนั้นงานโครงการหรือกิจกรรมเสริมต่างๆ จึงต้องพึ่งงบประมาณจาก ภายนอกและการบริหารจัดการด้านงบประมาณที่ค่อยเป็นค่อยไปยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง เน้น ความมีเหตุมีผลในการใช้จ่าย และเมื่อใช้ก็ใช้อย่างประหยัดและคุ้มค่า ดังตอนหนึ่งของคำสัมภาษณ์ ของผู้อำนวยการโรงเรียนที่ว่า “...เราก่อนว่าเหตุผลที่จะซื้อคืออะไร พอเหมาะสมไหม ถ้าของเก่า ยังมีอยู่เราไม่ซื้อ ไม่จำเป็นต้องซื้อ แต่ถ้าซื้อเพื่อให้เด็กนักเรียนได้ศึกษาไม่ใช่ซื้อมาประดับ หรือใส่ ของแบบนี้ก็จะซื้อ...” การบริหารโรงเรียนโดยเฉพาะโครงการต่างๆ ตามแนวทางเศรษฐกิจ พอเพียงนั้นโรงเรียนใช้วิธีทำอย่างค่อยเป็นค่อยไป ดังเช่นโครงการปลูกป่าที่ทำปีละแปลง ดูแลพื้นที่ ไม่มากแต่ทำอย่างต่อเนื่องจะได้พื้นที่ป่าเพิ่มมากขึ้นทุกๆ ปี งบประมาณสนับสนุนส่วนหนึ่งมา จากการองค์กรภายนอกเช่นธนาคารและการขอความร่วมมือจากอำเภอและจังหวัดซึ่งโดยปกติจะไม่ มีงบเพื่อการสนับสนุนโรงเรียน อย่างไรก็ตามโรงเรียนมีกลยุทธ์ในการสร้างเครือข่ายเพื่อเชื่อม ความสัมพันธ์กับหน่วยงานของอำเภอและจังหวัดเพื่อให้ได้รับการสนับสนุนในการทำงานได้อย่าง น่าสนใจ ดังคำสัมภาษณ์ของผู้อำนวยการโรงเรียนตอนหนึ่งว่า

...เมื่อครั้งที่เราได้รับงบประมาณจากไทยพาณิชย์ให้จัดนิทรรศการในวันที่ 5 ธันวาคม เป็นงานใหญ่ งานระดับนโยบายเพราะเป็นเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียง เราก็ใช้โอกาสนี้ ดัดสนใจจัดที่อำเภอไม่ใช่จัดที่โรงเรียน เราก็ไปหานายอำเภอเสนอจัดให้กับอำเภอโดย เชิญผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน จัดในนามอำเภอไม่ใช่ในนามโรงเรียน ทางอำเภอ ดูแลต้อนรับผู้ว่าราชการกับให้สถานที่ ส่วนงบประมาณไทยพาณิชย์ช่วยสนับสนุน งานก็ เลยเป็นงานใหญ่ทุกส่วนราชการต้องเข้าพิธี นายอำเภอเป็นผู้กล่าวรายงาน ท่าน นายกเทศมนตรีเป็นคนกล่าวต้อนรับ ท่านผอ.เขตเป็นผู้มอบของรางวัล ทุกคนได้มีส่วนร่วม เราจัดเต็มที่คนชมว่าจัดได้อลังการแต่เราบอกว่าเป็นงานที่ต้องจัดให้สมพระเกียรติ ท่านผู้ว่าพอใจ นายอำเภอก็ได้ความคิดความชอบในฐานะเป็นแม่งานจัดงาน เราให้เกียรติ ทุกคน ทุกคนได้หมด เราก็ได้มีสัมพันธมิตรที่ดีกับอำเภอ ท่านผู้ว่าก็บอกว่าถ้าต้องการ ขาดเหลือเรื่องงบประมาณอะไรให้บอกอำเภอ ทางอำเภอก็ขอช่วยขอให้จุฬารณ...

การคำนึงถึงการสร้างเครือข่ายเพื่อการดำเนินงานของโรงเรียนจึงเป็นไปทั้งในด้านการ ร่วมมือทำงานและการได้รับการสนับสนุนงบประมาณไปในเวลาเดียวกัน ถึงแม้ว่าโรงเรียนจะมี เครือข่ายสนับสนุนที่มากขึ้นในการดำเนินโครงการต่างๆ แต่ก็มิได้ทำให้บุคลากรในโรงเรียนมี แนวคิดที่ว่างงบประมาณจะเป็นปัจจัยหลักในการขับเคลื่อนโครงการไปสู่ความสำเร็จทั้งหมด ดังที่ ครูท่านหนึ่งในโรงเรียนได้ให้สัมภาษณ์ตอนหนึ่งว่า

...โรงเรียนอื่นมักจะบอกว่า โรงเรียนจุฬารณของงบประมาณง่าย ใครเห็นชื่อโรงเรียนก็ ให้จริงๆแล้วไม่ใช่เพราะเราทำอย่างเหมาะสม มีกรอบการใช้ เงินต้องใช้อย่างคุ้มค่าและ สังคมจะได้อะไร ชื่อเสียงโรงเรียนอาจทำให้เราได้เปรียบในด้านการขับเคลื่อนแต่ที่เรา ประสบผลสำเร็จเพราะเรามีระบบและช่วยกันทำทุกระดับ เมื่อผมได้มีโอกาสเป็น วิทยากรเพื่ออบรมเศรษฐกิจพอเพียง ผมจะพูดเสมอว่าหลังจากฟังการอบรมแล้วถ้ายังพูด ว่าทำไม่ได้เพราะไม่มีงบประมาณแสดงว่าคุณไม่เข้าใจ เพราะจริงๆ แล้วคุณไม่ เข้าใจความพอประมาณว่ามีหลายระดับ คุณจะเริ่มระดับไหน ถ้างบน้อยก็เริ่มระดับคุณ ใปก่อนแล้วก็ไปชนกรอบครัว เป็นระดับครอบครัว ค่อยๆขยายขึ้นไปเป็นระดับชุมชน ไปจนถึงระดับชาติก็ได้ เราทำตามศักยภาพ ตามงบประมาณที่มีอยู่ ผมว่าเรื่องแบบนี้ผล น้อยมาก...

สอดคล้องกับครูอีกท่านหนึ่งที่ได้ให้สัมภาษณ์ถึงสิ่งที่อยากจะทำในเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนว่า “...ถ้าพูดถึงสิ่งที่อยากทำ ถ้าทำได้จริงๆ นะ อยากสร้างจิตสำนึกเพราะสิ่งเหล่านี้สร้างยากแต่ยั่งยืน สร้างจิตสำนึกไม่ต้องใช้งบประมาณอะไรเลย...” มุมมองของบุคลากรในโรงเรียนนั้นให้ความสำคัญกับการทำงานที่ดึงอยู่บนหลักความพอประมาณและค่อยเป็นค่อยไป มองความยั่งยืนของการทำงานที่ต้องมีการบูรณาการองค์ความรู้และการเสริมสร้างจิตสำนึกของความพอเพียงโดยมองว่างบประมาณเป็นตัวช่วยสนับสนุนการทำงานแต่ไม่ใช่ตัวหลักหรือตัวตัดสินใจการทำงาน

4. การบริหารด้านงานบริหารทั่วไป

โรงเรียนจุฬารัตนาวิทยาลัย เพชรบุรี มีความพร้อมและความพอเพียงในด้านอาคารสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก โรงเรียนมีอาคารเรียน 3 หลัง หอนอนแบบ 3 ชั้น 1 หลัง หอนอนแบบ 4 ชั้น 4 หลัง โรงครัว 1 หลัง อาคารฝึกงาน 3 หลัง บ้านพักผู้บริหาร 1 หลัง บ้านพักครู 16 หลัง บ้านพักนักการภารโรง 8 หลัง และห้องสุขา 6 หลัง นอกจากนั้นยังมีสนามกีฬามาตรฐาน อาทิเช่น สนามบาสเกตบอล สนามฟุตบอล สนามรักบี้ ในพื้นที่รวมกว่า 141 ไร่ อาคารและสนามต่างๆ อยู่ในสภาพที่ดีพร้อมสำหรับการใช้งานสำหรับนักเรียนซึ่งมีประมาณ 490 คน

อาคารวิทยาศาสตร์

อาคารเรียนทั่วไป

ภาพที่ 76 อาคารวิทยาศาสตร์และอาคารเรียนทั่วไป

ที่มา: ภาพจากแฟ้มของโรงเรียน

ภาพที่ 77 อาคารหอประชุมและหอนอนของนักเรียน

ที่มา: ภาพจากแฟ้มของโรงเรียน

ภาพที่ 78 ห้องคอมพิวเตอร์และสวนป่าตามโครงการสวนพฤกษศาสตร์

บทบาทของชุมชนที่ตั้งอยู่โดยรอบโรงเรียนต่อการบริหารโรงเรียนนั้นมีไม่มาก เนื่องจากลักษณะของโรงเรียนเป็นแบบประจำ ผู้ปกครองมาจากชุมชนอื่นมาฝากบุตรหลานไว้กับโรงเรียน แต่ในด้านของการศึกษาค้นคว้าตามโครงการพัฒนางานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงนั้น มีการเชื่อมโยงองค์ความรู้ทางวิชาการทั่วไปเข้ากับภูมิปัญญาที่มีในชุมชนและให้ความสำคัญกับการพัฒนาสิ่งที่อยู่ในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด ดังตัวอย่างของการใช้เศษปานศรนารายณ์มาให้นักเรียนทำโครงการศึกษาต่อยอดจนสามารถทำเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ การสืบสานงานลงรักปิดทอง การเพาะและการแปรรูปเห็ด เป็นต้น ครูผู้ดูแลโครงการท่านหนึ่งได้กล่าวถึงบทบาทของชุมชนกับโรงเรียนตั้งแต่แรกเริ่มว่า

...เมื่อโรงเรียนเพิ่งจะย้ายมาใหม่ๆ ก็มีการพาเด็กออกไปเยี่ยมชุมชน เด็กออกไปแล้วก็ประทับใจมาเขียนความเรียงจากสิ่งที่ได้พบเห็น และหนึ่งในนั้นก็ได้รับรางวัลจากสภาพพัฒนาฯ ต่อมาเราก็ได้เข้ามาเป็นโรงเรียนเครือข่าย เรื่องป่านศรนารายณ์ก็เหมือนกัน มาจากชุมชน ความรู้ที่เรานี้มาจากชุมชนแถวนี้ซึ่งเป็นกลุ่มแม่บ้านป่านศรนารายณ์มาสอน พอครูรับความรู้มาแล้วก็มาสอนเด็กแล้วก็ค่อยๆ ออกไปเรื่อยๆ เราสังเกตเห็นว่า มีเศษป่านที่ต้องเผาทิ้ง ผู้อำนวยการก็ให้แนวคิดว่าจะลองไปดูซิว่าจะทำอะไรได้บ้าง ก็เป็นเด็กที่ไปทำตุ๊กตาทำออกมาแล้วสวย เราก็เอาเทคนิค เอาวิธีการ เครื่องมือเข้ามาช่วยเพื่อให้ งานเร็วขึ้น ดีขึ้น...

นอกจากนั้นยังได้มีการเชื่อมโยงองค์ความรู้และสิ่งที่มีอยู่ในชุมชนไปสู่การเรียนการสอนทางวิชาการ ได้อีกหลายกิจกรรม อาทิเช่น การทำกระดาษจากเส้นใยป่านศรนารายณ์ การใช้เศษป่านในการเพาะเห็ดนางฟ้า เป็นต้น ความสัมพันธ์กับชุมชนจึงมีลักษณะที่เกื้อหนุนซึ่งกันและกัน โรงเรียนเรียนรู้จากภูมิปัญญาและสิ่งที่มีอยู่ในชุมชน นำสิ่งเหล่านี้มาศึกษาต่อยอดบูรณาการเข้ากับการเรียนการสอน องค์ความรู้ที่ได้ก็เผยแพร่กลับคืนสู่ชุมชน

8. โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 97 จังหวัดระนอง

ภาพที่ 79 บริเวณด้านหน้าและอาคารเรียนของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 97

ที่มา: ภาพจากแฟ้มของโรงเรียน

ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของโรงเรียน

โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 97 (บ้านบางบอน) ตั้งอยู่เลขที่ 25/1 หมู่ที่ 5 ตำบลลำเลียง อำเภอกะบุรี จังหวัดระนอง มีเนื้อที่โรงเรียนทั้งหมด 59 ไร่ เปิดทำการสอนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2481 โดยเดิมใช้ชื่อว่าโรงเรียนบ้านบางบอน เป็นโรงเรียนประชาบาล ต่อมาในปี พ.ศ. 2539 มูลนิธิหนังสือพิมพ์ไทยรัฐได้คัดเลือกโรงเรียนเข้าโครงการโดยก่อสร้างอาคารเรียนให้จำนวน 1 หลัง ขนาด 8 ห้องเรียน ใช้งบประมาณดำเนินการ 2,500,000 บาท และได้เปลี่ยนชื่อโรงเรียนมาเป็น โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 97 (บ้านบางบอน) โรงเรียนเปิดทำการสอนตั้งแต่ระดับชั้น อนุบาล ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีนักเรียนรวมทั้งสิ้น 524 คน บุคลากรครู 14 คน พนักงานราชการ 3 คน นักการ 1 คน และผู้อำนวยการโรงเรียน 1 คน ชุมชนโดยรอบโรงเรียนมีประมาณ 514 ครัวเรือน ประชากรรวม 2,546 คน ส่วนใหญ่มีอาชีพทำสวน ซึ่งได้แก่ สวนกาแฟ สวนยางพารา สวนปาล์มน้ำมัน สวนจาก และบางส่วนทำอาชีพประมง ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ

ความเป็นมาของการเป็นโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง

โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 97 ได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ให้ดำเนินโครงการสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืน และจากรายงานสรุปผลการดำเนินโครงการสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืน ที่ทางโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 97 (พรเทพ เทพสิทธิ์, มปป) ได้สรุปให้กับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาตินั้น ได้มีการกล่าวถึงที่มาของการดำเนินโครงการนี้ว่า มีจุดเริ่มต้นจากการที่บุคลากรภายในโรงเรียนได้ตระหนักถึงความสำคัญของแนวพระราชดำริเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและนำมาปฏิบัติในรูปแบบที่สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น ให้ความสำคัญกับการดำเนินงานในด้านเกษตรกรรม ด้านปศุสัตว์ และด้านการจัดกิจกรรมปรับปรุงภูมิทัศน์ เพื่อเป็นการส่งเสริมพัฒนานักเรียนให้ได้รู้จักคิด รู้จักใช้ประโยชน์จากสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว รู้จักการช่วยเหลือตนเองให้อยู่ในสังคมและสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบันได้อย่างมีความสุข ไม่เป็นปัญหาของสังคม

ในด้านเกษตรกรรม โรงเรียนได้จัดสร้างเรือนเพาะชำไว้เพาะพันธุ์กล้าไม้เศรษฐกิจ ปรับปรุงเรือนปุยหมักชีวภาพเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับนักเรียนและชุมชน จัดทำแปลง

ยางพาราขึ้นในโรงเรียนจำนวน 600 ต้น ขยายสวนสมุนไพรให้มีทางเท้าและสร้างเป็นแหล่งสืบค้น
ของนักเรียน ส่งเสริมทำแปลงผักอายุสั้นเพื่อนำผลผลิตช่วยเหลือโครงการอาหารกลางวันและ
จำหน่ายเป็นรายได้เสริม

ภาพที่ 80 แปลงเพาะชำกล้าไม้และบ่อปุ๋ยหมัก

ที่มา: ภาพจากแฟ้มของโรงเรียน

ภาพที่ 81 นักเรียนและครูกำลังปลูกยางพาราและภาพสวนสมุนไพรที่ปรับปรุงแล้ว

ที่มา: ภาพจากแฟ้มของโรงเรียน

แปลงผักด้านหลังโรงเรียน

นักเรียนช่วยกันปรับปรุงสวน

ภาพที่ 82 แปลงผักด้านหลังโรงเรียน และภาพนักเรียนช่วยกันปรับปรุงสวน

ที่มา: ภาพจากแฟ้มของโรงเรียน

ในด้านปศุสัตว์ โรงเรียนได้ปรับปรุงบ่อเลี้ยงปลา และได้ปล่อยปลาคูจำนวน 500 ตัว เพื่อช่วยสนับสนุนโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียน นอกจากนั้นยังได้สร้างเล้าเลี้ยงสุกร โดยนำเศษอาหารที่เหลือจากอาหารกลางวันของนักเรียนมาเป็นอาหารสุกร

บ่อเลี้ยงปลา

เล้าสุกร

ภาพที่ 83 บ่อเลี้ยงปลาด้านหลังโรงเรียนและเล้าสุกร

ที่มา: ภาพจากแฟ้มของโรงเรียน

ด้านการจัดกิจกรรมปรับปรุงภูมิทัศน์ โรงเรียนได้ทำการสร้างและปรับปรุงในหลายส่วน อาทิเช่น ปรับปรุงทางเท้าสร้างหลังคาเชื่อมอาคารเรียน จัดทำสวนหย่อม และปรับปรุงลานกีฬา นอกจากนั้นยังได้มีการจัดทำธนาคารรักษัษ์ชะ มีจุดรับแยกและรับขยะในบริเวณโรงเรียน 12 จุด เพื่อเป็นการช่วยรักษาสภาพแวดล้อมที่ได้รับการปรับปรุงนี้ ให้มีสภาพที่สวยงาม

ทางเข้าเชื่อมอาคารเรียน

นักเรียนช่วยกันปรับปรุงสวนหย่อม

ภาพที่ 84 ทางเข้าเชื่อมอาคารเรียนและภาพนักเรียนช่วยกันปรับปรุงสวนหย่อม
ที่มา: ภาพจากแฟ้มโรงเรียน

ภาพที่ 85 การปรับปรุงสนามบาสเกตบอลและลานเปตอง
ที่มา: ภาพจากแฟ้มโรงเรียน

ธนาคารรักษ์ยะ

นักเรียนแยกขยะและขายขยะให้กับผู้รับซื้อ

ภาพที่ 86 ธนาคารรักษ์ยะและภาพนักเรียนแยกและขายขยะให้กับผู้รับซื้อ
ที่มา: ภาพจากแฟ้มโรงเรียน

กิจกรรมในด้านเกษตรกรรม ด้านปศุสัตว์ และด้านการปรับปรุงภูมิทัศน์นั้น ผลการวิจัยพบว่าเป็นการทำงานอย่างมีส่วนร่วม ทั้งจากชุมชน ครูและนักเรียน ดังตัวอย่างเช่นกิจกรรมจัดทำแปลงพันธุ์ยางพารานั้น โรงเรียนได้แสวงหาความรู้ในเรื่องของการเพาะพันธุ์ และขอสนับสนุนกล้าพันธุ์จากองค์กรส่วนท้องถิ่น นอกจากนั้นยังได้ขยายผลการดำเนินงาน โดยร่วมกับสำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 7 พัฒนาหลักสูตรแปลงพันธุ์ตายางสำหรับแจกให้ชุมชนและผู้สนใจ

ผลการวิเคราะห์การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการบริหารโรงเรียน 4 ด้าน

ผลการวิจัยพบว่าการดำเนินโครงการสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืนซึ่งเป็น โครงการหลักที่ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาตินั้น มีจุดเริ่มต้นจากหลักคิดที่สำคัญนั่นคือทัศนคติที่ศรัทธา ยอมรับ และยินดีที่จะนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตจริง ซึ่งหลักคิดที่ว่านี้ ถือได้ว่าเป็นหลักสำคัญในการผลักดันให้มีการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียน ดังที่ผู้อำนวยการโรงเรียนได้กล่าวถึงความศรัทธาและหลักคิดในการทำงานของตนเองไว้ในการสัมภาษณ์ตอนหนึ่งว่า

...ในเวลาที่ผมท้อ ผมก็จะมองดูพระบรมฉายาลักษณ์แล้วผมก็จะตั้งใจทำงานต่อ ต้องทำด้วยใจครับ ถ้าไม่ทำด้วยใจงานจะไม่สำเร็จ พระองค์ท่านไม่ได้แค่ทำด้วยใจ ท่านทำด้วยทั้งชีวิตของท่าน เราต้องศรัทธาที่จะทำตามพระราชดำริพระองค์ท่าน ผมจะคุยกับครูอยู่เสมอว่า พระองค์ท่านเหนือกว่าพวกเรามาก ทรงพระประชวรบ่อย ทุกวันผมสวดคาถาชินบัญชรให้พระองค์ท่านตั้งแต่พระองค์ท่านเข้าโรงพยาบาลทุกวันนี้ก็ยังสวดอยู่ เราทำด้วยใจ...เมื่อมีปัญหาเราอย่ามองว่าเป็นปัญหา เพราะถ้าเรามองว่าเป็นปัญหาเราจะไม่อยากที่จะทำ เราต้องมองให้เป็นภาพบวกเสียก่อน แล้วก็สู้กันใหม่...

แนวคิดที่จะดำเนินงานตามพระราชดำริในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงนี้ จึงมิใช่เพียงแค่มีความเข้าใจในตัวหลักปรัชญาเท่านั้น แต่ผู้วิจัยพบว่าบุคลากรในโรงเรียนหลายท่านมีนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตจริง ดังที่ครูท่านหนึ่งได้กล่าวถึงการดำเนินชีวิตครอบครัวของตนเองที่ผ่านมาว่า

...ผมและภรรยารู้จักเก็บหอมรอมริบ ใช้จ่ายอย่างประหยัดและอบรมสอนลูกให้รู้จักประหยัด ของเล่นของใช้ของลูกตั้งแต่ยังเป็นเด็ก ขณะนี้ก็ยังคงมีอยู่ในสภาพที่ดี ครอบครัวของเราได้นำเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำรงชีวิต เราปลูกพืชผักสวนครัว เลี้ยงไก่ไข่

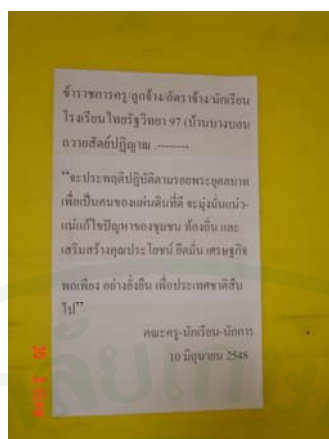
เลี้ยงไก่พื้นเมือง เลี้ยงนกกระทา เลี้ยงปลาตก ปลุกผลไม้ต่างๆ ฉะนั้นที่รอบๆ บริเวณบ้าน จึงมีพันธุ์ไม้ต่างๆ มากมายไว้ให้นักเรียนและเพื่อนๆ ได้ศึกษาดูงาน และลูกๆ ทุกคนก็ต้อง ช่วยกันทำงานตั้งแต่อายุ 6-7 ขวบ โดยการช่วยเก็บไข่นก เก็บขนนก หลักในการดำเนิน ชีวิตคือ ยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้อง และสุจริต มีความเป็นอยู่ที่ไม่ฟุ้งเฟ้อ ประหยัด ใช้ในทางที่ถูกต้อง...

ในด้านการดำเนินชีวิตทั่วไปของนักเรียนและชุมชน ผลการวิจัยพบว่าแนวคิดของ ความพอเพียงนี้ได้มีอยู่ในชุมชนเช่นเดียวกัน ดังที่นักเรียนคนหนึ่งได้เล่าถึงการทำงานและลักษณะความ เป็นอยู่ของทางบ้านไว้ว่า

...หนูได้จัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายเป็นประจำทุกวัน และในทุกวันศุกร์ทางโรงเรียนมี โครงการออมทรัพย์ ซึ่งหนูก็ได้ร่วมด้วย เมื่อถึงตอนเรียนจบหนูก็จะมีเงินซื้อชุดนักเรียน ใหม่ อุปกรณ์การเรียนใหม่ ตอนขึ้น ม.4 จะได้ไม่เบียดเบียนเงินของพ่อแม่มากนัก ใน วันหยุดและตอนเย็นของทุกๆ วัน หนูก็ได้ร่วมช่วยทำงานกับทางบ้าน คือช่วยปู่และพ่อ ทำงานในสวน ในบริเวณบ้านจะปลูกกล้วยไม้ไว้หน้าบ้านและมีป้ายคำว่า กระต้อมพอเพียง ติดหน้าบ้าน รอบๆ บ้านจะมีผักสวนครัว ในสวนกาแฟจะปลูกผลไม้ เช่น เงาะ มังคุด กระท้อน ลองกอง เมื่อได้รับผลก็จะนำมาแจกจ่ายให้เพื่อนบ้าน และกินเองเพื่อช่วยลด ค่าใช้จ่าย ที่บ้านไม่ใช่สารเคมีจึงเป็นผักปลอดสารพิษทั้งหมด...

ความศรัทธาและแนวคิดที่จะปฏิบัติตามแนวพระราชดำรินี้ ได้นำไปสู่การตั้งสัจจะปณิธาน พร้อมกันทั้งโรงเรียน ดังที่ผู้อำนวยการได้กล่าวไว้ว่า

...ทำอะไร พวกเราทำเต็มที่ ทำด้วยใจ แล้วก็มีการถวายสัจจะทั้งโรงเรียน लेकरว่า เราจะ ประพฤติปฏิบัติตามรอยพระยุคลบาท เพื่อเป็นคนของแผ่นดินที่ดี จะมุ่งมั่นแน่วแน่แก้ไข ปัญหาของชุมชนท้องถิ่นและเสริมสร้างคุณประโยชน์ยึดมั่นเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืน เพื่อประเทศชาติสืบไป ทุกคนพร้อมใจกันปณิธานด้วยกันหน้าแถวนี้แหละครับ มีรูป พระองค์ท่านด้วย สิ่งเหล่านี้เป็นการระเบิดจากภายใน...

ภาพที่ 87 คำปฏิญาณที่บุคลากรในโรงเรียนให้สัตย์ปฏิญาณพร้อมกัน

ดังนั้นการดำเนินงานบริหารในโรงเรียนจึงตั้งอยู่พื้นฐานของการมีทัศนคติและเป้าหมายร่วมกันในอันที่จะดำเนินรอยตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำเสนอในรายละเอียดทั้ง 4 ด้าน ดังนี้

1. การบริหารด้านงานวิชาการ

นอกจากการเรียนการสอนตามหลักสูตรขั้นพื้นฐานแล้ว โรงเรียนได้ให้ความสำคัญกับการบูรณาการโครงการต่างๆ ที่โรงเรียนดำเนินการเข้ากับการเรียนการสอนในห้องเรียน โดยครูทำเป็นแผนการสอนและเน้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ดังคำกล่าวตอนหนึ่งที่ผู้อำนวยการได้กล่าวว่า “...ครูเราต้องบูรณาการเป็น สำคัญมาก บางอย่างเราบูรณาการรวมกันเลยแล้วก็สร้างเครื่องมือใหม่หมดทุกอย่าง เราจะทำอย่างเป็นระบบ สมศ. มาตรวจก็แทบไม่ต้องสอบถามอะไรมากมายเลย...” นอกจากนั้นโรงเรียนยังสนับสนุนให้นักเรียนได้มีโอกาสสัมผัสแหล่งเรียนรู้ภายนอกด้วยตนเอง เพื่อให้นักเรียนได้เข้าใจและเห็นภาพจริง ดังตัวอย่างเช่น การสอนในเรื่องของปัญหาโรคเอดส์ และภัยของยาเสพติด โรงเรียนก็จะจัดทัศนศึกษาไปเรียนรู้จากแหล่งสถานที่จริงที่วัดพระบาทน้ำพุ โรงพยาบาลบารายญ์นราดูล โดยที่ผู้อำนวยการได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ตอนหนึ่งว่า “...ปัญหาโรคเอดส์มีผลกระทบมากและมีเปอร์เซ็นต์คนติดเชื้อค่อนข้างสูงที่จังหวัดระนอง ผมก็พาเด็กๆ ไปดูของจริงที่วัดพระบาทน้ำพุ แล้วก็ไปดูที่ โรงพยาบาลบารายญ์นราดูล ไปดูถ้ากระบอกไปดูคนติดยาเสพติด เด็กก็จะเห็นภาพชัดเลย...”

ผลการวิจัยยังพบว่าชุมชนและโรงเรียนมีส่วนร่วมกันในงานด้านวิชาการ มีการแลกเปลี่ยน ฟังพาดซึ่งกันและกัน โรงเรียนมีความเข้าใจในสภาพภูมิสังคมรอบโรงเรียนถึงความ ต้องการและข้อจำกัดของชุมชนเป็นอย่างดี ดังเช่นการที่โรงเรียนศึกษาทำแปลงทดลองพันธุ์กล้า ยางแท้ให้กับชุมชน ซึ่งทำให้นักเรียนมีโอกาสได้เรียนรู้การทำกล้าตางด้วยตนเอง ทั้งยังสามารถ นำกลับไปให้ที่บ้านเพื่อขยายพันธุ์ต่อไป ดังตอนหนึ่งของการสัมภาษณ์กับผู้อำนวยการโรงเรียนว่า

...หลักๆ ที่เราทำอยู่แล้วก็คือการขยายพันธุ์ยาง คือเรารู้ว่าแถวนี้เขาปลูกยางพารากันเยอะ ปัญหาที่เกิดขึ้นคือเขาได้พันธุ์ตางที่ไม่ใช่พันธุ์แท้ แล้วบางคนก็ไม่มีเงินพอที่จะไปซื้อ พันธุ์ เราก็ทำแปลงไว้ แต่เราไม่ขาย เราจะให้คนที่อยู่บริบทตรงนี้มาลงทะเบียน เรามี เมล็ดพันธุ์ให้เพาะ เราใช้ปุ๋ยชีวภาพที่นักเรียนทำ คุณก็มาช่วยดูแลรดน้ำ หลังจากนั้นเรา ก็จะเอาพันธุ์ตางที่ต้องการมาติด คุณก็มาติด นักเรียนก็มาช่วยติด นักเรียนก็จะได้เรียนรู้ ติดเสร็จแล้วเลี้ยงจนพอจะนำไปปลูกได้ เราก็จะพาเด็กนักเรียนไปปลูกให้ที่บ้าน ปลูก แล้วก็ยกให้ไปเลย...

ในขณะเดียวกันภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนบางส่วนก็ได้ถ่ายทอดให้กับโรงเรียน เช่น การเรียนรู้การประดิษฐ์ไม้แขวนเสื้อที่ใช้วัสดุเหลือใช้จากธรรมชาติ การทำกะลาประดิษฐ์ การทำ เครื่องใช้เครื่องประดับในบ้าน ซึ่งได้รับความนิยมอย่างมากสามารถทำรายได้ให้กับโรงเรียน เพราะ เป็นที่ต้องการของรีสอร์ท ที่พักต่างๆ โดยองค์ความรู้ในการประดิษฐ์เหล่านี้ได้มาจากผู้ปกครอง หรือคนในชุมชน ดังคำให้สัมภาษณ์ตอนหนึ่งของผู้ผู้อำนวยการว่า

...เครื่องใช้เหล่านี้ทำจากสิ่งของจากธรรมชาติแต่เป็นสิ่งที่เหลือใช้ เช่น ไม้ไผ่ที่เราตัดกิ่งทิ้ง ซึ่งไม่ได้ใช้ประโยชน์อะไร ทางมะพร้าว กะลา ฯลฯ เราไม่ทำร้ายทรัพยากร เรานำมาทำ เป็นไม้แขวนเสื้อ โคมไฟ สิ่งของประดับบ้าน ซึ่งเราได้รับคำสั่งซื้อจาก รีสอร์ทต่างๆ เดียวนี้เขาสั่งซื้อกันเยอะครับ ช่วงไฮซีซั่นทีก็จะสั่งกันมา เราก็จะทำให้ไป เราก็ตั้งใจให้ เด็กและชาวบ้านเขามีอาชีพ ความรู้ในการทำก็มาจากชาวบ้าน พ่อแม่ของเด็กนี่แหละ ครับ เรียนรู้จากเขา เราจะให้ครูเป็นตัวหลัก ไปเรียนรู้กับชาวบ้าน แล้วพอเราทำชาวบ้านก็ มาดูว่าทำได้ไหม...

ภาพที่ 88 ตัวอย่างงานประดิษฐ์ไม้แขวนเสื้อ ของคบแต่งบ้านที่ทำจากวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่น

งานวิชาการที่เกี่ยวข้องเนื่องการเรียนการสอน การพัฒนาหลักสูตร การสร้างสื่อในการเรียน การสอนนั้น โรงเรียนได้ให้ความสำคัญกับการบูรณาการ โครงการ กิจกรรมเสริมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับ สภาพภูมิสังคมของชุมชน เข้าสู่การเรียนการสอน การจัดทำหลักสูตร การสร้างสื่อ จัดทำแหล่ง เรียนรู้ให้มีขึ้นจริง เพื่อให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงการเชื่อมโยงไปสู่การใช้จริง ที่ ไม่ใช่เฉพาะแต่ในโรงเรียน แต่ขยายผลไปสู่ครอบครัวของนักเรียนและชุมชน

2. การบริหารด้านงานบุคคล

โรงเรียนได้ให้ความสำคัญกับการร่วมมือ ร่วมใจในการทำงานของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ซึ่งรวมถึงผู้อำนวยการ ครู และชุมชนเป็นอย่างมาก ผู้อำนวยการโรงเรียนมีความมุ่งมั่น เน้นทำงาน อย่างมีส่วนร่วม และมีอุดมการณ์ที่ชัดเจน ทั้งนี้จะเห็นได้ชัดเจนจากประวัติความเป็นมาของการ เข้าร่วมมูลนิธิหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ เพื่อร่วมเป็นหนึ่งในโรงเรียนไทยรัฐวิทยาในเขตภาคใต้ ซึ่งแต่ เดิมแล้วโรงเรียนไม่อยู่ในข่ายที่จะได้รับการพิจารณาจากทางมูลนิธิฯ แต่เนื่องจากผู้อำนวยการ เล็งเห็นว่าจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง หากโรงเรียนได้รับการพิจารณาให้เข้าร่วม เนื่องจากจะได้รับ งบประมาณสนับสนุนในการปรับปรุงโรงเรียน ทั้งในเรื่องของอาคารเรียนใหม่ และงบประมาณ สนับสนุน การเรียนการสอนที่มากพอกับการพัฒนาโรงเรียนให้ดำเนินต่อไปได้ ผู้อำนวยการโรงเรียนจึงได้ ประสานงานกับครู นักเรียน และชุมชน ในการขอความร่วมมือ ร่วมใจในการนำเสนอให้โรงเรียน ได้รับการพิจารณา และสามารถทำให้ทุกฝ่ายเห็นดีเห็นชอบและร่วมกันผลักดันจนโรงเรียนได้รับ พิจารณาเข้าเป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียนไทยรัฐวิทยาในเขตภาคใต้ ดังคำสัมภาษณ์ของผู้อำนวยการที่ กล่าวถึงความเป็นมาของโรงเรียนตอนหนึ่งว่า

...ผมจะทำกันจริงๆ ผมก็เลยหาวิธีการไปพบคุณหญิง โชคดีมีโอกาสดูได้พบ ท่านก็สั่งให้คณะที่จะออกมาภาคใต้ แวะมาดูโรงเรียนนี้หน่อย ก็จริงๆ แล้วไม่อยู่ในโปรแกรมนะครับ ผมก็ปรึกษาคู มาร่วมกัน โอเคกันนะ มาทำสัญญาประชาคม ปรึกษาชาวบ้าน เอาเด็กมาคุยกัน เราจะลุยแล้ว แต่เราก็ไม่ได้ไปแสดงอะไรที่มันเกินเลย ทำตามความเป็นจริง แต่อาศัยภาพสะท้อนของความร่วมมือจากชุมชน จากเด็กๆ เราต้อนรับกันตามความเป็นจริง มีอะไรก็ทำกันกันตรงนี้ ปลีกกล้วย หยวกกล้วย อะไรที่หาได้จากป่าก็นั่งกินกันตรงนี้ ก็ความจริงแล้วเราก็ไม่มีอะไรจริงๆ ผมทำระบบข้อมูลพื้นฐานไว้แล้วว่าในปี 2545 ผมจะต้องมีนักเรียนถึง 500 คน (ในขณะนั้นมีนักเรียนประมาณ 100 กว่าคน ปัจจุบันมี 524 คน: ผู้เขียน) ผมบอกผมทำได้ ชุมชนเค้าก็บอก ก็ยืนยันร่วมกันว่าจะช่วยกัน ผู้หลักผู้ใหญ่ก็เชื่อถือ...

การบริหารด้านงานบุคคลนี้ ผู้อำนวยการให้ความสำคัญกับการเริ่มต้นที่ต้องมีใจในการทำงาน หมู่เท ซึ่งครูในโรงเรียนก็มีทัศนคติในทิศทางเดียวกัน ดังจะเห็นได้จากการที่โรงเรียนให้ความสำคัญกับเด็กพิเศษที่ผู้ปกครองไม่กล้าส่งลูกมาเรียน ซึ่งถึงแม้จะอยู่นอกเขตบริการของโรงเรียน แต่เมื่อโรงเรียนได้มีโอกาสรับทราบ ก็ได้มีการติดตามไปจนถึงที่บ้าน เพื่อโน้มน้าวให้เข้าใจและมั่นใจในการดูแล ครูยินดีที่จะดูแลสอนพิเศษและไปรับไปส่งให้ ดังที่ครูผู้ดูแลกลุ่มเด็กพิเศษท่านหนึ่งให้สัมภาษณ์ว่า “...เด็กที่ต้องการการดูแลเป็นพิเศษซึ่งรวมถึงเด็กที่เรียนได้ช้า นั้นมีรวมกันประมาณ 50 กว่าคน ก็ต้องปรับการสอน เราก็ต้องหาเวลาสอนพิเศษช่วงตอนเย็น พอเรียนเสร็จแล้วก็ต้องพาเด็กๆ กลับไปส่งให้ที่บ้าน...” สอดคล้องกับที่ผู้อำนวยการโรงเรียนได้กล่าวเพิ่มเติมในประเด็นนี้ว่า

...บางคนก็ไม่มีโอกาสเข้าโรงเรียน พ่อแม่เขาปิดกั้นเอง ถึงแม้ไม่ได้อยู่ในเขตบริการของเรานะครับอยู่ในอีกเขตหนึ่ง มีกรณีหนึ่ง พ่อคิดว่าวันนั้นโรงเรียนเราจัดงานแล้วเขาก็เอาเด็กมาด้วย พอเราเห็นแล้วเราก็บอกเขาว่า พวกเราขอได้ไหม ขอให้เด็กมาร่วมกิจกรรมกับพวกเรา ซึ่งพ่อแม่ก็บอกว่าพวกเขาเองก็ไม่ได้ทิ้งลูกนะ เวลาไปไหนก็จะเปิดทีวีทิ้งไว้ให้ลูกดูเอง ซึ่งผมดูแล้วเด็กไม่สามารถช่วยตัวเองได้ทำอะไร พ่อแม่อาศัยทีวีเป็นตัวหลอกนะครับ ปล่อยไปแล้วเด็กจะห่างสังคมไปเรื่อยๆ ตัวเด็กดูเหมือนพิการซ้ำซ้อนหลายอย่างแต่ยังไม่ชัด เลยตกลงกับพ่อแม่ว่าไม่ต้องกลัวว่าเราจะรังเกียจเด็ก ถึงแม้ว่าเด็กจะเข้าห้องน้ำไม่ได้ ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ เราบอกว่าครูเราจัดการได้ เราไปรับไปส่งให้ก็ได้ มันเกิดจากจิตสำนึกความรับผิดชอบ เราเป็นคนจัดการศึกษา เรื่องของความเสมอภาคเราไม่

ต้องไปถามใคร เราทำในสิ่งที่เรารักที่สังคมของเราเรามีความจำเป็นความต้องการเราก็มี
จิตวิญญาณในการเป็นครู...

ทุกวันนี้ เด็กคนนี้ได้มีโอกาสเข้าร่วมกับกิจกรรมของโรงเรียน โดยมีครูเข้ามาช่วยดูแล
อย่างใกล้ชิด การดูแลและให้โอกาสกับกลุ่มเด็กพิเศษเหล่านี้ ได้รับการสนับสนุนจากโรงเรียนเป็น
อย่างดี มีการส่งครูไปอบรม สนับสนุนในเรื่องของงบประมาณ และผู้อำนวยการก็ส่งเสริมและช่วย
ดูแลเป็นอย่างดี ดังจะเห็นได้จากการที่ปัจจุบัน โรงเรียนเป็นโรงเรียนแกนนำ เป็นแหล่งที่คนมาศึกษา
ดูงานการเรียนการสอนกลุ่มเด็กที่ต้องการความช่วยเหลือเป็นพิเศษ ดังที่ครูท่านหนึ่งได้ให้
สัมภาษณ์ไว้ตอนหนึ่งว่า “...ปัจจุบันนี้ เขาขอมาดูการทำงานของเราค่ะ ขอให้เราเป็นโรงเรียนแกน
นำ เรามีระบบ มีการทำเอกสารพัฒนาการเป็นอย่างดี...”

นอกจากในด้านของการสร้างทัศนคติที่ดีให้เกิดขึ้นกับบุคลากรแล้ว โรงเรียนได้ให้
ความสำคัญกับการสร้างองค์ความรู้ให้เกิดขึ้นกับครู ซึ่งครูที่โรงเรียนก็สามารถเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี
ถึงแม้ว่าจะไม่ได้จบมาทางด้านนั้นๆ การสร้างองค์ความรู้มีทั้งการส่งฝึกอบรมกับองค์กรภายนอก
และรวมถึงการเรียนรู้จากชุมชน ดังคำให้สัมภาษณ์ตอนหนึ่งของผู้อำนวยการว่า

...ครูศิลปะเราไม่มีโดยตรงครับ งานประดิษฐ์เหล่านี้ได้ความรู้มาจากชุมชน ครูของเรา
ครับ ไม่ใช่ไปเรียนกับชาวบ้านครับ แต่ไปทำจริงๆ ก็ได้พ่อแม่ของเด็กในชุมชนนี้แหละ
ครับเป็นคนสอน พอครูรู้หลักการแล้วก็จะมาสอนเด็ก ก็ค่อยเริ่มพัฒนาไปที่ละขั้น ทำ
ใหม่ๆ ยังไม่สวย ไม่ได้ดี ครั้งต่อๆ ไปก็มาปรับทักษะ ปรับรูปแบบ ค่อยเป็นค่อยไป...

การบริหารด้านงานบุคคลของโรงเรียนจึงเน้นที่การสร้างจิตสำนึกของการเป็นครู โดย
การทำงานหนัก ทুমเทและเป็นต้นแบบ การสร้างองค์ความรู้ก็ตั้งอยู่บนพื้นฐานของสภาพปัญหาและ
ความต้องการของชุมชน เรียนรู้ภูมิปัญญาจากประสบการณ์ตรงแล้วยึดถือหลักการค่อยเป็นค่อยไป
ในการทำงาน

4. การบริหารด้านงานงบประมาณ

แนวคิดในการบริหารด้านงานงบประมาณของโรงเรียนนั้น ตั้งอยู่บนพื้นฐานของแนวคิด
ที่ว่าจะต้องใช้เงินอย่างคุ้มค่า งบประมาณมีส่วนช่วยสนับสนุนการบริหารแต่ไม่ใช่ประเด็นหลักที่
ต้องคำนึงถึงก่อน ดังที่ผู้อำนวยการได้ให้สัมภาษณ์ในเรื่องของการใช้งบประมาณไว้ตอนหนึ่งว่า

...ผมบอกทุกคนเสมอว่า ถ้าเรามีงบประมาณ 100 บาท เราไปถวายสัตย์ปฏิญาณกับ พระองค์ท่านว่า ต้องใช้ให้ได้ประโยชน์อย่างน้อย 500 บาท คือเงินที่ได้มา งบประมาณทุกอย่าง ต้องใช้ให้มีค่าเท่ากับ 500 บาท ทำอย่างไรก็ได้แล้วพวกเราก็จะรู้สึกมีความสุข อย่างพี่น้องเบื่องบริเวณนี้เด็กนักเรียนของเราทุกคนเอง โต๊ะเราไปเรียนมาจากคนอื่นแล้ว มาทำกันเอง เราใช้อุปกรณ์ที่ได้รับมาจากการบริจาค ที่นี้ไม่รับเงินสด ถ้าคุณอยากจะให้ คือมาถามเราว่าขาดเหลืออะไร แล้วคุณไปซื้อของมา เพราะเงินไม่ได้เป็นปัจจัยหลักในการบริหารจัดการ...

นอกจากการใช้งบประมาณอย่างคุ้มค่าแล้ว ผู้บริหารได้ให้ความสำคัญกับการใช้ งบประมาณอย่างมีเหตุผล เน้นการเสียสละและเป็นต้นแบบให้บุคลากรในโรงเรียนได้เห็นเป็น ตัวอย่าง ดังคำสัมภาษณ์ในอีกตอนหนึ่งว่า

...เราไม่ชอบจัดงาน เพราะดูเหมือนไปดึงเงินจากคนที่ลำบากมาใช้ บางทีเงินที่ได้มาก็ ต้องไม่ใช้ให้ผิดประเภท ห้องทำงานผมไม่เหมือนที่อื่น ที่อื่นผู้บริหารเขาห้องต้องติดแอร์ แต่ของผมแอร์อยู่ห้องแล็บ มีคนจะเอามาติดให้ ผมก็เอารับแต่ไปติดห้องแล็บเพราะผม ไม่จำเป็น ผมอยู่กับพัดลม ครูของผมบางคนยังไม่มีพัดลมใช้เลย ผมจะรังแกครูอะไร นักหนา พัดลมผมจะเปิดก็ต่อเมื่อมีแขก ไม่มีแขกผมก็ทำงานปกติ ตอนเช้าผมทำงาน เอกสารภาควิชาการ ตอนบ่ายผมจะลงภาคสนามจะมีรองเท้าบูท ใส่ลงแปลงผัก...ในเรื่อง ของจำนวนครูที่มี โรงเรียนถือว่ามีครูต่ำกว่าเกณฑ์ ผมมีเด็ก 500 กว่าคน มีครู 10 กว่าคน ครูจริงๆ แล้วผมจะต้องมีไม่น้อยกว่า 20 คน ผมต่ำกว่าเกณฑ์มานานแล้ว ทุกวันนี้ผมจ้าง ด้วยเงินตัวเอง ปีนี้ปีที่ 4 แล้ว ก็จ้างเขามาตลอด มันเป็นความสุขใจ ผมไม่ดื่มเหล้า ไม่สูบบุหรี่ ไม่เที่ยว เงินก็ใช้น้อย ก็ขอมาช่วยตรงนี้ ครอบครัวยังไม่มีการอะไร ลูกๆ โดมียายได้ เราไม่ลำบาก เราไม่มีหนี้สิน ช่วยสังคมได้เราก็ช่วย...

ผลการวิจัยพบเพิ่มเติมว่า โรงเรียนยังได้มีการจัดอีกกิจกรรมหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงการให้ ความสำคัญกับการใช้งบประมาณอย่างคุ้มค่าและประหยัด กิจกรรมดังกล่าวได้แก่ การจัดสัปดาห์ ซ่อมหนังสือทั้งโรงเรียน เพื่อให้เด็กนักเรียนในโรงเรียนทุกคนมีโอกาสได้เรียนฟรีและไม่ต้องเก็บ ค่าหนังสือเพิ่มเติม ดังคำสัมภาษณ์ของผู้อำนวยการโรงเรียนตอนหนึ่งว่า

...ทุกปีเราจะไต่งบประมาณค่าหนังสือ ค่าเครื่องเขียน 30 เปอร์เซ็นต์ของจำนวนเด็กนักเรียนที่เรามี ยกเว้นโรงเรียนที่กั้นดาร์ ที่อยู่บนภูเขาจะเป็นกรณีพิเศษ ฉะนั้นจะทำอย่างไรให้เด็กเราทั้ง 100 เปอร์เซ็นต์ได้เรียนฟรี ผมบริหารจัดการอย่างนี้มาหลายปีแล้วครับว่า ปีไหนมีเงินเหลือจากรายหัวก็ไปซื้อหนังสือมาสำรอง ก่อนขึ้นปีการศึกษาใหม่ เราจะมีสัปดาห์ซ่อมหนังสือใหญ่ หนังสือของเด็กทุกชั้นจะนำมาซ่อม ซ่อมไม่ได้ก็จะเอางบส่วน 30 เปอร์เซ็นต์ไปซื้อเพิ่มเติม เพราะฉะนั้นเด็กที่เข้ามาเรียนจะมีหนังสือเรียนทุกคน จะมีใหม่บ้างเก่าบ้าง ผู้ปกครองไม่ต้องจ่ายค่าอะไรเลย ที่อื่นอาจต้องจ่าย แต่ที่นี่เรียนฟรีจริงๆ เครื่องแบบได้คนละ 2 ชุด ขออนุมัติไทยรัฐ สมุดเรียนเราแจกให้ 80 เปอร์เซ็นต์ เราตั้งใจเพราะถ้าแจกให้หนึ่งร้อย คุณเอาไปฝึกเล่นหมด แจก 80 เปอร์เซ็นต์ที่เหลือไปซื้อจากสหกรณ์ นี่เป็นนโยบายให้เห็นคุณค่าของการใช้สมุดจริงๆ แล้วเราแจกให้ฟรีหมดก็ได้...

จะเห็นได้ว่า แนวทางการบริหารด้านงานงบประมาณของโรงเรียนนั้น ให้ความสำคัญกับการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า การสร้างจิตสำนึกให้เห็นถึงคุณค่าของทรัพยากรที่มี และรวมถึงการบริหารงบประมาณอย่างเหมาะสม มีการวางแผนหมุนเวียนใช้งบประมาณในแต่ละส่วน ล่วงหน้าตามหลักเหตุผลและความจำเป็นอย่างชัดเจน

4. การบริหารด้านงานบริหารทั่วไป

โรงเรียนให้ความสำคัญกับการปรับปรุงภูมิทัศน์ อาคารสถานที่ ให้เหมาะสมกับการจัดการเรียนรู้ ทั้งนี้จะเห็นได้จากกิจกรรมหลายกิจกรรมที่โรงเรียนได้จัดทำในโครงการสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืน ซึ่งมีการสร้างและปรับปรุงสถานที่ภายในโรงเรียนหลายแห่ง อาทิเช่น ปรับปรุงสวนหย่อม สร้างหลังคาให้กับทางเดินเชื่อมอาคารเพื่อให้นักเรียนสามารถเดินไปทำกิจกรรมได้ในขณะที่มีฝนตก ปรับปรุงสนามฟุตบอล บาสเกตบอล วอลเลย์บอล เปตอง ตระกร้อ และลานกิจกรรมให้มีสภาพที่เหมาะสมและน่าใช้งาน นอกจากนั้นก็ยังมีการจัดทำแปลงเพาะพันธุ์กล้าไม้ แปลงปลูกผัก ปรับปรุงเรือนปุ๋ยหมัก เล้าสุกร บ่อเลี้ยงปลาน้ำจืด เป็นต้น ทั้งนี้นอกจากเป็นการปรับปรุงภูมิทัศน์ให้ดูร่มรื่นแล้ว ก็ยังเป็นการสร้างแหล่งเรียนรู้ให้กับนักเรียนไปในเวลาเดียวกัน

การสร้างและการปรับปรุงภูมิทัศน์และแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนนั้น โรงเรียนให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วม โดยให้นักเรียน และบุคลากรในโรงเรียนร่วมกันปรับปรุง เป็นการสร้างจิตสำนึกของการเสียสละ การทำงานเป็นทีม และการสร้างจิตสำนึกของความเป็นเจ้าของร่วมกัน ดังคำให้สัมภาษณ์ของผู้อำนวยการตอนหนึ่งว่า “...เด็กที่นี่เราปูวินัยกันหมด ดันไม้ดันไร ของผมที่นี่ เด็กไม่มีตัด ไม่มีเด็ด ไม่มีเขียนฝาผนัง ขยะของผมผมยืนยันได้เลยถ้ามันหลุดปลิวอะไรไป ถ้าเก็บได้เก็บหมด จิตสำนึกพวกเรามี พวกเราทำกันมานานแล้วครับ เราให้ซึมซาบจากการกระทำ...”

ภาพที่ 89 การปรับปรุงทางเดินและภูมิทัศน์รอบโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 97

การบริหารด้านทั่วไปในส่วนของการสถานทีนั้น นอกจากจะได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือจากมูลนิธิหนังสือพิมพ์ไทยรัฐแล้ว ชุมชนโดยรอบก็ให้ความช่วยเหลือมากขึ้นกว่าเดิม ทั้งนี้เพราะชุมชนยอมรับในแนวทางการบริหารของโรงเรียนที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน ดังจะเห็นจากการที่โรงเรียนได้เป็นผู้เริ่มเพาะพันธุ์กล้วยไม้แล้วนำไปแจกให้กับชุมชน นอกจากนั้นแนวทางการบริหารตามแนวพระราชดำรินี้ในเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียงก็มีส่วนอย่างมากที่ทำให้ชุมชนยอมรับ ดังที่ผู้อำนวยการได้กล่าวไว้ว่า “...หลังๆมานี้ อบต. มีส่วนร่วมกับที่นี่มากขึ้น เริ่มเดินเข้ามา ตั้งแต่ทำเศรษฐกิจพอเพียงทุกคนก็เริ่มเดินเข้ามา เพราะเขาเริ่มเห็น มันเป็นภาพสะท้อนของบารมีพระองค์ท่าน...”

9. โรงเรียนกัลยาณีศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช

อาคารเรียน

ภาพมุมสูงของโรงเรียน

ภาพที่ 90 อาคารเรียนและภาพมุมสูงของโรงเรียนกัลยาณีศรีธรรมราช

ที่มา: ภาพจากแฟ้มของโรงเรียน

ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของโรงเรียน

โรงเรียนกัลยาณีศรีธรรมราชเป็นโรงเรียนที่ก่อตั้งมายาวนานกว่า 80 ปี ตั้งอยู่เลขที่ 660 ถนนราชดำเนิน ตำบลคลัง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช แรกเริ่มเปิดทำการสอนในปี พ.ศ. 2461 เดิมเป็นส่วนหนึ่งของแผนกสตรีในโรงเรียนประจำจังหวัดนครศรีธรรมราชสอนในระดับชั้น ประถมปีที่ 1-3 ในปี พ.ศ. 2468 โรงเรียนได้เริ่มเปิดสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษารับเฉพาะนักเรียน หญิง ต่อมาในปี พ.ศ. 2473 โรงเรียนได้เปลี่ยนชื่อมาเป็นโรงเรียนสตรีประจำจังหวัด นครศรีธรรมราช โรงเรียนได้ทำการเปลี่ยนชื่ออีกครั้งหนึ่งเป็นโรงเรียนกัลยาณีศรีธรรมราชในปี พ.ศ. 2495 และเปิดทำการสอนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 8 เทียบเท่ากับระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ในปัจจุบัน

โรงเรียนกัลยาณีศรีธรรมราชมีพื้นที่แยกเป็นสองบริเวณ บริเวณส่วนแรกเรียกว่า ก.ณ.1 เป็นพื้นที่ก่อตั้งดั้งเดิมของโรงเรียน มีพื้นที่รวม 10 ไร่ 2 งาน 28 ตารางวา และบริเวณส่วนที่สองเรียกว่า ก.ณ. 2 ซึ่งเดิมเป็นที่ตั้งของโรงเรียนเบญจมราชูทิศ มีพื้นที่ 8 ไร่ 94 ตารางวา ทั้งสองบริเวณตั้งอยู่ ใกล้เคียงกันโดยมีถนนและศาลหลักเมืองคั่นกลาง โรงเรียนกัลยาณีศรีธรรมราชเปิดรับทั้งนักเรียน ชายและหญิง ในปีการศึกษา 2549 โรงเรียนมีนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 รวม 2,995 คน บุคลากรครู 164 คน

ความเป็นมาของการเป็นโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง

โรงเรียนกัลยาณีศรีธรรมราช มีการดำเนินกิจกรรมหลายกิจกรรมที่มีความสอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หลายกิจกรรมมีการดำเนินงานมาก่อนปี พ.ศ. 2548 ซึ่งเป็นปีที่โรงเรียนได้รับการคัดเลือกเข้าเป็นโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง โครงการเหล่านั้น ได้แก่ สหกรณ์ร้านค้า ธนาคารโรงเรียน ธนาคารขยะ การจัดทำบัญชีครัวเรือน การตรวจสอบราคาสินค้าในชุมชน ฯลฯ นอกจากนั้น โรงเรียนยังได้มีการจัดทำหลักสูตรบูรณาการที่มีการสอดแทรกปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าสู่กระบวนการเรียนการสอน การทำงานของโรงเรียนกัลยาณีศรีธรรมราชในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียงในระยะนี้จึงอยู่ในช่วงของการขยายผลการดำเนินงานไปสู่โรงเรียนเครือข่ายหรือโรงเรียนที่สนใจ สอดคล้องกับโครงการขยายผลที่โรงเรียนได้นำเสนอสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติหลังจากที่โรงเรียนได้เข้าร่วมเป็นหนึ่งในโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง โครงการขยายผลนั้น ได้แก่ การจัดฝึกอบรมในหัวข้อ “การอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการการจัดทำหลักสูตรการเรียนรู้แบบบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียง” ให้กับบุคลากรภายในโรงเรียน นักเรียนและบุคลากรภายนอกโรงเรียน โดยมีวัตถุประสงค์ให้ทุกคนมีความรู้ความเข้าใจในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีการจัดทำหลักสูตรการเรียนรู้และแผนการเรียนรู้ที่บูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และมีการจัดทำสื่อการสอนและเอกสารเผยแพร่ที่มีคุณภาพ โรงเรียนได้จัดทำโครงการนี้ในระหว่างวันที่ 30 มิถุนายน 2548 – วันที่ 2 กรกฎาคม 2548 มีครูเข้าร่วมอบรมจำนวนทั้งสิ้น 337 คน จากโรงเรียนที่เข้าร่วมจำนวน 47 โรงเรียน การติดตามผลการอบรมจากเอกสารรายงานของโรงเรียนพบว่า ครูที่เข้ารับการอบรมส่วนมากมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงดีขึ้นและสามารถจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงรวมถึงการจัดทำสื่อเพื่อประกอบแผนการเรียนรู้ได้อย่างเป็นรูปธรรมให้กับผู้เรียนได้ สอดคล้องกับการติดตามผลจากคณะทำงานศึกษาพิเศษ เขตพื้นที่การศึกษาเขต 1 ซึ่งเป็นที่ปรึกษาให้กับโรงเรียนกัลยาณีศรีธรรมราชที่พบว่า ได้มีโรงเรียนที่เริ่มจัดทำโครงการที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเป็นรูปธรรมและสามารถนำเสนอผลการทำงานได้แล้วจำนวน 5 โรงเรียน ครูท่านหนึ่งที่ได้อธิบายเพิ่มเติมกับผู้วิจัยในเรื่องที่เกี่ยวกับการขยายเครือข่ายหลังจากที่โรงเรียนได้ทำการจัดอบรมสัมมนาให้กับโรงเรียนที่สนใจไปแล้วตอนหนึ่งว่า “...ตอนนี้โรงเรียนเครือข่ายของกัลยาณีมีเยอะขึ้นมาก ก็มีโรงเรียนทั้ง 47 โรงเรียนที่ได้เข้ามาอบรมกับเรา แล้วก็ยังมีที่มาขอเป็นเครือข่ายพันธมิตรเพิ่มเติมอีก 10 โรงเรียน...” ผลลัพธ์ที่ได้เหล่านี้ถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งที่สะท้อนภาพการดำเนินงานด้านเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนได้ว่าโรงเรียน

กำลังอยู่ในช่วงของการพัฒนาการทำงานและการขยายผลการดำเนินงานในเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่ภายนอก และเป็นแกนนำในการขับเคลื่อนให้กับโรงเรียนเครือข่ายต่างๆ

ภาพที่ 91 การอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการให้กับบุคลากรครูในโรงเรียนเครือข่าย
ที่มา: ภาพจากแฟ้มของโรงเรียน

ผลการวิเคราะห์การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการบริหารโรงเรียน 4 ด้าน

การที่โรงเรียนได้จัดทำโครงการอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการการจัดทำหลักสูตรการเรียนรู้แบบบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงขึ้นให้กับบุคลากรทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนได้อย่างประสบผลสำเร็จ ส่งผลให้มีโรงเรียนที่สนใจขอเข้าร่วมเป็นโรงเรียนเครือข่ายกับโรงเรียนกัลยาณีศรีธรรมราชอย่างมกนั้น สาเหตุหลักมาจากการที่โรงเรียนได้มีการทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถบูรณาการแนวคิดของความพอเพียงนี้เข้าสู่การเรียนการสอนได้อย่างเป็นรูปธรรม ดังคำสัมภาษณ์ของครูคนหนึ่งว่า “...ถ้าพูดกันจริงๆ แล้วในหลายๆ โรงเรียนจะมีไม่ก็อย่างที่เขาทำกันอย่างเช่น สหกรณ์โรงเรียนหรือไม่ก็ธนาคารโรงเรียนแต่ที่นี้มีเยอะมากนะ มีทุกๆ อย่างที่ควรจะมีเลยเรามีทั้งสหกรณ์และธนาคารโรงเรียน...” สอดคล้องกับครูผู้ดูแลสหกรณ์โรงเรียนท่านหนึ่งที่ได้ให้สัมภาษณ์เพิ่มเติมถึงการทำงานสหกรณ์ร้านค้าที่ทำอย่างต่อเนื่องและมีผลงานที่ได้รับการยอมรับอย่างเป็นรูปธรรมไว้ตอนหนึ่งว่า

...สหกรณ์ร้านค้าเรามีมานานแล้ว สำหรับครูเองก็ดูแลมา 7 ปีแล้ว เราเคยได้รางวัลสหกรณ์เมื่อปี 2537 เราเอากำไรน้อยหน่อย อย่างเช่นท้องตลาดข้างนอกขายปากหนังสือปกละ 5 บาท แต่เราขายคู่ละ 5 บาท กระดาษริมหนึ่งข้างนอกขายหลายวันกว่าจะหมด แต่เราขายวันเดียวหมดแล้ว...

ระบบสหกรณ์ร้านค้าในโรงเรียนเป็นระบบที่ช่วยให้บุคลากรครูและนักเรียนมีโอกาสได้ซื้อของที่มีคุณภาพในราคาประหยัด ทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้ทุกคนมีส่วนร่วม มีความรู้สึกเป็นเจ้าของ และยังเป็นการเปิดโอกาสช่วยเหลือสร้างรายได้ให้กับนักเรียนที่ยังขาดแคลนได้อีกด้วย ดังที่ครูท่านหนึ่งได้ให้สัมภาษณ์กับผู้วิจัยว่า

...ระบบเราต้องเป็นสมาชิกแต่ให้แค่หุ้นเดียวเพื่อให้ทุกคนรู้สึกว่ามีส่วนร่วม ผลประกอบการเราดีมากปีแรกๆ ที่เราทำเราได้กำไรปีละประมาณสามแสนบาทตอนนี้แปดแสนกว่าบาทแล้ว ยอดขายต่อปีก็ห้าล้านกว่าๆ นักเรียนและสมาชิกจะได้รับปันผล 10 % ต่อยอดซื้อ อันนี้เป็นการคืนกำไร เราก็ยังมีการคืนวิธีอื่นอีกเช่น จะแจกไอติมเด็กคนละ 20 บาท ก็พยายามสะท้อนกำไรให้กับเด็กมากที่สุด...นอกจากนั้นสหกรณ์ยังสามารถช่วยนักเรียนที่ด้อยโอกาสอย่างน้องคนนี้นี้มาจากปัตตานี ฐานะที่บ้านลำบาก บางทีครูไปเยี่ยมบ้านนักเรียนเขาก็ขอให้เอาเด็กมาฝึกงาน เราต้องดูก่อนว่าเด็กมีใจรักไหม แต่น้องคนนี้หกโมงครึ่งก็มาแล้ว น้องคนนี้นมีหน้าที่เปิดประตู น้องอีกคนคอยประจำเครื่อง พอตตอนเย็นก็มาซื้อของ จัดของใส่ตู้เย็น พอกระดิ่งดังก็ไปเรียน เด็กก็มีรายได้เสริมด้วย...

บรรยากาศภายนอกสหกรณ์

บรรยากาศภายในสหกรณ์

ภาพที่ 92 บรรยากาศภายนอกและภายในสหกรณ์ร้านค้าโรงเรียนกัลยาณีศรีธรรมราช

ธนาคารโรงเรียนก็เป็นอีกหนึ่งกิจกรรมที่ช่วยสร้างจิตสำนึกของการประหยัด การวางแผน และยังเป็นการช่วยสร้างภูมิคุ้มกันให้กับนักเรียนเมื่อถึงคราวจำเป็น ดังตัวอย่างที่ได้เกิดขึ้นกับนักเรียนคนหนึ่งซึ่งเกิดภาวะจำเป็นฉุกเฉินที่ต้องใช้เงินเพื่อครอบครัว นักเรียนคนนั้นเป็นสมาชิกธนาคารโรงเรียนและฝากเก็บเงินอย่างสม่ำเสมอทำให้มีเงินสำรองไว้ใช้จ่ายในยามจำเป็น ดังที่ครูท่านหนึ่งได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า

...ครูขอยกตัวอย่างจริงของนักเรียนคนหนึ่งที่พักเงินที่ธนาคาร ฝากอย่างสม่ำเสมอ เราอยากให้เกิดกอบม ก็ไปตรวจดูทุกเช้า ที่นี้วันหนึ่งที่บ้านของนักเรียนคนนี้เกิดภาวะจำเป็น ถูกเงินในครอบครั้ว แก่ก็รีบเบิกไปช่วย 1,000 บาท ซึ่งพอช่วยครอบครั้วได้ทันที เด็กคนนี้ก็ภูมิใจ เราก็รู้สึกชื่นชมเขาด้วย...

ภาพที่ 93 บรรยากาศภายนอกและภายในธนาคารโรงเรียน

จากตัวอย่างงานสหกรณ์ร้านค้าและธนาคาร โรงเรียนข้างต้นนี้จะพบว่ากิจกรรมทั้งสองนี้มีความสอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดความประหยัด ความสำเร็จมีเหตุมีผลในการเลือกซื้อเลือกใช้สิ่งของ การสร้างภูมิคุ้มกันให้กับตนเองและครอบครั้ว ทั้งยังสอดคล้องกับพื้นฐานสภาพภูมิสังคมของโรงเรียนที่มีนักเรียนมาจากต่างพื้นที่ ต่างฐานะอาชีพ เป็นการช่วยสร้างโอกาสในการฝึกทำงานและช่วยเพิ่มรายได้ให้กับนักเรียนที่ยังขาดแคลน

อย่างไรก็ตาม ผลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครองและนักเรียนเพิ่มเติมก็พบว่า โรงเรียนกัลยาณิศรีธรรมราชมีการบริหารโรงเรียนที่สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งผู้วิจัยจะสรุปวิเคราะห์แยกเป็นแต่ละด้านของการบริหาร โรงเรียนดังต่อไปนี้

1. การบริหารด้านงานวิชาการ

โรงเรียนกัลยาณิศรีธรรมราชได้ให้ความสำคัญกับการบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงเข้าในหลักสูตรการเรียนการสอนโดยได้กำหนดเป็นนโยบายและทำในทุกกลุ่มสาระวิชา มีการดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง ดังที่รองผู้อำนวยการโรงเรียนได้ให้สัมภาษณ์ตอนหนึ่งว่า

...เราเอาเข้าไปในหลักสูตร ในกิจกรรมการเรียนการสอน เน้นเป็นนโยบายให้ครูเอาหลักเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปสอดแทรกในทุกรายวิชา เราทำและขยายผลมาตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2548 แล้ว...

ผลของการนำนโยบายนี้ไปปฏิบัติในการเรียนการสอนนั้น ผู้วิจัยพบว่าครูได้ทำการสอดแทรกแนวคิดของความพอเพียงนี้ไปสู่การเรียนการสอน โดยผ่านทางกรมอบหมายงานให้นักเรียนทำ ดังเช่นครูผู้สอนวิชาวิทยาศาสตร์ท่านหนึ่งได้ให้สัมภาษณ์ตอนหนึ่งว่า

...โครงการวิทยาศาสตร์แทบจะทุกอันเลยที่มีความเป็นเศรษฐกิจพอเพียง เช่นการกำจัดแมลงวันทองกึ่งลงสู่ชุมชน เป็นปัญหาที่นักเรียนได้พบจากชุมชน เพราะบ้านนักเรียนมีพืชสวน มีปัญหาแมลงมากก็รวมกลุ่มกันมาเสนออาจารย์ เราก็ช่วยดูเรื่องความเป็นไปได้ ช่วยเชื่อมต่อองค์ความรู้ บางครั้งไม่มีเครื่องมือก็ต้องช่วยหาเครื่องมือให้ เด็กๆจะคิดเรื่องใหม่ๆ อยู่เรื่อย ปีๆหนึ่งที่โรงเรียนเรามีโครงการวิทยาศาสตร์เยอะมาก ประมาณ 30 โครงการต่อปี...

โครงการวิทยาศาสตร์ที่นักเรียนทำนั้นจะมาจากความสนใจของนักเรียน มาจากสภาพปัญหาที่นักเรียนพบอยู่ใกล้ตัวบางครั้งก็มาจากครอบครัว และชุมชน โดยครูทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยอำนวยความสะดวกและแนะนำแนวทาง นอกจากนั้นครูยังมีบทบาทสำคัญในการสอดแทรกแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียงให้กับนักเรียน ดังที่ครูสอนวิทยาศาสตร์ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า

...ครูจะมีแนวทางหรือโจทย์ที่ครูจะให้นักเรียนในการทำโครงการวิทยาศาสตร์คือ จะต้องลงทุนแต่น้อย พยายามทำแต่สิ่งที่ไม่มีประโยชน์ให้เกิดประโยชน์ หรือว่าสิ่งที่มีประโยชน์อยู่แล้วให้มีประโยชน์ยิ่งขึ้น อย่างบ้านนักเรียนบางคนทำวงกบ ประตุ และมีเศษจี๋เลื่อย นักเรียนบางคนสังเกตพบว่าบริเวณ ไม้ นั้นไม่มีหนอนมากัดกินก็ลองนำเศษจี๋เลื่อยเหล่านั้นมาแช่น้ำและรดต้นไม้ก็ปรากฏว่าได้ผลสามารถกำจัดศัตรูพืชได้เพราะค้นพบว่าไม้ นั้นเป็นไม้ สะเดา ช้าง หรือเรื่องถ่านกัมมันต์ที่ให้พลังงานในการเผาไหม้ซึ่งโดยทั่วไปจะเป็นถ่านหินหรือถ่านที่ทำจากไม้ แต่นักเรียนเลือกที่จะทำจากผลไม้ที่ทิ้งแล้ว เพราะบ้านอยู่ที่ท่าสาละมีผลไม้เยอะ ไม้ ผลไม้ จะเหลือผลไม้ทิ้งมาก นักเรียนก็เลยนำมาเสนอ และทดลองซึ่งผลการทดลองออกมาดีมาก ถ่านมีคุณภาพดีมาก...

ภาพที่ 94 ครูจากโรงเรียนเครือข่ายกำลังชมงานโครงการวิทยาศาสตร์และภาษาไทย
ที่มา: ภาพจากแฟ้มของโรงเรียน

นักเรียนจะได้รับการสอดแทรกแนวคิดของการคำนึงถึงสิ่งที่มีอยู่รอบตัว ปัญหาที่มีและ การใช้ประโยชน์จากสิ่งที่มีในการแก้ปัญหา นอกจากนั้นในบางครั้งโรงเรียนยังสามารถมอบหมายงานให้นักเรียนศึกษาเพิ่มเติมต่อยอดองค์ความรู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างลงตัวระหว่างกระบวนการทางเทคโนโลยีสมัยใหม่กับการเรียนในวิชาอื่นๆ ดังเช่นในวิชาคอมพิวเตอร์ ซึ่งครูผู้สอนในวิชานี้ได้ให้สัมภาษณ์กับผู้วิจัยว่า

...วิชาคอมพิวเตอร์ก็บูรณาการได้ตรงเลย เช่นจะสอน Excel ก็มอบหมายงานโดยให้นักเรียนทำบัญชีตัวเอง 3 เดือนตามแบบฟอร์มของ ธกส. ประยุกต์มาใช้ ถ้า Power Point ก็สมมติสถานการณ์ให้นักเรียนต้องไปนำเสนอแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เราจะต้องใช้ชีวิตพอเพียงอย่างไร นำเสนออย่างไร คั่นคว้าที่ไหน พอจะสอนโปรแกรม Word ก็ให้เขาเขียนจดหมายว่า อีก 60 ปีข้างหน้าเราจะทำอะไรให้ลูกหลานเราฟัง จะเอาปรัชญาต่างๆ ของพระองค์ท่านมาอธิบาย มายกย่องให้ลูกหลานฟังได้อย่างไร สิ่งเหล่านี้ครูสอนมานานแล้ว และทำแบบนี้มาได้ 2-3 ปีแล้ว...

จากคำสัมภาษณ์ข้างต้นทั้งหมดนี้ก็ทำให้เห็นภาพได้ว่าเศรษฐกิจพอเพียงได้สอดแทรกอยู่ในการเรียนการสอนในหลายสาระวิชา มีการให้นักเรียนไปค้นคว้าแล้วมานำเสนอตลอดไปจนถึงการมอบหมายงานให้นักเรียนได้มีโอกาสศึกษาด้วยตนเองตามสภาพปัญหาที่นักเรียนพบจริงในชุมชนของตน อย่างไรก็ตามจากบทสัมภาษณ์ทำให้ได้ข้อค้นพบเพิ่มเติมว่าครูผู้สอนมีความเข้าใจในเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นอย่างดีสามารถถ่ายทอดสู่แก่นักเรียนได้อย่างชัดเจนผ่านการมอบหมายงานให้นักเรียนได้เรียนรู้และซึมซับหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงผ่านการปฏิบัติจริง

2. การบริหารด้านงานบุคคล

การที่บุคลากรครูในโรงเรียนกัลยาณีศรีธรรมราชสามารถสอดแทรกปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปในการเรียนการสอนได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยมีการบูรณาการเข้าไปในทุกกลุ่มสาระวิชาได้อย่างเป็นระบบนั้น สาเหตุสำคัญในการขับเคลื่อนการทำงานนี้ได้แก่ การที่บุคลากรในโรงเรียนมีความรู้ความเข้าใจ มีจิตสำนึกตระหนักถึงความสำคัญในเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียง และได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารเป็นอย่างดี ดังคำสัมภาษณ์ของครูท่านหนึ่งว่า

...เรื่องนี้ต้องชมผู้บริหารที่นี่ คืออยากบอกว่าผู้บริหารค่อนข้างเข้าใจ มันเกิดจากธรรมชาติ ไม่ได้เกิดจากงานที่เขตพื้นที่มอบหมายให้ทำทำกันไป บางครั้งก็มองว่าเป็นงานธรรมดาๆ แต่ที่นี้กัลยาณิมองเป็นแก่นระนาบไปหมดแล้วว่า เศรษฐกิจพอเพียงแทรกอยู่ในทุกเรื่อง...

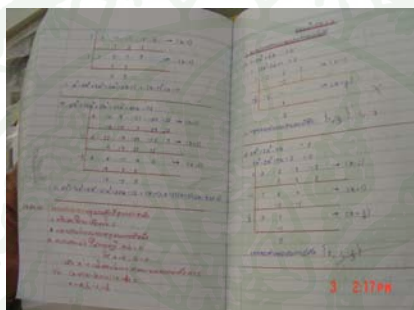
แนวคิดที่ผู้บริหารมีต่อการบริหารด้านงานบุคคลโดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการสร้างจิตสำนึกของเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดขึ้นกับบุคลากรครูนั้นก็เป็นที่ไปในทิศทางเดียวกันกับทัศนคติของครูที่ได้ให้สัมภาษณ์ก่อนหน้านี้ ดังที่รองผู้อำนวยการโรงเรียนได้กล่าวถึงความคาดหวังและผลการประเมินในเรื่องจิตสำนึกตอนหนึ่งว่า

...ใจเราอยากจะให้เข้าไปในจิตวิญญาณของคนก่อน คือความรู้สึกลึกซึ้งไหมครับ ถ้าเราซาบซึ้งในเรื่องนี้แล้ว เรื่องการเรียนการสอนก็จะสบาย ไม่ว่าคุณจะสอน ณ จุดไหนคุณก็สามารถสอดแทรกหลักการนี้เข้าไปได้... ในสายตาของพวกเราตอนนี้เราก็พอใจแล้วเพราะสามารถเข้าไปอยู่ในครู งามครูได้เลยว่าเข้าใจไหม ถ้าไปดูเขาสอนจะเห็นได้ว่า ทุกคนจะสอนเด็กให้รู้จักในเรื่องของความพอดี สอนไปเรื่อยๆ ในทุกสาขาวิชา แต่เรื่องเหล่านี้มันไม่สิ้นสุดจะต้องทำต่อเนื่องเรื่อยๆ มันเป็นระบบสังคมหนึ่งที่ต้องต่อสู้กับอีกระบบสังคมที่เข้ามาทำให้เราฟุ้งเฟ้อจนได้ เราต้องต่อเนื่อง...

จากการสัมภาษณ์และสังเกตของผู้วิจัยเมื่อได้สนทนากับครูผู้สอนหลายท่านพบว่าครูหลายท่านได้มีการดำเนินชีวิตประจำวันที่มีความพอเพียงและสามารถทำตัวให้เป็นตัวอย่างกับนักเรียนได้ เรียนรู้และนำไปประพฤติปฏิบัติตามได้เป็นอย่างดี ดังตัวอย่างของครูสอนคณิตศาสตร์ท่านหนึ่งที่เห็นความสำคัญของสิ่งของต่างๆ มีการใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่า ซึ่งครูท่านนี้ได้ถ่ายทอดแนวคิด

เหล่านี้ไปยังนักเรียน โดยผ่านการสร้างจิตสำนึกในการทำงานในสมุดจดงานของแต่ละคน ดังคำสัมภาษณ์ตอนหนึ่งว่า

...ครูปฏิบัติจนเป็นนิสัยไปแล้ว กล่องกระดาษเหล่านี้ครูใช้ประโยชน์หมด กระดาษสอบเด็กครูก็นำมาใช้ใหม่ บางคนมองว่าจี้เหนียวแต่เรามองว่าเสียดายของ ของที่ยังใช้ประโยชน์ได้ทิ้งไปก็เสียดาย กระดิกน้ำร้อนที่เสียแล้วก็มาทำเป็นแจกัน งานในสมุดงานของนักเรียนครูก็จะบอกว่าถ้ามีที่ว่างเกินสามบรรทัด ครูจะหักคะแนน จะทำอะไรก็ได้ใส่อะไรก็ได้ที่มีประโยชน์ใช้น้ำกระดาษให้เต็มที่ เด็กๆ ก็เริ่มซึมซับ...

ภาพที่ 95 ตัวอย่างการใช้พื้นที่สมุดจดงานคณิตศาสตร์ของนักเรียน

แนวทางเช่นนี้ผู้วิจัยยังพบเพิ่มเติมจากครูผู้ดูแลห้องสมุดท่านหนึ่งซึ่งมีวิธีการทำงานที่สอดคล้องคุณธรรมของการรู้จักประหยัด รู้จักรับผิดชอบต่อสิ่งที่เป็นสาธารณะเช่นหนังสือในห้องสมุดที่ต้องใช้ร่วมกัน โดยจัดให้นักเรียนมีชั่วโมงซ่อมแซมหนังสือเพื่อให้นักเรียนเห็นคุณค่า ดังคำสัมภาษณ์ตอนหนึ่งว่า

...อย่างแทนที่เราจะไปซื้อใหม่ เราก็เอามาซ่อมให้มีสภาพที่ใช้งานได้ เราเน้นเรื่องความประหยัดการยืดอกอายุการใช้หนังสือได้ก็ถือเป็นการประหยัด เราให้นักเรียนเป็นคนทำ เด็กที่ซ่อมได้ก็จะภูมิใจในผลงาน แล้วก็ไปบอกเพื่อนๆ เด็กผู้ชายก็ทำได้ดีนะกะ พ่อเด็กซ่อมเอง เขาก็จะหวงแหนสิ่งที่เขาซ่อม ครูทำแบบนี้มานานหลายปีแล้ว...

การสร้างจิตสำนึกของเศรษฐกิจพอเพียงนั้นเมื่อเกิดขึ้นกับครูแล้ว นักเรียนย่อมจะมีโอกาสได้รับไปด้วยเช่นกัน ครูย่อมคิดหาทางสร้างกิจกรรมที่จะเอื้อให้เกิดจิตสำนึกที่ดีเหล่านี้ในตัวนักเรียน ดังที่ครูอีกท่านหนึ่งได้เล่าให้ผู้วิจัยทราบถึงการประสานงานนำนักเรียนไปช่วยงานในตำหนักหรือพระราชวังที่ราษฎรในจังหวัดนครศรีธรรมราชได้ร่วมกันสร้างเพื่อทูลเกล้าถวาย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวซึ่งขณะนี้อยู่ในขั้นตอนการทำเรื่องทูลถวายตามระบบราชการ ไว้ตอนหนึ่งว่า

...ในงานส่วนนี้ เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง คุยมองว่าประการแรกจะทำอย่างไรให้คนรักในหลวง คุกรู้พยายามเอาเด็กเราไปถอนหญ้าในวัง หญ้าคันเดียวก็ได้ความรู้สึกแล้วแค่คันเดียวก็แบบ สูงส่งมากเลย เด็กก็จะมาเล่าให้เพื่อนๆ ฟังว่าอาทิตย์นี้ไปถอนหญ้าในวัง คนอื่นก็จะมาหา บอกอาจารย์ ๆ ต่อกันไปหนูขอไปด้วย ในวังก็อนุญาตเราเป็นพิเศษให้เข้าชมพระราชวัง เพราะปกติจะปิดไม่ให้เข้า ตอนนี้นำไปทำมาก็เลยกลายเป็นว่าเราเป็นผู้ดูแล โรงเรียนกัลยาณีอยู่ในเมืองได้ดูแลวัง โรงเรียนที่อยู่ใกล้ๆ ไม่ได้ดูแล...

ในด้านนักเรียนที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน ผู้วิจัยพบว่านอกจากนักเรียนจะมีความเข้าใจ และเห็นคุณค่าของงานที่ตนเองทำแล้วยังมีแนวคิดขยายผล เพื่อแผ่ไปสู่ชุมชนเครือข่าย ดังตัวอย่างของนักเรียนผู้ดูแลธนาคาร โรงเรียนได้เสนอให้โรงเรียนเปิดบริการรับฝากเงินให้กับน้องๆ นักเรียนอนุบาลซึ่งเรียนอยู่ในโรงเรียนฝั่งตรงข้ามกับ โรงเรียนกัลยาณีศรีธรรมราชได้อย่างมีเหตุผล ดังคำสัมภาษณ์จากครูท่านหนึ่งว่า

...ตอนนี้ธนาคาร โรงเรียนก็ขยายผลเอง เราตั้งใจให้รับฝากเฉพาะคนในโรงเรียนแต่อยู่ๆ ก็มีโรงเรียนอนุบาลตรงข้ามเครือข่ายเรานี้แหละข้ามมาฝาก นักเรียนที่เป็นผู้จัดการธนาคาร โรงเรียนนี้แหละที่ต่อสู้ให้น้องๆ อนุบาล บอกว่าเขามาตั้งหลายรอบ เขาอยากฝาก และอาจารย์ก็สอนให้ประหยัดคอดออม น้องเขาก็จะออม และอนาคตน้องเหล่านี้จบป.6 ก็เข้ามา กัลยาณี มาเป็นเด็กกัลยาณี ในที่สุดเราก็ยอมแพ้เด็กเหมือนกัน...

การบริหารด้านงานบุคคลที่เมื่อสามารถสร้างจิตสำนึกของการทำงานร่วมกันให้เกิดขึ้นได้แล้ว การแสวงหาความรู้และความทุ่มเทในการทำงานก็จะเกิดขึ้น ตัวอย่างที่พบได้ชัดเจนได้แก่การที่ครูได้เสียสละเวลาส่วนตัวนอกเวลาทำงานมาช่วยให้คำแนะนำกับนักเรียน ดังคำสัมภาษณ์ตอนหนึ่งของครูวิทยาศาสตร์ที่ดูแลโครงการต่างๆ ของนักเรียนกว่า 30 โครงการ ว่า

...ครูไม่ค่อยมีเวลาเลย ช่วงเย็นก็มีนักเรียนที่ทำโครงการต่างๆ มาหา ต้องจัดสรรเวลา แต่ละกลุ่มก็ใช้เวลาพอสมควร เราต้องให้เด็กๆ ไปศึกษา เราต้องเรียนรู้ไปพร้อมกับเด็กๆ แต่ยิ่งทำไปก็ยิ่งสนุกเพราะเราเองก็ได้ความรู้เพิ่มอีกมาก...

ครูภาษาไทยอีกท่านหนึ่งก็เป็นตัวอย่างที่ดีของการเสียสละทุ่มเทเพื่อนักเรียน โดยครูท่านนี้ได้สังเกตเห็นความสำคัญของการแต่งกวีและบทประพันธ์ ท่านจึงได้ริเริ่มก่อตั้งชมรมชมรมกวีเพื่อให้ นักเรียนที่สนใจได้มีโอกาสศึกษาเรียนรู้และพัฒนาตนเอง การทำกิจกรรมเสริมนี้ทำให้ครูต้องใช้เวลาในการตรวจและให้คำแนะนำกับนักเรียนที่มาสมัครในชมรมที่มีจำนวนมากพอสมควร เวลาเหล่านั้นจึงต้องเป็นช่วงเช้าและเย็นของแต่ละวัน ดังที่ครูได้กล่าวกับผู้วิจัยตอนหนึ่งว่า

...เราเปิดชมรมกวีศรีนคร จริงๆ แล้วตั้งใจรับแค่ 20 คน แต่มีเด็กสมัครเข้าชมรมถึง 224 คน ครูก็รับหมด เพราะเด็กๆ อยากแต่งกลอนแต่งบทกวีกัน ก็แนะนำว่าถ้ารักก็ต้องใช้เวลากับมันพอสมควร เราก็มาถึงโรงเรียนหกโมงเช้าทุกวัน เด็กบางคนก็มาส่งงานเราก็ให้คำแนะนำทำยังงี้ทุกวัน บางทีก็ต้องหอบงานใส่รถแล้วไปตรวจที่บ้าน...

สอดคล้องกับหัวหน้านักเรียนในชมรมกวีคนหนึ่งที่ได้กล่าวเสริมเพิ่มเติมถึงเรื่องการเรียนรู้ในชมรมกวีศรีนครว่า

...ผมฝึกเขียนตอนเช้าพอมาถึงแล้วก็มานั่งคนเดียว บางทีก็เขียนคนเดียว บางทีก็เขียนเป็นกลุ่ม ฝึกเก็บประสบการณ์ไปเรื่อยๆ อาจารย์ก็คอยให้คำแนะนำ ถ้ามีรุ่นน้องเอางานมาส่งก็ช่วยกันตรวจ...

การบริหารด้านงานบุคคลของโรงเรียนกัลยาณีศรีธรรมราชเน้นให้ความสำคัญกับการสร้างจิตสำนึก ความศรัทธา ความรู้ความเข้าใจ มีการบูรณาการไปสู่หลักสูตรการเรียนการสอน ทำให้การทำงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน บุคลากรในโรงเรียนเกิดความเชื่อมั่น มีแนวคิดที่ตรงกันและพร้อมที่จะทุ่มเทให้กับการทำงาน

3. การบริหารด้านงบประมาณ

โรงเรียนกัลยาณีศรีธรรมราชเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ที่ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐตามรายหัวดังเช่นโรงเรียนทั่วไป หากแต่มุมมองในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดขึ้นในโรงเรียนนั้น ผู้บริหารไม่ได้มีแนวคิดที่จะต้องมีงบประมาณเป็นตัวตั้งก่อน แต่ได้ให้ความสำคัญกับการสร้างจิตสำนึกของความพอเพียงซึ่งไม่ต้องใช้งบประมาณมากนัก มีการคำนึงถึงสภาพภูมิสังคม แล้วทำการพัฒนาแบบค่อยเป็นค่อยไป ดังที่รองผู้อำนวยการได้ให้สัมภาษณ์ตอนหนึ่งว่า

...อย่างเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงเราใส่เข้าไปในจิตวิญญาณคนดีกว่า อันนี้จะเป็นปัจจัยที่ดีเยี่ยม ตรงนี้ไม่ต้องใช้เงินเยอะทำไปตามสภาพของเขา ทุกคนไม่ว่าจะอยู่ในสังคมใดก็ควรพัฒนาไปตามวิถีชีวิตในสังคมนั้น...

อย่างไรก็ตาม กิจกรรมที่โรงเรียนได้ทำอย่างต่อเนื่องจนประสบผลสำเร็จอย่างสูง ดังเช่น กิจกรรมการดำเนินสหกรณ์ร้านค้านั้นสามารถมีส่วนช่วยสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมอื่นๆ ของโรงเรียนได้เช่นเดียวกัน ดังที่ครูผู้ดูแลสหกรณ์ร้านค้าได้กล่าวถึงผลการดำเนินงานสหกรณ์และสิ่งที่สหกรณ์ได้ช่วยกลับไปโรงเรียน ไว้ตอนหนึ่งว่า

...ส่วนหนึ่งที่ได้จากกำไรสหกรณ์ก็ปีละแปดแสนกว่า เราก็ให้เป็นทุนการศึกษาเด็ก บางส่วนก็เป็นงบสำหรับจัดกิจกรรม หมวดต่างๆ จัดกิจกรรม ต้องการรางวัลก็ขอมา อย่างปีนั้นเราก็ติดเครื่องเสียงให้กับโรงเรียน สวนหย่อมนี้ก็เงินสหกรณ์ ปูกระเบื้องทาสีตรงนั้นก็เงินสหกรณ์นะ...

การบริหารงบประมาณซึ่งถึงแม้ว่าจะเป็นงบประมาณส่วนของสหกรณ์ โรงเรียนก็ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการจัดการและความโปร่งใสในการดำเนินงาน ดังที่ครูได้อธิบายถึงระบบการใช้จ่ายกำไรที่ได้จากสหกรณ์เพิ่มเติมให้ผู้วิจัยได้ทราบตอนหนึ่งว่า

...ถ้าใครจำเป็นจะมาขอสหกรณ์ร้านค้าที่นี้ก็ได้ แต่ว่าเราก็ต้องเรียกประชุมกรรมการ ต้องถามเด็กนักเรียนดูด้วยเพราะเด็กก็เป็นสมาชิกเป็นกรรมการเหมือนกัน เราต้องถามว่าเธอจะอนุมัติให้ไหม...

แม้กระทั่งกิจกรรมบางกิจกรรมที่มีสอดแทรกอยู่ในวิชาเรียน ดังเช่นวิชาคณิตศาสตร์ซึ่งครูให้นักเรียนทำดอกไม้ประดิษฐ์จากเศษกระดาษเหลือใช้ โดยใช้หลักการพับและการทำงานที่ต้องใช้ความอดทน กิจกรรมพับดอกไม้ที่เรียนในช่วงโมฆคณิตศาสตร์นี้ก็สามารถเป็นกิจกรรมที่ช่วยสร้างรายได้ให้กับนักเรียนบางคนได้อย่างสม่ำเสมอ ดังที่นักเรียนคนหนึ่งได้ให้สัมภาษณ์กับผู้วิจัยว่า

...ทำดอกไม้ประดิษฐ์จากเศษกระดาษเหลือใช้ค่ะ เริ่มจากตัดกระดาษเป็นสี่เหลี่ยมจัตุรัสพับเป็นมุมสามเหลี่ยมแล้วมาต่อเป็นวงกลม จนเป็นรูปดอกไม้ห้ากลีบหลักทางเรขาคณิตที่เรียนในช่วงโมฆคณิตศาสตร์ จากนั้นก็สามารถขายได้ ขายตามตลาดทั่วไป บางทีก็ทำไม่ทันขายมี

คนมาติดต่อกี๋ร่วมกันทำกับเพื่อนๆ กับที่บ้าน พ่อแม่ก็ช่วยกันทำ สอนน้องๆ ให้ทำด้วย ขาย ดอกละ 30 บาท บางทีก็ขายครั้งละสิบดอก ต้นทุนแค่ 5 บาทเอง ทำมานานแล้วตั้งแต่ตอนที่แล้ว...

ภาพที่ 96 ดอกไม้ประดิษฐ์จากเศษกระดาดเหลือใช้

ที่มา: ภาพจากแฟ้มของโรงเรียน

กิจกรรมที่ครูบูรณาการวิชาคณิตศาสตร์ เข้ากับงานศิลปะและนำไปสู่งานอาชีพเสริมได้นั้น เกิดจากการที่ครูผู้สอนมีความคิดริเริ่มและต้องการให้นักเรียนได้เห็นคุณค่าของการนำกระดาดเหลือใช้ต่างๆ มาใช้ประโยชน์ผ่านงานประดิษฐ์ การบริหารด้านงานงบประมาณสำหรับการดำเนินงาน ด้านเศรษฐกิจพอเพียงนั้นไม่ได้ใช้งบประมาณมากนัก หากแต่ใช้หลักของการบูรณาการความรู้และ แนวคิดของการรู้จักใช้สิ่งของที่มืออยู่รอบตัวมาเป็นสื่อในการทำงาน ผลลัพธ์ที่ได้บางครั้งยังสามารถ สร้างรายได้ย้อนกลับไปช่วยโรงเรียนและนักเรียนได้ดังตัวอย่างที่กล่าวมาข้างต้นนี้

4. การบริหารด้านงานบริหารทั่วไป

โรงเรียนกัลยาณีศรีธรรมราชตั้งอยู่ในย่านชุมชนเมือง โรงเรียนจัดได้ว่ามีความพร้อมด้าน อาคารสถานที่พอสมควร จำนวนห้องเรียนรวมทั้งหมดของโรงเรียนมีประมาณ 65 ห้อง บุคลากรครู 164 คน นักเรียนรวมทั้งหมดประมาณ 2,995 คน สัดส่วนของครูต่อนักเรียนประมาณ 1:18 อย่างไรก็ตาม ในมุมมองของผู้บริหารโรงเรียนที่มีต่อภาระงานที่เกิดขึ้นนั้น ครูมีความจำเป็นที่ต้องทำงานอย่างอื่นที่นอกเหนือไปจากงานการสอนด้วยเช่นกัน ดังที่ได้ให้สัมภาษณ์ตอนหนึ่งว่า

...ถ้าถามในส่วนของตัวเอง ครูก็พอดีหรือเกินสองคน แต่ถ้ามองจริงๆ ว่าเรามีนักเรียน 3,000 คน ครู 160 กว่าคน ทุกคนเป็นครูหมดคนละ ไม่มีนักบัญชี ไม่มีครูห้องสมุดก็ต้องแบ่งครูไปทำตรงนั้น...

ดังนั้นการดำเนินกิจกรรมเสริมที่ครูแต่ละกลุ่มวิชาได้จัดเพิ่มเติมให้กับนักเรียน อาทิเช่นการช่วยดูแลพระตำหนัก การร่วมมือกับกรรมการค้าภายในในการตรวจสอบและช่วยจำหน่ายสินค้าในราคาถูกเพื่อช่วยควบคุมราคาขายในชุมชน การจัดกิจกรรมปลูกป่า ฯลฯ ทำให้โรงเรียนตระหนักถึงความสำคัญของการสร้างเครือข่ายผู้ประกอบการหรือเครือข่ายกับชุมชนให้มีความเข้มแข็ง และมีส่วนร่วมในการทำงานกับโรงเรียนให้มากที่สุด ดังที่ครูท่านหนึ่งได้ให้สัมภาษณ์ถึงการนำนักเรียนเข้ามีส่วนร่วมทำงานกับงานของชุมชนไว้ตอนหนึ่งว่า

...เราร่วมกับกรรมการค้าภายใน เรามีเจ้าหน้าที่เพียง 5 คน ดูแลทั้งจังหวัด เราก็มีในหลักสูตร ม.2 เรื่องการคุ้มครองผู้บริโภคที่อาศัยเด็กเราคอยช่วยตรวจสอบ เช็กเลขบ้านนักเรียนอยู่ตรงไหนมีร้านค้าอะไร ร้านค้าคิดป้ายราคาหรือไม่ ขายเกินราคาหรือเปล่า ปรากฏว่าเด็กก็คือเด็ก เด็กไม่ได้เอาแค่ราคาแต่เช็กเรื่องหมดอายุด้วย เราทำกันมานานหลายปีแล้ว ... หัวหน้าเครือข่ายผู้ประกอบการก็คือหัวหน้ากรรมการค้าภายใน เราก็ช่วยกันดูสถานการณ์ชุมชน เช่นน้ำท่วม ไข่ขึ้น 5 บาทจะทำยังไงคนที่เดือดร้อนก็ประชาชน ประชาชนก็ผู้ประกอบการเหมือนกัน ก็ลองติดต่อผู้ประกอบการ ขายในโรงเรียนพอละ 2 บาท ขณะที่ข้างนอกขายอยู่ 4.50 บาท ราคาาก็เริ่มปรับลดลง เราขายในโรงเรียนขายโดยเด็กนักเรียน บรรยายการขายสบายๆ ทำให้ร้านค้าเกรงใจ แต่มีผลเพราะเรามีนักเรียนเยอะ ชาวบ้านมากันเยอะ...

การทำกิจกรรมเสริมในเรื่องของการคุ้มครองผู้บริโภคโดยการร่วมมือกับเครือข่ายผู้ประกอบการที่ดูแลในเรื่องของกรรมการค้าภายในจังหวัดนั้นทำให้นักเรียนได้เกิดการเรียนรู้ ขณะเดียวกันผลประโยชน์ที่ได้รับก็ตกถึงชุมชนโดยตรง กิจกรรมเหล่านี้มีการดำเนินการมาระยะหนึ่งแล้วและขณะนี้ก็ได้มีการดำเนินการขยายผลโดยที่นักเรียนเกิดความตื่นตัวและเข้าร่วมมากขึ้น ดังคำสัมภาษณ์เพิ่มเติมจากครูผู้ดูแลกิจกรรมว่า

...ตอนนี้เราก็ขยายไปสู่การตรวจสอบราคาว่ามีการคิดป้ายและขายตรงกับป้ายราคาหรือไม่ เด็กนักเรียนเป็นคนทำแบบสำรวจขึ้นเอง มีสินค้ากำหนดขึ้นมา 200 กว่าตัว เดือนต่อไปอาจเปลี่ยนได้ มีนักเรียนเข้าร่วม 500 กว่าคน เก่งมากนะ ทำ 3 วันเสร็จหมด...

นอกจากการมีส่วนร่วมกับชุมชนเมืองที่อยู่รอบๆ โรงเรียนแล้ว ครูยังได้อาศัยเครือข่ายผู้ปกครองในการเข้าร่วมกิจกรรมในการดูแลพระตำหนักและการปลูกป่า ดังคำสัมภาษณ์ตอนหนึ่งว่า

...งานช่วยดูแลบดแต่งพระตำหนักก็อาศัยศักยภาพของโรงเรียน เรารู้จักคนเยอะ เรามีโรงเรียนเครือข่ายเยอะก็เลยประสานงานกัน บุคลากรบ้างผู้ปกครองเป็นคนพูด เราก็เอาเด็กไปช่วยกันกับโรงเรียนเที่ยงธรรม ก็อยากให้เด็กได้รู้ถึงแม้จะอยู่กันคนละอำเภอแต่เข้ามาทำงานด้วยใจเดียวกันก็เพื่อในหลวง มีสิ่งตอบแทนเด็กๆ เพียงข้าวกล่อ่ง แต่เด็กก็อาสาทำกันเองหมดเลย...

ภาพที่ 97 บริเวณสระด้านหน้าและทางเข้าพระตำหนัก

โรงเรียนกัลยาณิศรธรรมราชมีการสร้างระบบเครือข่ายผู้ปกครองอย่างเป็นระบบ มีการคัดเลือกตัวแทนผู้ปกครองตั้งแต่ระดับของห้อง คัดเลือกต่อในระดับชั้น แต่งตั้งเป็นคณะกรรมการทำงานร่วมกัน มีการประชุมและปรึกษากันอย่างใกล้ชิดกับโรงเรียน การประชุมในการจัดกิจกรรมต่างๆ นั้นผู้ปกครองเป็นผู้ริเริ่ม โรงเรียนมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวกและช่วยประสานงานในเรื่องต่างๆ ดังคำสัมภาษณ์ตอนหนึ่งของครูฝ่ายประสานงานเครือข่ายผู้ปกครองที่อธิบายขั้นตอนการทำงานให้ผู้วิจัยทราบดังต่อไปนี้

...หลังจากที่เราเชิญผู้ปกครองมาชี้แจงเรื่องตารางสอนเรียบร้อยแล้วก็ให้แต่ละห้องเลือกผู้ปกครองมาเป็นประธาน รองประธาน เลขา ประชาสัมพันธ์และนายทะเบียนทั้งหมดมีห้องละ 5 คน เรามี 10 ห้องก็ได้อีก 50 คนแล้ว แล้วก็ให้คัดเลือกจากในนี้มา 5 คนเพื่อเป็นบอร์ดของระดับชั้น หลังจากนั้นก็ให้แต่ละชั้นคัดเลือก 3 คน เราก็ได้ทั้งหมด 18 คน มาประชุมเขียนโครงการที่อยากจะทำ บางชั้นก็ทำเรื่องเครือข่ายสายใยรัก ชั้น ม.2 ทำเครือข่าย

นักเรียนเดินวิ่ง บางกลุ่มก็ปลูกป่า ผู้ปกครองช่วยกันรับผิดชอบกันเองใครมีรถก็เอารถมาช่วยกัน แบ่งงานกันเอง ...โรงเรียนเป็นผู้สนับสนุนก็ช่วยในสิ่งต่าง ๆ เราช่วยประสานงานอย่างบางที่ระดับชั้นนี้จะประชุม 50 คนนะ เราก็จัดห้องให้ ดูแลความสะดวกให้ แต่ละชั้นจะนัดหมายกันเอง บางที่เราก็ไม่ได้หยุด เครือข่ายผู้ปกครองขยันกันมาก บางที่ก็กลุ่ม ม.1 ไทมาเราก็ต้องมาขอใช้สถานที่ประชุม บางที่ก็เป็นของ ม.2 ไทมาก็ต้องมานี้ ตั้งแต่เริ่มสัปดาห์ที่แล้วก็มาทั้งเสาร์ทั้งอาทิตย์...

การสร้างเครือข่ายให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมของโรงเรียนนับได้ว่าประสบผลสำเร็จ ผู้ปกครองเกิดความตื่นตัวและร่วมมือในการทำงานกันอย่างจริงจัง ผู้ปกครองที่เข้าร่วมในเครือข่ายมีความสนิทสนมและเห็นประโยชน์ของการมีเครือข่ายทำให้ทุกครั้งที่โรงเรียนขอความร่วมมือในการจัดงานก็จะมีผู้ปกครองเข้าร่วมมาก ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับโรงเรียนมีความใกล้ชิดกัน ดังที่ครูท่านหนึ่งได้ให้สัมภาษณ์ว่า

...เมื่อก่อนผู้ปกครองก็มีปฏิเสธ แต่ตอนนี้ทุกคนรู้แล้วว่าการเป็นเครือข่ายผู้ปกครองนี้เหมือนกับได้เพื่อน ได้แนวร่วมหลายอย่าง เขาเห็นความสำคัญ พอตอนนี้จัดงานอะไรผู้ปกครองมาเยอะ เครือข่ายผู้ปกครองเดินกันว่อนในโรงเรียนสนิทกันเลย เวลามาดูสารทุกข์สุกดิบกันเป็นประจำ...

จากบทสัมภาษณ์ต่างๆ ข้างต้นนี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงระบบการสร้างเครือข่ายผู้ปกครองของโรงเรียนกัลยาณีศรีธรรมราชที่มีประสิทธิภาพและประสบผลสำเร็จในการขับเคลื่อนงานกิจกรรมต่างๆ ได้เป็นอย่างดี

1.2 ผลการสังเคราะห์สภาพการดำเนินงานด้านการบริหารโรงเรียนของโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 9 โรงเรียนโดยจำแนกตามการบริหารโรงเรียน 4 ด้านและองค์ประกอบของเศรษฐกิจพอเพียง

จากข้อมูลการวิเคราะห์สภาพการดำเนินงานด้านการบริหารโรงเรียนของทั้ง 9 โรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงดังที่ได้นำเสนอมาแล้วนั้น ในส่วนนี้ผู้วิจัยจะทำการสังเคราะห์สภาพการดำเนินงานด้านการบริหารโรงเรียนของทั้ง 9 โรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง โดยจำแนกตามการบริหารโรงเรียน 4 ด้านและองค์ประกอบของเศรษฐกิจพอเพียง

1. การบริหารด้านงานวิชาการ

โครงการต่างๆ ที่โรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 9 แห่ง ได้ดำเนินการนั้น เป็นโครงการที่มีเหตุผลสอดคล้องกับสภาพภูมิสังคมของโรงเรียนและชุมชน ขนาดของโครงการทุกโครงการมีขนาดพอประมาณเหมาะสมกับการดูแล มีการแสวงหาการทำงานร่วมกับเครือข่ายต่างๆ ซึ่งสามารถพิจารณาในด้านขององค์ประกอบของเศรษฐกิจพอเพียงได้ดังนี้

1.1 การบริหารด้านงานวิชาการตามองค์ประกอบของความพอประมาณ

โครงการต่างๆ ที่โรงเรียนเครือข่ายทั้ง 9 โรงเรียนได้ดำเนินการนั้น หลายโครงการมีจุดมุ่งหมายที่ต้องการสร้างจิตสำนึกของความพอประมาณในการใช้จ่ายและการอดออมให้เกิดขึ้นกับนักเรียนและบุคลากรในโรงเรียนอย่างชัดเจน ดังเช่น การทำโครงการธนาคารโรงเรียน และโครงการทำบัญชีครัวเรือนที่ได้มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องของโรงเรียนราชวินิตมัธยม กรุงเทพฯ โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย จังหวัดเพชรบูรณ์ และโรงเรียนกัลยาณีศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช นอกจากนั้น โครงการสหกรณ์ร้านค้าของโรงเรียนบ้านเหล่ากกหุ้งสว่าง จังหวัดขอนแก่น และโรงเรียนกัลยาณีศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช ก็เป็นอีกโครงการหนึ่งที่เสริมสร้างให้นักเรียนและครูรู้จักความพอประมาณในการใช้จ่าย เห็นคุณค่าของการร่วมมือร่วมใจในการทำงาน ทำให้สหกรณ์สามารถจัดซื้อหาสินค้าได้ในปริมาณที่มากพอสมควรและได้ราคาที่เหมาะสมสมผล

ในด้านของหลักสูตรการเรียนการสอนนั้น โรงเรียนเครือข่ายทุกโรงเรียนได้บูรณาการโครงการเศรษฐกิจพอเพียงเข้าสู่การเรียนการสอนได้อย่างพอประมาณเหมาะสมกับสภาพการเรียนของแต่ละโรงเรียน ซึ่งบางโรงเรียนจัดอยู่ในรูปแบบของหน่วยการเรียนรู้เสริม เช่น การจัดฐานเศรษฐกิจพอเพียงให้นักเรียนได้เรียนรู้ การจัดทำอุทยานการศึกษา การจัดแยกให้มีวิชาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น อย่างไรก็ตามทุกโรงเรียนเครือข่ายได้จัดให้มีการบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสอดแทรกในหลายกลุ่มสาระวิชา ทั้งนี้เป็นที่น่าสังเกตว่าโรงเรียนทุกโรงเรียนได้ให้ความสำคัญกับการลงมือปฏิบัติจริงมากกว่าการเน้นสอนแต่เฉพาะทฤษฎี ดังตัวอย่างของหลายๆ โครงการเช่น โครงการอนุรักษ์ลุ่มน้ำประแสของโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย จังหวัดระยอง โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันของโรงเรียนบ้านกุดเชียงหมี จังหวัดยโสธร โครงการธนาคารโรงเรียนของโรงเรียนราชวินิตมัธยม กรุงเทพฯ โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย จังหวัดเพชรบูรณ์

และโรงเรียนกัลยาณีศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช โครงการสหกรณ์ร้านค้าของโรงเรียน บ้านเหล่ากกหุ้งสว่าง จังหวัดขอนแก่น โครงการพัฒนาสวนพฤกษศาสตร์ของโรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัย จังหวัดเพชรบุรี โครงการธนาคารขยะของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา97 จังหวัดระนอง โครงการอุทยานการศึกษาของโรงเรียนเทศบาลจอมเทวี จังหวัดลำพูน เป็นต้น โครงการเหล่านี้เมื่อได้มีการดำเนินการแล้วโรงเรียนได้เชื่อมโยงเข้าสู่การเรียนการสอน เพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสซึมซับแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียงผ่านการเรียนในภาคทฤษฎีด้วย ดังตัวอย่างของการนำเรื่องการทำธนาคารโรงเรียนและการบันทึกบัญชีครัวเรือนบูรณาการเข้าสู่วิชาคณิตศาสตร์ โดยให้นักเรียนได้มีโอกาสเรียนรู้หลักการคำนวณและการลงบัญชี ในขณะเดียวกันก็เชื่อมโยงเข้ากับวิชาคอมพิวเตอร์ โดยให้นักเรียนหัดเขียนและบันทึกบัญชีในโปรแกรมที่ทำขึ้นเอง สำหรับวิชาภาษาอังกฤษก็นำรายละเอียดการบันทึกเหล่านี้เชื่อมโยงไปสู่การเรียนรู้คำศัพท์ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

นอกจากนั้นการบริหารงานด้านวิชาการของทุกโรงเรียนเครือข่ายมีการทำงานเป็นทีม โรงเรียนมีความพอประมาณในการจัดการบริหาร มีการจัดสรรบุคลากรเข้ามารับผิดชอบอย่างเหมาะสมตามสภาพภูมิสังคมของแต่ละโรงเรียน ดังเช่น โรงเรียนราชวินิตมัธยม กรุงเทพฯ ได้มีการตั้งคณะทำงานเพื่อบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงเข้าสู่การเรียนการสอนโดยผ่านทางคณะกรรมการขับเคลื่อนพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและมีการกำหนดขั้นตอนในการดำเนินงานอย่างชัดเจน นอกจากนี้ โรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงหลายแห่งยังได้มีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ หรือคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนให้สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังเช่นที่โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย จังหวัดเพชรบูรณ์ได้ทำการเปลี่ยนวิสัยทัศน์ของโรงเรียนใหม่เป็น “เศรษฐกิจพอเพียงเคียงคู่กาญจนาภิเษกวิทยาลัย เพชรบูรณ์” เป็นต้น

1.2 การบริหารด้านงานวิชาการตามองค์ประกอบของความมีเหตุผล

การบริหารโครงการและกิจกรรมใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิชาการ ของโรงเรียน เครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงล้วนมีหลักเหตุผลรองรับ แต่ละโครงการจะมีความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ภูมิสังคมและความต้องการของชุมชน ดังตัวอย่างการจัดทำโครงการอนุรักษ์ลุ่มน้ำประแสของโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย จังหวัดระยองที่มีการร่วมมือกับชุมชนในการแก้ไขปัญหาและฟื้นฟูลุ่มน้ำประแสซึ่งเป็นแม่น้ำสายหลักที่ใช้ประกอบอาชีพและใช้ในการเดินทางของชุมชน โครงการนี้มีการดำเนินการขึ้นก็ด้วยเหตุผลของปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในลุ่มน้ำ

ประแสทำให้วิถีชีวิตของคนในชุมชนเริ่มเปลี่ยนแปลงไป อาชีพและวัฒนธรรมที่ชุมชนเคยมีโดยอาศัยลุ่มน้ำประแส้นั้นเริ่มหดหายทำให้โรงเรียนและชุมชนเกิดความตื่นตัวและร่วมมือกันทำงานบนพื้นฐานของเหตุผลและความต้องการเดียวกัน นอกจากเหตุผลด้านสิ่งแวดล้อมแล้ว โรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงบางแห่งได้มีการดำเนินโครงการที่ตั้งอยู่บนเหตุผลของการสร้างจิตสำนึกของการประหยัด อดออมและการปลูกฝังให้นักเรียนมีเหตุผลในการใช้จ่ายใช้สอยโดยการจัดทำธนาคารโรงเรียนและการทำบัญชีครัวเรือน ดังที่โรงเรียนราชวินิตมัธยม กรุงเทพฯ โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย จังหวัดเพชรบูรณ์ โรงเรียนกัลยาณีศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้จัดทำ โรงเรียนเหล่านี้เป็นโรงเรียนที่อยู่ในเมืองหรือมีนักเรียนเรียนแบบประจำ ทำให้โรงเรียนมีเหตุผลที่ต้องสร้างภูมิคุ้มกันให้นักเรียนรู้จักการวางแผนการใช้จ่าย ไม่ให้ฟุ้งเฟ้อไปตามกระแสของภายนอก โครงการธนาคารโรงเรียนและโครงการจัดทำบัญชีครัวเรือนที่โรงเรียนเหล่านี้ได้จัดทำนั้น จึงมีเหตุผลสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของโรงเรียนและปัญหาที่โรงเรียนกำลังประสบอยู่ เป็นแนวทางการแก้ปัญหาโดยสร้างจิตสำนึกให้กับผู้เรียน นอกจากนั้นยังมีการจัดทำโครงการของโรงเรียนเครือข่ายที่มีเหตุผลสอดคล้องกับสภาพภูมิสังคมของโรงเรียนและชุมชน อีกเช่น การจัดทำโครงการสหกรณ์ร้านค้าของโรงเรียนบ้านเหล่ากกหุ้งสว่าง จังหวัดขอนแก่น เพื่อช่วยเหลือชุมชนและนักเรียนให้ได้มีโอกาสซื้อของในราคาพิเศษทั้งยังไม่ต้องเดินทางเข้าเมืองเพื่อไปซื้อสินค้าการ จัดทำโครงการเกษตรครบวงจรเพื่ออาหารกลางวันของโรงเรียนบ้านกุดเชียงหมี จังหวัดยโสธร เพื่อช่วยสนับสนุนงบประมาณของโรงเรียน หรือการทำโครงการเพาะพันธุ์กล้าไม้เศรษฐกิจเพื่อขยายพันธุ์กล้าไม้ให้กับชุมชนของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 97 จังหวัดระนอง เป็นต้น

การบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าหลักสูตรการเรียนการสอนก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงการใช้หลักเหตุผลในด้านการวางระบบการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นกับนักเรียนอย่างยั่งยืน ผ่านทางการเรียนรู้ทั้งที่เป็นภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ทำให้นักเรียนได้มีโอกาสพัฒนาต่อ ยอดองค์ความรู้จากโครงการที่ปฏิบัติ ดังเช่น โครงการปลูกต้นไม้เพื่อทำน้ำมันหอมระเหยและดอก ไม้ประดับ โครงการพัฒนางานสวนพฤกษศาสตร์ เพื่อทำดอกไม้สดอบแห้ง โครงการสร้าง ผลิตภัณฑ์จากเส้นใยป่านสรนารายณ์ โครงการแปรรูปเห็ด โครงการเกษตรครบวงจรของโรงเรียน บ้านกุดเชียงหมี จังหวัดยโสธร เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้การเลี้ยงปลา การเลี้ยงกบ การเลี้ยง ไก่ ตลอดจนการทำนุ้ยชีวภาพ ซึ่งความรู้เหล่านี้สามารถนำไปใช้ได้จริงในชุมชนของตนเอง โรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงทั้งหมดได้ให้ความสำคัญกับการบูรณาการโครงการหรือ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียงเข้าสู่หลักสูตรการเรียนการสอนอย่างชัดเจน ดังจะเห็นได้

จากการที่ทุกโรงเรียนมีการเชื่อมโยงองค์ความรู้ที่ได้รับจากการทำโครงการเข้าสู่การเรียนการสอน และมีการขยายผลไปสู่การจัดทำสื่อเพื่อการเผยแพร่ในหลากหลายรูปแบบอย่างเป็นรูปธรรม

1.3 การบริหารด้านงานวิชาการตามองค์ประกอบของการมีภูมิคุ้มกันที่ดี

การดำเนินโครงการของโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงหลายโครงการให้ความสำคัญกับการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีให้เกิดขึ้นกับผู้เข้าร่วมโครงการ ดังเช่นโครงการธนาคารโรงเรียนและโครงการบันทึกบัญชีครัวเรือนนั้น นอกจากจะเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักการดำเนินชีวิตอย่างประหยัดแล้ว ยังเป็นการสอนให้นักเรียนตระหนักถึงความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคตและรู้จักการป้องกันตนเองโดยการออมและรู้จักความพอประมาณ มีเหตุมีผลในการใช้จ่าย นอกจากนี้โครงการเหล่านี้ยังเป็นเครื่องมือที่ดีสำหรับครูในการสังเกตพฤติกรรมเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นกับนักเรียน โดยการสังเกตจากการบันทึกการใช้จ่ายและการฝากเงินของนักเรียน ซึ่งถ้าพบว่าการเปลี่ยนแปลงไปในทางฟุ่มเฟือย ครูก็จะสามารถสังเกตพบและแก้ไขได้ทันทั่วทั้งที่ ดังที่โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย จังหวัดเพชรบูรณ์ ใช้เป็นเครื่องมือหนึ่งในการดูแลนักเรียนซึ่งทั้งหมดเป็นนักเรียนแบบประจำ

โครงการต่างๆ ที่โรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงดำเนินการอยู่นั้น ทุกโครงการล้วนมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง ภูมิคุ้มกันที่ดีในที่นี้หมายถึงการดำเนินโครงการอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ทั้งนี้เพราะโครงการเหล่านั้นได้มีการดำเนินงานมาอย่างสม่ำเสมอเป็นระยะเวลาหนึ่ง และหลายโครงการกำลังอยู่ในช่วงของการขยายผลต่อยอดบูรณาการกับหลักสูตร และเผยแพร่ผลงานไปสู่การเป็นต้นแบบให้กับ โรงเรียนและผู้สนใจภายนอกมาศึกษาดูงาน เป็นต้น

1.4 การบริหารด้านงานวิชาการตามองค์ประกอบของการใช้เงื่อนไขความรู้

การบริหารด้านงานวิชาการของโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงมีการเชื่อมโยงความรู้ทั้งทางด้านทฤษฎีและด้านปฏิบัติเข้าด้วยกันอย่างชัดเจน การเชื่อมโยงความรู้นี้เป็นไปทั้งสองทาง กล่าวคือ จากทางทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติ และความรู้จากการปฏิบัติเข้าสู่ทฤษฎี ดังตัวอย่างของโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย จังหวัดระยอง ที่ใช้ความรู้ทางทฤษฎีในเรื่องการวัดคุณภาพน้ำเข้าไปตรวจสอบคุณภาพน้ำในลุ่มน้ำประแส ซึ่งอยู่ในสภาพที่กำลังเน่าเสีย ในขณะที่ตัวนักเรียนก็ได้เรียนรู้วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมของชุมชนจากภาคปฏิบัตินี้เชื่อมโยงเข้าสู่วิชาการในหน่วยอื่นได้

เช่นเดียวกัน การเข้าหาคำความรู้อาจมีลักษณะที่เปิดกว้าง มีการเรียนรู้ทั้งจากภายในโรงเรียนและภายนอกโรงเรียน

1.5 การบริหารด้านงานวิชาการตามองค์ประกอบของการใช้เงื่อนไขคุณธรรม

โครงการที่โรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงได้จัดทำอยู่นั้น ทุกโครงการล้วนส่งเสริมให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมีการพัฒนาคุณธรรมทั้งทางด้านจิตใจและด้านการทำงาน ทั้งนี้เป็นเพราะการทำงานในทุกโครงการเป็นแบบมีส่วนร่วม บุคลากรที่เกี่ยวข้องมีทัศนคติและความเชื่อในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเหมือนกัน สิ่งเหล่านี้ทำให้การทำงานได้ช่วยสร้างให้เกิดคุณลักษณะนิสัยของความรับผิดชอบ การเสียสละ การแบ่งปัน ความซื่อสัตย์ ความอดทน และการร่วมมือร่วมใจกันทำงานเป็นทีม ดังจะเห็นได้ในหลายๆ โครงการที่นักเรียนและชุมชนให้ความร่วมมือด้วยความเต็มใจ และเสียสละ ดังเช่น โครงการดูแลพระตำหนักของโรงเรียนกัลยาณิศรธรรมราช จังหวัดนครราชสีมา ที่นักเรียนและผู้ปกครองร่วมกันดูแลด้วยการขุดสระ ปลูกบัว และปลูกต้นไม้ เป็นต้น โครงการปลูกต้นไม้ของโรงเรียนราชวินิตมัธยม กรุงเทพฯ ซึ่งทุกคนในโรงเรียน หน่วยงานราชการรวมถึงชุมชนเข้าร่วมในโครงการอย่างพร้อมเพรียงกัน โครงการอนุรักษ์คู่มือน้ำประแสของโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย จังหวัดระยอง ซึ่งมีเทศบาล ชุมชนและโรงเรียนเข้าร่วมกันทำงานอย่างเสียสละ และร่วมกันรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมในชุมชน เป็นต้น

2. การบริหารด้านงานบุคคล

โรงเรียนเครือข่ายทุกโรงเรียนให้ความสำคัญกับบุคลากรในโรงเรียน มีการส่งเสริมให้บุคลากรมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันและการทำงาน ซึ่งสามารถสังเคราะห์นำเสนอตามองค์ประกอบของเศรษฐกิจพอเพียงได้ดังนี้

2.1 การบริหารด้านงานบุคคลตามองค์ประกอบของความพอประมาณ

ความพอประมาณที่มีอยู่ในวิถีชีวิตของบุคลากรและคนในชุมชนนั้นถือได้ว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นสิ่งที่สะท้อนออกมาจากแนวคิดและค่านิยมที่เป็นจริงซึ่งคนรอบข้างและนักเรียนสามารถใช้เป็นแบบอย่างในการเรียนรู้และดำเนินรอยตามได้ ผลการวิจัยพบว่าครูและ

คนในชุมชนแสดงถึงการมีจิตสำนึกและค่านิยมของความพอประมาณอยู่ในตนเอง มีความเป็นอยู่ที่ไม่ฟุ้งเฟ้อ ใช้จ่ายในสิ่งที่จำเป็น มีเหลือเก็บออม มีการใช้สิ่งของที่มีอยู่ให้เกิดผลสูงสุด ดังเช่นการเก็บของที่ดูเหมือนจะไม่มีประโยชน์แล้วนำมาปรับปรุงจนสามารถใช้งานได้ทำให้ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายซื้อของใหม่โดยไม่จำเป็น หรือการที่ครูจัดให้มีสัปดาห์การซ่อมหนังสือเพื่อให้นักเรียนได้เห็นคุณค่าของสิ่งของและรู้จักการรับผิดชอบ ร่วมมือกันทำงานเพื่อรักษาและแบ่งปันหนังสือเหล่านี้ต่อให้คนอื่นๆ เป็นต้น

2.2 การบริหารด้านงานบุคคลตามองค์ประกอบของความมีเหตุผล

บุคลากรในโรงเรียนทั้งผู้บริหารและครูได้ใช้หลักเหตุผลในการทำงานร่วมกัน มีการร่วมกันวางแผน ร่วมกันคิด ร่วมกันปฏิบัติในทิศทางเดียวกัน การพิจารณาโครงการต่างๆ ต้องสอดคล้องกับสภาพภูมิสังคมและสภาพปัญหาที่โรงเรียนกำลังประสบอยู่ โรงเรียนมีการประชุมอย่างมีส่วนร่วม เพื่อรับฟังเหตุผลจากทุกฝ่าย และมีการวางแผนงาน การแบ่งงานและการติดตามอย่างเป็นระบบ การมอบหมายงานให้ครูรับผิดชอบในแต่ละโครงการเป็นไปอย่างเหมาะสม บุคลากรทุกฝ่ายมีความเต็มใจ ตั้งใจที่จะรับผิดชอบในแต่ละโครงการด้วยความเข้าใจในเหตุผล มีการรายงานและติดตามผลในทุกโครงการ สำหรับโครงการที่มีขนาดใหญ่ โรงเรียนจะมีการตั้งเป็นคณะทำงาน เช่น โรงเรียนราชวินิตมัธยม กรุงเทพฯ ที่มีการแต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนพัฒนาหลักสูตร เพื่อทำการกำหนดขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงขึ้นในโรงเรียน เป็นต้น

2.3 การบริหารด้านงานบุคคลตามองค์ประกอบของการมีภูมิคุ้มกันที่ดี

จากเอกสารการประเมินผลการดำเนินโครงการเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงที่แต่ละโรงเรียนได้นำเสนอต่อคณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และผลการวิจัยที่ได้จากการสัมภาษณ์และสังเกตพบว่าบุคลากรในโรงเรียนเครือข่ายส่วนใหญ่มีจิตสำนึกและความรู้ความเข้าใจในเรื่องปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สิ่งนี้กล่าวได้ว่าเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพราะเมื่อบุคลากรมีจิตสำนึกและค่านิยมที่ตรงกันการทำงานก็จะมีประสิทธิภาพ ยั่งยืนและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน นักเรียนจะได้รับการถ่ายทอดค่านิยมที่ได้อย่างถูกต้องทั้งจากการเรียนในห้องเรียน และจากตัวอย่างการดำเนินชีวิตที่พอเพียงของครู เพื่อนนักเรียนและคนในชุมชน ดังตัวอย่างการจัด

ให้มีกิจกรรมในลักษณะของรุ่นพี่สอนรุ่นน้องของโรงเรียนบ้านเหล่ากุ่มสว่าง จังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นการปลูกฝังจากการเห็นแบบอย่างที่ดีและมีโอกาสที่จะปฏิบัติตามโดยโรงเรียนจัดให้มีตัวแทนของรุ่นพี่มาเล่าตัวอย่างการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับความพอเพียงหน้าเสาธงทุกเช้า หรือ การให้รุ่นพี่ที่ผ่านการอบรมในเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียงให้ความรู้และทำตัวให้เป็นแบบอย่างแก่รุ่นน้อง ของโรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัย จังหวัดเพชรบุรี เป็นต้น

2.4 การบริหารด้านงานบุคคลตามองค์ประกอบของการใช้เงื่อนไขความรู้

ความรู้ที่บุคลากรในโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงนำมาใช้ในการทำงานนั้น มีการนำองค์ความรู้ที่มีอยู่ในชุมชนบูรณาการเข้ากับการเรียนการสอนในโรงเรียนและการจัดทำโครงการต่างๆ อย่างเป็นรูปธรรม โครงการต่างๆ เช่น โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันของโรงเรียนบ้านกุดเชียงหมี จังหวัดยโสธร ทำให้บุคลากรได้รับความรู้ในเรื่องการเลี้ยงโค การทำปุ๋ยชีวภาพ การเลี้ยงปลา ฯลฯ จากชุมชน ในขณะที่เดียวกันบุคลากรก็ได้้นำความรู้จากการเลี้ยงกบในโครงการนี้ไปถ่ายทอดสู่ชุมชนเช่นกัน

ผู้บริหารโรงเรียนมีบทบาทที่สำคัญอย่างยิ่งในการช่วยเสริมสร้างองค์ความรู้ให้เกิดขึ้นกับบุคลากรในโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงทุกโรงเรียนให้ความสำคัญกับการส่งเสริมให้บุคลากรเข้าร่วมในการฝึกอบรม แบ่งปันความรู้ในหมู่บุคลากรด้วยกัน และรวมถึงการเป็นวิทยากรอบรมให้กับบุคคลภายนอก ดังจะพบได้ชัดเจนว่าบุคลากรครูในโรงเรียนเครือข่ายหลายแห่งได้เข้าร่วมเป็นคณะทำงานในการร่างหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงให้กับกระทรวงศึกษาธิการ ผู้บริหารในโรงเรียนเครือข่ายบางท่านเข้าร่วมเป็นวิทยากรอบรมในเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียงให้กับโรงเรียนที่สนใจต่างๆ นอกจากนั้นจากบทสัมภาษณ์ของครูในโรงเรียนเครือข่ายหลายท่านที่ได้กล่าวในทำนองเดียวกันว่าครูในโรงเรียนที่ผ่านการอบรมและมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถเป็นที่เล็งและเป็นต้นแบบอบรมให้กับเพื่อนครูในโรงเรียนด้วยกันได้เป็นอย่างดี

นอกจากนั้นบุคลากรครูในโรงเรียนเครือข่ายหลายท่านยังมีคุณลักษณะที่ชอบแสวงหาความรู้ใหม่ๆ ยินดีเสียสละทรัพย์และเวลาเพื่อการหาความรู้และการทดลอง ดังเช่นครูท่านหนึ่งจากโรงเรียนเทศบาลจามเทวี จังหวัดลำพูน ที่ยอมเดินทางไกลเพื่อไปพบกับปราชญ์ชาวบ้านผู้ชำนาญในเรื่องข้าวซึ่งครูกำลังสนใจศึกษาอยู่ หรือในกรณีของครูโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย จังหวัด

ระยอง และโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 97 จังหวัดระนอง ซึ่งทั้งสองท่านสนใจศึกษาในเรื่องของหญ้าแฝกซึ่งเป็นโครงการในพระราชดำริ ท่านจึงทำการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง หาทางไปดูงานและนำตัวอย่างมาทดลองด้วยตนเอง เป็นต้น

2.5 การบริหารด้านงานบุคคลตามองค์ประกอบของการใช้เงื่อนไขคุณธรรม

การที่บุคลากรในโรงเรียนมีความพร้อมใจกันทำงาน อุดหนุน เสียสละและรับผิดชอบ ต่อโครงการต่างๆ จนบรรลุผลสำเร็จนั้น เป็นตัวอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงคุณธรรมในการทำงาน ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีที่มาจากใจที่ศรัทธาต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และความเชื่อมั่นในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงว่าเหมาะสมกับภูมิสังคมของตน ดังเช่นที่ผู้บริหารและครูในโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 97 จังหวัดระนอง มีความศรัทธาและตระหนักถึงความสำคัญในเรื่องนี้จนนำไปสู่การกล่าวเป็นคำปฏิญาณตนโดยพร้อมเพรียงกันของคณะครูและผู้บริหาร เป็นต้น

คุณธรรมของการแบ่งปันก็เป็นสิ่งหนึ่งที่พบเห็นได้อย่างชัดเจนในโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งนี้เพราะโรงเรียนเหล่านี้มีการเผยแพร่และสร้างเครือข่ายของการทำงานออกไปในวงกว้าง โรงเรียนยินดีต้อนรับผู้ที่สนใจเข้ามาศึกษาดูงานและมีการจัดทำสื่อเพื่อการเผยแพร่ในรูปแบบต่างๆ อย่างมากมาย นอกจากนั้นยังมีการส่งเสริมให้นักเรียนได้เข้ามามีส่วนร่วมด้วยการให้เป็นวิทยากรให้ความรู้กับผู้อื่น ดังเช่นที่ โรงเรียนมกุฏเมืองราชวิทยาลัย จังหวัดระยอง ได้จัดให้นักเรียนของโรงเรียนเป็นวิทยากรอบรมโรงเรียนเครือข่ายในโครงการนักสืบสายน้ำ โรงเรียนเทศบาลจามเทวี จังหวัดลำพูน ให้นักเรียนเป็นผู้นำอธิบายโครงการอุทยานการศึกษาให้กับผู้เข้ามาเยี่ยมชม โรงเรียนบ้านเหล่ากกหุ้งสว่าง จังหวัดขอนแก่น จัดให้มีนักเรียนรุ่นพี่นำเล่าประสบการณ์ความพอเพียงให้กับรุ่นน้องฟัง เป็นต้น

3. การบริหารด้านงานงบประมาณ

งบประมาณถือได้ว่าเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญในการบริหารโรงเรียนและโครงการต่างๆ โรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 9 โรงเรียนให้ความสำคัญกับการบริหารด้านงานงบประมาณ โดยมีการนำหลักคิดของเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาสู่การปฏิบัติ ทำให้ข้อจำกัดด้านงบประมาณไม่เป็นอุปสรรคในการทำงานของโรงเรียนมากเท่าใดนัก ซึ่งผู้วิจัยจะขอเสนอการสังเคราะห์ตามองค์ประกอบของเศรษฐกิจพอเพียง ได้ดังนี้

3.1 การบริหารด้านงานงบประมาณตามองค์ประกอบของความพอประมาณ

โรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงมีการดำเนินโครงการในลักษณะค่อยเป็นค่อยไป เหมาะสมกับขนาดของปัญหาและความต้องการของโรงเรียนและชุมชน มีการแสวงหาความร่วมมือจากชุมชนและเครือข่ายต่างๆ ทำให้โรงเรียนสามารถบริหารโครงการได้อย่างเหมาะสม ไม่ต้องใช้งบประมาณในการดำเนินโครงการมาก ดังตัวอย่างของการจัดตั้งธนาคารโรงเรียนต่างๆ ซึ่งโรงเรียนทำหน้าที่ช่วยอำนวยความสะดวกในการจัดหาสถานที่ เตรียมทีมบุคลากรแล้วขอความร่วมมือไปยังธนาคารของรัฐ เพื่อขอความรู้และการสนับสนุนในด้านวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ การจัดตั้งสหกรณ์ร้านค้าของโรงเรียนบ้านเหล่ากกหุ้งสว่าง จังหวัดขอนแก่น และโรงเรียนกัลยาณีศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช ก็เป็นอีกตัวอย่างหนึ่งของความพอประมาณในการจัดการบริหารที่ใช้งบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ โดยโรงเรียนจัดให้ร้านค้าอยู่ภายในบริเวณโรงเรียน ร้านค้ามีขนาดและจำนวนของสินค้าที่เหมาะสมและตรงกับความต้องการของนักเรียนและชุมชน โรงเรียนมีการดำเนินการให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมด้วยการถือหุ้นและให้มีบทบาทในการบริหารจัดการร้านค้า ทุกคนจึงเป็นทั้งเจ้าของและลูกค้าในเวลาเดียวกัน ร้านค้าจึงมียอดขายที่สม่ำเสมอและมีผลประกอบการที่ดีสามารถเลี้ยงตัวเองได้

3.2 การบริหารด้านงานงบประมาณตามองค์ประกอบของความมีเหตุผล

ความมีเหตุผลในเรื่องของการบริหารด้านงานงบประมาณเริ่มจากการมีหลักคิดที่ถูกต้องเกี่ยวกับการใช้งบประมาณ ซึ่งผลการวิจัยพบว่าผู้บริหารและครูมีแนวคิดสอดคล้องกันว่าการบริหารโครงการต่างๆ นั้นงบประมาณเป็นส่วนที่ช่วยสนับสนุนแต่ไม่ใช่เป็นตัวหลักที่จะตัดสินใจว่าจะดำเนินโครงการนั้นหรือไม่ ทั้งนี้เพราะการทำโครงการต่างๆ หากมีขนาดที่พอประมาณกับเหมาะสมกับสภาพของปัญหาและมีการดำเนินการอย่างค่อยเป็นค่อยไปแล้ว โครงการต่างๆ เหล่านั้นก็สามารถดำเนินไปได้ หากเป็นโครงการที่มีขนาดใหญ่ก็จะมีแสวงหาแนวร่วมและเครือข่ายต่างๆ เข้ามาช่วยเหลือ ซึ่งหลักคิดเหล่านี้โรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 9 โรงเรียนได้มีการนำมาประยุกต์ใช้ ดังตัวอย่างเช่น โครงการอนุรักษ์ลุ่มน้ำประแสของโรงเรียนมกุฏเมืองราชวิทยาลัย จังหวัดระยอง โครงการปลูกต้นไม้ของโรงเรียนราชวินิต กรุงเทพฯ ซึ่งโครงการทั้งสองนี้เป็นโครงการขนาดใหญ่ โรงเรียนจึงได้ร่วมมือกับหน่วยงานราชการ องค์กรเอกชน และชุมชนให้เข้าร่วมเป็นผู้ดำเนินงาน นอกจากนี้ยังมีการต่อยอดองค์ความรู้และใช้วัสดุจากสิ่งที่มีอยู่ในโรงเรียน และชุมชนทำให้สามารถลดต้นทุนของวัตถุดิบที่ใช้ในโครงการหรือช่วยสร้างรายได้ให้กับโรงเรียน

ได้ ดังตัวอย่างเช่น การนำเศษป่านศรนารายณ์ซึ่งชุมชนไม่ใช่ประโยชน์มาผลิตเป็นผลิตภัณฑ์จากป่านศรนารายณ์ของโรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัย จังหวัดเพชรบุรี การทำปุ๋ยหมักจากเศษอาหารที่เหลือจากโรงอาหารของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 97 จังหวัดระนอง โดยปุ๋ยหมักที่ได้สามารถนำมาใช้ในแปลงเพาะพันธุ์ไม้ของโรงเรียน โครงการเกษตรครบวงจรเพื่ออาหารกลางวันของโรงเรียนบ้านกุดเชียงหมี จังหวัดยโสธร ซึ่งมีผลผลิตที่ช่วยแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายในเรื่องของอาหารกลางวันให้กับครูและนักเรียน เป็นต้น

3.3 การบริหารด้านงานงบประมาณตามองค์ประกอบของการมีภูมิคุ้มกันที่ดี

การที่โรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงมีการทำโครงการอย่างพอประมาณเหมาะสมและมีเหตุผลที่สอดคล้องกับสภาพความต้องการนั้น ทำให้โครงการได้รับการยอมรับและมีการช่วยเหลือกันทำงานจากผู้ที่เกี่ยวข้อง งบประมาณที่ใช้จึงมีความพอดีกับความจำเป็น สิ่งเหล่านี้เท่ากับเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีให้กับการบริหารโครงการ ทั้งนี้เพราะทุกฝ่ายจะช่วยสานต่อการทำงานให้เกิดความยั่งยืน และเติบโต ดังที่บางโครงการที่มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและสามารถเติบโตจนมีผลตอบแทนกลับสู่โรงเรียน เช่น โครงการสหกรณ์ร้านค้าของโรงเรียนกัลยาณิศรีธรรมราช จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งสามารถมีผลกำไรถึงปีละกว่าแปดแสนบาท เงินเหล่านี้บางส่วนถูกนำมาช่วยสนับสนุนการทำกิจกรรมของโรงเรียนและบางส่วนก็เป็นเงินปันผลให้กับผู้ถือหุ้น เป็นต้น

นอกจากนี้ทัศนคติของการใช้เงินอย่างประหยัดและให้เกิดประสิทธิภาพนั้นก็สามารถพบได้ในการทำงานของผู้บริหารและครูของโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง ดังที่ผู้บริหารและครูบางท่านมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่อย่างประหยัด และมีแนวคิดของการใช้เงินงบประมาณที่ได้รับมาอย่างคุ้มค่า สิ่งใดที่ทำกันได้ดีก็จะพยายามทำกันเอง ตัวอย่างเช่นการร่วมกันปลูกกระเบื้องทางเดินโดยครูและนักเรียนของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 97 จังหวัดระนอง การร่วมกันสร้างโรงแปลงผักของบุคลากรในโรงเรียนเทศบาลจามเทวี จังหวัดลำพูน การอาสาของผู้ปกครองเข้าร่วมในการดูแลพระตำหนักของโรงเรียนกัลยาณิศรีธรรมราช จังหวัดนครราชสีมา เป็นต้น นอกจากนี้การเห็นคุณค่าของสิ่งของเหลือใช้โดยมีการนำกลับมาตกแต่งและใช้ใหม่งานใหม่นั้นก็สามารถพบเห็นได้ในทุกๆ โรงเรียน การที่บุคลากรในโรงเรียนให้ความสำคัญกับการประหยัดและการเห็นคุณค่าในสิ่งของเหลือใช้นั้นถือได้ว่าเป็นภูมิคุ้มกันที่ดีสำหรับการบริหารงบประมาณ ทั้งนี้

เพราะทัศนคติที่ดีเหล่านี้จะทำให้มั่นใจได้ว่าเงินงบประมาณจะถูกใช้อย่างจำเป็น เหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุด

3.4 การบริหารด้านงานงบประมาณตามองค์ประกอบของการใช้เงินไขความรู้

การบริหารด้านงานงบประมาณในทุกโครงการของโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงล้วนต้องมีการใช้ความรู้เข้ามาช่วยในการวางระบบในการจัดการและการตรวจสอบ ซึ่งบางโครงการโรงเรียนจำเป็นต้องขอความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอกโดยการส่งบุคลากรในโรงเรียนเข้าอบรมและศึกษาดูงาน ความรู้ที่ได้รับก็นำกลับมาถ่ายทอดและวางระบบให้กับโรงเรียน ตัวอย่างซึ่งสามารถเห็นได้ชัดเจนได้แก่ การจัดตั้งธนาคารโรงเรียนซึ่งโรงเรียนจำเป็นต้องขอความรู้ในด้านการจัดการ การวางระบบบัญชี การใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ ตลอดจนการฝึกอบรมขั้นตอนการทำงานจากธนาคารภายนอก สหกรณ์ร้านค้าก็เป็นอีกหนึ่งตัวอย่างของการจัดการบริหารงบประมาณที่โรงเรียนได้รับมาจากการศึกษาดูงานแล้วนำความรู้เหล่านั้นมาวางระบบบัญชีและระบบการทำงาน

3.5 การบริหารด้านงานงบประมาณตามองค์ประกอบของการใช้เงินไขคุณธรรม

การบริหารงบประมาณของโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงแสดงถึงความโปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้ การทำงานมีการแต่งตั้งคณะทำงานจากหลายฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วม ดังที่พบได้ในการทำโครงการสหกรณ์ร้านค้า ธนาคารขยะ ธนาคารโรงเรียน โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน ฯลฯ โครงการเหล่านี้มีการทำบัญชีอย่างเป็นระบบ มีการตรวจสอบและตัดสินใจร่วมกันโดยคณะกรรมการหรือคณะทำงานที่ได้รับการแต่งตั้ง นักเรียนและชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารและตัดสินใจ ดังเช่นการอนุมัติเงินผลกำไรจากสหกรณ์ร้านค้าของโรงเรียนกัลยาณีศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อนำไปใช้ในกิจการของโรงเรียนนั้น ตัวแทนนักเรียนซึ่งอยู่ในคณะกรรมการสหกรณ์ก็มีส่วนร่วมในการพิจารณาอนุมัติด้วยเช่นกัน

4. การบริหารด้านงานบริหารทั่วไป

โรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงทุกโรงเรียนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อชุมชน มีการทำงานร่วมกัน ชุมชนมีบทบาททั้งการเป็นผู้รับและผู้ให้ กล่าวคือโรงเรียนได้รับองค์ความรู้จากคนใน

ชุมชนและได้รับการสนับสนุนการทำงานซึ่งอาจจะเป็นในรูปแบบของการเข้าร่วมเป็นคณะทำงาน หรือการสนับสนุนงบประมาณ ในขณะที่เดียวกันโครงการที่โรงเรียนดำเนินการอยู่นั้นก็สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน การบริหารด้านงานบริหารทั่วไปมีความสอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งสามารถนำเสนอตามองค์ประกอบได้ดังนี้

4.1 การบริหารด้านงานบริหารทั่วไปตามองค์ประกอบของความพอประมาณ

การบริหารด้านงานบริหารทั่วไปของโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงนั้นเป็นไปอย่างมีความพอดีกับตนเองและชุมชน โรงเรียนมีการใช้ประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ในชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการส่งเสริมนักเรียนเข้าหาคนในชุมชน ดังที่สามารถพบได้ในการทำงานในโครงการอนุรักษ์ลุ่มน้ำประแสของโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย จังหวัดระยอง ซึ่งนักเรียนจะต้องมีการลงภาคสนามเพื่อสัมผัสและสังเกตวิถีชีวิตของคนตามลุ่มน้ำ การเข้าร่วมตรวจสอบการติดฉลากราคาสินค้ากับกรมการค้าภายในของโรงเรียนกัลยาณีศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งนักเรียนจะได้เรียนรู้ระบบการทำงานของราชการและสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในชุมชนโดยรอบโรงเรียน การปรับปรุงและใช้สวนป่าหลังโรงเรียนบ้านกุดเชียงหมี จังหวัดยโสธร เป็นแหล่งเรียนรู้และเป็นสถานที่จัดค่ายลูกเสือร่วมกับโรงเรียนเครือข่าย การเข้าร่วมดูแลพระตำหนักของนักเรียน ครู และผู้ปกครองโรงเรียนกัลยาณีศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อเป็นการสร้างจิตสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นต้น

4.2 การบริหารด้านงานบริหารทั่วไปตามองค์ประกอบของความมีเหตุผล

การใช้ประโยชน์จากอาคารสถานที่และรวมถึงแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ในชุมชนของโรงเรียนเครือข่ายนั้นล้วนตั้งอยู่บนหลักของเหตุผล และความจำเป็นที่จะต้องมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์ของการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางของเศรษฐกิจพอเพียง กล่าวคือ มีการคำนึงถึงสภาพภูมิสังคม มีบรรยากาศการเรียนรู้ที่เหมาะสม สะอาด สวยงาม และปราศจากมลภาวะ โรงเรียนเครือข่ายหลายแห่งจึงมีโครงการปรับปรุงภูมิทัศน์ของโรงเรียนให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งพักผ่อนหย่อนใจของนักเรียนไปในเวลาเดียวกัน ดังเช่นการจัดทำอุทยานการศึกษาทั้ง 17 อุทยานของโรงเรียนเทศบาลจอมเทวี จังหวัดลำพูน การจัดทำสวนไม้มงคลเพื่อการอนุรักษ์และการศึกษาของโรงเรียนราชวินิตมัธยม กรุงเทพฯ การจัดทำสวนพฤกษศาสตร์ของโรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัย จังหวัดเพชรบุรี การปรับปรุงภูมิทัศน์และสนามกีฬาของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 97 จังหวัด

ระนอง เป็นต้น ตัวอย่างการจัดทำโครงการต่างๆ เหล่านี้ล้วนตั้งอยู่หลักของเหตุผลที่ต้องการให้โรงเรียนมีบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียนทั้งยังเป็นการใช้ประโยชน์ของสถานที่ที่โรงเรียนมีอยู่ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

4.3 การบริหารด้านงานบริหารทั่วไปตามองค์ประกอบของการมีภูมิคุ้มกันที่ดี

การบริหารด้านงานบริหารทั่วไปให้เกิดภูมิคุ้มกันที่ดีนั้นหมายถึงการบริหารกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานทั่วไปเหล่านั้นให้เกิดประโยชน์ และมีความมั่นคงยั่งยืน ซึ่งสามารถกระทำได้อาศัยการบริหารงานเหล่านั้นมีการทำงานอย่างเป็นระบบ มีการส่งมอบการทำงานที่มีประสิทธิภาพ ดังตัวอย่างของการสร้างเครือข่ายการทำงานกับผู้ปกครองของโรงเรียนกัลยาณีศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งมีวิสัยทัศน์ที่มีศักยภาพ โดยโรงเรียนได้วางระบบการคัดเลือกตัวแทนผู้ปกครองมาตั้งแต่ระดับของห้องเรียนไปจนถึงระดับช่วงชั้น และส่งเสริมให้เกิดการทำงานกันเป็นทีมอย่างใกล้ชิด โรงเรียนเป็นผู้อำนวยความสะดวกในด้านการจัดการและการติดต่อประสานงานอย่างเต็มที่ โครงการอนุรักษ์ลุ่มน้ำประแสของโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย จังหวัดระยอง ก็เป็นอีกตัวอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงการสร้างระบบภูมิคุ้มกันร่วมกับเทศบาลตำบลเมืองแกลง ร้านค้าชุมชน ตลอดจนโรงเรียนเครือข่ายซึ่งอยู่ตลอดลุ่มน้ำประแสให้เข้ามามีส่วนในการเฝ้าระวังลุ่มน้ำประแสร่วมกัน

4.4 การบริหารด้านงานบริหารทั่วไปตามองค์ประกอบของการใช้เงื่อนไขความรู้

โรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงได้มีการใช้องค์ความรู้ที่มีอยู่ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนเข้ามามีส่วนช่วยในการบริหารจัดการอาคารสถานที่ภายในโรงเรียนให้เป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับนักเรียนและชุมชน ดังสามารถพบได้อย่างชัดเจนจากการจัดทำโครงการอุทยานการศึกษา 17 อุทยานของโรงเรียนเทศบาลจอมเทวี จังหวัดลำพูน ซึ่งต้องมีการศึกษานำความรู้จากชุมชนเข้ามาจัดทำอุทยานต่างๆ ของโรงเรียน อาทิเช่น การศึกษากำจัดขยะอินทรีย์ด้วยหนอนแมลงวัน การเลี้ยงวัวขาว การจัดทำโซล่าเซลล์ การสร้างเตาเผาขยะแบบไร้ควัน ฯลฯ

อย่างไรก็ตามการประยุกต์ใช้ความรู้ที่มีอยู่ในชุมชนเข้าในการบริหารโรงเรียนนั้นเป็นลักษณะของการพึ่งพากันและกัน กล่าวคือเมื่อโรงเรียนได้รับความรู้มาจากชุมชนแล้วก็นำมาพัฒนาศึกษาต่อยอด ผลที่ได้รับก็มีการขยายผลกลับไปสู่ชุมชน ดังตัวอย่างเช่น โครงการเพาะพันธุ์กล้วย

ของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา97 จังหวัดระนอง ซึ่งนักเรียนและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแล ผลของกล้วยที่ได้อีกก็กลับไปสู่คนในชุมชนซึ่งส่วนใหญ่ก็คือผู้ปกครองของนักเรียนนั่นเอง โครงการสหกรณ์ร้านค้าก็เป็นอีกตัวอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่าความรู้ที่โรงเรียนได้ทำการศึกษาและดำเนินการนั้นส่งผลดีกลับไปสู่ชุมชนทั้งในด้านของความสะดวกสบาย และความคุ้มค่าในการจับจ่ายใช้สอย

4.5 การบริหารด้านงานบริหารทั่วไปตามองค์ประกอบของการใช้เงื่อนไขคุณธรรม

เมื่อโรงเรียนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อชุมชน ความตระหนักในเรื่องของวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีของท้องถิ่น ก็จะได้รับ การอนุรักษ์และสามารถถ่ายทอดไปยังรุ่นต่อไปได้ ดังตัวอย่างของการที่ชุมชนและโรงเรียนมกุฏเมืองราชวิทยาลัย จังหวัดระยอง ได้ร่วมกันพลิกฟื้นลุ่มน้ำประแสจนทำให้เทศบาลตำบลเมืองแกลง และชุมชนสามารถรื้อฟื้นประเพณีของท้องถิ่น เช่น งานบุญกลางบ้านขึ้นมาใหม่ได้

นอกจากนั้นโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงบางแห่งยังมีการใช้เครือข่ายในชุมชนเป็นสื่อในการช่วยอบรมคุณธรรมให้เกิดขึ้นกับนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เครือข่ายที่สำคัญนั้นได้แก่ วัดและวังซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณที่ไม่ไกลจากโรงเรียนเท่าใดนัก ดังเช่นที่ โรงเรียนบ้านเหล้ากกหุ้งสว่าง จังหวัดขอนแก่น ได้นำนักเรียนเข้าไปมีส่วนร่วมในการช่วยดูแลวัดนอกเหนือไปจากการเข้ารับฟังอบรมธรรมซึ่งจัดอยู่เป็นประจำ หรือการที่โรงเรียนกัลยาณีศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้นำนักเรียนไปช่วยทำความสะอาดและปลูกบัวให้กับพระตำหนัก เป็นต้น

ผลการสังเคราะห์ข้างต้นนี้แสดงให้เห็นถึงการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียนของโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 9 โรงเรียนครอบคลุมการบริหารโรงเรียนในทั้ง 4 ด้าน ซึ่งในทุกๆ ด้านนั้นโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงได้มีการประยุกต์ใช้ในทุกองค์ประกอบของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกัน และการใช้เงื่อนไขของความรู้คู่กับคุณธรรม การประยุกต์ใช้ในแต่ละองค์ประกอบมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน กล่าวคือ ในการพิจารณาดำเนินการในโครงการหรือกิจกรรมใดๆ โรงเรียนมีการนำองค์ประกอบของปรัชญามาเป็นหลักคิดในทุกขั้นตอนของการทำงาน เริ่มตั้งแต่ขั้นตอนของการวางแผน การปฏิบัติ การประเมินสรุปผล และการขยายผลการทำงาน การบริหารโรงเรียนในภาพรวมทั้งหมดมีความสอดคล้องกับสภาพภูมิสังคมมีลักษณะการทำงานแบบค่อยเป็น

ค่อยไป บุคลากรที่เกี่ยวข้องมีจิตสำนึกและความเชื่อในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ผลที่ได้รับจากโครงการมีส่วนช่วยในการแก้ปัญหาให้กับโรงเรียนและชุมชน

ส่วนที่ 2 แนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียน (ฉบับร่าง)

ความนำ

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและวิถีปฏิบัติที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแก่พสกนิกรชาวไทยมานานกว่า 30 ปี โดยพระองค์ได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการพัฒนาบนหลักแนวคิดของการพึ่งพาตนเอง เพื่อให้เกิดความพอมีพอกินของคนส่วนใหญ่ โดยใช้หลักความพอประมาณ การคำนึงถึงการมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง และทรงเตือนสติประชาชนคนไทยไม่ให้ประมาท ตระหนักถึงการพัฒนาอย่างเป็นขั้นเป็นตอน ถูกต้องตามหลักวิชา และการมีคุณธรรมเป็นกรอบในการปฏิบัติและการดำรงชีวิต ถึงแม้ว่าประชาชนส่วนใหญ่ต่างรู้จักและมีความเข้าใจในแนวคิดดังกล่าว แต่ความสนใจเรียนรู้อย่างลึกซึ้งและน้อมนำไปใช้ในชีวิตประจำวันมีน้อยมาก ทำให้ประเทศต้องประสบกับภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ ในปี 2540 ซึ่งนับเป็นบทเรียนที่ทำให้ประชาชนได้เข้าใจถึงผลมาจากการพัฒนาที่ไม่สมดุลและไม่มีเสถียรภาพ เกิดผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนในวงกว้าง ทั้งนี้ส่วนหนึ่งเป็นเพราะการหวังพึ่งพิงความรู้ เงินลงทุน หรือตลาดจากภายนอกประเทศโดยไม่ได้สร้างความมั่นคงและเข้มแข็ง หรือสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีเพื่อให้สามารถพร้อมรับความเสี่ยงจากความผันผวนของปัจจัยภายในและภายนอก ปัญหาเหล่านี้ดำเนินมาอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม ได้ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำในการกระจายทุน กระจายความเจริญ และกระจายรายได้ระหว่างกลุ่มคนและในเชิงพื้นที่ เกิดปัญหาทางสังคม ทางศีลธรรม ความเสื่อมสลายของวัฒนธรรมที่ดีของสังคมไทย ตลอดจนความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

รัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาข้างต้นที่ต้นเหตุ ด้วยการกำหนดนโยบายด้านการศึกษา ที่มุ่งเน้นปฏิรูปการศึกษา โดยเสริมสร้างความตระหนักในคุณค่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ พัฒนาคณาจารย์ใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ มีการเชื่อมโยงความร่วมมือกับสถาบันครอบครัว องค์กรชุมชนท้องถิ่น สถาบันทางศาสนา รวมทั้งการมีส่วนร่วมของภาคธุรกิจเอกชน เพื่อให้การศึกษาได้

มีบทบาทที่สำคัญในการสร้างคนที่มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องและสามารถน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ได้ในชีวิตประจำวัน สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยกลุ่มงานเศรษฐกิจพอเพียง ได้มีการขับเคลื่อนการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในเครือข่ายการศึกษา โดยเริ่มต้นมีโรงเรียนที่เข้าร่วมเป็นโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงจำนวน 9 โรงเรียนกระจายไปในทุกภาคของประเทศ โรงเรียนเหล่านี้เป็นโรงเรียนที่มีการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปในการดำเนินงานของโรงเรียนตามสภาพภูมิสังคมที่แตกต่างกันไป การศึกษาวิจัยในครั้งนี้มุ่งเน้นที่การศึกษาวิเคราะห์ และการสังเคราะห์หาแนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง โดยทำการศึกษาจากโรงเรียนที่ได้รับการคัดเลือกจากกลุ่มงานเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ว่าเป็นโรงเรียนเครือข่ายในทั้ง 9 โรงเรียน

ผลการวิเคราะห์และการสังเคราะห์สภาพการดำเนินงานด้านการบริหารโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 9 โรงเรียน พบว่าทุกโรงเรียนได้น้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการบริหารโรงเรียน ถึงแม้ว่าแต่ละโรงเรียนจะมีรูปแบบโครงการ กิจกรรม หรือวิธีการประยุกต์ใช้ที่แตกต่างกันไปตามสภาพภูมิสังคม สภาพปัญหาและความต้องการของแต่ละโรงเรียนและแต่ละชุมชน บุคลากรในโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 9 โรงเรียนล้วนมีความตระหนัก สรรพคุณในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีจิตสำนึกที่จะน้อมนำกระแสพระราชดำริและแนวทางการทำงานที่พระองค์ท่านได้แสดงไว้ในโครงการพระราชดำริต่างๆ มาปรับใช้ทั้งในการดำเนินชีวิตและการทำงาน ทำให้เกิดความตื่นตัวสนใจที่จะเรียนรู้ทำความเข้าใจในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจนสามารถนำไปบูรณาการเข้าในการบริหารโรงเรียนทั้ง 4 ด้าน ผลลัพธ์ที่ได้นั้นทำให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเกิดจิตสำนึกพอเพียงสามารถนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต โครงการหรือกิจกรรมที่เกิดขึ้นจากการบริหารตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงช่วยแก้ปัญหาให้กับโรงเรียนและชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน นอกจากนั้นโรงเรียนเครือข่ายเหล่านี้ยังมีการทำงานอย่างต่อเนื่อง มีการประเมินและขยายผลไปสู่โรงเรียนเครือข่ายและผู้สนใจอื่นๆ ในวงที่กว้างขึ้น การบริหารมีลักษณะแบบค่อยเป็นค่อยไป ระเบิดจากภายในไปสู่ภายนอกอย่างเป็นระบบ ซึ่งผู้วิจัยจะขอเสนอแนะแนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียน ดังต่อไปนี้

1. สร้างจิตสำนึกและค่านิยมของความพอเพียง

จิตสำนึกและค่านิยมของความพอเพียงถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญ ทั้งนี้เพราะหากผู้บริหาร ครู ชุมชนและรวมถึงนักเรียนมีค่านิยมที่ถูกต้องตรงกันตั้งแต่เริ่มต้น การทำงานก็จะมีภาพรวมที่จะไปในทิศทางเดียวกัน มีหลักยึดเหนี่ยวอย่างเดียวกัน ความศรัทธาและการเสียสละทุ่มเทในการทำงานก็จะตามมา สอดคล้องกับสุชาดา นันทะไชย (2549) ที่ได้กล่าวถึงการสร้างค่านิยมร่วมความพอเพียงในโรงเรียนว่า

...การสร้างค่านิยมความพอเพียงจะต้องส่งเสริมให้เกิดขึ้นกับบุคลากรที่เกี่ยวข้องในโรงเรียน ทั้งนี้เพราะค่านิยมมีอิทธิพลต่อวิถีการดำเนินชีวิตและพฤติกรรมการทำงานของบุคลากรทุกคน การสร้างค่านิยมร่วมกัน (Shared values) คือการที่บุคลากรทุกคนมีจิตสำนึก ความเชื่อที่ถูกต้องร่วมกัน การทำงานเป็นไปในทิศทางเดียวกันซึ่งจะส่งผลให้เกิดการสร้างค่านิยมความพอเพียงขึ้นในกลุ่มนักเรียนได้อย่างยั่งยืน...

จิตสำนึกและค่านิยมความพอเพียงนี้สามารถพบในโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง ครูได้เสียสละทั้งเวลา และกำลังทรัพย์ของตนเพื่อทำงานให้กับโรงเรียนด้วยเหตุผลที่ว่าครูมีความศรัทธาในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและแนวคิดในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงของพระองค์ การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงเข้าสู่การบริหารโรงเรียนจึงควรให้ความสำคัญกับการสร้างจิตสำนึกและค่านิยมในเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียง แนวคิดในการเริ่มต้นเช่นนี้มีความสอดคล้องกับรูปแบบการวางแผนและการบริหารโรงเรียนของ กมล สดประเสริฐ (2549) และ Kaufman Roger & Jerry Herman(1991) ที่ให้ความสำคัญกับความเชื่อและค่านิยมที่ต้องมีที่มาอย่างเป็นระบบและมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง การสร้างจิตสำนึกและค่านิยมของความพอเพียงสามารถเริ่มดำเนินการได้ทันที ทั้งนี้เพราะบุคลากรทุกคนล้วนมีความเคารพ เทิดทูนในสถาบันพระมหากษัตริย์ผู้ซึ่งทรงห่วงใยและทรงงานอย่างหนักผ่านโครงการพระราชดำริต่างๆ มากมายกว่า 2,000 โครงการ แนวทางในการสร้างค่านิยมของความพอเพียงสามารถดำเนินการได้ ดังนี้ (สุชาดา นันทะไชย, 2549)

- โรงเรียนจัดประชุมผู้บริหาร ครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องร่วมกัน โดยมีการพิจารณาถึงแนวทางหลักในการบริหารโรงเรียนซึ่งโรงเรียนจะนำมาเป็นทิศทางในการทำงาน ได้แก่ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เมื่อที่ประชุมสรุปความเห็นว่าจะยึดถือปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางแล้ว ร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจหรือคุณลักษณะที่ต้องการให้บุคลากรทุกคนร่วมกัน

ปฏิบัติ (Shared values) ดังเช่นที่หลายโรงเรียนได้มีการปรับวิสัยทัศน์ของโรงเรียนใหม่โดยมีการสอดแทรกปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในวิสัยทัศน์ หรือการนำบุคลากรในโรงเรียนร่วมกันปฏิญาณตนว่าจะดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงอย่างสม่ำเสมอ เป็นต้น

- กำหนดพฤติกรรมที่บุคลากรทุกคนจะต้องประพฤติปฏิบัติให้ได้สอดคล้องตามค่านิยมความพอเพียงซึ่งเป็นค่านิยมที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการกำหนด เช่น การดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง ไม่ฟุ้งเฟ้อ รู้จักใช้สิ่งของอย่างรู้คุณค่า มีคุณธรรม แบ่งปันช่วยเหลือ เป็นต้น
- ผู้บริหารโรงเรียนต้องเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงและสื่อสารค่านิยมร่วมทั้งหมดให้ทุกคนในโรงเรียนรับรู้ มีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง มีการสร้างขวัญกำลังใจในการปฏิบัติ โดยการส่งเสริมให้ทุกคนเห็นคุณค่าและเกิดความพึงพอใจในค่านิยมร่วม ผู้บริหารจึงควรจัดโครงการหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมค่านิยมพอเพียง อาทิเช่น โครงการธนาคารโรงเรียนโดยให้ทุกคนพิจารณาหลักเกณฑ์ในการบริหารจัดการร่วมกัน โครงการสหกรณ์ร้านค้าที่เน้นการใช้สอยอย่างพอประมาณ มีการช่วยเหลือกันทำงาน และแบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกัน โครงการพัฒนาสภาพแวดล้อมโดยรวมมือกับชุมชน เป็นต้น
- โรงเรียนจัดตั้งคณะทำงานเพื่อการส่งเสริม เผยแพร่และติดตามการทำงานให้บรรลุตามข้อตกลงที่ได้เห็นชอบร่วมกันจากที่ประชุม คณะทำงานควรมีตัวแทนจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเข้าร่วม
- โรงเรียนจัดทำนโยบายส่งเสริม เชิดชู บุคลากรหรือนักเรียนที่สามารถกระทำตนเป็นแบบอย่างของการดำเนินชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเป็นการสนับสนุนและตอกย้ำแนวทางในการดำเนินงานให้มีความต่อเนื่องและได้รับการยอมรับมากขึ้น โดยอาจเป็นการประกาศเผยแพร่เชิดชูบุคคลที่ได้ทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีและควรดำเนินตามซึ่งอาจจะเป็นบุคลากรในโรงเรียนหรือคนในชุมชนก็ได้

2. สร้างความรู้ความเข้าใจในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เมื่อมีจุดเริ่มต้นของค่านิยมที่ตรงกันแล้ว การสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดขึ้นกับผู้บริหาร ครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องอื่นๆ นั้นนับได้ว่าเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่ง แนวทางในการสร้างความรู้ความเข้าใจสามารถกระทำได้นี้

- จัดอบรมสัมมนาโดยเชิญวิทยากรผู้เชี่ยวชาญมาให้ความรู้ วิทยากรในที่นี่สามารถมาจากหน่วยงานส่วนกลางที่มีความรู้โดยตรง อาทิเช่น สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ (คณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงภาคการศึกษา) นอกจากนั้นการเชิญวิทยากรจากชุมชนหรือปราชญ์ชาวบ้านที่มีแนวทางการดำเนินชีวิตสอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงก็เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะช่วยเชื่อมความรู้ทางทฤษฎีเข้าสู่การปฏิบัติจริง

- ส่งบุคลากรที่เกี่ยวข้องไปศึกษาอบรมหรือดูงานภายนอก เป็นการช่วยส่งเสริม ความรู้ความเข้าใจในเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียงให้ดียิ่งขึ้น ทั้งนี้เพราะบุคลากรมีโอกาสดูได้จากสภาพการดำเนินงานที่แท้จริง สถานที่ศึกษาอบรมและดูงานไม่ควรจำกัดอยู่แต่เฉพาะ โรงเรียนเครือข่ายและชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง หากแต่ควรครอบคลุมไปถึงโครงการตามพระราชดำริต่างๆ ซึ่งจะเป็นการช่วยทำให้บุคลากรได้เข้าใจแนวทางการทรงงานของพระองค์ท่าน ได้ดียิ่งขึ้น

- ศึกษาด้วยตนเองผ่านหนังสือและสื่อต่างๆ ซึ่งขณะนี้มียุคแห่งสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อทางอินเทอร์เน็ต โรงเรียนจะต้องจัดให้มีการพร้อมในเรื่องของสื่อต่างๆ เหล่านี้โดยเฉพาะอย่างยิ่งหนังสือและสื่อที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียง พระราชกรณียกิจ โครงการพระราชดำริต่างๆ รวมถึงรวบรวมเว็บไซต์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องต่างๆ มีการจัดเป็นหมวดหมู่เพื่อให้ง่ายต่อการสืบค้น เป็นต้น

- แลกเปลี่ยนความรู้ในหมู่บุคลากรด้วยกัน สิ่งนี้จะเป็นการช่วยส่งเสริมให้เกิดความสัมพันธอันดีให้มีขึ้นในหมู่บุคลากร ทั้งยังเป็นการช่วยสร้างให้โรงเรียนเป็นโรงเรียนแห่งการเรียนรู้ การมีน้ำใจช่วยเหลือและแบ่งปันซึ่งกันและกันทำให้เกิดการยอมรับ และคำนึงที่ดีของการทำงาน โรงเรียนจะต้องจัดให้มีการฝึกอบรมบุคลากรเป็นการภายใน สลับผลัดเปลี่ยนให้ทุกคนได้มีโอกาสศึกษาและนำเรื่องราวรวมถึงสิ่งที่จะทำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

- เรียนรู้ผ่านกระบวนการทำงานจริง เป็นการเรียนรู้พร้อมกับการทำงานซึ่งอาจจะมีข้อที่ต้องปรับปรุงอยู่บ้าง การทำงานจึงควรมีลักษณะที่เปิดกว้างพร้อมรับฟังคำติชม ผู้บริหารและครูจะต้องมีความตื่นตัวในการทำงานและพร้อมที่จะให้คำแนะนำและรับฟังคำแนะนำจากผู้อื่น

- เรียนรู้จากชุมชน วิธีการดำเนินชีวิตและแนวคิดของปราชญ์ชุมชนโดยการสร้างสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน การเรียนรู้อาจกระทำได้ในสองแนวทาง กล่าวคือแนวทางแรกโดยครูเข้าไปเรียนรู้จากชุมชนแล้วนำความรู้ที่ได้รับมานั้นมาปรับและประยุกต์เข้ากับการเรียนการสอนในห้องเรียน หรือโดยการนำนักเรียนเข้าไปสัมผัสกับการทำงานจริงร่วมกับชุมชน ทั้งนี้การพิจารณาว่าจะใช้แนวทางใดนั้นอาจพิจารณาจากลักษณะและขนาดของโครงการที่จะทำ ดังเช่นโครงการจัดทำธนาคารโรงเรียนซึ่งเป็นโครงการที่มีขนาดใหญ่จำเป็นต้องมีการเรียนรู้ลักษณะการจัดการที่ละเอียดและซับซ้อน ครูจึงควรเป็นผู้ศึกษาแล้วนำมาปรับใช้ในโรงเรียน ในขณะที่โครงการที่มีขนาดเล็กและมีรายละเอียดที่ไม่มากเช่นโครงการที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรต่างๆ นั้นนักเรียนสามารถเข้าไปเรียนรู้กับร่วมกับชุมชนได้โดยตรง

3. นำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการบริหารโรงเรียน

ในการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการบริหารโรงเรียนให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น โรงเรียนสามารถดำเนินการดังต่อไปนี้

- กำหนดหลักการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายของโรงเรียนอย่างชัดเจน ทั้งนี้เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้รับทราบและมีทิศทางในการทำงานที่สอดคล้องตรงกัน

- กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งกำหนดเกณฑ์ในการประเมินผลที่ครอบคลุมทั้งการเรียนการสอนในโรงเรียนและการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน การกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์นี้จะต้องชัดเจนและมีการเผยแพร่ให้นักเรียนได้รับรู้

- การบริหารด้านงานวิชาการโดยการบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถดำเนินการได้ดังนี้

- โรงเรียนจัดตั้งคณะทำงานเพื่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน โดยมีตัวแทนจากผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเข้าร่วม คณะทำงานอาจจะแบ่งออกเป็นฝ่ายต่างๆ เพื่อให้ครอบคลุม

การทำงานทางด้านวิชาการ เช่น คณะทำงานบูรณาการหลักสูตร คณะทำงานโครงการพิเศษที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียง คณะทำงานประสานงานและติดตาม เป็นต้น

- โรงเรียนจัดทำหลักสูตรซึ่งบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าในหน่วยการเรียนรู้ทุกชั้นและทุกกลุ่มสาระหรือจัดเป็นหน่วยการเรียนรู้เฉพาะเรื่องสำหรับการสอนเพิ่มเติมในทุกชั้นเรียน อาทิเช่น การจัดสอนวิชาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นคาบเสริมสัปดาห์ละหนึ่งวัน การจัดให้นักเรียนมีชั่วโมงการทำงานในโครงการที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียง การจัดเรียนแบบบูรณาการโดยเชื่อมโยงหลายกลุ่มวิชาเข้ากับเศรษฐกิจพอเพียง เช่นการสอนวิชาคณิตศาสตร์ในเรื่องของพื้นฐานบัญชีเข้ากับวิชาคอมพิวเตอร์โดยให้นักเรียนออกแบบสร้างโปรแกรมการบันทึกบัญชีครัวเรือนและสอดแทรกหลักคิดของการความพอประมาณและการมีเหตุผลในการใช้จ่ายรวมทั้งการสร้างความตระหนักให้นักเรียนเห็นถึงประโยชน์ของการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับตนเอง เป็นต้น

- การจัดกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ ในโรงเรียนจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานที่สอดคล้องกับสภาพภูมิสังคมของโรงเรียน มีการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักคิดและแนวทางในการทำงาน กิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรม จะต้องมีการจัดอย่างสม่ำเสมอและมีการสอดแทรกอยู่ในทุกกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้มีโอกาสฝึกปฏิบัติจนเป็นคุณลักษณะประจำตัว

- การบริหารด้านงานบุคคลโดยการบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถดำเนินการได้ดังนี้

- โรงเรียนโดยคณะผู้บริหารโรงเรียนจะต้องส่งเสริมให้มีการแสวงหาความรู้ในเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างแพร่หลาย มีการอำนวยความสะดวกในเรื่องของการจัดประชุม สัมมนา ศึกษาดูงาน ตลอดจนถึงการจัดหาสื่อ หนังสือ หรือองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียงให้เพียงพอ มีการจัดระบบการค้นหาและการรวบรวมข้อมูลเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องกับงานพระราชดำริและงานเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นหมวดหมู่และสะดวกต่อการสืบค้น ทั้งนี้เพื่อให้บุคลากรในโรงเรียนทุกคนมีความรู้ ความเข้าใจอย่างถูกต้อง สามารถนำไปประยุกต์ใช้และถ่ายทอดให้กับผู้เรียนได้อย่างเป็นรูปธรรม

- โรงเรียนจะต้องมีการบริหารแบบเปิดกว้าง กล่าวคือโรงเรียนต้องให้ความสำคัญกับการสร้างเครือข่ายกับชุมชนและหน่วยงานภายนอกที่มีแนวทางในการจัดการที่ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเป็นการร่วมกันเรียนรู้และพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ที่มีอยู่ ดังเช่นการขอเข้าร่วมเป็นโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง การร่วมมือกับชุมชน วัด หรือหน่วยงานราชการในการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างสม่ำเสมอ การเข้าร่วมกับหน่วยงานส่วนกลางเช่นกระทรวงศึกษาธิการในการร่วมจัดทำหลักสูตร โครงการหรือกิจกรรมต่างๆ เป็นต้น
- โรงเรียนจะต้องส่งเสริมให้บุคลากรในโรงเรียนมีการแบ่งปันการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน โดยการจัดประชุมอบรมบุคลากรในโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ เปิดโอกาสให้ผู้ทำงานได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้ สร้างบรรยากาศของการทำงานที่มีลักษณะเกื้อกูลกันแบบกัลยาณมิตร
- บุคลากรในโรงเรียนทุกคนต้องมีหลักคิดในแนวทางเดียวกันที่จะน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินประจำวัน ทั้งนี้เพื่อเป็นการพัฒนาตนเองและยังเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเพื่อนครู นักเรียนและชุมชน โรงเรียนจะต้องมีนโยบายในการประชาสัมพันธ์และยกย่องบุคลากรซึ่งสามารถทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีสอดคล้องกับหลักของเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นที่ประจักษ์ การยกย่องเชิดชูเกียรตินี้จะทำให้เกิดการยอมรับ และประหลาดตามซึ่งในที่สุดแล้วจะนำไปสู่การสร้างค่านิยมความพอเพียงให้เกิดขึ้นในโรงเรียนและชุมชน
- การบริหารด้านงานงบประมาณโดยการบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถดำเนินการได้ดังนี้
- โรงเรียนจะต้องมีการตั้งงบประมาณเพื่อการสนับสนุน โครงการหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีการพิจารณาและวางแผนโครงการไว้ล่วงหน้า ในการนำเสนอโครงการและการพิจารณาเพื่ออนุมัติโครงการนี้ต้องมีการแต่งตั้งเป็นคณะทำงานซึ่งควรมีตัวแทนจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมพิจารณา
- เพื่อให้การทำงานเป็นไปอย่างมีส่วนร่วมทั้งยังจะเป็นการช่วยแบ่งเบาภาระด้านงบประมาณให้ลดลง โรงเรียนจะต้องให้ความสำคัญกับการสร้างเครือข่ายกับองค์กรหรือหน่วยงานเอกชนภายนอกเพื่อการสนับสนุนซึ่งกันและกัน โรงเรียนต้องเข้าหาชุมชน สนับสนุนช่วยเหลือในกิจการงานต่างๆ ที่ทำได้ อาทิเช่น ส่งนักเรียนเข้าร่วมในงานบุญต่างๆ ส่งวงดนตรีร่วมในงานแสดง

ของชุมชน ร่วมจัดกิจกรรมพัฒนาท้องถิ่น เชิญผู้ใหญ่ของชุมชนเข้าร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน ฯลฯ นอกจากนั้นผู้บริหารและครูควรสนใจค้นหาแหล่งทุนสนับสนุนจากองค์กรของรัฐและองค์กรของเอกชนซึ่งในปัจจุบันมีอยู่มากพอสมควร ดังเช่นการสนับสนุนการจัดตั้งธนาคาร โรงเรียนซึ่งมีธนาคารออมสิน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ ธนาคารไทยพาณิชย์ให้การส่งเสริมสนับสนุนทั้งในด้านความรู้และวัสดุอุปกรณ์ เป็นต้น

- โรงเรียนจะต้องเสริมสร้างทัศนคติของบุคลากรในโรงเรียนให้มีลักษณะของการดำเนินงานอย่างพากเพียร สม่ำเสมอ ค่อยเป็นค่อยไป มีการพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ที่มีอยู่ในชุมชน ให้ความสำคัญกับการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และมีการแสวงหาความร่วมมือจากเครือข่ายต่างๆ การมีทัศนคติในการทำงานเช่นนี้จะช่วยลดการพึ่งพางบประมาณในการทำงาน ทั้งนี้เพราะการเริ่มต้นจากสิ่งที่ถึงแม้จะเล็กน้อยแต่มีการดำเนินการอย่างมีความพอประมาณตั้งอยู่บนหลักการของเหตุผล มีการทำงานอย่างรอบคอบและได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายนั้นจะทำให้การดำเนินโครงการต่างๆ เหล่านั้นมีความเป็นไปได้และมีโอกาสที่จะเติบโตจนประสบผลสำเร็จในที่สุด

- การบริหารด้านงานบริหารทั่วไปโดยการบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถดำเนินการได้ดังนี้

- โรงเรียนจะต้องจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียน ซึ่งได้แก่ อาคารสถานที่ ห้องเรียน สถานที่อำนวยความสะดวกอื่น ๆ ทั้งภายในและบริเวณโดยรอบโรงเรียนให้มีความเป็นธรรมชาติ สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น มีความเป็นระเบียบ สะอาด และใช้ให้เกิดประโยชน์ในการจัดการศึกษาอย่างคุ้มค่า การระงับดูแลรักษาควรเปิดโอกาสให้นักเรียนและบุคลากรต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วม เพื่อสร้างให้เกิดจิตสำนึกของความเป็นเจ้าของ

- โรงเรียนจะต้องให้ความสำคัญกับการสร้างเครือข่ายและการมีความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนที่อยู่ในพื้นที่รอบโรงเรียนและกับองค์กรหรือหน่วยงานทั้งที่เป็นภาครัฐและภาคเอกชน การสร้างความสัมพันธ์ที่ดี มีการช่วยเหลือเกื้อกูลในกิจการงานต่างๆ ร่วมกันนั้นจะทำให้โรงเรียนได้รับการสนับสนุนทั้งในด้านของการแบ่งปันความรู้ การช่วยเหลือด้านงบประมาณ การเข้ามาช่วยทำงานดูแลอาคารสถานที่และโครงการต่างๆ ของโรงเรียน

- โรงเรียนจะต้องให้ความสำคัญและนำนักเรียนเข้าหาแหล่งเรียนรู้ที่จะช่วยส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียงและการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมซึ่งมีอยู่ในชุมชนหรือในระหว่างทางที่ไม่ไกลจากชุมชน อาทิเช่น วัด ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนเครือข่าย สถานที่ดำเนินโครงการพระราชดำริต่างๆ และรวมถึงพระตำหนักหรือพระราชวังที่เปิดโอกาสให้นักเรียนเข้าร่วมทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์ เป็นต้น

4. กำกับ ติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานตามหลักการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

การบริหารโรงเรียนควรมีระบบการตรวจสอบประเมินผลการทำงานอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ทราบถึงส่วนที่ต้องมีการปรับปรุงแก้ไข ส่วนที่ทำถูกต้องและประสบผลสำเร็จแล้วก็ควรที่จะมีการพัฒนาขยายผลการทำงานออกไปสู่สังคมภายนอก ซึ่งสามารถกระทำได้นี้

- การกำกับ ติดตาม ประเมินผลจะต้องมีความครอบคลุมในทุกๆ ด้าน โดยมีการคำนึงถึงองค์ประกอบของการบริหารองค์กร ตามที่ Kaufman, R. et al. (1988) ได้เสนอรูปแบบองค์ประกอบขององค์กร (Organizational Elements Model) ไว้ 5 องค์ประกอบ ดังนี้

1. ปัจจัยนำเข้า (Inputs) ได้แก่ จำนวนบุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ เวลา ฯลฯ ซึ่งเป็นสิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยพื้นฐานในการทำงาน

2. กระบวนการ (Process) ได้แก่ วิธีการจัดการ ขั้นตอนและกระบวนการในการดำเนินงาน รวมถึงสิ่งที่ได้รับขณะทำงาน อาทิเช่น ความร่วมมือจากคนที่เกี่ยวข้อง ความสัมพันธ์ในขณะทำงาน รูปแบบของการทำงานมีส่วนร่วมมากน้อยเพียงใด ปัญหาที่เกิดขึ้นขณะทำงาน วิธีการแก้ไขปัญหา ฯลฯ การประเมินสิ่งเหล่านี้ถือได้ว่าเป็นการประเมินผลกระบวนการ (Process)

3. ผลผลิต (Products) หมายถึงผลที่ได้รับจากโครงการโดยตรง ดังตัวอย่างเช่น โครงการทำปุ๋ยชีวภาพมีการนำวัตถุดิบเหลือใช้จากโรงอาหาร จากเศษขยะในบริเวณโรงเรียนหรือในเขตชุมชนมาใช้ในการผลิตทำให้ได้รับผลผลิตในรูปของปุ๋ยซึ่งสามารถวัดประเมินจำนวนได้ว่ามีปริมาณมากน้อยเพียงใด มีประสิทธิภาพในการผลิตมากขึ้นหรือไม่ มีผลกำไรหรือขาดทุนจากการทำโครงการ ฯลฯ

4. ผลลัพธ์ (Outputs) ได้แก่ผลที่โรงเรียนได้รับการดำเนินการซึ่งมีการมองภาพกว้างขึ้นกว่าผลผลิตที่ได้รับ ทั้งนี้เพราะการประเมินจะครอบคลุมถึงผู้เข้าร่วมทำงานในโครงการ ตัวอย่างเช่นมีนักเรียนเข้าร่วมในโครงการทำปุ๋ยชีวภาพมากน้อยเพียงใด ผลที่ได้รับจากโครงการสามารถสร้างรายได้หรือช่วยลดรายจ่ายได้ให้กับนักเรียนและโรงเรียนได้มากน้อยเพียงใด เป็นต้น

5. ผลกระทบ (Outcome) ได้แก่การพิจารณาการขยายผลของสิ่งที่ได้รับการดำเนินงานไปสู่ครอบครัวและชุมชน อาทิเช่น การที่นักเรียนเข้าร่วมโครงการทำปุ๋ยชีวภาพนั้นสามารถทำให้คนในครอบครัวของนักเรียนเกิดจิตสำนึกในการใช้ของเหลือทิ้งให้เกิดประโยชน์มากขึ้นหรือไม่ มีการนำความรู้ที่ได้รับนั้นไปทำที่บ้านหรือในชุมชนมากน้อยเพียงใด ผลที่ได้รับสามารถช่วยประหยัดเงินสำหรับการซื้อปุ๋ยเคมีได้หรือไม่ มีจำนวนครอบครัวที่ต้นตัวเข้าร่วมในโครงการเท่าใด เป็นต้น

- การกำกับ ติดตาม ประเมินผลตามองค์ประกอบข้างต้นนี้จะต้องมีความสม่ำเสมอและมีการจัดการอย่างมีส่วนร่วม กล่าวคือบุคลากรที่เข้าร่วมในโครงการทุกคนจะต้องทราบวัตถุประสงค์แนวทางในการทำงาน เกณฑ์การประเมินของโครงการอย่างชัดเจน มีการแต่งตั้งคณะทำงานติดตามและประเมินผล การจัดทำเอกสารจึงไม่ควรมีมากนักแต่ควรให้ความสำคัญกับผลที่ได้รับจากการดำเนินงานตามองค์ประกอบต่างๆ อย่างถูกต้อง

5. การขยายผลและการเผยแพร่การดำเนินงานตามหลักการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เมื่อได้รับความสำเร็จจากบริหารในด้านต่างๆ แล้ว โรงเรียนต้องขยายผลและเผยแพร่การทำงานตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่ชุมชนและสังคมภายนอก ซึ่งโรงเรียนอาจพิจารณาจัดทำเป็นสื่อหนังสือ ตำราเรียน ซีดี หรือลงข้อมูลการดำเนินงานไว้ในเว็บไซต์ เพื่อความสะดวกต่อการจัดเก็บ และอ้างอิงในอนาคต การขยายผลและเผยแพร่การทำงานตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนนี้เท่ากับเป็นการช่วยสร้างความมั่นคงและดำรงตนตามแนวทางของหลักคุณธรรมในด้านของการแบ่งปันช่วยเหลือผู้อื่น

กล่าวโดยสรุปได้ว่าแนวทางในการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียนที่ผู้วิจัยได้นำเสนอมาข้างต้นนั้นมีแนวคิดพื้นฐานที่ว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงซึ่ง

ประกอบด้วย ความพอประมาณ การมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันในตนเอง และการคำนึงถึงการใช้ความรู้คู่กับคุณธรรมนั้น จะต้องมีการเริ่มต้นที่การสร้างจิตสำนึกและค่านิยมของบุคลากรในโรงเรียนให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน มีการส่งเสริมการทำความเข้าใจและการสร้างองค์ความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกคนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในทุกขั้นตอนของการบริหารและการดำเนินชีวิต นอกจากนี้ผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียนต้องมีความตระหนักถึงสภาพภูมิสังคม สภาพปัญหา/ความต้องการของโรงเรียนและชุมชนตลอดจนถึงปัจจัยการเปลี่ยนแปลงต่างๆ จากภายนอกที่จะเข้ามามีผลกระทบ กระบวนการบริหารทั้งหมดควรมีการประเมินย้อนกลับเป็นพลวัตเพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และเมื่อได้รับผลสำเร็จจากการทำงานแล้วต้องมีการส่งเสริมขยายผลองค์ความรู้เหล่านี้ให้กับชุมชนและสังคม

เงื่อนไขสู่ความสำเร็จ

เพื่อให้การนำแนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียนไปใช้ได้อย่างประสบความสำเร็จ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจำเป็นต้องพิจารณาและให้ความสำคัญกับเงื่อนไขต่อไปนี้

1. เนื่องจากปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่มีความสำคัญในระดับชาติ สามารถนำไปปรับใช้ได้ในทุกภาคส่วน กระบวนการขับเคลื่อนนั้นจะต้องได้รับการส่งเสริมในทุกระดับ โดยการกำหนดเป็นนโยบายหลักทั้งในระดับประเทศ ไปจนถึงระดับท้องถิ่น นโยบายจะต้องมีความชัดเจนในเรื่องของการสร้างให้เกิดความรู้ความเข้าใจในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การนำไปปฏิบัติใช้อย่างจริงจัง และรวมไปถึงการขยายผลการทำงานไปสู่ภาคส่วนต่างๆ

2. การบริหารโรงเรียนตามแนวทางของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น มิใช่เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการปรับเปลี่ยนหรือพัฒนาทางการบริหารเท่านั้น แต่เป็นเรื่องที่มีผลกระทบต่อวิถีคิด ทักษะ และพฤติกรรมของบุคลากรในโรงเรียนด้วย ดังนั้นผู้บริหารจำเป็นต้องสร้างความตระหนักและสื่อสารให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกคนเห็นความสำคัญและรับรู้ถึงประโยชน์ในการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงทั้งในด้านของการดำเนินชีวิตและการนำมาปรับใช้ในการจัดการศึกษา โดยโรงเรียนจัดให้มีการประชุมชี้แจง จัดสัมมนา และกำหนดให้มีค่านิยมร่วม รวมถึงกำหนดเป็นวิสัยทัศน์หรือนโยบายในการทำงาน เป็นต้น

3. ผู้บริหารและครูจะต้องเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลง โดยการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประพจน์ ปฏิบัติในชีวิตประจำวัน และบูรณาการเข้าสู่การเรียนการสอน ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนสามารถมีความรู้ความเข้าใจทั้งในด้านของทฤษฎีและปฏิบัติ วิธีการเรียนรู้เช่นนี้จะทำให้นักเรียนเข้าใจ และซึมซับความสำคัญของการนำไปใช้ได้อย่างลึกซึ้งและยั่งยืน

4. กระบวนการเรียนรู้ การติดตาม การประเมินผลจะต้องมีอย่างต่อเนื่อง โรงเรียนจะต้องมีระบบในการประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ มีระบบการสร้างแรงจูงใจให้กับบุคลากรหรือนักเรียนซึ่งมีการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ได้อย่างประสบผลสำเร็จ เพื่อเป็นตัวอย่างและกำลังใจให้กับคนอื่น นอกจากนั้นยังเป็นการเสริมสร้างให้เกิดการยอมรับในโรงเรียนมากขึ้นซึ่งในที่สุดก็จะกลายเป็นค่านิยมร่วม ที่ทุกคนมีส่วนร่วมในการสร้างขึ้นด้วยกัน

5. ในการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหารโรงเรียนให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น โรงเรียนจะต้องสร้างให้มีบรรยากาศของการเรียนรู้ที่เหมาะสม บุคลากรมีน้ำใจ เสียสละ มีการทำงานแบบกัลยาณมิตร ในด้านของสภาพแวดล้อมจะต้องมีความสะอาด มีการจัดการโดยคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมและสภาพภูมิสังคม นอกจากนั้นโรงเรียนจะต้องให้ความสำคัญกับแหล่งเรียนรู้ และภูมิปัญญาที่มีอยู่ในชุมชน มีการเชื่อมโยงเข้าสู่การจัดการเรียนการสอน ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนมีความตระหนักถึงความสำคัญ ความรักในถิ่นฐานวัฒนธรรมของท้องถิ่น และรวมถึงการรับรู้ถึงปัญหาที่มี อันจะสามารถนำไปสู่ความร่วมมือร่วมใจในการช่วยกันแก้ปัญหาให้กับชุมชนได้ในที่สุด

6. โรงเรียนจะต้องมีการขยายผลการดำเนินงานไปสู่ชุมชนและสังคมภายนอก การบริหารโรงเรียนจะต้องมีการบริหารแบบค่อยเป็นค่อยไป และมีการแสวงหาความร่วมมือจากองค์กรหรือหน่วยงานภายนอกทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชนตลอดจนถึงชุมชนโดยรอบของโรงเรียน การบริหารเช่นนี้จะต้องเป็นการบริหารแบบมีส่วนร่วม มีความโปร่งใส และมีการแบ่งปันการเรียนรู้ ผลความสำเร็จของการทำงานจะมีความยั่งยืนเพราะได้รับการสนับสนุนจากผู้ที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ต้น

ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิที่มีต่อแนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียน (ฉบับร่าง)

หลังจากผู้วิจัยได้สังเคราะห์แนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียน (ฉบับร่าง) ดังที่ได้นำเสนอมาข้างต้นนี้แล้ว ผู้วิจัยได้นำเสนอแนวทางให้กับผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อประเมินความเหมาะสมโดยใช้แบบสอบถาม ผลจากการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่าแนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียน (ฉบับร่าง) มีความเหมาะสมในการนำไปปฏิบัติและได้เสนอแนะประเด็นสำคัญที่ควรปรับปรุงและนำไปเพิ่มเติมเพื่อให้แนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียนมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ดังปรากฏในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิที่มีต่อแนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียน (ฉบับร่าง)

รายการที่เป็นสาระสำคัญในแนวทางฯ ฉบับร่าง	ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของ ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับแนวทางฯ ฉบับร่าง
ส่วนที่ 1 ความนำ	มีความถูกต้อง สอดคล้องกับปรัชญาและมี เนื้อหาครอบคลุมดีแล้ว
ส่วนที่ 2 แนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงในการบริหาร โรงเรียน (ฉบับร่าง)	
2.1 การสร้างจิตสำนึกและค่านิยมของความ พอเพียง	1. ควรให้นักเรียนมีบทบาทในการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสร้างจิตสำนึกและค่านิยมความพอเพียง 2. ควรให้ความสำคัญกับการนำปรัชญาไปเป็นหลักคิดในการทำงานทุกๆ ด้าน 3. ควรมีการลำดับข้อปฏิบัติให้ชัดเจน

ตารางที่ 3 (ต่อ)

รายการที่เป็นสาระสำคัญในแนวทางฯ ฉบับร่าง	ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของ ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับแนวทางฯ ฉบับร่าง
2.2 การสร้างความรู้ความเข้าใจในปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง	1. ควรคำนึงถึงสภาพภูมิสังคมของโรงเรียน ที่แตกต่างกันด้วย 2. ควรสอดแทรกปรัชญาไว้ในหลักสูตรและ มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในลักษณะ บูรณาการ 3. เน้นการให้ปรัชญาเป็นหลักคิดในการ ทำงานทุกด้าน มีการฝึกวิเคราะห์กับ โครงการหรือกิจกรรมที่กระทำอยู่ 4. ความรู้ความเข้าใจที่ดีควรมาจากการปฏิบัติ ที่ถูกต้อง
2.3 การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงในการบริหารโรงเรียน	
- การกำหนดปรัชญาฯ ไว้ในวิสัยทัศน์ พันธกิจ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของผู้เรียน	- คงเดิม
- การบริหารด้านงานวิชาการ	1. ควรมีการติดตามว่าผลการเรียนรู้นั้นผู้เรียน สามารถนำไปปรับใช้ได้ทั้งที่บ้านและ โรงเรียน 2. ควรส่งเสริมให้มีการสร้างนวัตกรรมที่ สอดคล้องกับเศรษฐกิจพอเพียง
- การบริหารด้านงานบุคคล	- ควรมีการแลกเปลี่ยนศึกษาแนวปฏิบัติที่เป็น เลิศ (Best Practice) จากบุคคลและ หน่วยงานต่างๆ
- การบริหารด้านงานงบประมาณ	1. การทำแผนงบประมาณควรกำหนดให้นำ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักใน การวิเคราะห์ทุกโครงการ

ตารางที่ 3 (ต่อ)

รายการที่เป็นสาระสำคัญในแนวทางฯ ฉบับร่าง	ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของ ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับแนวทางฯ ฉบับร่าง
- การบริหารด้านงานบริหารทั่วไป 2.4 การกำกับ ติดตาม ประเมินผล 2.5 การขยายผลการดำเนินงาน	2. ควรมีการคำนึงถึงหลักธรรมาภิบาลในการ จัดทำงบประมาณ - คงเดิม - ควรส่งเสริมให้มีการแสดงผลงาน แนว ปฏิบัติที่เป็นเลิศและขยายผลสู่เครือข่าย - คงเดิม
ส่วนที่ 3 เจาะใจสู่ความสำเร็จ	1. กำหนดให้เป็นนโยบายหรือวาระแห่งชาติ 2. สร้างความตระหนักในความสำคัญของ เศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดขึ้นในทุกฝ่าย 3. ผู้บริหารต้องเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลง
สรุปความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะในภาพรวม ที่มีต่อแนวทาง (ฉบับร่าง)	โดยภาพรวมมีความถูกต้องสมบูรณ์แล้ว เห็น ว่าน่าจะนำไปใช้เป็นแนวทางในการบริหาร โรงเรียนได้

**การนำเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียน ฉบับ
สมบูรณ์**

ในตอนนี้เป็นการปรับปรุงแนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียน โดยผู้วิจัยได้ใช้ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิในชั้นประเมินความเหมาะสมมาประกอบการปรับปรุงให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น การนำเสนอจะแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 การปรับปรุงแนวทางและส่วนที่ 2 การนำเสนอแนวทางที่ปรับปรุงแล้ว โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ส่วนที่ 1 การปรับปรุงแนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหาร โรงเรียน

ในส่วนนี้ ผู้วิจัยนำแนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียนฉบับร่างมาทำการปรับปรุงให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้นตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ โดยมีประเด็นสำคัญที่นำไปแก้ไขในแนวทางฉบับร่าง ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ประเด็นสำคัญที่นำไปปรับปรุงแนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียน (ฉบับร่าง)

รายการที่เป็นสาระสำคัญในแนวทางฯ ฉบับร่าง	ประเด็นสำคัญในการปรับปรุงแนวทางฯ ฉบับ ร่าง
ส่วนที่ 1 ความนำ	คงเดิม
ส่วนที่ 2 แนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงในการบริหาร โรงเรียน (ฉบับร่าง)	
2.1 การสร้างจิตสำนึกและค่านิยมของความ พอเพียง	ปรับภาษาและเนื้อหาให้เห็นถึงความจำเป็นใน การนำปรัชญาไปเป็นหลักคิดในการทำงาน ทุกๆ ด้าน และส่งเสริมการมีส่วนร่วม
2.2 การสร้างความรู้ความเข้าใจในปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง	ปรับภาษาและเนื้อหาให้มีการสร้างความรู้ ความเข้าใจโดยมีการคำนึงถึงสภาพภูมิสังคม ของโรงเรียนที่แตกต่างกัน เน้นให้มีการนำ ความรู้ไปเป็นหลักคิดในการทำงานและเรียนรู้ จากการปฏิบัติจริง
2.3 การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงในการบริหารโรงเรียน	
- การกำหนดปรัชญาฯ ไว้ในวิสัยทัศน์ พันธกิจ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของผู้เรียน	- คงเดิม

ตารางที่ 4 (ต่อ)

รายการที่เป็นสาระสำคัญในแนวทางฯ ฉบับร่าง	ประเด็นสำคัญในการปรับปรุงแนวทางฯ ฉบับ ร่าง
- การบริหารด้านงานวิชาการ	1. เพิ่มเติมเรื่องการติดตามผลการเรียนการสอนทั้งการนำไปใช้ที่โรงเรียนและที่บ้าน 2. เพิ่มเติมการให้ความสำคัญกับการสร้างนวัตกรรมใหม่
- การบริหารด้านงานบุคคล	เพิ่มเติมการแลกเปลี่ยนศึกษาแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) จากบุคคลและหน่วยงานอื่น
- การบริหารด้านงานงบประมาณ	เพิ่มเติมในเรื่องของการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักในการวิเคราะห์ทุกโครงการ มีการคำนึงถึงผลกระทบมาบิบาล
- การบริหารด้านงานบริหารทั่วไป	คงเดิม
2.4 การกำกับ ติดตาม ประเมินผล	คงเดิม
2.5 การขยายผลการดำเนินงาน	เพิ่มเติมเรื่องการส่งเสริมให้มีการแสดงผลงานแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศและขยายผลสู่เครือข่าย
ส่วนที่ 3 เงื่อนไขสู่ความสำเร็จ	ปรับเนื้อหาและภาษาโดยเพิ่มเติมให้ความสำคัญกับความต่อเนื่อง ความยั่งยืนและการสร้างบรรยากาศของการทำงานร่วมกัน

ส่วนที่ 2 แนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียน

ความนำ

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและวิถีปฏิบัติที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแก่พสกนิกรชาวไทยมานานกว่า 30 ปี โดยพระองค์ได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการพัฒนาบนหลักแนวคิดของการพึ่งพาตนเอง เพื่อให้เกิดความพอมีพอกินของคนส่วนใหญ่ โดยใช้หลักความพอประมาณ การคำนึงถึงการมีเหตุผล การสร้าง

ภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว และทรงเดือนสติประชาชนคนไทยไม่ให้ประมาท ตระหนักถึงการพัฒนาอย่างเป็นขั้นเป็นตอน ถูกต้องตามหลักวิชา และการมีคุณธรรมเป็นกรอบในการปฏิบัติและการดำรงชีวิต ถึงแม้ว่าประชาชนส่วนใหญ่ต่างรู้จักและมีความเข้าใจในแนวคิดดังกล่าว แต่ความสนใจเรียนรู้อย่างลึกซึ้งและน้อมนำไปใช้ในชีวิตประจำวันมีน้อยมาก ทำให้ประเทศต้องประสบกับภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ ในปี 2540 ซึ่งนับเป็นบทเรียนที่ทำให้ประชาชนได้เข้าใจถึงผลมาจากการพัฒนาที่ไม่สมดุลและไม่มีเสถียรภาพ เกิดผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนในวงกว้าง ทั้งนี้ส่วนหนึ่งเป็นเพราะการหวังพึ่งพิงความรู้ เงินลงทุน หรือตลาดจากภายนอกประเทศโดยไม่ได้สร้างความมั่นคงและเข้มแข็ง หรือสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีเพื่อให้สามารถพร้อมรับความเสี่ยงจากความผันผวนของปัจจัยภายในและภายนอก ปัญหาเหล่านี้ดำเนินมาอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม ได้ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำในการกระจายทุน กระจายความเจริญ และกระจายรายได้ระหว่างกลุ่มคนและในเชิงพื้นที่ เกิดปัญหาทางสังคม ทางศีลธรรม ความเสื่อมสลายของวัฒนธรรมที่ดีของสังคมไทย ตลอดจนความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

รัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาข้างต้นที่ต้นเหตุ ด้วยการกำหนดนโยบายด้านการศึกษา ที่มุ่งเน้นปฏิรูปการศึกษา โดยเสริมสร้างความตระหนักในคุณค่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ พัฒนาคณาจารย์ใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ มีการเชื่อมโยงความร่วมมือกับสถาบันครอบครัว องค์กรชุมชนท้องถิ่น สถาบันทางศาสนา รวมทั้งการมีส่วนร่วมของภาคธุรกิจเอกชน เพื่อให้การศึกษาได้มีบทบาทที่สำคัญในการสร้างคนที่มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องและสามารถน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ได้ในชีวิตประจำวัน สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยกลุ่มงานเศรษฐกิจพอเพียง ได้มีการขับเคลื่อนการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในเครือข่ายการศึกษา โดยเริ่มต้นมีโรงเรียนที่เข้าร่วมเป็นโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงจำนวน 9 โรงเรียนกระจายไปในทุกภาคของประเทศ โรงเรียนเหล่านี้เป็นโรงเรียนที่มีการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปในการดำเนินงานของโรงเรียนตามสภาพภูมิสังคมที่แตกต่างกันไป การศึกษาวิจัยในครั้งนี้มุ่งเน้นที่การศึกษาวิเคราะห์ และการสังเคราะห์หาแนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง โดยทำการศึกษาจากโรงเรียนที่ได้รับการคัดเลือกจากกลุ่มงานเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ว่าเป็นโรงเรียนเครือข่ายในทั้ง 9 โรงเรียน

ผลการวิเคราะห์และการสังเคราะห์สภาพการดำเนินงานด้านการบริหารโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 9 โรงเรียน พบว่าทุกโรงเรียนได้น้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการบริหารโรงเรียน ถึงแม้ว่าแต่ละโรงเรียนจะมีรูปแบบโครงการ กิจกรรม หรือวิธีการประยุกต์ใช้ที่แตกต่างกันไปตามสภาพภูมิสังคม สภาพปัญหาและความต้องการของแต่ละโรงเรียนและแต่ละชุมชน บุคลากรในโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 9 โรงเรียนล้วนมีความตระหนัก สรีทธาในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีจิตสำนึกที่จะน้อมนำกระแสพระราชดำรัสและแนวทางการทำงานที่พระองค์ท่านได้แสดงไว้ในโครงการพระราชดำริต่างๆ มาปรับใช้ทั้งในการดำเนินชีวิตและการทำงาน ทำให้เกิดความตื่นตัวสนใจที่จะเรียนรู้ทำความเข้าใจในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจนสามารถนำไปบูรณาการเข้าในการบริหารโรงเรียนทั้ง 4 ด้าน ผลลัพธ์ที่ได้นั้นทำให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเกิดจิตสำนึกพอเพียงสามารถนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต โครงการหรือกิจกรรมที่เกิดขึ้นจากการบริหารตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงช่วยแก้ปัญหาให้กับโรงเรียนและชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน นอกจากนี้โรงเรียนเครือข่ายเหล่านี้ยังมีการทำงานอย่างต่อเนื่อง มีการประเมินและขยายผลไปสู่โรงเรียนเครือข่ายและผู้สนใจอื่นๆ ในวงที่กว้างขึ้น การบริหารมีลักษณะแบบค่อยเป็นค่อยไป ระเบิดจากภายในไปสู่ภายนอกอย่างเป็นระบบ ซึ่งผู้วิจัยจะขอเสนอแนะแนวทางประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียน ดังต่อไปนี้

1. สร้างจิตสำนึกและค่านิยมของความพอเพียง

จิตสำนึกและค่านิยมของความพอเพียงถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญ ทั้งนี้เพราะหากผู้บริหาร ครู ชุมชนและรวมถึงนักเรียนมีค่านิยมที่ถูกต้องตรงกันตั้งแต่เริ่มต้น การทำงานก็จะมีภาพรวมที่จะไปในทิศทางเดียวกัน มีหลักยึดเหนี่ยวอย่างเดียวกัน ความศรัทธาและการเสียสละทุ่มเทในการทำงานก็จะตามมา สอดคล้องกับสุชาดา นันทะไชย (2549) ที่ได้กล่าวถึงการสร้างค่านิยมร่วมความพอเพียงในโรงเรียนว่า

...การสร้างค่านิยมความพอเพียงควรจะต้องส่งเสริมให้เกิดขึ้นกับบุคลากรที่เกี่ยวข้องในโรงเรียน ทั้งนี้เพราะค่านิยมมีอิทธิพลต่อวิถีการดำเนินชีวิตและพฤติกรรมการทำงานของบุคลากรทุกคน การสร้างค่านิยมร่วมกัน (Shared values) คือการที่บุคลากรทุกคนมีจิตสำนึก ความเชื่อที่ถูกต้องร่วมกัน การทำงานเป็นไปในทิศทางเดียวกันซึ่งจะส่งผลให้เกิดการสร้างค่านิยมความพอเพียงขึ้นในกลุ่มนักเรียนได้อย่างยั่งยืน...

จิตสำนึกและค่านิยมความพอเพียงนี้สามารถพบในโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง ครูได้เสียสละทั้งเวลา และกำลังทรัพย์ของตนเพื่อทำงานให้กับโรงเรียนด้วยเหตุผลที่ว่าครูมีความศรัทธาในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและแนวคิดในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงของพระองค์ การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงเข้าสู่การบริหาร โรงเรียนจึงควรให้ความสำคัญกับการสร้างจิตสำนึกและค่านิยมในเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียงให้มีการนำไปเป็นหลักคิดในการดำเนินชีวิตและการทำงานในทุกๆ มิติ แนวคิดในการเริ่มต้นเช่นนี้มีความสอดคล้องกับรูปแบบการวางแผนและการบริหารโรงเรียนของ กมล สุคประเสริฐ (2549) และ Kaufman Roger & Jerry Herman(1991) ที่ให้ความสำคัญกับความเชื่อและค่านิยมที่ต้องมีที่มาอย่างเป็นระบบและมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง การสร้างจิตสำนึกและค่านิยมของความพอเพียงสามารถเริ่มดำเนินการได้ทันที ทั้งนี้เพราะบุคลากรทุกคนล้วนมีความเคารพ เทิดทูนในสถาบันพระมหากษัตริย์ผู้ซึ่งทรงห่วงใยและทรงงานอย่างหนักผ่านโครงการพระราชดำริต่างๆ มากกว่า 2,000 โครงการ แนวทางในการสร้างค่านิยมของความพอเพียงสามารถดำเนินการได้ ดังนี้ (สุชาดา นันทะไชย,2549)

- โรงเรียนจัดประชุมผู้บริหาร ครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องร่วมกัน โดยมีการพิจารณาถึงแนวทางหลักในการบริหารโรงเรียนซึ่งโรงเรียนจะนำมาเป็นทิศทางในการทำงาน ได้แก่ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เมื่อที่ประชุมสรุปความเห็นว่าจะยึดถือปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางแล้ว ร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจหรือคุณลักษณะที่ต้องการให้บุคลากรทุกคนร่วมกันปฏิบัติ (Shared values) ดังเช่นที่หลายโรงเรียนได้มีการปรับวิสัยทัศน์ของโรงเรียนใหม่โดยมีการสอดแทรกปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในวิสัยทัศน์ หรือการนำบุคลากรในโรงเรียนร่วมกันปฏิญาณตนว่าจะดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงอย่างสม่ำเสมอ เป็นต้น
- กำหนดพฤติกรรมที่บุคลากรทุกคนจะต้องประพฤติปฏิบัติให้ได้สอดคล้องตามค่านิยมความพอเพียงซึ่งเป็นค่านิยมที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการกำหนด เช่น การดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง ไม่ฟุ้งเฟ้อ รู้จักใช้สิ่งของอย่างรู้คุณค่า มีคุณธรรม แบ่งปันช่วยเหลือ เป็นต้น
- ผู้บริหารโรงเรียนต้องเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงและสื่อสารค่านิยมร่วมทั้งหมดให้ทุกคนในโรงเรียนรับรู้ มีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง มีการสร้างขวัญกำลังใจในการปฏิบัติ โดยการส่งเสริมให้ทุกคนเห็นคุณค่าและเกิดความพึงพอใจในค่านิยมร่วม ผู้บริหารจึงควรจัดโครงการหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมค่านิยมพอเพียง อาทิเช่น โครงการธนาคารโรงเรียนโดยให้ทุกคนพิจารณาหลักเกณฑ์ในการบริหารจัดการร่วมกัน โครงการสหกรณ์ร้านค้าที่เน้นการใช้สอยอย่างพอประมาณ

มีการช่วยเหลือกันทำงาน และแบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกัน โครงการพัฒนาสภาพแวดล้อมโดยรวมมือกับชุมชน เป็นต้น

- โรงเรียนจัดตั้งคณะทำงานเพื่อการส่งเสริม เผยแพร่และติดตามการทำงานให้บรรลุตามข้อตกลงที่ได้เห็นชอบร่วมกันจากที่ประชุม คณะทำงานควรมีตัวแทนจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเข้าร่วม

- โรงเรียนต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้สถานักเรียนหรือนักเรียนมีบทบาทในการจัดโครงการ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างจิตสำนึกและค่านิยมความพอเพียง อาทิเช่น การจัดนิทรรศการ การจัดตลาดนัดความรู้ การส่งนักเรียนไปเป็นตัวแทนในการฝึกอบรม การจัดระบบพี่สอนน้อง ฯลฯ

- โรงเรียนจัดทำนโยบายส่งเสริม เชิดชู บุคลากรหรือนักเรียนที่สามารถกระทำตนเป็นแบบอย่างของการดำเนินชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเป็นการสนับสนุนและตอกย้ำแนวทางในการดำเนินงานให้มีความต่อเนื่องและได้รับการยอมรับมากขึ้น โดยอาจเป็นการประกาศเผยแพร่เชิดชูบุคคลที่ได้ทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีและควรดำเนินตามซึ่งอาจจะเป็นบุคลากรในโรงเรียนหรือคนในชุมชนก็ได้

2. สร้างความรู้ความเข้าใจในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เมื่อมีจุดเริ่มต้นของค่านิยมที่ตรงกันแล้ว การสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดขึ้นกับผู้บริหาร ครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องอื่นๆ นั้นนับได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง แนวทางในการสร้างความรู้ความเข้าใจสามารถกระทำดังนี้

- จัดอบรมสัมมนาโดยเชิญวิทยากรผู้เชี่ยวชาญมาให้ความรู้ วิทยากรในที่นี่สามารถมาจากหน่วยงานส่วนกลางที่มีความรู้โดยตรง อาทิเช่น สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ (คณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงภาคการศึกษา) วิทยากรจากชุมชนหรือปราชญ์ชาวบ้านที่มีแนวทางการดำเนินชีวิตสอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การฝึกอบรมควรมีการฝึกคิดวิเคราะห์และฝึกปฏิบัติซึ่งจะทำให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างความรู้ทางทฤษฎีและการปฏิบัติจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

- ส่งบุคลากรที่เกี่ยวข้องไปศึกษาอบรมหรือดูงานภายนอก เป็นการช่วยส่งเสริม ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียงให้ดียิ่งขึ้น ทั้งนี้เพราะบุคลากรมีโอกาสได้ศึกษาจากสภาพ การดำเนินงานที่แท้จริง สถานที่ศึกษาอบรมและดูงานไม่ควรจำกัดอยู่แต่เฉพาะ โรงเรียนเครือข่าย และชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง หากแต่ควรครอบคลุมไปถึงโครงการตามพระราชดำริต่างๆ ซึ่งจะเป็น การช่วยทำให้บุคลากรได้เข้าใจแนวทางการทรงงานของพระองค์ท่านได้ดียิ่งขึ้น

- ศึกษาด้วยตนเองผ่านหนังสือและสื่อต่างๆ ซึ่งขณะนี้มียุคแห่งสื่อสิ่งพิมพ์และ สื่อทางอินเทอร์เน็ต โรงเรียนจะต้องจัดให้มีความพร้อมในเรื่องของสื่อต่างๆ เหล่านี้โดยเฉพาะ อย่างยิ่งหนังสือและสื่อที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียง พระราชกรณียกิจ โครงการพระราชดำริ ต่างๆ รวมถึงรวบรวมเว็บไซต์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องต่างๆ มีการจัดเป็นหมวดหมู่เพื่อให้ง่ายต่อการ สืบค้น เป็นต้น

- แลกเปลี่ยนความรู้ในหมู่บุคลากรด้วยกัน สิ่งนี้จะเป็นการช่วยส่งเสริมให้เกิด ความสัมพันธ์อันดีให้มีขึ้นในหมู่บุคลากร ทั้งยังเป็นการช่วยสร้างให้โรงเรียนเป็นโรงเรียนแห่งการ เรียนรู้ การมีน้ำใจช่วยเหลือและแบ่งปันซึ่งกันและกันทำให้เกิดการยอมรับ และค่านิยมที่ดีของการ ทำงาน โรงเรียนจะต้องจัดให้มีการฝึกอบรมบุคลากรเป็นการภายใน สลับผลัดเปลี่ยนให้ทุกคนได้มี โอกาสศึกษาและนำเรื่องราวรวมถึงสิ่งที่จะนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

- เรียนรู้ผ่านกระบวนการทำงานจริง เป็นการเรียนรู้พร้อมกับการทำงานซึ่งอาจจะมีข้อที่ ต้องปรับปรุงอยู่บ้าง การทำงานจึงควรมีลักษณะที่เปิดกว้างพร้อมรับฟังคำติชม ผู้บริหารและครู จะต้องมีความตื่นตัวในการทำงานและพร้อมที่จะให้คำแนะนำและรับฟังคำแนะนำจากผู้อื่น

- เรียนรู้จากชุมชน วิธีการดำเนินชีวิตและแนวคิดของปราชญ์ชุมชนโดยการสร้างสัมพันธ์ ที่ดีกับชุมชน ให้ความสำคัญกับการศึกษาสภาพภูมิสังคมโดยรอบโรงเรียน การเรียนรู้อาจจะทำได้ ในสองแนวทาง กล่าวคือแนวทางแรกโดยครูเข้าไปเรียนรู้จากชุมชนแล้วนำความรู้ที่ได้รับมานั้นมา ปรับและประยุกต์เข้ากับการเรียนการสอนในห้องเรียน หรือโดยการนำนักเรียนเข้าไปสัมผัสกับการ ทำงานจริงร่วมกับชุมชน ทั้งนี้การพิจารณาว่าจะใช้แนวทางใดนั้นอาจพิจารณาจากลักษณะและ ขนาดของโครงการที่จะทำ ดังเช่น โครงการจัดทำธนาคารโรงเรียนซึ่งเป็นโครงการที่มีขนาดใหญ่ จำเป็นต้องมีการเรียนรู้ลักษณะการจัดการที่ละเอียดและซับซ้อน ครูจึงควรเป็นผู้ศึกษาแล้วนำมา

ปรับใช้ในโรงเรียน ในขณะที่โครงการที่มีขนาดเล็กและมีรายละเอียดที่ไม่มากเช่น โครงการที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรต่างๆ นั้นนักเรียนสามารถเข้าไปเรียนรู้กับร่วมกับชุมชนได้โดยตรง

3. นำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการบริหารโรงเรียน

ในการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการบริหารโรงเรียนให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น โรงเรียนสามารถดำเนินการดังต่อไปนี้

- กำหนดหลักการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายของโรงเรียนอย่างชัดเจน ทั้งนี้เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้รับทราบและมีทิศทางในการทำงานที่สอดคล้องตรงกัน

- กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งกำหนดเกณฑ์ในการประเมินผลที่ครอบคลุมทั้งการเรียนการสอนในโรงเรียนและการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน การกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์นี้จะต้องชัดเจนและมีการเผยแพร่ให้นักเรียนได้รับรู้

- การบริหารด้านงานวิชาการ โดยการบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถดำเนินการได้ดังนี้

- โรงเรียนจัดตั้งคณะทำงานเพื่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน โดยมีตัวแทนจากผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเข้าร่วม คณะทำงานอาจจะแบ่งออกเป็นฝ่ายต่างๆ เพื่อให้ครอบคลุมการทำงานทางด้านวิชาการ เช่น คณะทำงานบูรณาการหลักสูตร คณะทำงานโครงการพิเศษที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียง คณะทำงานประสานงานและติดตาม เป็นต้น

- โรงเรียนจัดทำหลักสูตรซึ่งบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าในหน่วยการเรียนรู้ทุกชั้นและทุกกลุ่มสาระหรือจัดเป็นหน่วยการเรียนรู้เฉพาะเรื่องสำหรับการสอนเพิ่มเติมในทุกชั้นเรียน อาทิเช่น การจัดสอนวิชาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นคาบเสริมสัปดาห์ละหนึ่งวัน การจัดให้นักเรียนมีชั่วโมงการทำงานในโครงการที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียง การจัดเรียนแบบบูรณาการโดยเชื่อมโยงหลายกลุ่มวิชาเข้ากับเศรษฐกิจพอเพียง เช่นการสอนวิชาคณิตศาสตร์ในเรื่องของ

พื้นฐานบัญชีเข้ากับวิชาคอมพิวเตอร์โดยให้นักเรียนออกแบบสร้างโปรแกรมการบันทึบบัญชีครัวเรือนและสอดแทรกหลักคิดของการความพอประมาณและการมีเหตุผลในการใช้จ่ายรวมทั้งการสร้างความตระหนักให้นักเรียนเห็นถึงประโยชน์ของการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับตนเอง เป็นต้น

- การจัดกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ ในโรงเรียนจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานที่สอดคล้องกับสภาพภูมิสังคมของโรงเรียน มีการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักคิดและแนวทางในการทำงาน เช่น กิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรม กิจกรรมเผยแพร่องค์ความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง กิจกรรมการแก้ปัญหาโดยใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กิจกรรมเหล่านี้จะต้องมีการจัดอย่างสม่ำเสมอเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้มีโอกาสฝึกปฏิบัติจนเป็นคุณลักษณะประจำตัว

- การบริหารด้านงานบุคคล โดยการบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถดำเนินการได้ดังนี้

- โรงเรียนโดยคณะผู้บริหารโรงเรียนจะต้องส่งเสริมให้มีการแสวงหาความรู้ในเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างแพร่หลาย มีการอำนวยความสะดวกในเรื่องของการจัดประชุม สัมมนา ศึกษาดูงาน ตลอดจนถึงการจัดหาสื่อ หนังสือ หรือองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียงให้เพียงพอ มีการจัดระบบการค้นหาและการรวบรวมข้อมูลเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องกับงานพระราชดำริและงานเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นหมวดหมู่และสะดวกต่อการสืบค้น ทั้งนี้เพื่อให้บุคลากรในโรงเรียนทุกคนมีความรู้ ความเข้าใจอย่างถูกต้อง สามารถนำไปประยุกต์ใช้และถ่ายทอดให้กับผู้เรียน ตลอดจนเผยแพร่ให้กับผู้สนใจได้อย่างเป็นรูปธรรม

- โรงเรียนจะต้องมีการบริหารแบบเปิดกว้าง กล่าวคือโรงเรียนต้องให้ความสำคัญกับการสร้างเครือข่ายกับชุมชนและหน่วยงานภายนอกที่มีแนวทางในการจัดการที่ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเป็นการร่วมกันเรียนรู้และพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ที่มีอยู่ ดังเช่นการขอเข้าร่วมเป็นโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง การร่วมมือกับชุมชน วัด หรือหน่วยงานราชการในการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างสม่ำเสมอ การเข้าร่วมกับหน่วยงานส่วนกลางเช่นกระทรวงศึกษาธิการในการร่วมจัดทำหลักสูตร โครงการหรือกิจกรรมต่างๆ เป็นต้น

- โรงเรียนจะต้องส่งเสริมให้บุคลากรในโรงเรียนมีการแบ่งปันการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน โดยการจัดประชุมอบรมบุคลากรในโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ เปิดโอกาสให้ผู้ทำงานได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้ สร้างบรรยากาศของการทำงานที่มีลักษณะเกื้อกูลกันแบบกัลยาณมิตร

- บุคลากรในโรงเรียนทุกคนต้องมีหลักคิดในแนวทางเดียวกันที่จะน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินประจำวัน ทั้งนี้เพื่อเป็นการพัฒนาตนเองและยังเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเพื่อนครู นักเรียนและชุมชน โรงเรียนจะต้องมีนโยบายในการประชาสัมพันธ์และยกย่องบุคลากรซึ่งสามารถทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีสอดคล้องกับหลักของเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นที่ประจักษ์ การยกย่องเชิดชูเกียรตินี้จะทำให้เกิดการยอมรับ และประพุดติตามซึ่งในที่สุดแล้วจะนำไปสู่การสร้างค่านิยมความพอเพียงให้เกิดขึ้นในโรงเรียนและชุมชน

- การบริหารด้านงานงบประมาณโดยการบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถดำเนินการได้ดังนี้

- โรงเรียนจะต้องมีการตั้งงบประมาณเพื่อการสนับสนุนโครงการหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีการพิจารณาและวางแผนโครงการไว้ล่วงหน้า ในการนำเสนอโครงการและการพิจารณาเพื่ออนุมัติโครงการนี้ต้องมีการแต่งตั้งเป็นคณะทำงานซึ่งควรมีตัวแทนจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมพิจารณา

- เพื่อให้การทำงานเป็นไปอย่างมีส่วนร่วมทั้งยังจะเป็นการช่วยแบ่งเบาภาระด้านงบประมาณให้ลดลง โรงเรียนจะต้องให้ความสำคัญกับการสร้างเครือข่ายกับองค์กรหรือหน่วยงานทั้งจากภาครัฐและเอกชนภายนอกเพื่อการสนับสนุนซึ่งกันและกัน โรงเรียนต้องเข้าหาชุมชน สนับสนุนช่วยเหลือในกิจการงานต่างๆ ที่ทำได้ อาทิเช่น ส่งนักเรียนเข้าร่วมในงานบุญต่างๆ ส่งวงศ์ร่วมในงานแสดงของชุมชน ร่วมจัดกิจกรรมพัฒนาท้องถิ่น เชิญผู้ใหญ่ของชุมชนเข้าร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน ฯลฯ นอกจากนั้นผู้บริหารและครูควรสนใจค้นหาแหล่งทุนสนับสนุนจากองค์กรของรัฐและองค์กรของเอกชนซึ่งในปัจจุบันมีอยู่มากพอสมควร ดังเช่นการสนับสนุนการจัดตั้งธนาคารโรงเรียนซึ่งมีธนาคารออมสิน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ ธนาคารไทยพาณิชย์ให้การส่งเสริมสนับสนุนทั้งในด้านความรู้และวัสดุอุปกรณ์ เป็นต้น

- โรงเรียนจะต้องเสริมสร้างทัศนคติของบุคลากรในโรงเรียนให้มีลักษณะของการดำเนินงานอย่างพากเพียร สม่ำเสมอ ค่อยเป็นค่อยไป มีการพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ที่มีอยู่ในชุมชน ให้ความสำคัญกับการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และมีการแสวงหาความร่วมมือจากเครือข่ายต่างๆ การมีทัศนคติในการทำงานเช่นนี้จะช่วยลดการพึ่งพางบประมาณในการทำงาน ทั้งนี้เพราะการเริ่มต้นจากสิ่งที่ดีถึงแม้จะเล็กน้อยแต่มีการดำเนินการอย่างมีความพอประมาณตั้งอยู่บนหลักการของเหตุผล มีการทำงานอย่างรอบคอบและได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายนั้นจะทำให้การดำเนินโครงการต่างๆ เหล่านั้นมีความเป็นไปได้และมีโอกาสที่จะเติบโตจนประสบผลสำเร็จในที่สุด

- ในการจัดทำงบประมาณของโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ จะต้องนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักคิด หลักวิเคราะห์ในการวางแผนทุกขั้นตอน มีการจัดการตามหลักธรรมาภิบาล

- การบริหารด้านงานบริหารทั่วไปโดยการบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถดำเนินการได้ดังนี้

- โรงเรียนจะต้องสร้างบรรยากาศ สภาพแวดล้อมของโรงเรียน ซึ่งได้แก่ อาคารสถานที่ ห้องเรียน สถานที่อำนวยความสะดวกอื่น ๆ ทั้งภายในและบริเวณโดยรอบโรงเรียนให้มีความเป็นธรรมชาติสอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น มีความเป็นระเบียบ สะอาด และใช้ให้เกิดประโยชน์ในการจัดการศึกษาอย่างคุ้มค่า การระดมดูแลรักษาควรเปิดโอกาสให้นักเรียนและบุคลากรต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วม เพื่อสร้างให้เกิดจิตสำนึกของความเป็นเจ้าของ

- โรงเรียนจะต้องให้ความสำคัญกับการสร้างเครือข่ายและการมีความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนที่อยู่ในพื้นที่รอบโรงเรียนและกับองค์กรหรือหน่วยงานทั้งที่เป็นภาครัฐและภาคเอกชน การสร้างความสัมพันธ์ที่ดี มีการช่วยเหลือเกื้อกูลในกิจการงานต่างๆ ร่วมกันนั้นจะทำให้โรงเรียนได้รับการสนับสนุนทั้งในด้านของการแบ่งปันความรู้ การช่วยเหลือด้านงบประมาณ การเข้ามาช่วยทำงานดูแลอาคารสถานที่และโครงการต่างๆ ของโรงเรียน

- โรงเรียนจะต้องให้ความสำคัญและน่านักเรียนเข้าหาแหล่งเรียนรู้ที่จะช่วยส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียงและการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมซึ่งมีอยู่ในชุมชนหรือในระยะทางที่ไม่ไกลจากชุมชน อาทิเช่น วัด ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนเครือข่าย

สถานที่ดำเนินโครงการพระราชดำริต่างๆ และรวมถึงพระตำหนักหรือพระราชวังที่เปิดโอกาสให้นักเรียนเข้าร่วมทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์ เป็นต้น

4. กำกับ ติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานตามหลักการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

การบริหารโรงเรียนควรมีระบบการตรวจสอบประเมินผลการทำงานอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ทราบถึงส่วนที่ต้องมีการปรับปรุงแก้ไข ส่วนที่ทำถูกต้องและประสบผลสำเร็จแล้วก็ควรที่จะมีการพัฒนาขยายผลการทำงานออกไปสู่สังคมภายนอก ซึ่งสามารถกระทำได้นี้

- การกำกับ ติดตาม ประเมินผลจะต้องมีความครอบคลุมในทุกๆ องค์ประกอบของการบริหารองค์กร ตามที่ Kaufman, R. et al. (1988) ได้เสนอรูปแบบองค์ประกอบขององค์กร (Organizational Elements Model) ไว้ 5 องค์ประกอบ ดังนี้

1. ปัจจัยนำเข้า (Inputs) ได้แก่ จำนวนบุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ เวลา ฯลฯ ซึ่งเป็นสิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยพื้นฐานในการทำงาน

2. กระบวนการ (Process) ได้แก่ วิธีการจัดการ ขั้นตอนและกระบวนการในการดำเนินงาน รวมถึงสิ่งที่ได้รับขณะทำงาน อาทิเช่น ความร่วมมือจากคนที่เกี่ยวข้อง ความสัมพันธ์ในขณะทำงาน รูปแบบของการทำงานมีส่วนร่วมมากน้อยเพียงใด ปัญหาที่เกิดขึ้นขณะทำงาน วิธีการแก้ไขปัญหา ฯลฯ การประเมินสิ่งเหล่านี้ถือได้ว่าเป็นการประเมินผลกระบวนการ (Process)

3. ผลผลิต (Products) หมายถึงผลที่ได้รับจากโครงการโดยตรง ดังตัวอย่างเช่นโครงการทำปุ๋ยชีวภาพมีการนำวัตถุดิบเหลือใช้จากโรงอาหาร จากเศษขยะในบริเวณโรงเรียนหรือในเขตชุมชนมาใช้ในการผลิตทำให้ได้รับผลผลิตในรูปของปุ๋ยซึ่งสามารถวัดประเมินจำนวนได้ว่ามีปริมาณมากน้อยเพียงใด มีประสิทธิภาพในการผลิตมากขึ้นหรือไม่ มีผลกำไรหรือขาดทุนจากการทำโครงการ ฯลฯ

4. ผลลัพธ์ (Outputs) ได้แก่ผลที่โรงเรียนได้รับจากการดำเนินโครงการ ซึ่งมีการมองภาพกว้างขึ้นกว่าผลผลิตที่ได้รับ ทั้งนี้เพราะการประเมินจะครอบคลุมถึงผู้เข้าร่วมทำงานในโครงการ ตัวอย่างเช่นมีนักเรียนเข้าร่วมในโครงการทำปุ๋ยชีวภาพมากน้อยเพียงใด ผลที่ได้รับจาก

โครงการสามารถสร้างรายได้หรือช่วยลดรายจ่ายได้ให้กับนักเรียนและโรงเรียนได้มากน้อยเพียงใด เป็นต้น

5. ผลกระทบ (Outcome) ได้แก่การพิจารณาการขยายผลของสิ่งที่ได้รับจากการทำงาน ไปสู่ครอบครัวและชุมชน อาทิเช่น การที่นักเรียนเข้าร่วมโครงการทำปุ๋ยชีวภาพนั้นสามารถทำให้ คนในครอบครัวของนักเรียนเกิดจิตสำนึกในการใช้ของเหลือทิ้งให้เกิดประโยชน์มากขึ้นหรือไม่ มีการนำความรู้ที่ได้รับนั้นไปทำที่บ้านหรือในชุมชนมากน้อยเพียงใด ผลที่ได้รับสามารถช่วย ประหยัดเงินสำหรับการซื้อปุ๋ยเคมีได้หรือไม่ มีจำนวนครอบครัวที่ต้นตัวเข้าร่วมในโครงการเท่าใด เป็นต้น

การกำกับ ติดตาม ประเมินผลตามองค์ประกอบข้างต้นนั้นส่วนใหญ่เป็นการประเมินจาก ภายใน การจัดทำเอกสารจึงไม่ควรมีมากนักแต่ควรให้ความสำคัญกับผลที่ได้รับจากการทำงานตาม องค์ประกอบต่างๆ อย่างถูกต้อง

- การประเมินผลการบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการจัดการเรียนการสอน นั้นจะต้องครอบคลุมในทุกกลุ่มสาระวิชา โรงเรียนจะต้องมีการวางระบบประกันคุณภาพภายในที่ สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

- การกำกับ ติดตาม ประเมินผลตามองค์ประกอบข้างต้นนี้จะต้องมีความสม่ำเสมอและมีการจัดการอย่างมีส่วนร่วม กล่าวคือบุคลากรที่เข้าร่วมในโครงการทุกคนจะต้องทราบวัตถุประสงค์ แนวทางในการทำงาน เกณฑ์การประเมินของโครงการอย่างชัดเจน มีการแต่งตั้งคณะทำงาน ติดตามและประเมินผล

5. การขยายผลและการเผยแพร่การดำเนินงานตามหลักการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เมื่อได้รับความสำเร็จจากบริหารในด้านต่างๆ แล้ว โรงเรียนต้องขยายผลและเผยแพร่การทำงานตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่ชุมชนและสังคมภายนอก ซึ่งโรงเรียนอาจพิจารณาจัดทำ เป็นสื่อหนังสือ ตำราเรียน ซีดี หรือลงข้อมูลการดำเนินงานไว้ในเว็บไซต์ เพื่อความสะดวกต่อการ จัดเก็บ และอ้างอิงในอนาคต นอกจากนั้นโรงเรียนควรสนับสนุนให้ครู นักเรียน มีส่วนร่วมในการ ให้ความรู้ ฝึกอบรม และรวมถึงการออกไปนำเสนอผลงานให้กับภายนอก การขยายผลและ

เผยแพร่การทำงานตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนนี้เท่ากับเป็นการช่วยสร้างความมั่นคงและดำรงตนตามแนวทางของหลักคุณธรรมในด้านของการแบ่งปันช่วยเหลือผู้อื่น

กล่าวโดยสรุปได้ว่าแนวทางในการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียนที่ผู้วิจัยได้นำเสนอมาข้างต้นนั้นมีแนวคิดพื้นฐานที่ว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งประกอบด้วย ความพอประมาณ การมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันในตนเอง และการคำนึงถึงการใช้ความรู้คู่กับคุณธรรมนั้น จะต้องมีการเริ่มต้นที่การสร้างจิตสำนึกและค่านิยมของบุคลากรในโรงเรียนให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน มีการส่งเสริมการทำความเข้าใจและการสร้างองค์ความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกคนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในทุกขั้นตอนของการบริหารและการดำเนินชีวิต นอกจากนั้นผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียนต้องมีความตระหนักถึงสภาพภูมิสังคม สภาพปัญหา/ความต้องการของโรงเรียนและชุมชนตลอดจนถึงปัจจัยการเปลี่ยนแปลงต่างๆ จากภายนอกที่จะเข้ามามีผลกระทบ กระบวนการบริหารทั้งหมดควรมีการประเมินย้อนกลับเป็นพลวัตเพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และเมื่อได้รับผลสำเร็จจากการทำงานแล้วต้องมีการส่งเสริมขยายผลองค์ความรู้เหล่านี้ให้กับชุมชนและสังคม ดังนั้นการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการบริหารและการดำเนินชีวิตก็สามารถกล่าวได้อีกแง่มุมหนึ่งว่าเป็นการทำงานตามพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวซึ่งพระองค์ท่านทรงมุ่งหวังให้สังคม และประเทศชาติมีความพอเพียงและมั่นคงยั่งยืน

เงื่อนไขสู่ความสำเร็จ

เพื่อให้การนำแนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียนไปใช้ได้อย่างประสบความสำเร็จ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจำเป็นต้องพิจารณาและให้ความสำคัญกับเงื่อนไขต่อไปนี้

1. กำหนดเป็นนโยบายหลักทั้งในระดับประเทศ ไปจนถึงระดับท้องถิ่น เนื่องจากปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่มีความสำคัญในระดับชาติ สามารถนำไปปรับใช้ได้ในทุกภาคส่วน กระบวนการขับเคลื่อนนั้นจะต้องได้รับการส่งเสริมในทุกระดับ นโยบายจะต้องมีความชัดเจนในเรื่องของการสร้างให้เกิดความรู้ความเข้าใจในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การนำไปปฏิบัติใช้อย่างจริงจัง และรวมไปถึงการขยายผลการทำงานไปสู่ภาคส่วนต่างๆ

2. ผู้บริหารจำเป็นต้องสร้างความตระหนักและสื่อสารให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกคนเห็นความสำคัญและรับรู้ถึงประโยชน์ในการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงทั้งในด้านของการดำเนินชีวิตและการนำมาปรับใช้ในการจัดการศึกษา ทั้งนี้เพราะการบริหารโรงเรียนตามแนวทางของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น มิใช่เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการปรับเปลี่ยนหรือพัฒนาทางการบริหารเท่านั้น แต่เป็นเรื่องที่มีผลกระทบต่อวิถีคิด ทักษะ และพฤติกรรมของบุคลากรในโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนสามารถดำเนินการได้โดย การจัดให้มีการประชุมชี้แจง การจัดสัมมนา และการกำหนดให้มีค่านิยมร่วม รวมถึงการกำหนดเป็นวิสัยทัศน์หรือนโยบายในการทำงาน เป็นต้น

3. ผู้บริหารและครูจะต้องเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลง โดยการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประพจน์ ปฏิบัติในชีวิตประจำวัน และบูรณาการเข้าสู่การเรียนการสอน ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนสามารถมีความรู้ความเข้าใจทั้งในด้านของทฤษฎีและปฏิบัติ วิธีการเรียนรู้เช่นนี้จะทำให้นักเรียนเข้าใจ และซึมซับความสำคัญของการนำไปใช้ได้อย่างลึกซึ้งและยั่งยืน

4. กระบวนการเรียนรู้ การติดตาม การประเมินผลจะต้องมีอย่างต่อเนื่อง โรงเรียนจะต้องมีระบบในการประเมินผล โครงการ กิจกรรม คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ฯลฯ อย่างสม่ำเสมอ มีระบบการสร้างแรงจูงใจให้กับบุคลากรหรือนักเรียนซึ่งมีการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ได้อย่างประสบผลสำเร็จ เพื่อเป็นตัวอย่างและกำลังใจให้กับคนอื่น นอกจากนี้ยังเป็นการเสริมสร้างให้เกิดการยอมรับในโรงเรียนมากขึ้นซึ่งในที่สุดก็จะกลายเป็นค่านิยมร่วม ที่ทุกคนมีส่วนในการสร้างขึ้นด้วยกัน

5. โรงเรียนต้องสร้างให้มีบรรยากาศของการเรียนรู้ที่เหมาะสม มีการทำงานแบบมีส่วนร่วม บุคลากรมีน้ำใจ เสียสละ มีการทำงานแบบกัลยาณมิตร ในด้านของสภาพแวดล้อมจะต้องมีความสะอาด มีการจัดการโดยคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมและสภาพภูมิสังคม นอกจากนี้โรงเรียนจะต้องให้ความสำคัญกับแหล่งเรียนรู้ และภูมิปัญญาที่มีอยู่ในชุมชน มีการเชื่อมโยงเข้าสู่การจัดการเรียนการสอน ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนมีความตระหนักถึงความสำคัญ ความรักในถิ่นฐานวัฒนธรรมของท้องถิ่น และรวมถึงการรับรู้ถึงปัญหาที่มีในชุมชน ซึ่งการจัดการเช่นนี้จะนำไปสู่การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารและการเสริมสร้างความร่วมมือร่วมใจในการช่วยกันแก้ปัญหาให้กับชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

โรงเรียนต้องมีการขยายผลการดำเนินงานไปสู่ชุมชนและสังคมภายนอก การบริหารโรงเรียนจะต้องมีการบริหารแบบค่อยเป็นค่อยไป ดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง และมีการแสวงหาความร่วมมือจากองค์กรหรือหน่วยงานภายนอกทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชนตลอดจนถึงชุมชนโดยรอบของโรงเรียน การบริหารเช่นนี้จะต้องเป็นการบริหารแบบมีส่วนร่วม มีความโปร่งใส ยึดหลักธรรมาภิบาล และมีการแบ่งปันการเรียนรู้ ผลความสำเร็จของการทำงานจะมีความมั่นคงและยั่งยืน เนื่องจากการได้รับการสนับสนุนจากผู้ที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ต้น เกิดการยอมรับและความร่วมมือร่วมใจกันในการเผยแพร่องค์ความรู้ไปสู่องค์กร สังคม และชุมชนอื่นๆ

ข้อวิจารณ์

ผลการวิจัยเรื่องการประยุกต์ใช้ปรัชญาของการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียนของโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง มีข้อสังเกตควรแก่การอภิปรายซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพการดำเนินงานด้านการบริหารโรงเรียนที่ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง

ตอนที่ 2 แนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 สภาพการดำเนินงานด้านการบริหารโรงเรียนที่ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง

เมื่อพิจารณาสภาพโดยรวมของการบริหารโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง 9 โรงเรียนพบว่าโรงเรียนมีสภาพภูมิสังคมที่หลากหลาย ทั้งในด้านของสถานที่ตั้ง สภาพสังคม ขนาดของโรงเรียน และรวมถึงรูปแบบการบริหาร ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้คัดเลือกมาจาก 9 จังหวัด ดังรายชื่อโรงเรียนและจังหวัดที่ดังต่อไปนี้

1. โรงเรียนราชวินิต มัชฌม	จังหวัดกรุงเทพมหานคร (กรุงเทพฯและปริมณฑล)
2. โรงเรียนเทศบาลจอมเทวี	จังหวัดลำพูน (ภาคเหนือตอนบน)
3. โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย	จังหวัดเพชรบูรณ์ (ภาคเหนือตอนล่าง)
4. โรงเรียนบ้านเหล่ากกหุ้งสว่าง	จังหวัดขอนแก่น (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน)
5. โรงเรียนบ้านกุดเชียงหมี	จังหวัดยโสธร (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง)
6. โรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย	จังหวัดระยอง (ภาคตะวันออก)
7. โรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัย	จังหวัดเพชรบุรี (ภาคกลางตอนบนและตะวันตก)
8. โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 97	จังหวัดระนอง (ภาคใต้ฝั่งอันดามัน)
9. โรงเรียนกัลยาณีศรีธรรมราช	จังหวัดนครศรีธรรมราช (ภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย)

หลักเกณฑ์เบื้องต้นในการคัดเลือกโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงโดยกลุ่มงานเศรษฐกิจพอเพียง ภายใต้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาตินั้น มีที่มาจากการจัดโครงการประกวดความเรียงเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งทางคณะกรรมการได้คัดเลือกโรงเรียนที่ได้รับรางวัลจากการประกวดและดูจากผลงานของนักเรียนได้รับรางวัล นอกจากนั้นก็ยังมีการประสานงานติดต่อกับโรงเรียนในพระราชดำริ โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกคือ การพิจารณาจากกิจกรรมที่โรงเรียนนั้นได้ทำดำเนินการอยู่แล้วมีความสอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและมีการให้ความสำคัญกับการใช้ความรู้คู่คุณธรรมในการจัดการเรียนการสอน การคัดเลือกโรงเรียนเครือข่ายทางคณะกรรมการได้พิจารณาให้ครอบคลุมโดยมีตัวแทนจากจังหวัดในทั้ง 9 อนุภูมิภาคและให้มีสภาพภูมิสังคมที่หลากหลาย (โครงการวิจัยเศรษฐกิจพอเพียง, ม.ป.ป.)

จากผลการวิจัยภาคสนามพบว่าลักษณะของชุมชนโดยรอบของสถานที่ตั้งของโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 9 โรงเรียนนั้นสามารถแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะกล่าวคือ แบบชุมชนเมืองและแบบชุมชนชนบท ลักษณะของชุมชนที่โรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงตั้งอยู่นั้นมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อรูปแบบของโครงการหรือกิจกรรมในโรงเรียน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าสภาพภูมิสังคม ปัญหา และความต้องการของชุมชนนั้นทำให้โรงเรียนต้องมีการปรับรูปแบบในการจัดการศึกษาให้มีความสอดคล้องกับสภาพที่เป็นจริง ดังเช่นโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย จังหวัดระยอง ที่จัดโครงการอนุรักษ์ลุ่มน้ำประแสซึ่งกำลังประสบปัญหาหมอกควันที่เป็นพิษ โดยบูรณาการองค์ความรู้จากหลักวิชา และหลักปฏิบัติที่ได้รับจากการทำงานเข้ากับหลักสูตรการเรียนการสอน หรือโรงเรียนบ้านเหล่ากกหุ้งสว่าง จังหวัดขอนแก่นที่ได้ร่วมกับชุมชนในการจัดตั้งสหกรณ์ร้านค้าขึ้นในโรงเรียน โดยโรงเรียนเป็นแกนนำในการจัดตั้งและการบริหารทั้งนี้เพื่อเป็นการช่วยเหลือปัญหาด้านค่าครองชีพและการอำนวยความสะดวกในการซื้อสินค้าให้กับชุมชนซึ่งตั้งอยู่ในชนบทเดินทางไม่สะดวก เป็นต้น

โรงเรียนซึ่งตั้งอยู่ในชุมชนเมืองหรือชุมชนขนาดใหญ่ที่มีความเจริญ ได้แก่ โรงเรียนราชวินิตมัธยม จังหวัดกรุงเทพมหานคร โรงเรียนเทศบาลจามเทวี จังหวัดลำพูน โรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย จังหวัดระยอง โรงเรียนกัลยาณีศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย จังหวัดเพชรบูรณ์ และโรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัย จังหวัดเพชรบุรี โรงเรียนซึ่งตั้งอยู่ในสภาพแวดล้อมแบบชนบท ได้แก่ โรงเรียนบ้านเหล่ากุ่มสว่าง จังหวัดขอนแก่น โรงเรียนบ้านกุดเชียงหมี จังหวัดยโสธร และโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 97 จังหวัดระนอง จึงเป็นที่น่าสังเกตได้ว่าโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้รับการคัดเลือกจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาตินั้น มีความครอบคลุมและสอดคล้องกับพื้นฐานการดำเนินชีวิตของสังคมไทย มีการดำเนินรอยตามกรอบแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งมีที่มาจากการทดลองปฏิบัติผ่านโครงการพระราชดำริต่างๆ ซึ่งกลุ่มพัฒนากรอบแนวคิดทางทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2547) ได้สรุปไว้ว่า

...ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย และตลอดระยะเวลากว่า 25 ปีที่ผ่านมา ก็ได้มีการทดลองดำเนินโครงการพัฒนาที่หลากหลายตามแนวพระราชดำริ เพื่อหาแนวทางและรูปแบบการพัฒนาที่สอดคล้องกับสถานการณ์ นอกจากนี้แล้วยังเกิดชุมชนหลายแห่งที่มีแนวทางการดำรงชีวิตและการพัฒนาที่สามารถใช้เป็นกรณีศึกษาได้ สิ่งทั้งหมดนี้บ่งชี้ให้เห็นถึง แนวทางปฏิบัติและตัวอย่างการนำไปประยุกต์ใช้ที่เกิดขึ้นจริง...

นอกจากนั้นหากพิจารณาในด้านของขนาดโรงเรียนโดยดูจากจำนวนนักเรียนในแต่ละโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงก็จะพบว่าขนาดของกลุ่มโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงนั้นมีความหลากหลาย และไม่กระจุกตัวที่ขนาดใดขนาดหนึ่ง ดังจะเห็นได้จากจำนวนนักเรียนในแต่ละโรงเรียน ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังนี้ โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนระหว่าง 150 – 500 คน ได้แก่ โรงเรียนบ้านเหล่ากุ่มสว่าง จังหวัดขอนแก่น โรงเรียนเทศบาลจามเทวี จังหวัดลำพูน โรงเรียนบ้านกุดเชียงหมี จังหวัดยโสธร โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย จังหวัดเพชรบูรณ์ และโรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัย จังหวัดเพชรบุรี โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนระหว่าง 500 – 1,200 คน ได้แก่ โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 97 จังหวัดระนอง และโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย จังหวัดระยอง สำหรับโรงเรียนขนาดใหญ่ที่มีนักเรียนเกิน 2,000 คน ได้แก่ โรงเรียนราชวินิตมัธยม กรุงเทพมหานคร และ

โรงเรียนกัลยาณีศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช รายละเอียดจำนวนนักเรียนในแต่ละ
โรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง สรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5 จำนวนนักเรียนในโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง

โรงเรียนเครือข่าย เศรษฐกิจพอเพียง	จังหวัด	จำนวนนักเรียน
โรงเรียนบ้านเหล่ากกหุ้งสว่าง	ขอนแก่น	168
โรงเรียนเทศบาลจามเทวี	ลำพูน	232
โรงเรียนบ้านกุดเชียงหมี	ยโสธร	288
โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย	เพชรบูรณ์	474
โรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัย	เพชรบุรี	492
โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 97	ระนอง	524
โรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย	ระยอง	1,155
โรงเรียนราชวินิต มัชฌม	กรุงเทพมหานคร	2,265
โรงเรียนกัลยาณีศรีธรรมราช	นครศรีธรรมราช	2,995
รวม		8,593

จากข้อมูลของโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้นำเสนอมาข้างต้นนี้ทำให้เห็นถึงความหลากหลายทั้งในด้านของสถานที่ตั้งของโรงเรียนซึ่งกระจายอยู่ในจังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศ สภาพภูมิสังคมของชุมชนโดยรอบโรงเรียน และขนาดของโรงเรียน สิ่งเหล่านี้ทำให้เห็นถึงมิติของความเป็นตัวแทนในการทำการศึกษาวิจัยได้อย่างหลากหลายและครอบคลุม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการพิจารณาคัดเลือกโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงโดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นั้นจะต้องมีความสอดคล้องกับหนึ่งในเป้าหมายหลักของการดำเนินการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในระยะ 4 ปี (2546-2550) ซึ่งได้แก่ การพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้และการสร้างบุคลากรที่มีความรู้ ความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นแกนหลักในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการขยายผลในวงกว้าง และการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในภาคส่วนต่างๆ ในหลากหลายมิติ (กลุ่มงานเศรษฐกิจพอเพียง. ม.ป.ป.)

จากผลการวิจัยพบว่าโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 9 โรงเรียนมีการสะท้อนแนวคิดหรือหลักการของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายหลักสูตรหรือคำขวัญของโรงเรียนอย่างชัดเจน ทั้งนี้เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้รับทราบทิศทางการทำงานที่ตรงกัน การทำงานในด้านเศรษฐกิจพอเพียงมีความยั่งยืนเพราะมีการกำหนดไว้เป็นนโยบายหลักของโรงเรียน ดังตัวอย่างวิสัยทัศน์ของโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย จังหวัดเพชรบูรณ์ ที่ว่า “เศรษฐกิจพอเพียงเคียงคู่กาญจนาภิเษกวิทยาลัย เพชรบูรณ์” มีพันธกิจที่จะ “บริหารจัดการสถานศึกษา โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มีเป้าประสงค์ตอนหนึ่งว่า “ผู้เรียนผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และมีเจตคติที่ดีต่อการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่คาดหวังให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน ผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียน ได้แก่ “การสร้างให้เกิดความตระหนักและซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีเจตคติที่ดีต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถนำแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตของตนเองได้อย่างถูกต้องเหมาะสม” เป็นต้น

ในด้านของการสร้างความรู้ ความเข้าใจในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น โรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 9 แห่ง ได้ให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากการที่โรงเรียนได้ส่งบุคลากรเข้าร่วมประชุม สัมมนา ทั้งในส่วนกลางและร่วมกับชุมชนอย่างสม่ำเสมอ บุคลากรครูในโรงเรียนหลายท่านเป็นวิทยากรในการให้ความรู้ และฝึกอบรมให้กับโรงเรียนที่สนใจอื่นๆ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการที่โรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงเหล่านี้มีประสบการณ์การดำเนินโครงการหรือกิจกรรมมานาน ประกอบกับการได้รับการคัดเลือกเข้าร่วมเป็นโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มแรกๆ ทำให้ได้รับโอกาสในการฝึกอบรม ศึกษาดูงานและการเป็นผู้ร่วมกำหนดแผนงาน

ในด้านการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียนของโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงนั้น การบริหารโรงเรียนตามด้านการบริหาร 4 ด้านระหว่างโรงเรียนที่มีสภาพภูมิสังคมแบบชุมชนเมืองและแบบชุมชนชนบท มีความแตกต่างและเหมือนกันบ้างในบางประเด็น ซึ่งสามารถอภิปรายได้ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การบริหารด้านงานวิชาการ

โรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงที่มีสภาพภูมิสังคมแบบชุมชนเมืองซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นโรงเรียนขนาดกลางถึงขนาดใหญ่และมีสถานที่ตั้งอยู่ในเขตตัวเมืองหรือไม่ไกลจากตัวเมืองมากนัก โรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงที่จัดอยู่ในกลุ่มนี้ได้แก่ โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย จังหวัดเพชรบูรณ์ โรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัย จังหวัดเพชรบุรี โรงเรียนเทศบาลจามเทวี จังหวัดลำพูน โรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย จังหวัดระยอง โรงเรียนราชวินิตมัธยม จังหวัดกรุงเทพมหานคร และโรงเรียนกัลยาณีศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช ชุมชนโดยรอบโรงเรียนมีความพร้อมในเรื่องของเศรษฐกิจและความเป็นอยู่พอสมควร ผู้ปกครองส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการเรียนที่เน้นทางด้านวิชาการ โครงการและกิจกรรมที่โรงเรียนได้จัดทำเพื่อเสริมสร้างให้เกิดจิตสำนึกของความพอเพียงกับนักเรียนนั้นจึงมีการบูรณาการเข้าสู่การเรียนการสอนที่เป็นวิชาการได้อย่างเหมาะสม อาทิเช่นการจัดทำโครงการนักสืบสายน้ำของโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย จังหวัดระยอง ทำให้นักเรียนมีโอกาสอนุรักษ์ลุ่มน้ำประแสจากการบำเพ็ญประโยชน์ด้วยตนเองและในขณะเดียวกันก็ยังสามารถเชื่อมโยงเข้าสู่การเรียนในวิชาเคมี และวิทยาศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมได้เป็นอย่างดี โครงการธนาคารโรงเรียนซึ่งเป็นโครงการซึ่งจัดทำในหลายโรงเรียนก็เป็นอีกตัวอย่างหนึ่งของการบูรณาการโครงการซึ่งให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจพอเพียงที่มีส่วนช่วยให้นักเรียนได้มีโอกาสเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและหลักการในการบริหารธนาคาร การทำบัญชี การฝึกงาน รวมถึงการปูพื้นฐานไปสู่อาชีพการเงินและการบัญชีได้ในเวลาเดียวกัน ดังที่นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการบางท่านได้ให้สัมภาษณ์ว่าอยากจะทำงานในด้านการเงินการธนาคารเมื่อเรียนจบ เป็นต้น โรงเรียนในกลุ่มนี้มีความพร้อมในเรื่องของการจัดสื่อการเรียนการสอน มีห้องเพื่อการจัดทำกิจกรรมและแสดงผลงานได้อย่างเหมาะสม

กลุ่มโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงอีกกลุ่มหนึ่งได้แก่กลุ่มโรงเรียนที่มีขนาดเล็กและมีสถานที่ตั้งอยู่ในชนบท โรงเรียนเหล่านี้ได้แก่ โรงเรียนบ้านเหล่ากกหุ้งสว่าง จังหวัดขอนแก่น โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 97 จังหวัดระนอง และโรงเรียนบ้านกุดเชียงหมี จังหวัดยโสธร ชุมชนโดยรอบโรงเรียนมีลักษณะสังคมการเกษตรและความพร้อมในด้านเศรษฐกิจที่ไม่สูงมากเหมือนชุมชนในเมือง โรงเรียนเครือข่ายกลุ่มนี้ให้ความสำคัญกับการบูรณาการหลักสูตรที่เชื่อมโยงกับสภาพของปัญหาและความต้องการของชุมชน มีการจัดหลักสูตรที่เน้นการนำไปใช้ได้รอบรู้ของนักเรียน ดังเช่น โครงการเพาะพันธุ์กล้ายาง โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน และรวมถึงการร่วมกันแก้ปัญหาการซื้อของอุปโภคบริโภคที่มีราคาแพงและต้องเดินทางไกลเพื่อไปจับจ่าย ด้วย

การจัดทำสหกรณ์ร้านค้า โครงการเหล่านี้เน้นการเรียนรู้ การร่วมกันแก้ปัญหาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง องค์ความรู้ที่ได้รับมีการบูรณาการเข้าสู่การเรียนการสอนและการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน สื่อการเรียนการสอนต้องอาศัยงบประมาณสนับสนุนเพิ่มเติมจากชุมชนและหน่วยงานภายนอก การบริหารด้านหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับสภาพภูมิสังคมของโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าโรงเรียนมีการเข้าหาชุมชนและมีความเข้าใจในการพัฒนาผู้เรียนที่จะต้องมีความสอดคล้องกับความต้องการและความจำเป็นในการมีส่วนร่วมช่วยแก้ปัญหาและร่วมกันพัฒนาภูมิสังคมของชุมชนโดยรอบโรงเรียน ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระราชทานแนวคิดในการพัฒนาไว้ตอนหนึ่งว่า (กลุ่มกิจการพิเศษ สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2547)

...การพัฒนาจะต้องเป็นไปตามภูมิประเทศ ภูมิศาสตร์ และภูมิประเทศทางสังคมศาสตร์ ในสังคมวิทยา คือนิสัยใจคอของคนเราจะไปบังคับให้คนอื่นอย่างอื่นไม่ได้ เราต้องแนะนำเราเข้าไป ไปช่วยโดยที่จะคิดให้เขาเข้ากับเราไม่ได้ แต่ถ้าเราเข้าไปแล้ว เราเข้าไปดูว่าเขาต้องการอะไรจริงๆ แล้วก็อธิบายให้เขาเข้าใจหลักการของการพัฒนานี้ก็จะเกิดประโยชน์อย่างยิ่ง...

สำหรับการจัดทำหลักสูตรและการจัดการในเรื่องของสื่อการเรียนการสอนของโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 9 แห่งนี้มีลักษณะร่วมที่เหมือนกัน กล่าวคือ มีการจัดการที่เป็นแบบบูรณาการซึ่งมีทั้งที่ให้ความสำคัญกับการบูรณาการเข้ากับหลักวิชาการในการเรียนตามหลักสูตรและการบูรณาการเพื่อการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน หลักการจัดการหลักสูตรเช่นนี้มีความสอดคล้องกับพระบรมราโชวาทพระราชทานแก่คณะครูใหญ่โรงเรียนและนักเรียนที่ได้รับพระราชทานรางวัล ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เมื่อวันที่ 3 สิงหาคม พ.ศ. 2521 ตอนหนึ่งว่า (กลุ่มกิจการพิเศษ สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2547)

...วิชาใดที่เรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติได้ ก็จะต้องให้นักเรียนปฏิบัติเพราะการเรียนรู้ด้วยประสบการณ์จากการปฏิบัติจะทำให้รู้จริงและแม่นยำ อาจหยิบยกขึ้นมาใช้ได้เสมอด้วยความเคยชินชำนาญ ผิดกันโดยตรงข้ามกับการสอนให้รู้โดยมิได้ลงมือปฏิบัติให้เห็นจริงซึ่งมักจะกลายเป็นการเรียนรู้เพียงให้สอบได้ หรือเรียนรู้เพื่อนำไปลืมทิ้งเสียโดยมาก...

2. การบริหารด้านงานบุคคล

เมื่อพิจารณาในการบริหารงานด้านบุคคลของโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 9 โรงเรียนพบว่าบุคลากรให้ความร่วมมือและทุ่มเทกับการทำงานในโครงการหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียงเป็นอย่างดี ทั้งนี้เป็นเพราะทัศนคติ ความเชื่อมั่นและความศรัทธาที่มีต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว บุคลากรมีค่านิยมร่วมที่เหมือนกัน การสร้างค่านิยมร่วมในเรื่องของความพอเพียงให้เกิดขึ้นในโรงเรียนนั้นถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญอย่างยิ่ง เพราะจะทำให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีความเข้าใจ มีการทำงานที่เสียสละ แบ่งปัน และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน สอดคล้องกับสุชาดา นันทะไชย (2549) ที่กล่าวถึงความสำคัญของการสร้างค่านิยมความพอเพียงให้เกิดขึ้นกับบุคลากรที่เกี่ยวข้องในโรงเรียน ทั้งนี้เพราะค่านิยมร่วมความพอเพียงจะมีอิทธิพลต่อวิถีคิด การดำเนินชีวิตและพฤติกรรมการทำงานของบุคลากรทุกคน เช่นเดียวกับ Kaufman Roger & Jerry Herman (1991) ที่ได้กล่าวถึงการวางแผนการบริหารการศึกษาที่มีประสิทธิภาพนั้นจำเป็นต้องคำนึงถึงความเชื่อ ทัศนคติ ค่านิยม และความต้องการผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา มีการนำมาวิเคราะห์รอบด้านเพื่อหาความต้องการ และกำหนดเป็นแผนงานที่มีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน มีการรับรู้และการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายและมาตรฐานที่ชัดเจนร่วมกัน

3. การบริหารด้านงานงบประมาณ

เมื่อพิจารณาการบริหารด้านงานงบประมาณพบว่า โรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงที่มีขนาดใหญ่ มีจำนวนนักเรียนมากและตั้งอยู่ในเขตชุมชนเมืองนั้นจะมีความพร้อมด้านงบประมาณและด้านอาคารสถานที่มากกว่าโรงเรียนที่มีขนาดเล็กและอยู่ในเขตชนบท ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากโรงเรียนเหล่านั้นมีกลุ่มผู้ปกครองนักเรียนทั้งที่เป็นศิษย์เก่าและศิษย์ปัจจุบันที่มีความหลากหลายและมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ค่อนข้างดี มีเครือข่ายในการทำงานที่กว้างขวาง ดังตัวอย่างเช่นการทำงานของเครือข่ายผู้ปกครองของโรงเรียนกัลยาณิศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่กลุ่มผู้ปกครองมีความเข้มแข็งและมีกำลังในการช่วยจัดหาทุนสำหรับการดำเนินกิจกรรมให้กับโรงเรียน เช่น การเข้าร่วมดูแลจัดสวนในพระตำหนัก การประสานงานกับกรมการป่าภายในเพื่อการดำเนินกิจกรรมตรวจสอบราคาสินค้าและการขายสินค้าราคาถูกให้กับคนในชุมชน เป็นต้น โรงเรียนราชวินิตมัธยม จังหวัดกรุงเทพมหานครก็เป็นอีกตัวอย่างหนึ่ง ซึ่งมีเครือข่ายที่ดีกับหน่วยงานทั้งของรัฐและเอกชนทำให้สามารถร่วมมือกันจัด โครงการสืบสานการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจาก

พระราชดำริ มีการรณรงค์ร่วมมือกับชุมชนในการปลูกต้นไม้โดยรอบบริเวณโรงเรียนได้อย่างเป็นผลสำเร็จ สำหรับโรงเรียนที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณในการปรับปรุงและจัดสร้างอาคารสถานที่จากหน่วยงานของรัฐเป็นจำนวนมาก ได้แก่ โรงเรียนเทศบาลจามเทวี จังหวัดลำพูน ซึ่งได้รับงบประมาณสนับสนุนจากเทศบาลในการจัดสร้างอาคารเรียนและอาคารเรียนและอาคารเอนกประสงค์

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาการบริหารดำเนินงานงบประมาณในโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงที่มีขนาดเล็กและตั้งอยู่ในชุมชนชนบทซึ่งมีข้อจำกัดในด้านจำนวนงบประมาณ โรงเรียนเหล่านี้ก็ยังสามารถดำเนินการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม สามารถดำเนินกิจกรรมที่มีความสอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และตอบสนองกับความต้องการของภูมิสังคมของโรงเรียนได้ไม่แตกต่างกับโรงเรียนที่มีขนาดใหญ่ซึ่งอยู่ในเมือง ทั้งนี้เพราะการประยุกต์นำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหารโรงเรียนนั้น ไม่ได้ขึ้นอยู่กับที่จะต้องมีงบประมาณตั้งต้นก่อนเสมอไป หากแต่ขึ้นอยู่กับความสำคัญของโครงการหรือกิจกรรมนั้นๆ มีความเหมาะสมพอประมาณ และมีเหตุผลในการจัดทำที่สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของโรงเรียนและชุมชนหรือไม่ การทำงานมุ่งเน้นที่การระดมความคิดและช่วยกันทำจากบุคลากรที่เกี่ยวข้อง มีลักษณะค่อยเป็นค่อยไป แล้วจึงขยายผลออกสู่ภายนอก งบประมาณจึงมีบทบาทในฐานะที่เป็นตัวสนับสนุนไม่ใช่ตัวหลักหรือตัวตั้งต้นในการทำงาน ตัวอย่างของการทำงานที่มีความสอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนี้ ได้แก่ โครงการเกษตรครบวงจรเพื่อสนับสนุนอาหารกลางวัน ประกอบด้วย 4 กิจกรรม คือ การเลี้ยงปลา การเลี้ยงกบ การเลี้ยงโคขุน และการผลิตปุ๋ยชีวภาพ ของโรงเรียนบ้านกุดเชียงหมี จังหวัดยโสธร โครงการสหกรณ์ร้านค้าและโครงการกิจกรรมออมทรัพย์ของโรงเรียนบ้านเหล่ากุ่มสว่าง จังหวัดขอนแก่น โครงการทำปุ๋ยหมักชีวภาพและโครงการเพาะพันธุ์กล้วยที่จัดทำโดยโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 97 จังหวัดระนอง เป็นต้น โครงการเหล่านี้ล้วนมีที่มาจากความต้องการของโรงเรียนและชุมชน การทำโครงการมีลักษณะค่อยเป็นค่อยไปและแสวงหาความร่วมมือจากคนในชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผลของโครงการที่ได้รับจึงมีส่วนช่วยทั้งโรงเรียนและชุมชน

นอกจากนี้ผลการวิจัยยังแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 9 โรงเรียน มีทัศนคติของการใช้งบประมาณอย่างคุ้มค่า ประหยัด และเน้นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ดังตัวอย่างในหลายๆ กิจกรรม เช่น กิจกรรมทำผลิตภัณฑ์จากเศษป่านศรนารายณ์ของโรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัย จังหวัดเพชรบุรี

กิจกรรมธนาคารรักษัษ์ยะของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 97 จังหวัดระนอง และกิจกรรมทำปุ๋ยหมักชีวภาพจากเศษอาหารซึ่งมีการจัดทำในโรงเรียนเทศบาลจอมเทวี จังหวัดลำพูน เป็นต้น

นอกเหนือจากนี้วิธีการดำเนินชีวิตของผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียนก็นับว่าเป็นสิ่งที่สำคัญและมีอิทธิพลต่อแนวคิดและทิศทางในการบริหาร โรงเรียนเช่นเดียวกัน ดังเช่นผลการวิจัยที่ชี้ให้เห็นว่าผู้บริหาร โรงเรียนและบุคลากรในโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงหลายท่านมีทัศนคติและวิธีการดำเนินชีวิตที่มีความพอเพียง และสามารถเป็นตัวอย่างหรือถ่ายทอดแนวคิดนี้ไปสู่บุคลากรอื่นและผู้เรียนได้เป็นอย่างดี เช่น การที่ผู้บริหารของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 97 จังหวัดระนองได้ถ่ายทอดแนวคิดของการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการบริหาร โรงเรียนและการดำเนินชีวิตด้วยการชักชวนบุคลากรในโรงเรียนร่วมกันปฎิญาณตนพร้อมกันเพื่อสร้างให้เกิดค่านิยมร่วมกันในการทำงานในโรงเรียน สอดคล้องกับ สุชาดา นันทะไชย (2549) ที่ได้สรุปบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียนในการสร้างค่านิยมร่วม (Shared Values) ว่าทุกฝ่ายต้องมีส่วนร่วมในการพิจารณาคุณค่าและความเชื่อที่จะมีส่วนทำให้วิสัยทัศน์ของโรงเรียนเป็นจริงได้ จากนั้นมีการกำหนดพฤติกรรมที่บุคลากรทุกคนจะต้องประพฤติปฏิบัติอย่างชัดเจน โดยผู้บริหาร โรงเรียนต้องเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงและสื่อสารค่านิยมร่วมทั้งหมดให้ทุกคนในโรงเรียนรับรู้ มีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

4. การบริหารด้านงานบริหารทั่วไป

เมื่อพิจารณาในด้านการบริหารงานทั่วไป พบว่าโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 9 โรงเรียนมีความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน การทำงานบริหารเป็นแบบมีส่วนร่วม โรงเรียนได้รับความร่วมมือจากชุมชนและในทำนองเดียวกันก็ได้ช่วยเหลือชุมชนเช่นเดียวกัน การทำงานมีลักษณะการทำงานเป็นทีม มีการแบ่งงานและผู้รับผิดชอบชัดเจน ตัวอย่างโครงการเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนเครือข่ายทุกโครงการมีลักษณะการทำงานเช่นที่กล่าวมาข้างต้นนี้ รูปแบบการวางแผนและการทำงานเช่นนี้มีความสอดคล้องกับ ตัวแบบการวางแผนการศึกษาของ Caldwell B.J. & J.M. Spinks (1986) และตัวแบบการวางแผนการศึกษาของ Banghart F.W. & A.J. Trull (1973) ที่ได้ให้ความสำคัญกับการวางแผนที่เป็นกระบวนการทางสังคม ความเชื่อและค่านิยมจะมีบทบาทและมีอิทธิพลต่อการวางแผนด้วยเป็นอย่างมาก การวางแผนการศึกษาและการดำเนินการบริหารจะต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของ ผู้บริหาร ครู นักเรียน และชุมชน

นอกจากนั้นผลการวิจัยยังพบว่า สภาพที่ตั้ง ขนาดและภูมิสังคมของโรงเรียนมีส่วนกำหนดรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน กล่าวคือ โรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตชนบทและมีขนาดเล็ก จะมีความใกล้ชิดกับคนในชุมชนมาก เนื่องจากนักเรียนเป็นคนในหมู่บ้านหรือชุมชนใกล้เคียง จำนวนนักเรียนที่ไม่มากนัก ทำให้ผู้ปกครองและครูรู้จักมักคุ้นกันเป็นอย่างดี ชุมชนบางแห่งมีรูปแบบของ บ้าน วัด โรงเรียน (บวร) อย่างชัดเจนทำให้เอกลักษณ์และวัฒนธรรมความเป็นอยู่มีรูปแบบดั้งเดิมอยู่มาก ดังจะเห็นได้จาก โรงเรียนบ้านเหล่ากกหุ้งสว่าง จังหวัดขอนแก่น โรงเรียนเทศบาลจามเทวี จังหวัดลำพูน เป็นต้น โรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงที่มีขนาดใหญ่และตั้งอยู่ในชุมชนเมืองจะมีรูปแบบความสัมพันธ์กับชุมชนที่ยังมีขอบเขตจำกัด เนื่องด้วยจำนวนของนักเรียนและผู้ปกครองที่มีมากและรูปแบบวิถีชีวิตสังคมเมืองที่แตกต่างจากชนบท อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าสังเกตว่ากลุ่มของผู้ปกครองในโรงเรียนเครือข่ายขนาดใหญ่จะมีศักยภาพและความพร้อมทางเศรษฐกิจที่สูงกว่า ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีส่วนช่วยทำให้โครงการที่โรงเรียนและผู้ปกครองร่วมกันจัดทำมีความสะดวกในการดำเนินงาน

ตอนที่ 2 แนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียน

จากแนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียนที่น่าสนใจมีประเด็นที่สำคัญที่ควรนำมาอภิปรายดังนี้

โดยภาพรวมแนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียนมีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ในการบริหารโรงเรียนได้ ทั้งนี้เนื่องจากสาระสำคัญที่ผู้วิจัยได้กำหนดลงไปนั้นเป็นกระบวนการผลจากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อค้นพบจากการเก็บข้อมูลในกลุ่มประชากรทั้งหมด กล่าวคือในโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง 9 โรงเรียนซึ่งอยู่ใน 9 อนุภูมิภาคของประเทศ โดยนำผลที่ได้รับมาวิเคราะห์ร่วมกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและศาสตร์ทางการบริหารการศึกษาต่างๆ นอกจากนี้ แนวทางที่ผู้วิจัยนำเสนอยังผ่านการตรวจสอบความเหมาะสมในการนำไปปฏิบัติจากผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้ประสบการณ์ในการบริหารโรงเรียนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 5 ท่าน ซึ่งสอดคล้องกับที่ จุมพล พูลภัทรชีวิน (2548) ได้กล่าวไว้ว่า การเลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญควรที่จะเลือกผู้ที่เป็นผู้บริหารในหน่วยที่จะศึกษา หรือผู้ที่มีศักยภาพจะเติบโตเป็นผู้บริหารเป็นกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ผนวกกับกลุ่มวิชาการที่มีความเห็นอิสระ มีความคิดสร้างสรรค์ มีความคิดหลายรูปแบบ และการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกผู้ทรงคุณวุฒิที่มีคุณสมบัติดังที่กล่าวมาข้างต้น และผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านต่างมีความเห็นสอดคล้องกันว่า แนว

ทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียนมีความเหมาะสมในการนำไปปฏิบัติ

ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้บริหาร โรงเรียนยังเห็นว่าแนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียนจะต้องให้ความสำคัญกับการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปเป็นหลักคิด หลักปฏิบัติ ในการทำงานและการดำเนินชีวิต ในด้านการบริหาร โรงเรียนผู้บริหารและบุคลากรที่เกี่ยวข้องต้องร่วมกันกำหนดค่านิยมร่วมของความพอเพียงให้เกิดขึ้นในบุคลากร นักเรียน ครอบครัวยุ และชุมชน ซึ่งความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิในประเด็นนี้มีความสอดคล้องกับเงื่อนไขสู่ความสำเร็จ ที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ในแนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหาร โรงเรียนว่า โรงเรียนจะต้องให้ความสำคัญกับการสร้างจิตสำนึกและค่านิยมในเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียงให้มีการนำไปเป็นหลักคิดในการดำเนินชีวิตและการทำงาน ผู้บริหาร โรงเรียนต้องมีหน้าที่ส่งเสริมให้บุคลากรมีการสร้างวิสัยทัศน์ที่สอดคล้องกับค่านิยมร่วมของโรงเรียน อีกทั้งยังต้องส่งเสริมให้ทุกฝ่ายมีการปฏิบัติตามค่านิยมร่วมนั้น แนวคิดเช่นนี้สอดคล้องกับ Granke (2003) และ Kaufman Roger & Jerry Herman(1991) ที่กล่าวว่า โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จต้องมีวิสัยทัศน์ และค่านิยมร่วมกันที่นำไปสู่การวางแผนกลยุทธ์ โครงการต่าง ๆ ต้องเชื่อมโยงมาตรฐานการศึกษา กับความคาดหวังของครูอาจารย์และความสำเร็จของนักเรียน สิ่งสำคัญที่ผู้บริหารต้องทำให้ได้คือการทำให้ผู้มีส่วนร่วมทุกฝ่ายมีจิตผูกพันกับค่านิยมและวิสัยทัศน์นั้น สามารถหล่อหลอมวิสัยทัศน์ลงสู่นโยบายและกิจวัตรภายในโรงเรียนได้อย่างเป็นผลสำเร็จด้วย

ในด้านการสร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ผู้บริหารและครูจะต้องมีความวิริยะอุตสาหะ ในการศึกษาหาความรู้ มีความเสียสละและความตั้งใจจริงที่จะถ่ายทอดให้กับนักเรียน ซึ่งคือเป้าหมายหลักของโรงเรียน แนวคิดนี้สอดคล้องกับ Hoy และ Miskel (2001 อ้างใน วิโรจน์ สารรัตนะและ สัมพันธ์ พันธุ์พฤกษ์, 2545) ที่ได้กล่าวว่าโรงเรียนเป็นองค์กรให้บริการที่ผูกพันกับเรื่องการสอนและการเรียนรู้เป็นหลัก และเป้าหมายสุดท้ายของโรงเรียนก็คือการเรียนรู้ของผู้เรียน ดังนั้นในบรรดาองค์กรประเภทต่าง ๆ โรงเรียนจึงควรเป็นองค์กรเพื่อการเรียนรู้สำหรับนักเรียน นอกจากนั้นบุคลากรในโรงเรียนต้องมีการเรียนรู้ที่เปิดกว้าง พร้อมทั้งจะเรียนรู้จากชุมชนและปราชญ์ชาวบ้าน มีจิตสาธารณะที่พร้อมช่วยเหลือและแบ่งปันองค์ความรู้ที่ได้รับขยายผลไปสู่ ครอบครัว ชุมชน และสังคมภายนอก ดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ได้ทรงพระราชทานในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรและอนุปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่ 9 กรกฎาคม 2496 ความตอนหนึ่งว่า

...ขอให้ระลึกไว้ว่า วิชาความรู้ ที่มีอยู่กับตัวนั้นจะเกิดประโยชน์ได้ก็ต่อเมื่อรู้จัก
ประสานงาน คือรู้จักติดต่อกับผู้อื่นกับบัณฑิตด้วยกัน กับผู้ที่ทำงานอยู่ก่อน และช่วยเหลือ
ผู้ที่มาภายหลังด้วย ก็จะช่วยให้สามารถทำงานด้วยกันได้โดยราบรื่น บังเกิดผลดีกับ
ประเทศชาติเป็นส่วนรวม...

และพระราชดำรัสที่ทรงพระราชทานเนื่องในโอกาสวันขึ้นปีใหม่ เมื่อวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ.2545
ความอีกตอนหนึ่งว่า

...คุณธรรมข้อหนึ่งที่ยังมีอยู่อย่างบริบูรณ์ในจิตใจของคนไทยก็คือ การให้ การให้นี้ไม่ว่าจะ
ให้สิ่งใดแก่ผู้ใด โดยสถานใดก็ตาม เป็นสิ่งที่พึงประสงค์อย่างยิ่ง เพราะเป็นเครื่องประสาน
ไมตรีอย่างสำคัญระหว่างบุคคลกับบุคคล และทำให้สังคมมีความมั่นคงเป็นปึกแผ่นด้วย
สามัคคีธรรม...

เมื่อพิจารณาในด้านของการนำแนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงใน
การบริหารโรงเรียนไปปรับใช้ในการบริหารซึ่งประกอบด้วยด้านการบริหาร 4 ด้านให้เกิดผล
สำเร็จและยั่งยืนได้นั้น โรงเรียนจะต้องมีการกำหนดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในวิสัยทัศน์
พันธกิจ นโยบาย หรือคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนไว้ให้ชัดเจน ซึ่งข้อกำหนดเหล่านี้มีที่มาจาก
ค่านิยมร่วม การแสวงหาองค์ความรู้ การศึกษาทำความเข้าใจที่ถูกต้องในปรัชญาของเศรษฐกิจ
พอเพียง ข้อกำหนดเหล่านี้มาจากการประชุม และการระดมความคิดอย่างมีส่วนร่วมจากผู้บริหาร
ครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง แนวคิดนี้สอดคล้องกับ Banghart F.W. & A.J. Trull (1973) และ
Caldwell B.J. & J.M. Spinks (1986) ที่ได้กล่าวว่า ในการวางแผนการศึกษาเพื่อนำไปสู่การ
บริหารงานในภาคปฏิบัตินั้น จำเป็นที่จะต้องมีการคำนึงถึงและการให้ความสำคัญกับ ความเชื่อ
ทัศนคติ ค่านิยม และความต้องการผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา โดยเน้นการมีส่วนร่วมของทุก
ฝ่ายผ่านการเก็บข้อมูลที่มีการบริหารจัดการ มีการเลือก คัดกรองและใช้ประโยชน์ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง
ทั้งหมด จากนั้นก็นำมาวิเคราะห์รอบด้านเพื่อหาความต้องการ และกำหนดเป็นแผนงานที่มี
วัตถุประสงค์ที่ชัดเจน มีการรับรู้และกำหนดในวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายและกำหนดมาตรฐานที่
ชัดเจนร่วมกัน แล้วจึงนำไปสู่การวางแผนและปฏิบัติตามแผนที่ได้วางไว้

นอกจากนั้นในการบริหารและการทำงานในโครงการ กิจกรรม หรือการจัดการเรียนการ
สอน ผู้บริหารและครูจะต้องยึดถือหลักการทำงานที่ค่อยเป็นค่อยไป รอบคอบ และประหยัดมีการใช้

ทรัพยากรที่มีอยู่ทั้งในโรงเรียน ชุมชน และแหล่งเรียนรู้ภายนอกให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีการแสวงหาความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ เพื่อเป็นการช่วยต่อยอดองค์ความรู้ให้กับบุคลากรและนักเรียน ทั้งยังเป็นการช่วยลดภาระด้านงบประมาณได้อีกทางหนึ่ง การบริหารและการจัดการศึกษา ก็จะสามารถพัฒนาได้อย่างมั่นคง ยั่งยืน สอดคล้องกับพระบรมราโชวาท ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงพระราชทานแก่บัณฑิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม พ.ศ. 2517 ความตอนหนึ่งว่า

...การถือหลักที่จะส่งเสริมความเจริญให้ค่อยเป็นค่อยไปตามลำดับด้วยความรอบคอบ ระมัดระวังและประหยัดนั้น ก็เพื่อป้องกันความผิดพลาดล้มเหลวและเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จได้แน่นอนบริบูรณ์...

เมื่อพิจารณาในด้านของการตรวจสอบ และการประเมินผลการทำงานนั้น โรงเรียนจะต้องมีการประเมินการทำงานทั้งในระหว่างและหลังการทำงาน การประเมินผลนี้จะต้องมีลักษณะแบบมีส่วนร่วมจากผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย มีลักษณะที่เป็นพลวัต กล่าวคือมีการปรับปรุงแก้ไขแล้วนำไปปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับรูปแบบการวางแผนและการบริหาร โรงเรียนของ กรมหลวงประเสริฐ (2549) ที่มีการกำหนดเป้าหมาย วิสัยทัศน์ที่ชัดเจนมีที่มาจากการกำหนดค่านิยมร่วม แล้วนำไปสู่การกำหนดแผนงาน การนำไปปฏิบัติ การตรวจสอบ การประเมินผล การรายงานผลและการปรับปรุง โดยย้อนกลับไปตรวจสอบประเมินกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ หรือนโยบายที่ได้มีการกำหนดไว้ร่วมกันตั้งแต่ต้นอีกครั้ง ทำให้การทำงานมีทิศทางที่ตรงกันชัดเจนเสมอ การตรวจสอบประเมินผลนี้จะต้องมีการใช้หลักวิชาความรู้ที่มีอยู่ และปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักคิดในการประเมินและการปรับปรุงเสมอ มีการบูรณาการเชื่อมโยงแนวคิดร่วมกันโดยมีเป้าหมายที่ชัดเจนคือการพัฒนาสิ่งที่ดีขึ้น สอดคล้องกับพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในพระราชพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อวันที่ 4 สิงหาคม พ.ศ.2514 ความตอนหนึ่งว่า

...เมื่อมีความรู้ความคิดอยู่ ควรจะนำมาเชื่อมโยงกันเข้าให้พร้อมเพรียง ประสมประสานปรับปรุงความรู้ ความคิดนั้นด้วยความคิดพิจารณาแล้วนำออกใช้ให้ได้ผล จุดใดเสื่อม ก็แก้ไขเปลี่ยนแปลงที่จุดนั้น ทุกสิ่งทุกอย่างจะดีขึ้นเป็นลำดับ...

กล่าวโดยสรุปจากความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิได้ว่าแนวทางในการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหาร โรงเรียนที่ผู้วิจัยได้นำเสนอมาข้างต้นนั้นมีความเหมาะสมใน

การนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหาร โรงเรียนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งนี้เพราะมีพื้นฐานมาจากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจากการทำงานที่ประสบผลสำเร็จของโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 9 โรงเรียนร่วมกับหลักการของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนั้นการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการบริหาร โรงเรียนซึ่งถือได้ว่าเป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งเผยแพร่ความรู้ที่สำคัญ มีผลต่อการวางรากฐานการดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทยนั้น เท่ากับเป็นการทำงานสนองตามพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวซึ่งพระองค์ท่านทรงมุ่งหวังให้สังคม และประเทศชาติมีความพอเพียงและมั่นคงยั่งยืน ดังพระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ.2517 ความตอนหนึ่งว่า

...ถ้าทุกท่านซึ่งถือว่าเป็นผู้ที่มีความคิด และมีอิทธิพลมีพลังที่จะทำให้ผู้อื่นซึ่งมีความคิดเหมือนกัน ช่วยกันรักษาส่วนรวมให้อยู่ดีกินดีพอสมควร ขอย้ำ พอควร พออยู่พอกิน มีความสงบ ไม่ให้คนอื่นมาแย่งคุณสมบัตินี้จากเราไปได้ ก็จะเป็นของขวัญวันเกิดที่ถาวรที่จะมีคุณค่าอยู่ตลอดกาล...

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียน: กรณีศึกษาโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย 2 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานด้านการบริหารโรงเรียนที่ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง 2) เพื่อนำเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียน ผลของการวิเคราะห์และสังเคราะห์สภาพการบริหารของโรงเรียนเครือข่ายเหล่านั้นจะสามารถใช้เป็นแนวทางให้กับโรงเรียนอื่นๆ ที่สนใจจะนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ในโรงเรียนได้อย่างถูกต้องและสอดคล้องกับสภาพภูมิสังคมของตน

สำหรับวิธีดำเนินการวิจัยนั้น ผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หลักการบริหารโรงเรียน กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยทำการศึกษาเอกสารของสถานศึกษาที่เป็นกรณีศึกษาเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจให้ลึกซึ้งกว้างขวางมากยิ่งขึ้น เอกสารดังกล่าว ได้แก่ ประวัติความเป็นมาของโรงเรียน แผนพัฒนางานของครู คำสั่งปฏิบัติงานของโรงเรียน ผลงานของผู้เรียน และข้อมูลจากเว็บไซต์ของโรงเรียน เพื่อช่วยในด้านการเตรียมการก่อนการลงเก็บข้อมูลด้วยตนเองในภาคสนาม นอกจากนั้นผู้วิจัยยังได้ใช้ข้อมูลเหล่านี้เพื่อประกอบการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อการนำเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียน

ขั้นตอนที่ 2 สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และแบบสังเกต

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยนี้ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างและแบบสังเกต โดยผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และแบบสังเกตในการเก็บข้อมูลจากโรงเรียนเครือข่ายทั้ง 9 แห่ง จากกลุ่มผู้บริหาร ครู นักเรียนและผู้ปกครอง การออกแบบเครื่องมือที่ใช้นี้ผู้วิจัยได้แนวทางมาจากการศึกษารายละเอียดเนื้อหาของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการบริหารโรงเรียนจากเอกสาร ตำราวิชาการ แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยให้คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ร่วมตรวจสอบความถูกต้องด้านโครงสร้างและเนื้อหา

ขั้นตอนที่ 3 เก็บรวบรวมข้อมูล โดยการลงภาคสนามในทั้ง 9 โรงเรียนเครือข่าย

เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและตรงกับสภาพความเป็นจริงของโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงที่มีทั้งหมด 9 โรงเรียน ซึ่งกระจายอยู่ใน 9 อนุภูมิภาคของประเทศนั้น ผู้วิจัยจึงทำการเก็บรวบรวมข้อมูลครบตามจำนวนประชากรของการวิจัยที่มี กล่าวคือทำการเก็บข้อมูลในทั้ง 9 โรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง ดังมีรายละเอียดดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มผู้บริหารจำนวน ครู นักเรียน และผู้ปกครอง / ชุมชน จากโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งทางกลุ่มงานเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้คัดเลือกไว้ 9 โรงเรียน ซึ่งถือเป็นตัวแทนจาก 9 อนุภูมิภาคของประเทศไทย ดังรายชื่อต่อไปนี้

1. โรงเรียนราชวินิต มัชฌิม	จังหวัดกรุงเทพมหานคร
2. โรงเรียนเทศบาลจอมเทวี	จังหวัดลำพูน
3. โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย	จังหวัดเพชรบูรณ์
4. โรงเรียนบ้านเหล่ากุ่มสว่าง	จังหวัดขอนแก่น
5. โรงเรียนบ้านกุดเชียงหมี	จังหวัดยโสธร
6. โรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย	จังหวัดระยอง

7. โรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัย	จังหวัดเพชรบุรี
8. โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 97	จังหวัดระนอง
9. โรงเรียนกัลยาณีศรีธรรมราช	จังหวัดนครศรีธรรมราช

ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลกับประชากรในการวิจัยทั้งหมด กล่าวคือเข้าทำการสัมภาษณ์และการสังเกตในโรงเรียนเครือข่ายทั้ง 9 แห่ง และได้ทำการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนรวมจำนวน 9 คน ครู 48 คน ผู้ปกครอง/ชุมชน 22 คน และนักเรียน 48 คน

ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง ในช่วงระยะเวลาระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2549 – กรกฎาคม 2550 ด้วยการสัมภาษณ์ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการกับผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง/ชุมชน รูปแบบการสนทนาจะทั้งแบบเปิดกว้างและเจาะลึกเพื่อให้ทราบข้อมูลที่ละเอียดและครบถ้วนตามกรอบแนวคิดในการวิจัย การสัมภาษณ์ทุกครั้งจะมีการบันทึกไว้ด้วยเครื่องบันทึกเสียง

นอกจากนั้นผู้วิจัยยังใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ซึ่งเป็นการสังเกตที่ผู้สังเกตไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของผู้ถูกสังเกต แต่คอยสังเกตอยู่ห่างๆ ควบคู่กับการสอบถามในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับคำถามในการวิจัย

ขั้นตอนที่ 4 วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล โดยใช้วิธีการลดทอนข้อมูลที่ได้จากการบันทึกภาคสนามมาแยกเป็นประเด็นและหัวข้อตามกรอบแนวคิดในการวิจัย ในด้านการตรวจสอบข้อมูลผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้าได้แก่ การตรวจสอบต่างแหล่งข้อมูลและการตรวจสอบต่างวิธีในการเก็บรวบรวมข้อมูล สำหรับการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลนั้น ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อม ๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาแบบอุปนัย หลังจากนั้นผู้วิจัยนำข้อค้นพบที่ผ่านการวิเคราะห์หามาสังเคราะห์เพื่อให้ได้ข้อสรุปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ขั้นตอนที่ 5 สรุปผลการวิจัยและนำเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียน

หลังจากผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงได้ครบถ้วนเพียงพอต่อการตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยและการสร้างข้อสรุปเบื้องต้นแล้ว ผู้วิจัยจะทำการสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียน โดยมีขั้นตอนการนำเสนอต่อไปนี้

5.1 ผู้วิจัยร่างและออกแบบแนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียน โดยใช้สาระสำคัญที่ได้จากวิเคราะห์เชิงคุณภาพ รวมทั้งนำหลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หลักการบริหารโรงเรียน และกลยุทธ์การวางแผนทางการศึกษามาบูรณาการและจัดทำเป็นร่างแนวทางการการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียนฉบับร่าง

5.2 หลังจากนั้น ผู้วิจัยส่งเอกสารที่ประกอบด้วยความสำคัญของปัญหา สรุปผลการวิจัย แนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียนฉบับร่าง พร้อมแบบประเมินความเหมาะสมที่ผ่านการตรวจสอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาแล้ว เพื่อสอบถามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับความเหมาะสมในการนำไปปฏิบัติ โดยผู้วิจัยกำหนดคุณสมบัติของผู้ทรงคุณวุฒิว่าเป็นผู้กำหนดนโยบาย เป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านการบริหารการศึกษา หรือเป็นผู้บริหารโรงเรียน ที่เป็นผู้มีความรู้ มีผลงานและมีประสบการณ์ด้านการบริหารโรงเรียนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 5 ท่าน

5.3 ผู้วิจัยนำความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากแบบประเมินดังกล่าวมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ปรับปรุงแก้ไขและสรุปผลเป็นแนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียนฉบับสมบูรณ์ต่อไป

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. สภาพการดำเนินงานด้านการบริหารโรงเรียนที่ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนเครือข่าย

จากผลการวิจัยที่ผู้วิจัยได้รวบรวมจากการลงภาคสนามเพื่อเก็บข้อมูลการบริหารโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 9 โรงเรียนพร้อมทั้งศึกษาจากเอกสารข้อมูลทั้งจากของโรงเรียนและหน่วยงานภายนอกประกอบนั้น ได้ข้อสรุปว่าโรงเรียนเครือข่ายทั้ง 9 โรงเรียนได้มีการบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าสู่การบริหารโรงเรียนอย่างเป็นรูปธรรม มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องและมีความเป็นมา ก่อนการเข้าร่วมเป็นโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนเหล่านี้ได้แสดงให้เห็นถึงทิศทางการบริหารตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงอย่างชัดเจน ดังที่บางโรงเรียนได้ระบุปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในวิสัยทัศน์ พันธกิจ คำขวัญของโรงเรียน เป็นต้น

ในด้านการบริหารงานด้านต่างๆ ได้แก่ การบริหารด้านงานวิชาการ โรงเรียนทั้งหมดได้มีการบูรณาการโครงการที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียงเข้าสู่การเรียนการสอน มีการส่งเสริมการสร้างองค์ความรู้ที่ถูกต้อง มีการให้ความสำคัญกับการนำไปประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับสภาพภูมิสังคม มีการขยายผลการดำเนินงานและมีการสร้างเครือข่ายการทำงานได้อย่างเป็นรูปธรรม การบริหารด้านงานบุคคลผู้วิจัยพบว่าบุคลากรส่วนใหญ่ในทุกโรงเรียนมีจิตสำนึก และมีความศรัทธาต่อปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีการทำงานอย่างเสียสละทุ่มเท และรับผิดชอบ การทำงานมีลักษณะร่วมมือกันทำงาน โรงเรียนให้ความสำคัญกับการฝึกอบรมและมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ระหว่างครู ชุมชนและเครือข่ายภายนอกโรงเรียนอย่างกว้างขวาง การบริหารด้านงานงบประมาณพบว่าทุกโรงเรียนสามารถขับเคลื่อนโครงการและกิจกรรมโดยการแสวงหาความร่วมมือและการทำงานที่มีลักษณะแบบค่อยเป็นค่อยไปทำให้โครงการเหล่านั้นประสบผลสำเร็จ นอกจากนั้นการทำงานตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในหลายๆ โครงการยังสามารถสร้างรายได้ให้กับโรงเรียน นักเรียนและชุมชนได้อีกทางหนึ่งด้วย ในด้านการบริหารทั่วไป โรงเรียนทุกโรงเรียนมีการคำนึงถึงสภาพภูมิสังคมของตน ให้ความสำคัญกับการมีความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนและการสร้างเครือข่ายเพื่อการทำงานและการขยายผลทำให้โครงการต่างๆ ได้รับการสานต่อ โครงการมีภูมิคุ้มกันในตนเองและเกิดความยั่งยืน ดังจะเห็นได้จากการบริหารสหกรณ์โรงเรียน ธนาคารโรงเรียน อุทยานการศึกษา การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในลุ่มน้ำประแส การทำสวนป่า การทำโครงการทางเกษตรและปศุสัตว์ การบูรณาองค์ความรู้ทางเศรษฐกิจพอเพียงเข้าในหลักสูตร ฯลฯ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ยังได้รับการสานต่อและขยายผลอยู่ในปัจจุบัน

นอกจากนี้หากจะทำการวิเคราะห์และการสังเคราะห์การบริหารงานของโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงในด้านขององค์ประกอบเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งประกอบไปด้วย ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกัน และการใช้เงื่อนไขความรู้กับเงื่อนไขคุณธรรมนั้น ก็พบว่าโรงเรียนเครือข่ายทั้งหมดมีการดำเนินการบริหารโรงเรียนที่สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังจะเห็นได้จากตัวโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ที่โรงเรียนได้ริเริ่มดำเนินการนั้นมีจุดเริ่มต้นที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและสภาพภูมิสังคม การดำเนินงานของโรงเรียนมีความพอประมาณเหมาะสม มีการทำงานอย่างค่อยเป็นค่อยไป และมีการแสวงหาความร่วมมือจากเครือข่ายต่างๆ ทำให้โครงการเหล่านั้นประสบผลสำเร็จและสามารถดำเนินการขยายผลออกไปได้กว้างขวางขึ้น โครงการทั้งหมดมีเหตุผลของการดำเนินงานที่ชัดเจน มีเป้าหมายและสามารถตรวจสอบประเมินผลได้ การทำงานเน้นผลที่ยั่งยืนสามารถมีภูมิคุ้มกันตนเอง ดังเช่นการบูรณาการเข้าสู่หลักสูตรการเรียนการสอน หรือการระบุแนวทางการบริหารของโรงเรียนที่จะยึดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักในการทำงานไว้ในวิสัยทัศน์หรือคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน เป็นต้น นอกจากนี้โรงเรียนทุกโรงเรียนยังมีการใช้องค์ความรู้ที่มีอยู่ในชุมชนมาต่อยอดกับความรู้ทางวิชาการ ได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องตามความเป็นจริง ผลที่ได้รับจึงทำให้เกิดการบูรณาการในด้านการเรียนรู้ที่ทันสมัย สามารถช่วยแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนได้ การทำงานมีลักษณะของการมีส่วนร่วม มีจิตสำนึกที่ดี มีความเสียสละอดทน มีความรับผิดชอบ และมีการแบ่งปันขยายผลการทำงานไปสู่ชุมชนและสังคม สิ่งเหล่านี้เป็นคุณธรรมในการทำงานที่บุคลากรในโรงเรียน นักเรียน และรวมถึงชุมชนสามารถสัมผัสได้อย่างเป็นรูปธรรม

2. แนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียน

แนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียนประกอบด้วยรายละเอียดที่ครอบคลุมสาระสำคัญ 3 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 ความนำ

ส่วนที่ 2 แนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียน

ส่วนที่ 3 เงื่อนไขสู่ความสำเร็จ

ส่วนที่ 1 ความนำ

ส่วนนี้เป็นการอธิบายให้เห็นถึงหลักการ ที่มาและความสำคัญของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่มีต่อการพัฒนาประเทศ การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียน ซึ่งเป็นสถานที่ที่มีบทบาทในการเผยแพร่ความรู้ หลักคิด แนวทางการดำเนินชีวิตให้กับนักเรียนและรวมถึงชุมชนนั้นจึงนับได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญอย่างยิ่ง ภาครัฐโดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยกลุ่มงานเศรษฐกิจพอเพียง จึงได้ริเริ่มให้มีการขับเคลื่อนการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในเครือข่ายการศึกษา เบื้องต้นมีโรงเรียนที่เข้าร่วมเป็นโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงจำนวน 9 โรงเรียนกระจายไปใน 9 ภูมิภาคของประเทศ ดังรายชื่อโรงเรียนและสถานที่ตั้งตามที่ได้กล่าวมาแล้ว

ส่วนที่ 2 แนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียน

ส่วนนี้เป็นการอธิบายถึงแนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียน ซึ่งครอบคลุมด้านการบริหาร 4 ด้าน ได้แก่ ด้านงานวิชาการ ด้านงานบุคคล ด้านงานงบประมาณ ด้านบริหารทั่วไป นอกจากนั้นยังมีการแนะนำแนวทางการสร้างจิตสำนึก ค่านิยมของความพอเพียง และการสร้างความรู้ ความเข้าใจในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดผลสำเร็จและมีความยั่งยืน

ส่วนที่ 3 เงื่อนไขสู่ความสำเร็จ

ส่วนนี้เป็นการอธิบายเพิ่มเติมถึงเงื่อนไขที่โรงเรียนควรให้ความสำคัญและนำไปปฏิบัติ เพื่อให้การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียนประสบความสำเร็จได้อย่างยั่งยืน ซึ่งเงื่อนไขสู่ความสำเร็จดังกล่าวประกอบด้วย 1) การกำหนดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นนโยบายเพื่อการนำไปปฏิบัติในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับประเทศไปจนถึงระดับท้องถิ่น 2) การกำหนดให้มีค่านิยมร่วมของความพอเพียงมีขึ้นในโรงเรียนโดยบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการกำหนด 3) ผู้บริหารและครูจะต้องเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลง มีการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการทำงานและการดำเนินชีวิตเพื่อเป็นแบบอย่างให้กับนักเรียนและชุมชน 4) ระบบการตรวจสอบและประเมินจะต้องมีการทำอย่างต่อเนื่อง มีการเสริมแรงจูงใจให้กับบุคคลซึ่งสามารถดำเนินชีวิตและมีการทำงานที่สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจ

พอเพียง 5) โรงเรียนต้องมีสภาพการทำงานที่เป็นกัลยาณมิตร มีการทำงานเป็นทีม เสียสละ แบ่งปัน มีการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ 6) การทำงานต้องมีการแสวงหาความร่วมมือจากชุมชน หน่วยงานราชการ และองค์กรเอกชนต่าง ๆ เพื่อช่วยด้านการสร้างองค์ความรู้ การทำงาน และการลดภาระทางงบประมาณ ผลสำเร็จที่ได้รับจากโครงการต้องมีการขยายผลไปสู่สังคม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ต่อยอดเพิ่มเติม ทั้งยังเป็นการช่วยสืบสานแนวทางการทำงานอย่างพอเพียงให้มีความยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่องการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียนได้ข้อค้นพบที่ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. จากผลการวิจัยที่พบว่าจิตสำนึกและความเข้าใจในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงนั้นมีส่วนที่สำคัญอย่างยิ่งทั้งในด้านการขับเคลื่อนการบริหารโรงเรียนและการนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ภาครัฐและหน่วยงานเอกชนควรให้การสนับสนุนเผยแพร่องค์ความรู้ ตัวอย่างและผลที่ได้รับจากการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นที่รับรู้อย่างกว้างขวางในระดับของชาติ โดยกำหนดให้เป็นวาระแห่งชาติ กระทรวงที่เกี่ยวข้องต้องมีการกำหนดเป็นนโยบายหลักในการสนับสนุน ส่งเสริมการสร้างจิตสำนึกและความรู้ความเข้าใจให้เกิดขึ้นในทุกระดับไปจนถึงระดับท้องถิ่น นโยบายของกระทรวงที่เกี่ยวข้องจะต้องมีความสอดคล้อง เชื่อมโยง มีการแลกเปลี่ยนฐานข้อมูลการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง

2. จากผลการวิจัยที่พบว่าโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงมีการกำหนดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไว้อย่างชัดเจนในวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย หรือคำขวัญของโรงเรียนนั้น หน่วยงานในภาคการศึกษาของรัฐควรมีนโยบายในเรื่องของการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงสู่โรงเรียนอย่างชัดเจน ด้วยการส่งเสริมให้โรงเรียนกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย หรือคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนให้สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3. เพื่อเป็นการส่งเสริมการสร้างความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการนำไปประยุกต์ใช้ในโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการควรมีการจัดฝึกอบรม

สัมมนาเชิงปฏิบัติการ และการศึกษาดูงานทั้งในภาครัฐและภาคเอกชนให้กับบุคลากรทางการศึกษาอย่างสม่ำเสมอ

ข้อเสนอแนะในการนำไปปฏิบัติ

1. จากผลการวิจัยที่พบว่าผู้บริหารและครูในโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงมีการทำงานเป็นทีม ทำให้เกิดความร่วมมือ ความเข้าใจในการปฏิบัติงานที่ตรงกัน ดังนั้นผู้บริหารจึงควรมีความตระหนักในการบริหารแบบมีส่วนร่วม สร้างเสริมพลังอำนาจ และร่วมพลังวิคุณ โดยเริ่มตั้งแต่การร่วมกันกำหนดค่านิยม การกำหนดนโยบาย และการทำงานในโรงเรียน โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักคิดในการบริหารและการทำงานในทุกๆ ขั้นตอน
2. จากผลการวิจัยพบว่าโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงทั้งหมดมีความร่วมมือและความสัมพันธ์ที่ดีต่อชุมชน ทำให้เกิดการเรียนรู้และสามารถแก้ปัญหาของชุมชนได้เป็นอย่างดี โรงเรียนจึงควรร่วมมือกับชุมชนในการเป็นแหล่งให้ความรู้และแหล่งแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ในเรื่องเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นรูปธรรม มีการร่วมกับชุมชน “บวร” ดำเนินกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการและภูมิสังคม
3. จากผลการวิจัยที่พบว่าโรงเรียนได้นำองค์ความรู้ที่ได้รับจากการทำงานในโครงการต่างๆ มาบูรณาการเชื่อมโยง ค่อยทอด ในกลุ่มสาระวิชาเดียวกันหรือต่างกลุ่มสาระวิชา ดังนั้นโรงเรียนจึงควรมีระบบ การจัดเก็บ และการถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงที่มีประสิทธิภาพ และมีการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนอยู่เสมอ เพื่อให้มีการนำองค์ความรู้ที่ได้มาสร้างในหลักสูตร ซึ่งจะทำได้ให้นักเรียนได้มีโอกาสรู้แบบบูรณาการและสามารถพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้เหล่านั้นได้อย่างสร้างสรรค์ ซึ่งเท่ากับเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีให้เกิดขึ้นกับการทำงานไปในเวลาเดียวกัน สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มาตรา 4 ที่ได้ให้ความหมายของคำว่า “การศึกษา” ไว้หมายถึง “กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงาม ของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ขึ้นเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต”

4. จากผลการวิจัยที่พบว่าบุคลากรในโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงมีการนำหลักคิดของเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันทำให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่พอเพียง ไม่เป็นหนี้สิน มีความมั่นคงในการดำเนินชีวิตนั้น โรงเรียนจึงควรให้ความสำคัญในการส่งเสริมให้บุคลากรในโรงเรียนทุกคนนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของตนเองและครอบครัว โดยการสร้างบรรยากาศ ทัศนคติในการทำงานแบบพอเพียง มีการเชิดชูบุคลากรที่ดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้เกิดตัวอย่างที่ดีและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันจากประสบการณ์จริง

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป

1. การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพในโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง ดังนั้นควรมีการทำการวิจัยติดตามผลซึ่งอาจจะเป็นในรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ เชิงปริมาณหรือรูปแบบผสม

2. เนื่องจากโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 9 โรงเรียนซึ่งผู้วิจัยได้ทำการวิจัยในครั้งนี้ทั้งหมดเป็นโรงเรียนของรัฐ และเป็นโรงเรียนกลุ่มแรกที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง ดังนั้นจึงควรมีการทำการศึกษาวิจัยในกลุ่มของโรงเรียนเอกชน และโรงเรียนที่เข้าร่วมเป็นโรงเรียนเครือข่ายหรือโรงเรียนแกนนำเศรษฐกิจพอเพียงหรือสถาบันอุดมศึกษา

3. ผู้วิจัยได้นำสาระสำคัญที่เป็นผลมาจากการวิเคราะห์ และการสังเคราะห์ข้อมูล รวมทั้งได้นำหลักการทฤษฎีแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการบริหารโรงเรียนมาร่วมสังเคราะห์และนำเสนอเป็นแนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียน ดังนั้นจึงควรมีการศึกษานำแนวทางนี้ไปพัฒนาตัวบ่งชี้ หรือตัวชี้วัดความสำเร็จ เพื่อเป็นเกณฑ์ในการประเมินผลทั้งภายในและภายนอก

4. เนื่องจากปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นสากลและได้รับการยอมรับจากนานาประเทศ ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาวิจัยโดยนำแนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ในโรงเรียนซึ่งมีวัฒนธรรมแตกต่างจากสังคมไทย เช่น โรงเรียนนานาชาติ โรงเรียนที่มีการทำการศึกษาแบบสองภาษา โรงเรียนเสริมหลักสูตร ฯลฯ รูปแบบการวิจัยสามารถกระทำได้ในรูปแบบการวิจัยเชิงทดลอง การวิจัยคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณ

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

กมล สุคประเสริฐ. 2549. สัมภาษณ์, 3 กุมภาพันธ์ 2549.

กรมวิชาการ. 2545. แนวการจัดการเรียนการสอนข้อมูลสารสนเทศ. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.

กลุ่มกิจการพิเศษ สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. 2547.

คู่มือปฏิบัติงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.

กลุ่มงานเศรษฐกิจพอเพียง. ม.ป.ป. การสร้างขบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

กลุ่มงานเศรษฐกิจพอเพียง. ม.ป.ป. รายงานผลการดำเนินโครงการและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนนาร่อง: โรงเรียนบ้านเหล่ากกหุ้งสว่าง. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

กลุ่มบริหารหลักสูตรและวิชาการ โรงเรียนราชวินิต มัชฌม. 2549. แนวทางการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ: เขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานครเขต 1.

เกษม วัฒนชัย. 2546. ปาฐกถาพิเศษเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงเนื่องในพิธีเปิดชมรมเศรษฐกิจธรรม. 12 มกราคม 2548: ธนาคารแห่งประเทศไทย กรุงเทพฯ.

กังสดาล อยู่เย็น. 2544. พลวัตชุมชนบ้านเป็ดใน ภายใต้แนวความคิดเศรษฐกิจพอเพียง. วิทยานิพนธ์พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาชุมชน, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

กัญพินา เชื้อมชิด. 2549. รายงานผลการดำเนินโครงการและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนนาร่องโครงการพัฒนางานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง. โรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัย เพชรบุรี.

กัญพินา เชื้อมชิต. ม.ป.ป. การดำเนินงานโรงเรียนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง. โรงเรียนจุฬาภรณ
ราชวิทยาลัย เพชรบุรี.

คณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. 2547. กรอบแนวคิดทางทฤษฎีเศรษฐศาสตร์
ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ
และสังคมแห่งชาติ.

คณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. 2547. ประมวลคำในพระบรมราโชวาท
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ตั้งแต่พุทธศักราช 2493-2542 ที่เกี่ยวข้อง
กับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการ
พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

โครงการวิจัยเศรษฐกิจพอเพียง. ม.ป.ป. โรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง (Online).
<http://www.sufficiencyeconomy.org/show.php?Id=240> , 24 มกราคม 2550.

จินตนา ศักดิ์ภู่อารม. 2545. การนำเสนอรูปแบบการบริหารโรงเรียนในกำกับของรัฐสำหรับ
ประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาครุศาสตร์, จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา. 2548. คำกล่าวต้อนรับและเปิดสัมมนา เครือข่ายโรงเรียนต้นแบบ
เศรษฐกิจพอเพียง วันเสาร์ที่ 18 มิถุนายน 2548 ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอัน
เนื่องมาจากพระราชดำริ.

จุมพล พูลภัทรชีวิน. 2548. ปฏิบัติการวิจัยอนาคต EDFR. วารสารบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ปีที่ 1 (2): 19-31.

เฉลิม แซ่มซ้อย. 2529. งานบริหารการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา
กระทรวงศึกษาธิการในภาคใต้. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาการ
บริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.

ณรงค์ฤทธิ์ ดอนศรี. 2543. การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการในการบริหารจัดการ
กิจกรรมการเรียนรู้ตามโครงการเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนสังกัดสำนักงาน
ประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศึกษา,
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ดวงใจ สุรัสวดี. ม.ป.ป. การดำเนินงานโรงเรียนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง. โรงเรียนจุฬาภรณราช
วิทยาลัย เพชรบุรี.

ทรงชัย ดิยานนท์. 2542. การศึกษาทัศนคติของเกษตรกรในการสร้างความมั่นคงทางรายได้ตาม
แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์มหาบัณฑิต สาขาการบริหารและ
นโยบายสวัสดิการสังคม, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ทวี สุขบัติ. 2549. รายงานผลการดำเนินโครงการและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้
เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนนำร่องเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ.
โรงเรียนบ้านกุดเชียงหมี ยโสธร.

ประจักษ์ นาหนองตูม. 2543. การศึกษาการดำเนินงานโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนว
พระราชดำริ ของโรงเรียนแกนนำโครงการเศรษฐกิจพอเพียง ในสังกัดสำนักงานการ
ประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศึกษา,
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ประชุม รอดประเสริฐ. 2533. นโยบายและการวางแผน หลักการและทฤษฎี. กรุงเทพฯ: เนติกุล
การพิมพ์.

ประทีป เมืองงาม. ม.ป.ป. การดำเนินงานโรงเรียนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง. โรงเรียนจุฬาภรณราช
วิทยาลัย เพชรบุรี.

ประเวศ วะสี. 2549. ปาฐกถาเรื่อง "พระเจ้าอยู่หัวกับรหัสพัฒนาใหม่, 24 กรกฎาคม 2549.
โรงแรมพลาซ่า แอทธินี

ปรีชา พรหมมา. 2543. การวิเคราะห์รายได้ของเกษตรกรจากการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจแบบพอเพียงในจังหวัด เพชรบูรณ์. วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์การพัฒนา, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ปริญญ พินุลสุราฐ. 2548. เอกสารประกอบการประชุมเครือข่ายโรงเรียนเศรษฐกิจพอเพียง 16-17 กันยายน 2548 โรงแรมปรีณพาลีส กรุงเทพมหานคร.

ผ่องพรรณ ตรีมงคลกุล และสุภาพ นิตราภรณ์. 2549. การออกแบบการวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 5 กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. อ้างถึง Borg, W.R. & M.D. Gail. 1983. **Educational Research :An Introduction**. 4th ed. New York: Longman.

พรเทพ เทพสิทธิ์. ม.ป.ป. รายงานผลการดำเนินงานโครงการสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืน. โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 97 ระนอง.

พวงรัตน์ เกษรแพทย์. ม.ป.ป. การวางแผนการศึกษา. เอกสารประกอบการสอนวิชาบริหาร 512. ภาควิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ภิญโญ สาร. 2519. หลักบริหารการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช.

_____. 2526. หลักการบริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.

วัฒนา เมืองงาม. ม.ป.ป. การดำเนินงานโรงเรียนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง. โรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัย เพชรบุรี.

วิกิพีเดีย. 2551. เศรษฐกิจพอเพียง (Online). <http://th.wikipedia.org/wiki/เศรษฐกิจพอเพียง>, 24 มกราคม. 2551.

วิจิตร ศรีสอาน. 2523. ปรึษาและพัฒนาการการบริหาร ในหลักและระบบการบริหารการศึกษา หน่วยที่ 1-5 เล่มที่ 1 หน้า 1-24. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์. 2546. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับปัญหาเศรษฐกิจของประเทศไทย. กรุงเทพฯ: บริษัท สำนักพิมพ์แสงดาว จำกัด.

วินัย เหมือนอ่วม. ม.ป.ป. การดำเนินงานโรงเรียนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง. โรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัย เพชรบุรี.

วิโรจน์ สารรัตนะ. 2542. แผนยุทธศาสตร์องค์การ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ทิพย์วิสุทธิ.

วิโรจน์ สารรัตนะ และ สัมพันธ์ พันธุ์พฤกษ์. 2545. ผู้บริหารใหม่. กรุงเทพมหานคร: ทิพย์วิสุทธิ.

ศาสตรา พรหมอารักษ์. ม.ป.ป. การดำเนินงานโรงเรียนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง. โรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัย เพชรบุรี.

ศึกษาธิการ, กระทรวง, 2546. คู่มือการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ. (อัคราณา)

สมพร เทพสิทธิ์. 2548. การเดินตามรอยพระยุคลบาท. กรุงเทพฯ: บริษัท ชรรรมสาร จำกัด.

สมศักดิ์ ลาดี. 2543. การศึกษาการดำเนินงานโครงการเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สมิทธิ คำเพิ่มพูน และ ประยุทธ์ พันธุลาภ. 2544. **Sufficiency Economy : The Resources Management for Peaceful and Sustainable Development.** มหาวิทยาลัยสยาม.

สนั่น สุขเหลือ. 2543. ศึกษาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานต่อการส่งเสริมโครงการตามแนวพระราชดำริ (เศรษฐกิจพอเพียง) จังหวัดสุรินทร์. วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2542. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542. กรุงเทพฯ: บริษัท สกายบุ๊กส์ จำกัด.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. ม.ป.ป. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (2545-2549) (Online).

www.nesdb.go.th/plan/data/plan9/content_page.html, 24 มกราคม.2549.

สุชาดา นันทะไชย. 2548. ประมวลบทความทางวิชาการสาขาบริหารการศึกษาเนื่องในโอกาสครบรอบ 15 ปี สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพฯ: สำนักส่งเสริมและฝึกอบรม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

_____. 2549. ประมวลบทความทางวิชาการสาขาบริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สุภาวศ์ จันทวานิช. 2546. การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุเมธ ตันติเวชกุล. 2546. ปาฐกถาพิเศษงานสัปดาห์ส่งเสริมศาสนาและจริยธรรม.1 ธันวาคม 2546: สโมสรทหารบก กรุงเทพฯ.

สุริพร วงศ์สวัสดิ์สุข. 2551. การศึกษาการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนราชวินิต มัชฌม. สารนิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สุวิมล ณะผลเลิศ. 2543. โครงการนำร่อง: การศึกษาและพัฒนาทักษะการคิดเพื่อปลูกฝังค่านิยมเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ กรณีศึกษานักเรียนระดับมัธยมศึกษา โรงเรียนห้วยทรายประชาสรรค์ อำเภอสายบุรี จังหวัดเพชรบุรี. งานวิจัยของหน่วยงานโครงการร่วมมือระหว่างคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ.

อนันต์ อรุณรัตน์. ม.ป.ป. การดำเนินงานโรงเรียนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง. โรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัย เพชรบุรี.

อภิชาติ พันธเสน และ คณะ. 2546. การประยุกต์พระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงกับอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

Banghart, F. W. & A. J. Trull. 1973. **Education Planning**. New York: The Macmillen Company.

Caldwell, B. J. & J.M.Spinks. 1986. **Policy Making and Planning for School Effectiveness**. Tasmania: A.B.Caudell, Government Printer.

Granke, E. 2003. Characteristics of Successful Schools. (Online).
<http://www.dpi.state.wi.us/dpi/disea/sit/cssovrw1.html>. February 8, 2009.

Hoy, Wayne K. and Miskel, Cecil G. 2001. **Educational Administration Theory Research Practice**. 6th ed. New York: McGraw Hill.

Kimbrough, R. B. and Nunnery, M.Y. 1988. **Educational administration: An introduction**. 3rd ed. New York: Mcmillan.

Kaufman, R. 1972. **Educational System Planning**. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall.

Kaufman, R. et al. 1988. **Kaufman's Organizational Elements Model (OEM)** (Online).
http://debwagner.info/hpttoolkit/oem_hpt.htm, March 9, 2008.

Kaufman Roger & Jerry Herman. 1991. **Strategic Planning in Education**. Pennsylvania: Technomic Publishing Company, Inc.

Millenken, W. G. 1971. Making the school system accountability. In Lessinger, L.N. and Tyler, R.W.(ed.). **Accountability in Education**. Worthington: Charles A. Jones Publishing.

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

1. ดร.ปฐมพงศ์ ศุภเลิศ
ผู้จัดการโรงเรียนจิราศาสตร์วิทยา
2. ดร.ศรีเรือน ลิขิตเดชาโรจน์
ผู้อำนวยการโรงเรียนอานวยวิทย์
3. นางกรรณิการ์ มาบุญมี
ผู้อำนวยการโรงเรียนเทศบาลจามเทวี จังหวัดลำพูน
4. นางกัญพิมา เชื้อมจิต
ผู้อำนวยการโรงเรียนจุฬารัตนราชวิทยาลัย เพชรบุรี
5. นายนิยม บุญญานาม
ผู้อำนวยการโรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย

แบบสัมภาษณ์ เพื่อเก็บข้อมูลทั่วไปของชุมชน (สำหรับผู้บริหาร / ครู / ชุมชน)

เพื่อการวิจัย เรื่อง

การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียน :

กรณีศึกษาโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง

ครั้งที่.....วันที่..... เวลาเริ่มสัมภาษณ์..... สิ้นสุดเวลา

.....

สถานที่สัมภาษณ์..... รหัสผู้ให้สัมภาษณ์.....

ข้อมูลทั่วไปของชุมชน

1. ที่ตั้งของชุมชนในปัจจุบันมีความเป็นมาอย่างไร ก่อตั้งเมื่อไร คนกลุ่มแรกเป็นใคร ชื่อหมู่บ้านมีความหมายอย่างไร
2. สภาพของชุมชนในปัจจุบัน (อาชีพ พื้นที่ ประชากร ฯลฯ) แตกต่างจากชุมชนในอดีตมากน้อยเพียงใด

ค่านิยม ความเชื่อ การดำเนินชีวิตและการแก้ปัญหา

1. ประเพณี ความเชื่อ ค่านิยมของชุมชนมีหรือไม่ อะไรบ้าง
2. อาชีพหลักของหมู่บ้านคืออะไร มีอาชีพเสริมอะไรบ้าง
3. ชุมชนมีปัญหาในเรื่องอะไรบ้าง และมีแนวทางแก้ปัญหาอย่างไร

ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน

1. ชุมชนและโรงเรียนมีกิจกรรมร่วมกันอะไรบ้าง
2. ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับโรงเรียนเป็นอย่างไรบ้าง

ความเข้าใจในเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียง

1. ท่านเคยได้ยินหลัก เศรษฐกิจพอเพียงหรือไม่ อย่างไร
2. ท่านมีส่วนร่วมในโครงการที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียงหรือไม่ ถ้ามีคือโครงการอะไร
3. ท่านคิดว่าชุมชนมีความพอเพียงและสามารถพึ่งตนเองในหมู่บ้านได้หรือไม่ มีความขาดแคลนในเรื่องใดบ้าง แนวทางที่จะแก้ไขมีอย่างไรบ้าง

แบบสัมภาษณ์ ผู้บริหารโรงเรียน

เพื่อการวิจัย เรื่อง การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียน :

กรณีศึกษาโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง

ครั้งที่.....วันที่..... เวลาเริ่มสัมภาษณ์..... สิ้นสุดเวลา.....

สถานที่สัมภาษณ์..... รหัสผู้ให้สัมภาษณ์.....

สถานภาพผู้ให้สัมภาษณ์

เพศ..... ระยะเวลาที่ทำงานในโรงเรียน.....

สภาพปัจจุบันของโรงเรียน

โรงเรียนมีประวัติความเป็นมาอย่างไรบ้าง

1. วิสัยทัศน์ และคำขวัญ ของโรงเรียนมีอะไรบ้าง (มีผลต่อการจัดการบริหารโรงเรียนหรือไม่ อย่างไร)
2. ข้อมูลด้านจำนวนนักเรียน ระดับชั้นที่เปิดสอน จำนวนครูและบุคลากรทั่วไป
3. สภาพลักษณะและ จำนวนของอาคารเรียน ห้องเรียน สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ
4. ปัญหาหลักๆ ที่โรงเรียนพบและแนวทางในการแก้ไขปัญหาเหล่านั้น

ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน

1. ชุมชนและโรงเรียนมีกิจกรรมร่วมกันอะไรบ้าง
2. ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับโรงเรียนเป็นอย่างไรบ้าง

ความเข้าใจและการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้

ด้านความรู้ความเข้าใจ

1. จุดเริ่มต้นของการรู้จักเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนมีความเป็นมาอย่างไร
2. ในความคิดเห็นของท่าน เศรษฐกิจพอเพียงหมายถึงอะไร

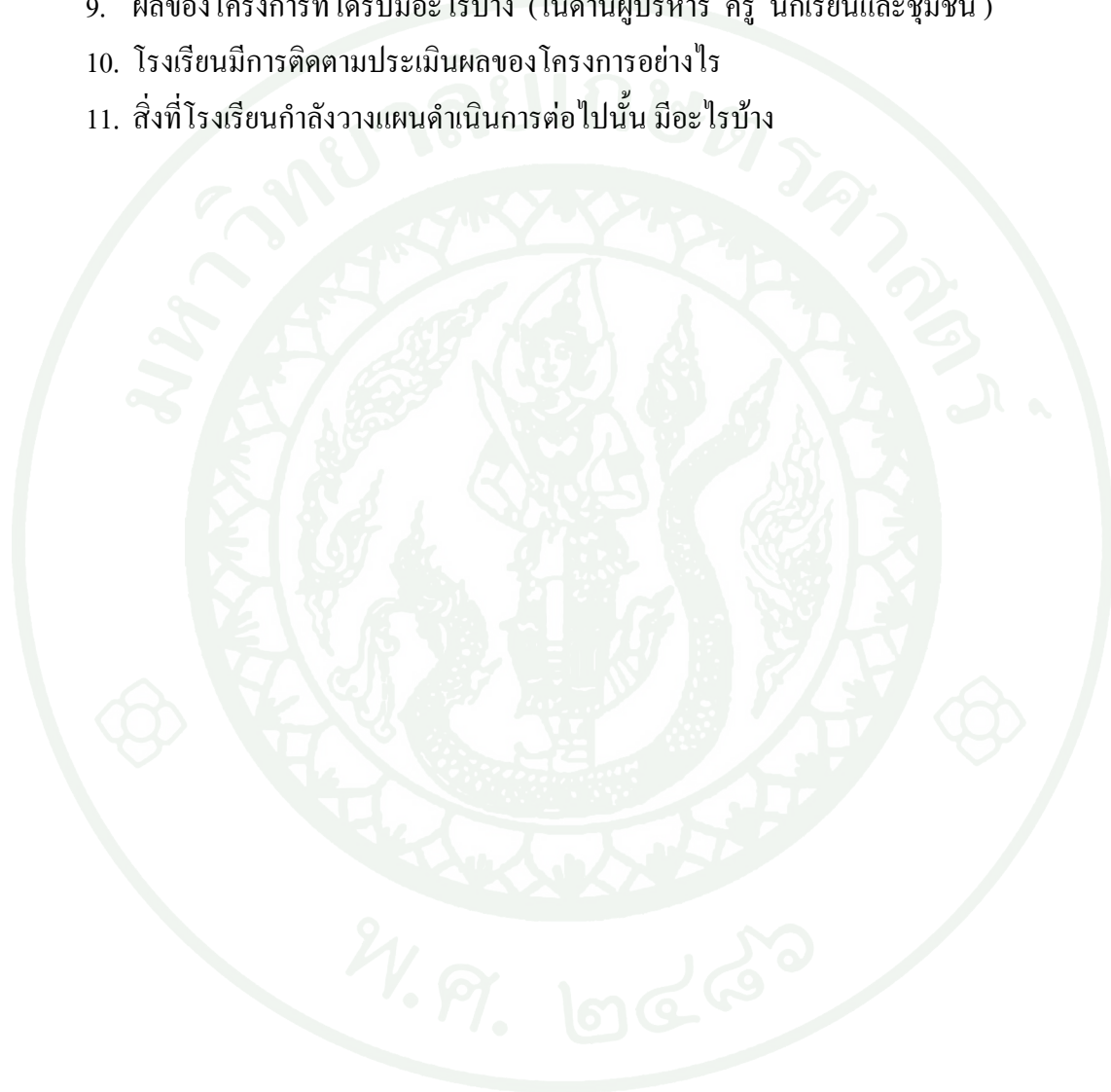
ด้านการนำไปปฏิบัติ

3. กระบวนการเริ่มต้นในการศึกษา และดำเนินโครงการที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียง มี ความเป็นมาอย่างไร เหตุผลในการเริ่ม ใครเป็นผู้ริเริ่ม ผู้ร่วมดำเนินงานมีใครบ้าง
4. โรงเรียนได้มีการวิเคราะห์ข้อเด่น ข้อด้อย ข้อจำกัด และโอกาสที่มีอยู่ในโรงเรียนและ ชุมชนหรือไม่ อย่างไร
5. รายละเอียดของโครงการและวิธีการดำเนินงานตามโครงการ
6. ขนาดของโครงการมีความเหมาะสมกับการจัดการบริหารโรงเรียนหรือไม่ อย่างไร

7. โรงเรียนได้มีการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหาร รร. ในด้านใดบ้าง

ด้านปัญหา/การแก้ไข และผลที่ได้รับ

8. ปัญหาที่พบในการดำเนินโครงการและการแก้ปัญหา
9. ผลของโครงการที่ได้รับมีอะไรบ้าง (ในด้านผู้บริหาร ครู นักเรียนและชุมชน)
10. โรงเรียนมีการติดตามประเมินผลของโครงการอย่างไร
11. สิ่งที่โรงเรียนกำลังวางแผนดำเนินการต่อไปนั้น มีอะไรบ้าง

แบบสัมภาษณ์ ครู

เพื่อการวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียน :

กรณีศึกษาโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง

ครั้งที่.....วันที่..... เวลาเริ่มสัมภาษณ์..... สิ้นสุดเวลา.....

สถานที่สัมภาษณ์..... รหัสผู้ให้สัมภาษณ์.....

สถานภาพผู้ให้สัมภาษณ์

เพศ..... ปัจจุบันสอนในวิชา..... ระยะเวลาที่ทำงานในโรงเรียน.....

สภาพปัจจุบันของโรงเรียน

1. ท่านคิดว่าโรงเรียนมีการบริหารงานที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์หรือเป้าหมายของโรงเรียนหรือไม่ อย่างไร
2. ท่านคิดว่าสภาพ จำนวน และสิ่งอำนวยความสะดวกในโรงเรียนมีพอเพียงหรือไม่ อย่างไร
3. ปัญหาหลักๆ ที่โรงเรียนพบและแนวทางในการแก้ปัญหาเหล่านั้น

ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน

1. ชุมชนและโรงเรียนมีกิจกรรมร่วมกันอะไรบ้าง
2. ท่านคิดว่า ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับโรงเรียนเป็นอย่างไรบ้าง

ความเข้าใจและการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้

ด้านความรู้ความเข้าใจ

1. ท่านรู้จักหลักเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างไร
2. ในความคิดเห็นของท่าน เศรษฐกิจพอเพียงหมายถึงอะไร
3. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับการที่โรงเรียนเข้าร่วมโครงการเศรษฐกิจพอเพียง

ด้านการนำไปปฏิบัติ

4. ท่านมีส่วนร่วมกับโครงการที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไรบ้าง
5. ท่านคิดว่าโครงการมีความเหมาะสมกับโรงเรียนหรือไม่ เพราะอะไร
6. โครงการได้รับการสนับสนุนร่วมมือจากใครบ้าง
7. ท่านได้มีการจัดการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียง หรือไม่ อย่างไร

ด้านปัญหา/การแก้ไข และผลที่ได้รับ

8. ปัญหาจากการดำเนินโครงการมีอะไรบ้าง และแนวทางแก้ปัญหาเป็นอย่างไร

9. การดำเนินงานตามโครงการนี้ได้ให้อะไรกับท่านบ้าง
10. ท่านคิดว่าโรงเรียน / นักเรียน/ ชุมชน ได้รับอะไรจากการดำเนินงานตามโครงการนี้
11. ท่านคิดว่ามีสิ่งใดอีกหรือไม่ที่ควรเพิ่มเติม หรือ ปรับปรุงแก้ไข

ภาคผนวก จ
แบบสัมภาษณ์นักเรียน

แบบสัมภาษณ์นักเรียน

เพื่อการวิจัย เรื่อง

การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียน :

กรณีศึกษาโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง

ครั้งที่.....วันที่..... เวลาเริ่มสัมภาษณ์..... สิ้นสุดเวลา.....

สถานที่สัมภาษณ์..... รหัสผู้ให้สัมภาษณ์.....

สถานภาพผู้ให้สัมภาษณ์

เพศ..... อายุ..... ปัจจุบันเรียนอยู่ชั้น

ด้านความรู้ความเข้าใจ

1. นักเรียนเคยได้ยิน คำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” มาก่อนหรือไม่ จากที่ใด และเข้าใจว่าอย่างไร
2. นักเรียนทราบหรือไม่ว่า โรงเรียนได้เข้าร่วมโครงการเศรษฐกิจพอเพียง
3. นักเรียนมีความคิดเห็นอย่างไรกับการที่โรงเรียนเข้าร่วมโครงการเศรษฐกิจพอเพียง
4. นักเรียนมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับโครงการเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนหรือไม่ ถ้ามี
สอบถามต่อในประเด็นด้านล่างนี้

ด้านการนำไปปฏิบัติ

5. ในโครงการเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียน นักเรียนทำอะไรบ้าง
6. นักเรียนคิดว่าโครงการมีความเหมาะสมกับโรงเรียนหรือไม่ เพราะอะไร
7. มีใครอีกบ้างที่ร่วมกันทำงานในโครงการ

ด้านปัญหา/การแก้ไข และผลที่ได้รับ

8. นักเรียนพบปัญหาในการทำงานหรือไม่ และแก้ไขปัญหายังไง
9. นักเรียนชอบที่มีโครงการนี้หรือไม่ เพราะอะไร
10. ถ้าจะต้องมีโครงการแบบนี้อีกนักเรียนจะเข้าร่วมทำหรือไม่ และอยากให้มันเป็นโครงการ
เกี่ยวกับอะไร
11. โครงการได้ให้ประโยชน์อะไรบ้าง

ภาคผนวก จ
แบบสัมภาษณ์ผู้ประกอบการและชุมชน

แบบสัมภาษณ์ผู้ประกอบการ/ชุมชน

เพื่อการวิจัย เรื่อง

การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียน :

กรณีศึกษาโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง

ครั้งที่.....วันที่..... เวลาเริ่มสัมภาษณ์..... สิ้นสุดเวลา.....

สถานที่สัมภาษณ์..... รหัสผู้ให้สัมภาษณ์.....

สถานภาพผู้ให้สัมภาษณ์

เพศ..... อายุ..... อาชีพ..... บุตรหลานเรียนอยู่ชั้น

ด้านความรู้ความเข้าใจ

1. ท่านเคยได้ยิน คำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” มาก่อนหรือไม่ จากที่ใด และเข้าใจอย่างไร
2. ท่านทราบหรือไม่ว่า โรงเรียนได้เข้าร่วมโครงการเศรษฐกิจพอเพียง
3. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับการที่โรงเรียนเข้าร่วมโครงการเศรษฐกิจพอเพียง
4. ท่านมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับโครงการเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนหรือไม่ ถ้ามีสอบถามต่อในประเด็นด้านล่างนี้

ด้านการนำไปปฏิบัติ

5. ในโครงการเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียน ท่านทำอะไรบ้าง
6. ท่านคิดว่าโครงการมีความเหมาะสมกับโรงเรียนและชุมชนหรือไม่ เพราะอะไร
7. มีใครอีกบ้างที่ร่วมกันทำงานในโครงการ

ด้านปัญหา/การแก้ไข และผลที่ได้รับ

8. ท่านพบปัญหาในการทำงานหรือไม่ และแก้ไขปัญหายังไง
9. ท่านคิดว่าโครงการนี้ได้ให้อะไรกับท่านและนักเรียนบ้าง
10. ถ้าจะต้องมีโครงการแบบนี้อีกนักเรียนจะเข้าร่วมทำหรือไม่ และอยากให้มันเป็นโครงการเกี่ยวกับอะไร

ภาคผนวก ข
แบบประเมินสำหรับผู้ทรงคุณวุฒิ

แบบประเมิน

“การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียน :
กรณีศึกษาโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง”

ข้อมูลนิสิต

นายสุวิชา ชีรวิจารณ์กุล

นิสิตปริญญาเอก สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ที่ทำงาน บริษัท เทท เลิร์นนิ่ง เซ็นเตอร์ 1792/5-6 ถ.จันทน์ แขวงทุ่งวัดดอน
เขตสาทร กรุงเทพฯ 10120 โทร. 02-6749488 โทรสาร. 02- 6749482
ที่อยู่ 1842 ถ.จันทน์ แขวงทุ่งวัดดอน เขตสาทร กรุงเทพฯ 10120
โทร. 02 -2114092 , 089-1230133

แบบประเมิน

“การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียน :
กรณีศึกษาโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง”

คำชี้แจง

แบบประเมินนี้เป็นแบบประเมินเพื่อใช้ในการพิจารณาถึงความเหมาะสมในการนำแนวทาง “การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียน” ไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งขั้นตอนนี้เป็นกรดำเนินการในขั้นสุดท้ายของการวิจัยก่อนที่จะนำไปสู่การนำเสนอแนวทางในการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นให้สมบูรณ์ต่อไป

แบบประเมินดังกล่าวประกอบด้วยสาระสำคัญ 4 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ความนำ

ส่วนที่ 2 ผลการสังเคราะห์สภาพการดำเนินงานด้านการบริหารโรงเรียนของโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 9 โรงเรียน โดยจำแนกตามการบริหารโรงเรียน 4 ด้านและองค์ประกอบของเศรษฐกิจพอเพียง

ส่วนที่ 3 แนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียน

ส่วนที่ 4 เงื่อนไขสู่ความสำเร็จ

ผู้วิจัยขอให้ท่านผู้ทรงคุณวุฒิได้ร่วมแสดงความคิดเห็นทั้งในภาพรวมและในรายละเอียดของสาระสำคัญแต่ละส่วนของแนวทางดังกล่าวว่า มีความเหมาะสมในการนำแนวทางฯ ไปปฏิบัติหรือไม่ หรือมีความคิดเห็นรวมทั้งข้อเสนอแนะอื่นๆ อย่างไร ทั้งนี้ เพื่อที่ผู้วิจัยจะนำไปปรับปรุงแนวทางฯ ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นต่อไป

อนึ่ง ผู้วิจัยตระหนักดีว่า ความเห็นของท่านผู้ทรงคุณวุฒิเป็นสิ่งที่มีความค่าและเป็นประโยชน์อย่างยิ่งที่มีใช้เพียงเพื่อให้งานวิจัยชิ้นนี้มีความสมบูรณ์เท่านั้น แต่ความคิดเห็นของท่านยังสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาจัดการศึกษาต่อไป ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงที่ท่านได้กรุณาสละเวลาเพื่อประเมินความเหมาะสมในการนำแนวทางดังกล่าวไปปฏิบัติในครั้งนี้

แบบประเมิน

“การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียน :
กรณีศึกษาโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง”

ผู้ประเมิน.....

ตำแหน่ง

หน่วยงาน.....

ประเมินเมื่อวันที่.....

หลังจากที่ท่านได้พิจารณาแนวทาง “การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียน” ฉบับร่าง ที่ผู้วิจัยได้แนบมากับเอกสารฉบับนี้แล้ว ในฐานะที่ท่านเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา/การบริหารสถานศึกษา ท่านมีความคิดเห็นต่อแนวทางดังกล่าวอย่างไรบ้าง โปรดพิจารณาและทำเครื่องหมาย ✓ ใน ☐ พร้อมทั้งแสดงความคิดเห็นในประเด็นที่เห็นว่าควรเพิ่มเติมในแนวทางฯ ดังกล่าว

ส่วนที่ 1 ความนำ (เอกสารหมายเลข 3 หน้า 1-2)

- ☐ เหมาะสมแล้ว มีความเห็นดังนี้.....

☐ ยังไม่เหมาะสม ควรปรับปรุงดังนี้.....

 มีข้อคิดเห็นเพิ่มเติมดังนี้.....

ส่วนที่ 2 แนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียน (เอกสารหมายเลข 3 หน้า 2-12)

2.1 การสร้างจิตสำนึกและค่านิยมของความพอเพียง

- ☐ เหมาะสมแล้ว มีความเห็นดังนี้.....

☐ ยังไม่เหมาะสม ควรปรับปรุงดังนี้

 มีข้อคิดเห็นเพิ่มเติมดังนี้.....

2.2 การสร้างความรู้ความเข้าใจในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

☐ เหมาะสมแล้ว มีความเห็นดังนี้.....

.....

☐ ยังไม่เหมาะสม ควรปรับปรุงดังนี้.....

.....

มีข้อคิดเห็นเพิ่มเติมดังนี้.....

.....

2.3 การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหารโรงเรียน

2.3.1 การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารด้านงานวิชาการ

☐ เหมาะสมแล้ว มีความเห็นดังนี้.....

.....

☐ ยังไม่เหมาะสม ควรปรับปรุงดังนี้.....

.....

มีข้อคิดเห็นเพิ่มเติมดังนี้.....

.....

2.3.2 การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารด้านงานบุคคล

☐ เหมาะสมแล้ว มีความเห็นดังนี้.....

.....

☐ ยังไม่เหมาะสม ควรปรับปรุงดังนี้.....

.....

มีข้อคิดเห็นเพิ่มเติมดังนี้.....

.....

2.3.3 การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารด้านงานงบประมาณ

☐ เหมาะสมแล้ว มีความเห็นดังนี้.....

.....

☐ ยังไม่เหมาะสม ควรปรับปรุงดังนี้.....

.....

มีข้อคิดเห็นเพิ่มเติมดังนี้.....

.....

2.3.4 การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารด้านงานบริหารทั่วไป

☐ เหมาะสมแล้ว มีความเห็นดังนี้.....

.....

.....

.....

☐ ยังไม่เหมาะสม ควรปรับปรุงดังนี้.....

.....

.....

.....

มีข้อคิดเห็นเพิ่มเติมดังนี้.....

.....

.....

.....

2.4 กำกับ ติดตาม ประเมินผลและการขยายผลการดำเนินงาน

☐ เหมาะสมแล้ว มีความเห็นดังนี้.....

.....

.....

.....

☐ ยังไม่เหมาะสม ควรปรับปรุงดังนี้.....

.....

.....

.....

มีข้อคิดเห็นเพิ่มเติมดังนี้.....

.....

.....

.....

ส่วนที่ 3 เงื่อนไขสู่ความสำเร็จ (เอกสารหมายเลข 3 หน้า 12- 14)

☐ เหมาะสมแล้ว มีความเห็นดังนี้.....

☐ ยังไม่เหมาะสม ควรปรับปรุงดังนี้.....

มีข้อคิดเห็นเพิ่มเติมดังนี้.....

ความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะในภาพรวมเกี่ยวกับ “การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียน” ฉบับร่าง

ที่ ศร

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
คู่ ป.ณ. 1104 ปทส.เกษตรศาสตร์
เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10903

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย

1. เล่าโครงการวิจัย (เอกสารหมายเลข 1)
2. ผลการสังเคราะห์สภาพการดำเนินงานด้านการบริหารโรงเรียนของโรงเรียน
เครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 9 โรงเรียน (เอกสารหมายเลข 2)
3. แนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียน
ฉบับร่าง (เอกสารหมายเลข 3)
4. แบบประเมิน (เอกสารหมายเลข 4)

ด้วย นายสุวิชา ชีรวิจารณญาณกุล นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาการบริหารการศึกษา ภาควิชา
การศึกษา ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
ในการบริหารโรงเรียน: กรณีศึกษาโรงเรียนเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง” ภายใต้การควบคุมของ

1. รองศาสตราจารย์ ดร. สุชาดา	นันทะไชย	ประธานกรรมการ
2. อาจารย์ ดร.พร้อมพิไล	บัวสุวรรณ	กรรมการวิชาเอก
3. อาจารย์ ดร.กมล	สุดประเสริฐ	กรรมการวิชาเอก

ในการทำวิทยานิพนธ์ดังกล่าว นิสิตจำเป็นต้องทำการรวบรวมข้อมูลวิจัยประกอบการทำ
วิทยานิพนธ์ จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อประเมินความเหมาะสมของการนำแนวทางการประยุกต์ใช้
ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียน (เอกสารหมายเลข 3) ในแบบประเมิน (เอกสารหมายเลข 4)
ตามที่แนบ เพื่อจัดทำวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่ นายสุวิชา ชีรวิจารณญาณกุล ขอขอบคุณมา ณ ที่นี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.กัญญา ชีระกุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร 0-2942-8445-50

โทรสาร 0-2942-8445-50 ต่อ 206

ประวัติการศึกษาและการทำงาน

ชื่อ-นามสกุล	นายสุวิชา ชีรวิจารณญาณกุล
วัน เดือน ปี ที่เกิด	13 เมษายน 2508
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2533 บริหารธุรกิจบัณฑิต มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ พ.ศ. 2545 ศีษศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัยนเรศวร ศูนย์วิทยบริการกรุงเทพฯ
ตำแหน่งปัจจุบัน	ผู้บริหาร
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	บริษัท เทท เลิร์นนิ่ง เซ็นเตอร์ จำกัด 1792/5-6 ถ. จันทน์ ต.ทุ่งวัดดอน อ.สาทร จ. กรุงเทพฯ 10120